

DEFINIERING EN METING VAN DRUGGERELATEERDE CRIMINALITEIT

DEFINITION ET MESURE DE LA CRIMINALITE LIEE AUX DROGUES

**Brice De Ruyver , André Lemaître, Michel Born,
Charlotte Colman, Chantal Pirenne, Liesbeth Vandam**

Voorwoord

Dit onderzoek gebeurde in opdracht van de programmatorische Federale overheidsdienst Wetenschapsbeleid en kadert binnen het onderzoeksprogramma ter ondersteuning van de federale beleidsnota Drugs. Het onderzoek ging van start op 1 oktober 2006 en het geheel werd afgerond op 30 september 2008.

De onderzoeksequipe wenst in dit onderzoeksrapport een dankwoord te richten aan de leden van het begeleidingscomité voor hun constructieve en kritische opmerkingen die een belangrijke bijdrage geleverd hebben tot het onderzoek. Volgende leden maakten deel uit van het begeleidingscomité: Mevrouw Lieve Van Daele (Programma administrateur Federaal Wetenschapsbeleid); Monsieur Jean-Baptiste Andries (Parquet Général de Liège); Madame Corinne Charlier (Université de Liège); Mevrouw Diane Reynders (FOD Justitie, Dienst Strafrechtelijk Beleid); Meneer Paul Cleyman (Lokale politie Antwerpen, unit drugs); Monsieur Benoit De Clerck (coördinateur drogue Charleroi); Mevrouw Ilse De Maeseneire (VAD); Monsieur Ludovic Henrard (FEDITO); Meneer Guido Jossels (Wetenschappelijk instituut Volksgezondheid); Meneer Karel Van Cauwenberghe (Onderzoeksrechter Antwerpen); Meneer Cis Dewaele (VLAŠTROV); Mevrouw Els Truyens (Federale politie), Meneer Sven Todts (FOD Justitie, Nationale drugcoördinator); Meneer Marc Tack (CAT); Monsieur Laurent Raspe (Police Mons-Quévy); Monsieur Marc De Vos (concertation toxicomanie Bruxelles); Mevrouw Annemie Serlippens (Parket Gent); Monsieur Jean-Claude Carpentier (Directeur prison Lantin); Mevrouw Jessica Dommicent (Federale politie); Meneer Walter De Pauw (FOD Justitie, Dienst strafrechtelijk beleid); Meneer Alexander van Liempt (FOD Justitie, Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid); Monsieur Philippe Glibert (SPF Justice); Mevrouw Ilse De Clercq (FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu); Meneer Paul Gerits (FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu), Meneer Kurt Doms (FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu); Mevrouw Joke Rutten (FOD Justitie, Dienst Strafrechtelijk Beleid); Mevrouw Dike Van de Mheen (IVO); Monsieur Philippe Bollette (Centre START Liège); Monsieur Thomas Dubrunquez (contrat de Sécurité Liège); Monsieur Jacques Van Russelt (Centre Alfa Liège), Monsieur Michel Bruneau (Police fédérale); Madame Sophie Block (SPF Intérieur).

Bovendien hebben ook andere personen bijzondere ondersteuning en medewerking geboden aan dit onderzoek, waarvoor onze oprechte dank.

Inhoudstafel

Voorwoord	ii
Inhoudstafel	iii
Lijst figuren en tabellen	x
Inleiding.....	1
• Relevantie van het huidige onderzoek	1
A. Beleidsmatige relevantie	1
B. Maatschappelijke relevantie.....	1
C. Academische relevantie	2
1. Link drugs en criminaliteit.....	2
<i>Delinquenten en druggebruik</i>	2
<i>Druggebruikers en criminaliteit</i>	3
<i>Associatie of causaliteit?</i>	3
2. Lacune kwantitatieve onderzoeken naar druggerelateerde criminaliteit	3
• Opzet en structuur onderzoeksrapport	4
A. Doelstelling	4
B. Onderzoeksvragen.....	5
C. Structuur onderzoeksrapport.....	5
• Conclusion de l' introduction.....	6
Druggerelateerde criminaliteit: een complex begrip.....	7
• Theoretische modellen	7
A. Druggebruik leidt tot criminaliteit	7
1. Psychofarmacologische model.....	8
2. Economisch-compulsieve theorie	9
3. Systemisch model	10
B. Criminaliteit leidt tot druggebruik	10
C. Criminaliteit en druggebruik hebben gemeenschappelijke oorzaken ...	10
• Definitie	12
A. Psychofarmacologische delicten	12
1. Verdachte onder invloed	12
2. Slachtoffer onder invloed.....	13
B. Verwervingsdelicten (in behoefte voldoen).....	13
C. Systemische delicten.....	13
D. Consensuele delicten.....	14
E. Restcategorie.....	14
• Conclusie.....	14
Methodologie.....	16
• Hoe kan men druggerelateerde criminaliteit in kaart brengen?	
Resultaten van de literatuurstudie	16
A. Algemene bevolkingsbevragingen	16
B. Strafrechtelijke informatie	17
C. Het bevragen van de druggebruikers zelf	20

D.	Een combinatie van officiële statistieken	21
E.	Het combineren van onderzoeksmethoden	21
	• DRUGCRIM-methode.....	22
A.	Analyse van politiedossiers.....	22
B.	Geografische spreiding	23
C.	Selectie delicttypes.....	23
D.	De vragenlijst.....	24
E.	Analyse van de politionele gegevens	24
	• Méthodologie relative au volet self-report.....	24
A.	Objectifs du volet self-report	24
1.	De manière générale	24
2.	Dans le cadre de notre étude	25
B.	Population cible	26
C.	Méthode d'échantillonnage pour la «clientèle de justice» : échantillon au hasard	26
D.	Méthode d'échantillonnage pour les usagers de drogues : la boule de neige	27
1.	Ses atouts	28
2.	Ses limites	28
E.	Sa mise en pratique à travers différentes phases.....	29
1.	Phase 1: la phase préparatoire.....	29
2.	Phase 2: la préparation du terrain.....	29
3.	Phase 3: le démarrage des chaînes	30
4.	Phase 4: la recherche.....	30
F.	Le questionnaire.....	30
1.	La formulation des questions du questionnaire : sur quelles bases ?....	30
2.	Quel mode de passation ?	31
3.	Les pré-tests	31
4.	'Informed consent'	32
5.	Une compensation pour les participants?	32
G.	Matériel informatique utilisé pour l'analyse des données	33
	• Besluit methodologie	33
Resultaten.....		34
	• Analyse van politiedossiers.....	34
A.	Omvang van druggerelateerde criminaliteit.....	35
1.	Algemeen	35
	<i>Aantal druggerelateerde delicten binnen drie delicttypes</i>	<i>35</i>
	<i>Type druggerelateerdheid.....</i>	<i>36</i>
	<i>Type product</i>	<i>36</i>
	<i>Twaalf slachtoffers waren onder invloed van cannabis op moment van de feiten, zes slachtoffers onder invloed van heroïne, vier slachtoffers gebruikten cocaine, vier slachtoffers gebruikten XTC en twee slachtoffers ten slotte, waren onder invloed van amfetamines.</i>	<i>37</i>
	<i>Pleegplaats.....</i>	<i>38</i>
	<i>Profiel</i>	<i>38</i>
2.	Delicttypes	42

	<i>Eigendomsdelicten</i>	42
	• Aantal druggerelateerde eigendomdossiers	42
	• Type druggerelateerdheid eigendomdossiers	43
	• Type product	43
	• Pleegplaats	44
	• Aantal verdachten	44
	• Profiel.....	45
	<i>Geweldsdelicten</i>	46
	• Aantal druggerelateerde gewelddossiers.....	47
	• Type druggerelateerdheid gewelddossiers	47
	• Type product	47
	• Pleegplaats	48
	• Aantal verdachten	49
	• Profiel.....	49
	<i>Seksuele delicten</i>	51
	• Aantal druggerelateerde seksuele dossiers.....	51
	• Type druggerelateerde seksuele dossiers	51
	• Type product	51
	• Aantal verdachten	52
	• Pleegplaats	53
	• Profiel.....	53
5.	Besluit	54
B.	Geografische spreiding	56
1.	Grote steden	57
	<i>Algemeen profiel</i>	57
	<i>Eigendomsdelicten grote steden</i>	59
	<i>Geweldsdelicten grote steden</i>	60
	<i>Seksuele delicten grote steden</i>	61
2.	Regionale steden	63
	<i>Algemeen profiel regionale steden</i>	63
	<i>Eigendomsdelicten Regionale steden</i>	66
	<i>Geweldsdelicten Regstad2</i>	67
	<i>Seksuele delicten Regstad 2</i>	68
3.	Kleine steden.....	69
	<i>Eigendomsdelicten kleine steden</i>	71
	<i>Geweldsdelicten kleine steden</i>	72
	<i>Seksuele delicten kleine steden</i>	73
4.	Verstedelijkte gemeenten.....	73
	<i>Algemeen profiel verstedelijkte gemeenten</i>	73
	<i>Eigendomsdelicten verstedelijkte gemeente</i>	75
	<i>Geweldsdelicten verstedelijkte gemeente</i>	76
	<i>Seksuele delicten verstedelijkte gemeente</i>	77
5.	Landelijke gemeente	78
	<i>Algemeen profiel landelijke gemeente</i>	78
	<i>Eigendomsdelicten landelijke gemeente</i>	79
	<i>Geweldsdelicten landelijke gemeente</i>	80

	<i>Seksuele delicten landelijke gemeente</i>	80
6.	Grensregio.....	81
	<i>Algemeen profiel grensregio</i>	81
	<i>Eigendomsdelicten grensregio</i>	83
	<i>Gewelddelicten grensregio</i>	84
6.	Conclusie.....	85
C.	Consensuele delicten.....	87
1.	Algemeen	88
	<i>Producten</i>	88
	<i>Ontdekkingsmanieren</i>	88
2.	Verschillen in regio's.....	89
	<i>Grote steden</i>	89
	<i>Regionale steden</i>	90
	<i>Kleine steden</i>	91
	<i>Verstedelijkte gemeente</i>	92
	<i>Landelijke gemeente</i>	92
	<i>Grensgemeente</i>	92
3.	Profiel.....	93
4.	Conclusie.....	93
	• Volet self-report	95
A.	Dynamique de fonctionnement	95
1.	Le franchissement des barrières.....	95
	<i>Consommer des drogues illicites</i>	95
	• Motivations du premier essai	95
	• Motivations de l'usage (actuel).....	97
	<i>Passer à l'acte délinquant</i>	99
	• Motivations du premier passage à l'acte : « déclencheurs ».....	99
	• Moments-charnières de la criminalité liée à la consommation de drogues.....	100
2.	Les repères communs dans les trajectoires individuelles	102
	<i>Une histoire familiale douloureuse</i>	102
	<i>Une trajectoire personnelle décousue</i>	103
3.	L'ancrage : drogue et délinquance comme éléments organisateurs d'un mode de vie.....	103
	<i>Circonstances favorisant le maintien de ce style de vie</i>	103
	• Le discours	103
	• La fréquentation des pairs.....	104
	• Les sorties	104
	• La recherche de sensations fortes, la fuite vers un «ailleurs meilleur»	104
	• Un processus d'enchaînement : être prisonnier d'un produit	105
	• Une étape de vie particulière : la rue ou une vision diminuée de soi..	105
	<i>Circonstances favorisant la sortie de ce style de vie</i>	106
	• Un équilibre personnel trouvé ou retrouvé	106
	• Le changement de fréquentations	106
	• Des centres d'intérêt autres ou renouvelés.....	107

	• Une prise de conscience des risques	107
B.	Relations extérieures	108
1.	Opinion à l'égard des services de police.....	108
	<i>Logique accusatoire</i>	108
	• Des agissements discriminatoires et stigmatisants: un certain «étiquetage»	108
	• Un manque de respect.....	109
	• Pas de poursuite d'objectifs courageux ou des bonnes priorités.....	109
	<i>Logique compréhensive</i>	110
	• Une attitude compatissante	110
	• Le respect appelle le respect	110
	• Les policiers font leur boulot	110
	<i>Logique d'évitement</i>	111
2.	Opinion à l'égard de la victime.....	111
	<i>Victime intrafamiliale</i>	111
	<i>Victime externe</i>	112
C.	Conclusion	113
	• Self-report questions fermées	115
A.	Description de la population interrogée: usagers de drogue.....	115
1.	Sexe.....	116
2.	Age.....	116
3.	Pays de naissance.....	116
4.	Contacts avec le secteur de l'aide en matière de drogues au cours des douze derniers mois	116
5.	Situation de vie	116
6.	Niveau d'études: formation la plus élevée obtenue	116
7.	Source de revenus la plus importante : au cours des douze derniers mois 117	
8.	Types de produits déjà utilisés par les usagers	117
9.	Consommation de drogues illicites - au moins une fois par semaine au cours des douze derniers mois	117
B.	Criminalité commise par les usagers	117
1.	Profil général de la criminalité.....	118
	<i>Commission d'un délit (excepté la conduite sous l'influence)</i>	118
	<i>Type de délit au cours des douze derniers mois</i>	118
2.	Profil général des usagers qui ont commis au moins un délit au cours des douze derniers mois.....	118
	<i>Age</i>	118
	<i>Situation de vie</i>	118
	<i>Niveau d'études: formation la plus élevée obtenue</i>	119
	<i>Source de revenus la plus importante : au cours des douze derniers mois</i>	119
3.	Analyse par type de délit.....	119
	<i>Délits liés à la propriété</i>	119
	• Commission d'un délit lié à la propriété au cours des douze derniers mois.....	119

•	Nombre de délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois	120
•	Profil des usagers	120
•	Produits	122
•	Contacts avec la police la dernière fois	123
	<i>Délits liés à la violence</i>	123
•	Commission de coups et blessures au cours des douze derniers mois	123
•	Nombre de coups et blessures au cours des douze derniers mois	123
•	Profil des usagers- coups et blessures	123
•	Produits	125
	<i>Prostitution</i>	127
•	Vue d'ensemble pour les hommes et les femmes	128
•	Les femmes	128
•	Profil des femmes qui se sont prostituées au cours des douze derniers mois	128
	<i>Deal</i>	128
•	Nombre de deals commis au cours des douze derniers mois	128
•	Profil des usagers	129
•	Produit	130
•	Contacts avec la police au cours des douze derniers mois	131
	<i>Conduire sous l'influence des drogues illicites</i>	131
•	Profil des usagers	132
C.	Conclusion pour les usagers – questions fermées	132
D.	Description de la population interrogée: clientèle de la justice	135
1.	Sexe	136
2.	Age	136
3.	Pays de naissance	136
4.	Situation de vie	136
5.	Niveau d'études : formation la plus élevée obtenue	136
6.	Source de revenus la plus importante au cours des douze derniers mois	136
7.	Type de produits déjà utilisés par la clientèle de la justice	137
8.	Consommation de drogues illicites au moins une fois par semaine au cours des douze derniers mois	137
E.	Commission de délits de manière générale: dans quelle mesure les délits commis par la clientèle de justice sont-ils liés aux drogues?	138
1.	Profil général des clients de justice qui ont consommé des drogues illicites	138
•	Sexe	138
•	Pays de naissance des parents	138
•	Situation de vie	138
•	Niveau d'études : formation la plus élevée obtenue	139
•	Source de revenus la plus importante	139
2.	Analyse par type de délit	139
•	<i>Délits liés à la propriété</i>	139
•	Commission d'un délit lié à la propriété au cours des douze derniers mois	139

•	Consommation de drogues illicites le jour de leur dernier délit	140
•	Profil des clients qui ont consommé des drogues illicites le jour de leur dernier délit lié à la propriété	140
	<i>Délits liés à la violence</i>	141
•	Coups et blessures - au moins une fois pendant les douze derniers mois	141
•	Consommation de drogues illicites le jour de leur dernier délit	141
•	Profil des clients qui ont consommé des drogues illicites le jour de leur dernier délit de coups et blessures	141
	<i>Délits sexuels</i>	141
	<i>Deal</i>	142
	<i>Prostitution</i>	142
F.	Conclusion pour les clients de justice – questions fermées	142
Discussie	144
•	Druggerelateerde criminaliteit: de kip of het ei?	144
•	Grote stad, meer druggerelateerde criminaliteit?	146
•	Welke producten?	147
•	Het delict en het product: twee handen op één buik	148
•	Prostitutie en druggebruik	150
•	En wat met alcohol?	150
•	Jong geleerd, is oud gedaan ?	150
•	Consensuele criminaliteit	151
Algemeen besluit	153
Aanbevelingen	156
•	Beleidsaanbevelingen die voortkomen uit het onderzoek	156
•	Gerelateerde beleidsaanbevelingen	157
Conclusion générale	161
Recommandations	164
•	Recommandations politiques issues de la recherche	164
•	Recommandations politiques liées à la recherche	165
Bibliografie	169
Glossarium	182
Glossaire	184

Lijst figuren en tabellen

Figuur 1: Factoren die invloed hebben op de relatie tussen drugs en criminaliteit. Figuur gebaseerd op Nicholas, 2001	11
Tabel 1: Aantal druggerelateerde dossiers	35
Tabel 2: Aantal druggerelateerde dossiers per delicttype	36
Tabel 3: Type druggerelateerdheid	36
Tabel 4: Type product	37
Tabel 5: Product slachtoffers	37
Tabel 6: Pleegplaats verdachten	38
Tabel 7: Leeftijd verdachten	39
Tabel 8: Geslacht verdachten	40
Tabel 9: Beroep verdachten	41
Tabel 10 Woonplaats verdachten	42
Tabel 11: Type druggerelateerdheid eigendomdossiers	43
Tabel 12: Product eigendomdossiers	43
Tabel 13: Product verdachten eigendomdossiers	44
Tabel 14: Aantal verdachten eigendomdossiers	45
Tabel 15: Woonplaats verdachten eigendomdossiers	46
Tabel 16: Type product gewelddossiers	47
Tabel 17: Product verdachten gewelddossiers	48
Tabel 18: Pleegplaats verdachten gewelddossiers	48
Tabel 19: Geslacht verdachten gewelddossiers	49
Tabel 20: Beroep verdachten gewelddossiers	50
Tabel 21: Type druggerelateerdheid seksuele dossiers	51
Tabel 22: Type product seksuele dossiers	52
Tabel 23: Product verdachten seksuele dossiers	52
Tabel 24: Pleegplaats verdachten seksuele dossiers	53
Tabel 25: Aantal druggerelateerde dossiers grote steden	57
Tabel 26: Type druggerelateerdheid grote steden	58
Tabel 27: Product grote steden	58
Tabel 28: Product verdachten grote steden	59
Tabel 29: Type druggerelateerdheid eigendomsdelicten grote steden	59
Tabel 30: Product eigendomsdelicten grote steden	60
Tabel 31: Product geweldsdelicten grote steden	61
Tabel 32: Product seksuele delicten grote steden	62
Tabel 33: Aantal druggerelateerde dossiers regstad 1 en regstad 2	63
Tabel 34: Geslacht verdachten regstad 2	64
Tabel 35: Nationaliteit verdachten regstad 2	64
Tabel 36: Type druggerelateerdheid regstad 2	65
Tabel 37: Product regstad	65
Tabel 38: Product verdachten regstad	66
Tabel 39: Type druggerelateerdheid eigendomsdelicten regstad 2	66
Tabel 40: Product eigendomsdelicten regstad 2	67
Tabel 41: Type product geweldsdelicten regstad 2	68
Tabel 42: Aantal druggerelateerde dossiers kleine steden	69

Tabel 43: Type druggerelateerdheid kleine steden	70
Tabel 44: Product kleine steden	71
Tabel 45: Product verdachten kleine steden	71
Tabel 46: Aantal druggerelateerde eigendomsdossiers kleine steden.....	71
Tabel 47: Product eigendomsdossiers kleine steden.....	72
Tabel 48: Aantal druggerelateerde dossiers verstedelijkte gemeenten	73
Tabel 49: Type druggerelateerdheid verstedelijkte gemeenten	74
Tabel 50:Product verstedelijkte gemeenten	75
Tabel 51: Product verdachten verstedelijkte gemeenten	75
Tabel 52: Type druggerelateerdheid seksuele dossiers verstedelijkte gemeenten.....	77
Tabel 53: Aantal druggerelateerde dossiers landelijke gemeente.....	78
Tabel 54: Product landelijke gemeente.....	79
Tabel 55: Aantal druggerelateerde dossiers grensregio	81
Tabel 56: Type druggerelateerdheid grensregio	82
Tabel 57: Product grensregio	82
Tabel 58: Product verdachten grensregio	83
Tabel 59: Type druggerelateerdheid eigendomsdossiers grensregio	83
Tabel 60: Product eigendomsdossiers grensregio.....	83
Tabel 61: Pleegplaats verdachten eigendomsdossiers grensregio	84
Tabel 62: Product geweldsdelicten grensregio	84
Tabel 63: Producten consensuele delicten	88
Tabel 64: Ontdekkingsmanieren consensuele delicten	89
Tabel 65: Product verdachten grote steden.....	90
Tabel 66: Ontdekkingsmanier grote steden	90
Tabel 67: Product verdachten regionale steden	91
Tabel 68: Ontdekkingsmanier regionale steden.....	91
Tabel 69: Product verdachten kleine steden	91
Tabel 70: Product verdachten grensgemeente	93
Tableau 71: Source de revenus usagers au cours des douze derniers mois	117
Tableau 72: Délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois- usagers.....	119
Tableau 73: Nombre de délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois-usagers	120
Tableau 74: Niveau de formation pour les délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois-usagers.....	121
Tableau 75: Consommation d'héroïne pour les délits liés à la propriété.....	122
Tableau 76: Sexe et coups et blessures-usagers.....	124
Tableau 77: Consommation de cocaïne au moins une fois par semaine (les personnes qui consomment de la cocaïne presque quotidiennement sont incluses) et les coups et blessures au cours des douze derniers mois.....	125
Tableau 78: Consommation de cannabis seul ou associé à d'autres substances au moins une fois par semaine et les coups et blessures – au cours des douze derniers mois	126
Tableau 79: Consommation d'alcool au moins une fois par semaine (les personnes qui boivent de l'alcool presque quotidiennement sont incluses) et les coups et blessures au cours des douze derniers mois	127
Tableau 80: Nombre de deals commis.....	128
Tableau 81: Sexe-deal.....	129

Tableau 82: Situation de vie et le deal au cours des douze derniers mois	130
Tableau 83: Consommation de cannabis au moins une fois par semaine (les personnes qui consomment du cannabis presque quotidiennement sont incluses) et le deal au cours des douze derniers mois	131
Tableau 84: Consommation de drogues illicites	137
Tableau 85: Source la plus importante des revenus et la consommation de drogues illicites le jour du dernier délit	139

Inleiding

Dit onderzoek heeft tot doel een definiëring en meting te realiseren van druggerelateerde criminaliteit*. In deze inleiding wordt voorliggend onderzoek kort gekaderd binnen de beleidsmatige, maatschappelijke en academische context. Nadien wordt dieper ingegaan op het opzet en de doelstellingen van het onderzoek.

RELEVANTIE VAN HET HUIDIGE ONDERZOEK

A. Beleidsmatige relevantie

Druggerelateerde criminaliteit* is op beleidsmatig vlak een ‘hot topic’. Op Europees vlak is het terugdringen van druggerelateerde criminaliteit* één van de strategische doelstellingen in het EU Actieplan inzake drugs (2005-2008). In de EU Drugstrategie voor 2005-2012 is het versterken van preventieve acties voor druggerelateerde criminaliteit* één van de centrale doelstellingen. Ook op nationaal vlak kan dezelfde trend waargenomen worden. De Belgische drugwetgeving, en het voornamelijk strafrechtelijke antwoord op druggerelateerde criminaliteit*, bestaat al meer dan 85 jaar in België. Pas sinds de jaren '90 hebben zich belangrijke ontwikkelingen voorgedaan en werd een geïntegreerd beleid met een preventieve, hulpverlening- en strafrechtelijke component ontwikkeld (Van der Laenen en D'Hondt, 2005). Sinds de federale beleidsnota drugs van 2001 (Beleidsnota van de federale regering in verband met de drugproblematiek, 2001) staat ook druggerelateerde criminaliteit* hoog op de nationale politieke agenda. Wat betreft de afhandeling van verdachten/daders die druggerelateerde criminaliteit* plegen, is de Belgische wetgeving duidelijk. Wanneer er sprake is van een onderliggend gebruikersprobleem, dient bij voorkeur het niet-strafrechtelijke pad gevolgd te worden. Verder werd in de recente beleidsverklaring van de minister van Justitie, Jo Vandeurzen, aangegeven dat druggerelateerde criminaliteit* beschouwd moet worden als een prioritair fenomeen (Vandeurzen, 2008).

Bovendien heeft de regering in het recente Nationaal Veiligheidsplan (Nationaal Veiligheidsplan, 2008) beslist om voor de periode 2008-2011 druggerelateerde criminaliteit* als prioritair te beschouwen. Door middel van jaarlijkse geïntegreerde actieplannen wil ze dit fenomeen aanpakken, vooral gefocust op de productie van synthetische drugs, cannabiskweek, de in- en doorvoer van heroïne, cocaïne én de straathandel. Ook in de verschillende lokale beleidsplannen maakt het bestrijden van druggerelateerde criminaliteit* en overlast deel uit van de centrale doelstellingen. In de strategische veiligheids- en preventieplannen is er bijvoorbeeld een specifiek “drugluik” opgenomen.

B. Maatschappelijke relevantie

Drugafhankelijkheid is een complex en langdurig probleem dat kan gepaard gaan met verschillende levensproblemen zoals werkloosheid, psychische en lichamelijke klachten,

criminaliteit, justitiële contacten, relationele problemen, dakloosheid/thuisloosheid en sociale uitsluiting (Geenens, Vanderplasschen, Broekaert, De Ruyver, Alexandre, 2005). Druggebruikers vormen niet alleen een belasting en kost voor de maatschappij in het algemeen maar ook voor justitie in het bijzonder- en dat op alle echelons van de strafrechtsbedeling. Druggebruikers zijn immers verantwoordelijk voor een belangrijk aandeel van de totale gepleegde criminaliteit. Zo heeft Nederland, net als vele andere landen, te kampen met een hardnekkige groep recidiverende criminele (hard)druggebruikers¹ (Van Ooyen-Houben, 2004) Uit Nederlands onderzoek blijkt verder dat ongeveer 70% van de veelplegers regelmatige druggebruikers zijn. Europese studies geven bovendien aan dat ook onder gedetineerden sprake is van een grotere afhankelijkheidsproblematiek in vergelijking met de rest van de bevolking (Stevens, 2003; Koeter, 2006).

Druggerelateerde criminaliteit* gaat ook vaak gepaard met de nodige maatschappelijke overlast (Decorte, De Ruyver, Ponsaers, Bodein, Lacroix, Lauwers, Tuteleers, 2003). In dit kader worden doorgaans drie vormen van overlast gedefinieerd: criminele drugoverlast (criminaliteit gepaard met druggebruik), openbare orde overlast (rondzwervende spuiten en druggebruikers) en audiovisuele overlast (verwaarlozing drugpanden en hinderlijke gedrag van druggebruikers en -dealers) (Naayer & Bieleman, 2005).

C. Academische relevantie

De relatie tussen drugs en criminaliteit is complex en niet eenduidig (Simpson, 2003). Verschillende studies, naar personen die in aanraking komen met justitie en naar populaties druggebruikers, geven een link aan tussen druggebruik² en criminaliteit. Hierbij is er geen eenduidigheid te vinden.

1. Link drugs en criminaliteit

Delinquenten en druggebruik

Verschillende Europese, Amerikaanse, Australische en Canadese studies beschrijven de complexe relatie tussen drugs en criminaliteit (Simpson, 2003; Australian institute of criminology, 2004). Deze link kan teruggevonden worden op elk niveau van de strafrechtsbedeling.

Zo tonen (inter)nationale studies aan dat ongeveer 60% van de arrestanten positief testten op minstens één type drugs (Lo & Stephans, 2000; Fitzgerald & Chilvers, 2002; Stevens, 2003; Makkai & Payne, 2003; Bennett & Holloway, 2004). Verder stelden meerdere studies vast dat een groot aantal van de Amerikaanse en Engelse probatiecliënten druggebruikers zijn (Stevens, 2003). Tot slot werden ook bij gedetineerden hoge percentages gevonden van druggebruik. In de zes maanden voor detentie, gebruikte

¹ Volgens de nationale drugmonitor registreerde de politie in 2002 ruim 9500 drugafhankelijke verdachten van wie de meerderheid elf antecedenten had, een derde twintig en een kwart meer dan 50. Dit zijn voornamelijk heroïne- en cocaïnegebruikers die voornamelijk vermogensdelicten plegen zonder geweld.

² Met drugs wordt in dit rapport illegale drugs bedoeld, tenzij anders vermeld.

ongeveer drievierde van de respondenten illegale drugs (Vogelvang, Van Burik, Van der Knaap & Wartna, 2003; Plugge, Douglas & Fitzpatrick, 2006).

Druggebruikers en criminaliteit

Verschillende (inter)nationale studies wijzen op het hoge percentage delinquenten met gebruikservaring, net zoals een hoog percentage problematische druggebruikers ervaring heeft met het plegen van misdrijven (Lo & Stephens, 2000; Best, 2001; Plourde & Brochu, 2002; Grann, 2004).

Studies van druggebruikers in behandeling, tonen aan dat problematische druggebruikers een grotere neiging hebben tot het plegen van criminaliteit dan niet-gebruikers. Verschillende types van producten worden gelinkt aan verschillende types delicten. Zo gaat heroïne eerder samen met eigendomsdelicten, terwijl alcohol, en in mindere mate cocaïne en amfetamines, samengaan met geweldsdelicten. Algemeen gezien heeft alcohol een sterkere relatie met geweldsdelicten dan illegale drugs, maar een zwakkere relatie met eigendomsdelicten dan illegale drugs (Hall, Bell & Carless, 1993; Friedman, 1998; Stevens, 2003; Martin, Maxwell, White & Zhang, 2004). Bovendien dienen de frequentie en methode van gebruik mee in overweging genomen te worden aangezien deze factoren het effect van het product kunnen beïnvloeden (Pernanen et al., 2002).

Associatie of causaliteit?

Een groot aantal studies geeft aan dat er een dynamische, interactieve relatie bestaat tussen drugs en criminaliteit, toch impliceert dit geen absolute, causale noch universele relatie (Barre, 1999; Bean, 2002; Van Laar, Cruys, Verdurmen, Van Ooyen-Houben & Meijer, 2007). Niet alle delinquenten zijn druggebruiker (Chaiken & Chaiken, 2000) en een groot aantal druggebruikers pleegt geen delicten, het bezit van drugs niet meegeteld. Wanneer druggebruikers echter criminaliteit plegen, betekent dit niet automatisch dat zij deze criminaliteit plegen ten gevolge van hun druggebruik. De link tussen deze twee fenomenen is complex, moeilijk te meten en mag dus niet overschat worden (French, McGeary, Chitwood, McCoy, Incardia & McBride, 2000; Van der zanden, Dijkgraaf, Blanken, Van Ree & Van Den Brink, 2007).

2. Lacune kwantitatieve onderzoeken naar druggerelateerde criminaliteit

Kwantitatief onderzoek naar criminaliteit en druggebruik is schaars en fragmentarisch. Hoewel in de bestaande onderzoeken naar de (relatie tussen) drugs en criminaliteit soms beperkte kwantitatieve analyses werden uitgevoerd, is het thema in weinig Europese studies terug te vinden als centraal thema en primaire opzet. Onderzoeken naar druggerelateerde criminaliteit* betreffen dus voornamelijk kwalitatieve studies (Stewart, Gossop, Marsden & Rolfe, 2000; Lo & Stephens, 2002; Simpson, 2003). Ook in België kan onderzoek naar drugs en criminaliteit in het algemeen beschouwd worden als een onontgonnen terrein. De weinige onderzoeken die gevoerd werden in dit kader betreffen onderzoeken naar druggebruik, armoede en criminaliteit (De Ruyver, Vermeulen, Franck & Van Daele, 1992) of naar drugs en overlast (ondermeer Decorte, De Ruyver, Ponsaers, Bodein, Lacroix, Lauwers & Tuteleers, 2003). Bovendien is er momenteel ook geen

uitgewerkte methodologie om het aandeel druggerelateerde criminaliteit* in België zichtbaar te maken. Deze bevindingen steunen de academische relevantie van een onderzoek naar druggerelateerde criminaliteit*.

OPZET EN STRUCTUUR ONDERZOEKSRAPPORT

A. Doelstelling

Dit onderzoek heeft ondermeer tot doel een methode te ontwikkelen die kan gebruikt worden om op regelmatige tijdstippen de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit* te meten.

Deze ‘*repliceerbare methode*’ kan in eerste instantie de aanleiding zijn voor het ontwikkelen van een gedifferentieerd beleid inzake druggerelateerde criminaliteit*. Later kan deze methode de toetsing zijn van de effectiviteit van dit beleid. Concreet wordt getracht een ‘draaiboek’ op te stellen dat een gebruiksvriendelijk instrument vormt voor de meting van druggerelateerde criminaliteit*³.

In de tweede plaats wil dit onderzoek zicht krijgen op ‘*de huidige aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit*’* in België. Deze ‘*eerste fenomeenstudie*’ ligt eveneens aan de basis van de verdere verfijning van het draaiboek. Wat betreft *de huidige omvang* van druggerelateerde criminaliteit*, wil dit onderzoek een beeld geven van het aantal druggerelateerde delicten en het aandeel van deze druggerelateerde delicten binnen de totale omvang van de criminaliteit. Bovendien wil dit onderzoek de *aard* van druggerelateerde criminaliteit* onderzoeken. Hierbij zijn de onderzoekers geïnteresseerd in de verschillende vormen van druggerelateerde criminaliteit*, namelijk bij welke *verschillende delicttypes* in België kan gesproken worden van druggerelateerde criminaliteit*. Binnen deze eerste fenomeenmeting focust dit onderzoek zich op drie delicttypes waarbinnen het aandeel druggerelateerde criminaliteit* zal gemeten worden én de consensuele delicten*. Verder wil dit onderzoek een onderscheid maken naar verschillende *daderprofielen* bij druggerelateerde criminaliteit* die een inzicht kunnen geven in de verklaringen van druggerelateerde criminaliteit* en de relatie tussen het type product en de aard van het delict. De onderzoekers willen te weten komen welke druggebruikers delicten plegen en welke delictplegers drugs gebruiken. Omdat criminaliteitsfenomenen vaak een grote lokale diversiteit kennen, wil dit onderzoek bovendien nagaan wat de *geografische spreiding* is van druggerelateerde criminaliteit* in België.

Ten derde willen de onderzoekers ‘*beleidsaanbevelingen formuleren*’ in functie van een gedifferentieerd beleid inzake druggerelateerde criminaliteit*. Hierbij besteden de onderzoekers aandacht aan een geïntegreerd en integraal beleid inzake druggerelateerde criminaliteit*.

³ Dit draaiboek kan u terugvinden als afzonderlijk document op de website van Federaal Wetenschapsbeleid (<http://www.belspo.be/belspo/fedra/proj.asp?l=nl&COD=DR/30>).

B. Onderzoeksvragen

De verschillende doelstellingen kunnen vervolgens vertaald worden in concrete onderzoeksvragen waarop de focus ligt in deze studie. Deze onderzoeksvragen worden nogmaals opgedeeld in enkele deelvragen.

1. Hoe kan druggerelateerde criminaliteit* gemeten en in kaart gebracht worden?
2. Wat is de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit* in het geheel van criminaliteit(vormen)?
 - 2.1 Wat is het aandeel van druggerelateerde delicten in het geheel van criminaliteit?
 - 2.2 Bij welke delictvormen komt druggerelateerde criminaliteit* voor?
 - 2.3 Welke verschillende daderprofielen kunnen onderscheiden worden?
 - 2.4 Welk beeld vertoont de geografische spreiding van druggerelateerde criminaliteit*?
3. Hoe kan een gedifferentieerd beleid ontwikkeld worden ten aanzien van (de verschillende vormen van) druggerelateerde criminaliteit*?

C. Structuur onderzoeksrapport

De bevindingen worden gebundeld in voorliggend onderzoeksrapport⁴. In een eerste theoretische deel wordt aandacht besteed aan de verschillende theoretische modellen die de link tussen drugs en criminaliteit verklaren. Nadien wordt de definitie van druggerelateerde criminaliteit* toegelicht, zoals die in dit onderzoeksrapport gehanteerd wordt. In een tweede deel wordt ingegaan op de, in dit onderzoek, gehanteerde methode. Hierbij wordt eerst aandacht besteed aan de verschillende onderzoeksmethoden die bestaan in de literatuur om drugs en criminaliteit te meten, waarna de gehanteerde methoden voor dit onderzoek worden toegelicht. Bovendien werd ook een draaiboek ontwikkeld om in de toekomst druggerelateerde criminaliteit* op een eenvoudigere en efficiëntere manier te meten. Dit deel tracht tegemoet te komen aan de eerste onderzoeksvraag: *“Hoe kan druggerelateerde criminaliteit* gemeten en in kaart gebracht worden?”* Het derde deel vormt de resultaten van de eerste meting van druggerelateerde criminaliteit*. In eerste instantie worden de resultaten van de analyse van de politiedossiers gepresenteerd, waarna de resultaten van het tweede luik, het zelfrapportage luik, aan bod komen. In dit derde deel wordt tegemoet gekomen aan de tweede onderzoeksvraag *“Wat is de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit*?”* In een vierde deel worden de resultaten van beide luiken gekoppeld en geduid door (inter)nationale relevante onderzoeken inzake druggerelateerde criminaliteit*. In een vijfde en laatste deel wordt tot slot ingegaan op de beleidsaanbevelingen. Dit laatste deel komt tegemoet aan de laatste onderzoeksvraag *“Hoe kan een gedifferentieerd beleid ontwikkeld worden ten aanzien van (de verschillende vormen van) druggerelateerde criminaliteit*?”*.

⁴ Het onderzoek respecteert de ethische normen geformuleerd ihkv het zevende kaderprogramma van de Europese Gemeenschap voor onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie (2007-2013)

Voor een goed begrip van de gebruikte termen werd in bijlage een verklarende woordenlijst (glossarium) toegevoegd. De termen, opgenomen in dit glossarium, worden doorheen het onderzoeksrapport aangeduid met een asterix (*).

CONCLUSION DE L' INTRODUCTION

Dans cette partie, nous avons envisagé le contexte tant politique et social qu'académique dans lesquels cette étude s'est inscrite. Le présent rapport de recherche tente de répondre aux objectifs fixés dans le cadre de cette étude. D'abord, notre volonté était d'évaluer le *nombre de crimes et délits liés aux drogues et la part de ceux-ci dans l'ensemble de la criminalité*. Ensuite, un des objectifs au cœur de cette étude consistait également dans le développement d'une *méthodologie réutilisable* dont la finalité était de permettre de mesurer, de façon régulière, la nature et le volume de la criminalité liée aux drogues*, en Belgique. Enfin, sur base des constats et des résultats de la recherche, la formulation de *recommandations à destination des décideurs*, en vue d'élaborer une politique adaptée en matière de criminalité liée aux drogues* était un objectif visé par cette recherche. Après des éclaircissements théoriques et une définition du concept de criminalité liée aux drogues*, le volet empirique de cette recherche sera abordé avec la présentation, d'une part, des résultats de l'analyse statistique relative à son volet quantitatif et d'autre part, des résultats de son volet self-report*.

Druggerelateerde criminaliteit: een complex begrip

Druggerelateerde criminaliteit* krijgt in de literatuur verschillende invullingen. Gezien de complexiteit van het begrip, is het definiëren van deze term dus geen evidentie. In dit deel wordt stil gestaan bij de verschillende theoretische verklaringsmodellen. Ten tweede wordt dieper ingegaan op de definitie van druggerelateerde criminaliteit*, zoals die gehanteerd wordt in dit onderzoeksrapport.

De eerste twee delen van dit onderzoeksrapport (theoretische modellen en methodologie) zijn gebaseerd op een literatuurzoektocht. De onderzoeksmethode voor deze onderdelen bestond erin verschillende online databanken te bestuderen, aangevuld met bijkomende zoektochten op basis van de gevonden werken. De geconsulteerde databanken waren Web of Science, Pubmed Central, Drugscope, EDDRA, Home Office publications database, website van CICAD, website van EMCDDA, website van WODC, Trimbos-instituut en Sage Publications. De zoektermen betroffen 'drug related crime', 'drugs AND crime'. Andere termen waren specifiek gerelateerd aan de producten: heroïne (gebruikers), cocaïne(gebruikers). Deze termen werden gecombineerd met verschillende delicttypes: geweldsdelicten, eigendomsdelicten, seksuele delicten etcetera. Voor het theoretische luik werden deze termen gecombineerd met: 'causality', 'relationship', 'link'. Voor het methodologische luik (volgende deel) werden deze termen aangevuld met 'methodology', 'measurement', 'self-report', 'police files' etcetera.

Bovendien werd ook contact opgenomen met experts binnen dit onderzoeksdomein.

THEORETISCHE MODELLEN

Zoals aangehaald in de inleiding is er nauwelijks bewijs voor de assumptie dat druggebruik⁵ altijd leidt tot criminaliteit (Lurigio, 1999). Er is daarentegen wel bewijs dat illegaal druggebruik de frequentie en intensiteit van criminele activiteiten versterkt (Angelin, 1988). Hier is sprake van een dynamische, interactieve relatie (Hough, 2002; Brochu, 2006).

Om de correlatie tussen druggebruik en criminaliteit te verklaren, werden verschillende theoretische modellen ontwikkeld (Hall, 1996; Brochu, 1997; Brunelle, Brochu & Cousineau, 2000; Nicholas, 2001; Simpson, 2003; Stevens, 2003). In dit onderdeel worden deze verschillende modellen voorgesteld, aangevuld met empirische onderzoeken die het model ondersteunen of verwerpen.

A. Druggebruik leidt tot criminaliteit

Het eerste model geeft aan dat druggebruik kan leiden tot criminaliteit (Bean & Wilkinson, 1988; Best, Sidwell, Gossop, Harris & Strang, 2001; Stevens, 2003).

⁵ Met drugs bedoelen de onderzoekers illegale drugs, tenzij anders vermeld.

Aan dit model worden verschillende theorieën verbonden. Deze theorieën zijn gebaseerd op het tripartite model van Goldstein, ontwikkeld in 1985 (Goldstein, 1985). Volgens Goldstein zijn er namelijk drie verschillende relaties tussen drugs en criminaliteit: de psychofarmacologische*, de economisch-compulsieve* en de systemische relatie. Volgens dit tripartite model is criminaliteit gedetermineerd door een samenspel van deze drie modellen.

1. Psychofarmacologische model

Dit model verklaart misdrijven door het psychofarmacologische effect van bepaalde stoffen. Sommige negatieve effecten die psychoactieve stoffen kunnen oproepen, zoals paranoia, irritatie en agressief gedrag, kunnen leiden tot crimineel gedrag (Boles & Miotto, 2003; EMCDDA, 2007).

Binnen deze theorie speelt het type product een belangrijke rol. Zo zijn bepaalde producttypes sterker geassocieerd met delicttypes (Nicholas, 2001; Bean, 2002). Verschillende auteurs geven aan dat een groot aantal moorden gepleegd worden onder invloed van alcohol en in mindere mate onder invloed van illegale middelen (Pernanen et al., 2002; Boles & Miotto, 2003; Keene, 2005; Rojas, 2007). Andere geweldsdelicten en ook seksuele delicten gebeuren in beperkte mate onder de invloed van illegale middelen, zoals amfetamines en cocaïne (Peele, 1985; Goldstein, 1987; Grann, 2004; Klostermann, 2006; Horvath, 2006).

Goldstein beperkte aanvankelijk het psychofarmacologische* model tot de geweldsdelicten, maar de theorie kan ook toegepast worden bij misdrijven zoals de eigendomsdelicten (Moore, Stuart, Meehan, Rhatigan, Hellmuth & Keen, 2008). Een studie van Indermauer, betreffende gewelddadige eigendomsdelicten, toonde aan dat 52.8% van de delinquenten aangaf onder invloed te zijn van illegale drugs op het moment van het delict en dat 5.7% ontweningsverschijnselen ervoer (Indermauer, 1995; Australian institute of criminology, 2004). In een andere studie werd bij 246 gedetineerden gepeild naar intoxicatie op het moment van de feiten. 60% van de respondenten antwoordden affirmatief, 54% was onder invloed van cannabis, 40% onder invloed van amfetamines en 39% rapporteerde onder invloed te zijn van heroïne (Nicholas, 2001). In bovenvermelde studies is er geen causaliteit tussen het plegen van criminaliteit en onder invloed zijn. Wanneer de causaliteit wordt nagegaan, liggen de proporties lager. In de DUCO (Drug Use Career of Offenders)- studie, rapporteerden 24% van de gedetineerden onder invloed te zijn van illegale drugs op het moment van de feiten. Wanneer gepeild werd naar de causaliteit tussen crimineel gedrag en intoxicatie, halveerden de proporties, met name 10% van de respondenten gaf een causaal verband aan tussen hun crimineel gedrag en illegaal druggebruik, 8% van de respondenten voor illegale drugs en alcohol en tot slot 9% van de respondenten voor louter alcohol (Makkai & Payne, 2003; Prichard & Payne, 2005).

Het intrinsieke verband tussen de psychofarmacologische effecten van producten en criminaliteit vindt op empirisch vlak echter weinig steun. Niettegenstaande verschillende onderzoeken aangeven dat een bepaald aantal personen drugs geconsumeerd hebben de dag van hun misdrijf, verwerpen meer onderzoeken de notie waarbij aangegeven wordt

dat psychoactieve substanties steeds aanzetten tot gewelddadig gedrag (Harrison & Backenheimer, 1998).

2. Economisch-compulsieve theorie

De tweede theorie is de economisch-compulsieve* theorie. De economisch-compulsieve theorie* geeft aan dat criminaliteit gepleegd wordt om het druggebruik te financieren (Hutchinson, 2000; Wood, 2006; Farabee et al., 2001). De meeste theoretische en empirische onderzoeken naar het onderwerp van druggerelateerde criminaliteit*, bestuderen deze misdrijven die werden gepleegd om in de drugbehoefte te voldoen. In (inter)nationale studies naar deze vorm van druggerelateerde criminaliteit* worden steeds dezelfde delicttypes teruggevonden. Het gaat dan voornamelijk om vormen van diefstal zoals winkeldiefstal, diefstal van/uit een voertuig, inbraak, heling, diefstal en namaak van doktersvoorschriften, gewapende overvallen, afpersing en straatroof. Prostitutie, waar het strafbaar is, kan ook een manier zijn om het druggebruik te financieren (Bretteville-Jensen & Sutton, 1996; Farabee, Joshi & Anglin, 2001; Best et al., 2001; Bennett & Holloway, 2004; Australian institute of criminology, 2004; Cusick, 2005; EMCDDA, 2007).

Bennett en Holloway toonden aan dat bijna de helft van de arrestanten, die aangaven het laatste jaar middelen gebruikt te hebben, hun druggebruik relateerden aan hun crimineel gedrag. Arrestanten die aangaven cocaïne, crack en heroïne geconsumeerd te hebben in die periode, beschikten over een illegaal inkomen van meer dan £ 24000 per jaar⁶ (Bean, 2002; Bennett & Holloway, 2004). Verder gaven Coid et al. aan dat 85% van de bevroegde 221 opiaatverslaafden in behandeling, hun delicten gepleegd hebben met oog op het kopen van drugs (Coid, Carvell, Kittler, Healey and Henderson, 2000). In de studie van Stewart et al. pleegde 50% van de druggebruikers in behandeling, een bepaalde vorm van economisch-compulsieve* criminaliteit in de drie maanden voorafgaand aan hun intake. 76% van de economisch-compulsieve* criminaliteit werd echter gepleegd door 10% van de steekproef (Stewart, Gossop, Marsden & Rolfe, 2000). Ook het type product dient mee in overweging genomen te worden. Voor de economisch-compulsieve* theorie kan het meest bewijs gevonden worden voor de samenhang tussen heroïne, cocaïne én eigendomsdelicten. Een studie van Hando et al. toonde aan dat 70% van een steekproef actieve heroïnegebruikers uit Zuidwest Sydney, actieve plegers waren van eigendomsdelicten. De meest voorkomende vormen van eigendomsdelicten waren winkeldiefstal, inbraak en straatroof (Hando, O'Brien, Darke, Maher & Hall, 1997; Nicholas, 2001; Australian institute of criminology, 2004). Een andere studie gaf aan dat 60% van de onderzochte heroïnegebruikers rapporteerden dat het plegen van eigendomsdelicten een vaste activiteit werd na het eerste heroïnegebruik (Makkai & Payne, 2003). Een andere studie, tot slot, toonde aan dat, in het jaar voorafgaand aan de behandeling, het dagelijks gebruik van heroïne samenhangt met een extra illegaal inkomen van 8426 dollar in vergelijking tot het niet-gebruik van heroïne. Gelijklopende resultaten werden gevonden voor het gebruik van cocaïne. Meer bepaald was het dagelijks gebruik van cocaïne geassocieerd met een extra van 7206 dollar aan illegaal inkomen (Best et al., 2001).

⁶ Omgerekend naar euro's bedraagt dit 29479.24 euro.

3. Systemisch model

Het derde verklaringmodel verklaart druggerelateerde criminaliteit* als een resultaat van de negatieve interacties met de illegale drugmarkt door het spel van vraag en aanbod (Teplin, McClelland, Abram, Mileusnic, 2005).

Reiss en Roth verdelen de systemische delicten* in drie theoretische modellen: organisationele criminaliteit, transactie-criminaliteit en derde partij-criminaliteit. Empirische onderzoeken betreffende deze modellen zijn eerder zeldzaam⁷. Organisationele criminaliteit omvat criminaliteit gerelateerd aan drugmarkten (hoog winstniveau, laag vakkundigheidsniveau) waar discussies omtrent distributierechten kunnen ontstaan zoals territoriale rechten, organisationele rechten en gevechten met de politie. Transactie-criminaliteit omvat criminaliteit als gevolg van drugtransacties en de relatie tussen twee dealers of tussen een dealer en een afnemer. Voorbeelden hiervan zijn het stelen van drugs of geld van de koper of de dealer of discussies inzake de kwaliteit van de producten. Derde partij gerelateerde criminaliteit omvat criminaliteit van drugmarkten zoals prostitutie of wapenhandel (Reiss & Roth, 1994; Bean, 2002).

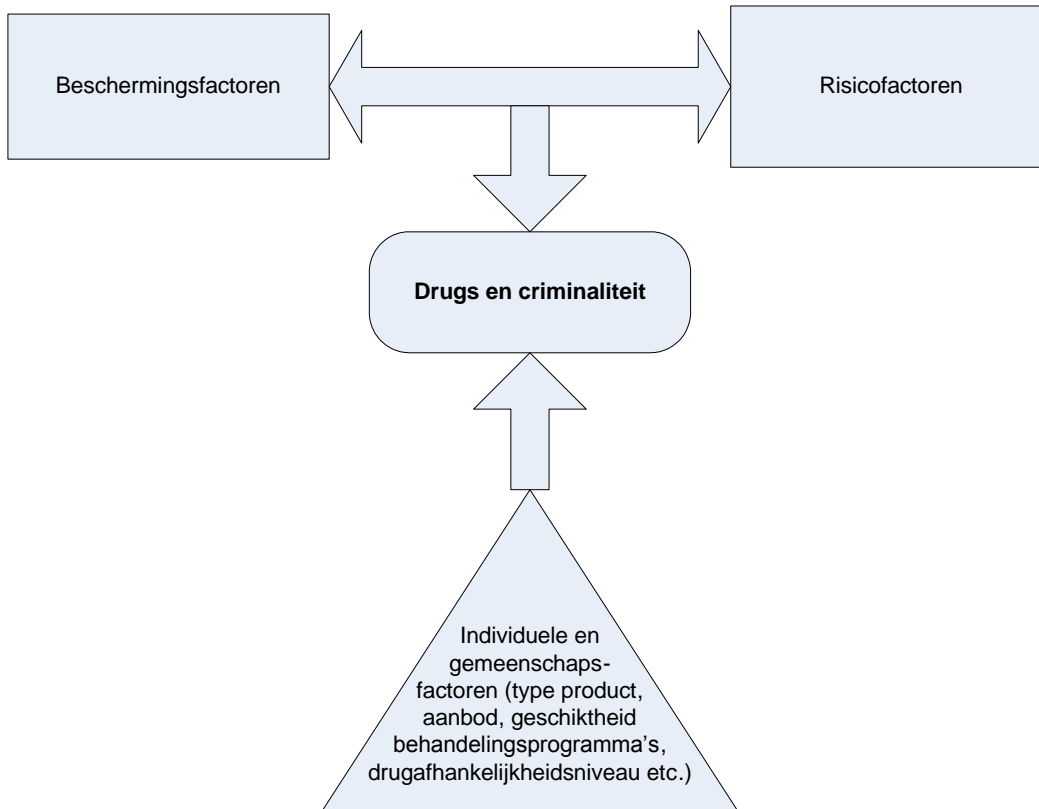
B. Criminaliteit leidt tot druggebruik

De tweede theorie geeft aan dat delinquenten een grotere kans hebben opgenomen te worden in een subcultuur waarin druggebruik wordt getolereerd en aangemoedigd, alsof het een verlengstuk is van hun crimineel gedrag (Bean & Wilkinson, 1988). Criminaliteit genereert een bron van inkomen waarvan druggebruikers hun gebruik kunnen financieren (Stevens, 2003). Dit model wordt ook het sub-cultuurmodel genoemd (Best et al., 2001). Verschillende studies geven aan dat bij illegale druggebruikers (voornamelijk heroïnegebruikers) die criminaliteit plegen, de criminaliteit een voorloper/predictor is van hun illegaal druggebruik (Hall, 1996; Kye, Darke & Finlay-Jones, 1998; maher, 1998; Nicholas, 2001). Niettemin, een minderheid van de studies binnen het onderzoeksdomein van druggerelateerde criminaliteit*, bestuderen crimineel gedrag dat aan het druggebruik voorafgaat.

C. Criminaliteit en druggebruik hebben gemeenschappelijke oorzaken

De derde theorie geeft aan dat drugs en criminaliteit meerdere oorzaken (individuele, omgevingsgerichte en situationele factoren) en antecedenten delen. Druggebruik en criminaliteit zijn niet deterministisch gerelateerd maar vloeien voort uit andere factoren (Bean & Wilkinson, 1988). Dit model wordt tevens het lifestyle-model genoemd (Best et al., 2001)

⁷ Vooral inzake organisationele en derde partij gerelateerde criminaliteit.

Figuur 1: Factoren die invloed hebben op de relatie tussen drugs en criminaliteit. Figuur gebaseerd op Nicholas, 2001

Verschillende onderzoeken definiëren individuele en contextuele factoren die een impact kunnen hebben op de relatie tussen illegaal druggebruik en criminaliteit. Voorbeelden hiervan zijn drugafhankelijkheid, betrokkenheid in drugbehandeling, de waaier van strafrechtelijke mogelijkheden etcetera (Nicholas, 2001).

Een aantal studies vonden eveneens bewijs dat druggebruik en criminaliteit dezelfde risicofactoren (laag zelfvertrouwen, familiaal geweld, deviante peers, fragiele socio-economische situatie) en beschermingsfactoren (sterke familienormen, prosociale peergroep, participatie gemeenschapsactiviteiten) bezitten (Hawkins, Catalano & Miller, 1992; Bränstör, Sjostrom & Andreasson, 2007). Deze auteurs delen risico- en beschermingsfactoren op in verschillende categorieën. Deze betreffen de schoolsituatie, de familiale situatie, peer groep, gemeenschaps- en culturele factoren en tot slot de individuele factoren. Deze factoren hebben een invloed op de mate waarin individuen betrokken worden in of aangemoedigd worden voor het plegen van crimineel gedrag en problematisch druggebruik (Nicholas, 2001). Wanneer de risicofactoren overwegen op de beschermingsfactoren, stijgen de kansen voor druggebruik en/of crimineel gedrag.

DEFINITIE

Eén van de doelstellingen van dit onderzoek bestaat erin een methode uit te werken die kan gebruikt worden om op regelmatige tijdstippen de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit* te meten. Een belangrijke stap naar operationalisering van deze doelstelling is het definiëren van de term druggerelateerde criminaliteit* op een eenvoudige, maar volledige manier. Hierbij dient de aandacht gevestigd te worden op het gegeven dat het opzet van dit onderzoek niet verklarend, maar beschrijvend van aard is.

In dit onderzoek wordt het begrip “druggerelateerde criminaliteit”* geoperationaliseerd aan de hand van vier categorieën. Zoals eerder vermeld wordt druggerelateerde criminaliteit*, conform het conceptueel model van Goldstein, meestal opgedeeld in drie vormen van criminaliteit. Meer bepaald: criminaliteit gepleegd onder invloed van drugs, *psychofarmacologische criminaliteit**, criminaliteit gepleegd om in de drugbehoefte te voldoen, *economisch-compulsieve* criminaliteit* en criminaliteit gerelateerd aan het illegale karakter van de drugmarkt, *systemische criminaliteit**. Gelijklopend met andere onderzoeken (Rojas, 2007; EMCDDA, 2007), wordt aan de definitie van druggerelateerde criminaliteit* ook een vierde categorie toegevoegd, namelijk de inbreuken op de drugwetgeving, de *consensuele delicten**.

Naast de vier categorieën van druggerelateerde criminaliteit*, werd met oog op volledigheid een restcategorie gecreëerd, namelijk ‘criminaliteit gepleegd door druggebruikers’.

Tussen de verschillende vormen van druggerelateerde criminaliteit* is geen strikt onderscheid mogelijk. Verwervingsdelicten bijvoorbeeld worden soms gepleegd onder invloed van drugs (psychofarmacologisch delict*).

A. Psychofarmacologische delicten

Psychofarmacologische delicten* zijn misdrijven gepleegd onder invloed van illegale drugs (Hoaken & Stewart, 2003). Binnen deze categorie maakt dit onderzoek een onderscheid tussen “verdachte onder invloed” en “slachtoffer onder invloed” van illegale drugs.

1. Verdachte onder invloed

Psychofarmacologische delicten*, ook wel expressieve delicten genoemd, zijn gemeenrechtelijke misdrijven* die gepleegd worden onder invloed van drugs (Hoaken & Stewart, 2003).

Het wordt doorgaans onwaarschijnlijk geacht dat het gebruik van cannabis of heroïne zou leiden tot een verhoogde agressiviteit en dus geweldsdelicten zou uitlokken. De ontwenningssverschijnselen van deze (en andere) producten kunnen echter wel in verband worden gebracht met een verhoogde agressiviteit (Hoaken & Stewart, 2003). Daarom wordt criminaliteit, gepleegd naar aanleiding van ontwenningssverschijnselen, mee opgenomen binnen deze categorie.

2. Slachtoffer onder invloed

In een recente publicatie wijst het EMCDDA op het belang om in deze categorie ook die delicten op te nemen die voortkomen uit het druggebruik van het slachtoffer zelf.

Het EMCDDA (EMCDDA, 2007) stelt dat *“ook seksueel geweld tegen een slachtoffer dat onder invloed is van een psychoactieve stof, evenals berovingen of roofovervallen, mogelijk gemaakt door de ontredde van het slachtoffer ten gevolge van druggebruik”* onder de noemer druggerelateerde criminaliteit* vallen.

Voorbeelden van dossiers waarin het slachtoffer onder invloed is van illegale middelen zijn onder andere dossiers inzake verkrachting, waarbij het slachtoffer (on)vrijwillige illegale drugs toegediend krijgt. Andere voorbeelden: slachtoffer (en verdachte) van slagen en verwondingen die onder invloed zijn van illegale drugs of het slachtoffer en de verdachte die samen illegale drugs gebruiken, alvorens de verdachte de diefstal pleegt.

De categorie “onder invloed” is gebaseerd op het psychofarmacologische verklaringsmodel dat misdrijven verklaart door het psychofarmacologische effect van bepaalde stoffen. Op basis van het politiedossier kan echter enkel nagaan worden of de verdachte of het slachtoffer onder invloed is van illegale drugs, zonder dat op basis van een analyse van het dossier van een strikt causale relatie kan gesproken worden.

B. Verwervingsdelicten (in behoefte voldoen)

De verwervingsdelicten (acquisitive crime), zijn die criminele handelingen die worden gepleegd om het druggebruik te financieren (bijvoorbeeld winkeldiefstal of heling). In (inter)nationale studies naar deze vorm van druggerelateerde criminaliteit* worden steeds dezelfde delicttypes teruggevonden. Het gaat dan voornamelijk over vormen van diefstal zoals winkeldiefstal, diefstal van/uit een voertuig, inbraak, heling, diefstal en namaak van doktersvoorschriften, gewapende overvallen, afpersing en straatroof (Hutchinson, Gore, Taylor, Goldberg & Frischer, 2000; Farabee et al., 2001; Wood et al., 2006). In de internationale literatuur wordt vaak ook prostitutie genoemd als manier om druggebruik te financieren (Cusick, 2005) In België, net als in andere Europese landen, kan prostitutie echter niet beschouwd worden als een verwervingsdelict wegens het gebrek aan een strafbaar karakter. Exploitatie, daarentegen is wel een strafbaar feit.

Deze categorie komt overeen met het economisch-compulsieve* verklaringsmodel dat stelt dat drugafhankelijkheid de gebruikers aanzet tot het plegen van verwervingsdelicten om in de drugbehoefte te voldoen.

C. Systemische delicten

Het derde model, het systemische model*, is het meest recente verklaringsmodel. De systemische delicten* zijn de criminaliteitsvormen die voortkomen uit het illegale karakter van het drugsmilieu (Parker & Auerhahn, 1998; Hoaken & Stewart, 2003). Dit zijn voornamelijk geweldsdelicten gepleegd binnen het functioneren van de drugshandel, als onderdeel van aanvoer, distributie en gebruik van verdovende middelen. Goldstein

definieert systemische delicten* als een “*agressieve manier van interactie met het systeem van de drugsdistributie en druggebruik*”(Goldstein, 1985). Een typerend voorbeeld hiervan is de afrekening tussen twee dealers (Slot, 1998; Teplin, et al., 2005). Andere dossiers die kunnen ondergebracht worden in deze categorie zijn: slagen en verwondingen of diefstal in het kader van een mislukte deal (betreffende de kwaliteit of prijs van de producten), diefstal om schulden af te betalen uit schrik voor represailles dealer of diefstal van electriciteit in het kader van het opzetten van cannabisplantages.

D. Consensuele delicten

De consensuele delicten* vallen samen met de inbreuken op de drugwetgeving⁸. Verschillende Nederlandse onderzoekers opteren ervoor de inbreuken op de drugwetgeving (de consensuele delicten) niet te beschouwen als druggerelateerde criminaliteit*, omdat zij dit als een tautologie beschouwen (Schreuders, Korf & poort, 1994; Korf, 1995). Andere onderzoekers delen druggerelateerde criminaliteit* op in criminaliteit gepleegd door druggebruikers enerzijds en inbreuken op de drugwetgeving anderzijds (Van laar, Cruts, Verdurmen, Van Ooyen-Houben & Meijer, 2007).

E. Restcategorie

Naast de vier categorieën van druggerelateerde criminaliteit*, werd met oog op volledigheid binnen dit onderzoek een restcategorie gecreëerd, namelijk ‘criminaliteit gepleegd door druggebruikers’. Zo zijn, met betrekking tot het opstellen van een proces-verbaal, geen richtlijnen voorhanden. Afhankelijk van de politiekezone, politie-inspecteur of situatie, wordt al dan niet dieper ingegaan op de omstandigheden (Is de verdachte onder invloed? Welke producten zijn aanwezig? Waarom heeft de verdachte het misdrijf gepleegd?). Omwille van de grote werkdruk worden vaak enkel de hoofdzaken vermeld en wordt niet in detail ingegaan op de omstandigheden. De vaak summiere gegevens in politiedossiers in de verschillende politiekezones, laten tot op heden niet altijd toe de vier specifieke categorieën van druggerelateerde criminaliteit* te onderscheiden. Om geen kostbare informatie te verliezen, werd tijdens de eerste meting beslist om alle relevante informatie met betrekking tot illegale drugs op te nemen (ic ‘de persoon staat bekend als druggebruiker?’).

In de toekomst is het echter de bedoeling om zoveel mogelijk druggerelateerde feiten onder te brengen in één van de vier vooropgestelde vormen van druggerelateerde criminaliteit*.

CONCLUSIE

In dit hoofdstuk werd stil gestaan bij de complexe link die er bestaat tussen drugs en criminaliteit. In de literatuur bestaan verschillende theoretische modellen die deze link verklaren. Het eerste en het tweede theoretische model kunnen overlappen: crimineel gedrag kan druggebruik stimuleren, net zoals druggebruik het reeds aanwezige criminele

⁸ Drughandel en drugproductie behoren niet tot het studiedomein.

gedrag kan beïnvloeden. Onderzoekers dienen zich echter te behoeden voor causale uitspraken. Criminaliteit wordt niet steeds “veroorzaakt” door druggebruik, of omgekeerd.

In dit onderzoek wordt het begrip “druggerelateerde criminaliteit”* geoperationaliseerd aan de hand van vier categorieën: de psychofarmacologische*, de economisch-compulsieve*, de systemische* en de consensuele delicten*. Voor deze eerste Belgische fenomeenmeting werd, met oog op volledigheid, naast deze vier categorieën tevens een restcategorie “criminaliteit gepleegd door druggebruikers” toegevoegd.

Methodologie

In dit onderdeel wordt de methodologie van dit onderzoek besproken. In een eerste hoofdstuk wordt ingegaan op de in de literatuur bestaande mogelijkheden om druggerelateerde criminaliteit* in kaart te brengen. Nadien wordt de methode, gehanteerd binnen dit onderzoek, toegelicht.

HOE KAN MEN DRUGGERELATEERDE CRIMINALITEIT IN KAART BRENGEN?

RESULTATEN VAN DE LITERATUURSTUDIE

Het DRUGCRIM-onderzoek stelt zich ondermeer tot doel een methode te ontwikkelen die toelaat op regelmatige basis de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit* te meten. Deze methode is uitgewerkt op basis van een literatuurstudie en bijgestuurd aan de hand van een eerste meting van het fenomeen. Het resultaat hiervan, het DRUGCRIM-draaiboek, kan teruggevonden worden als afzonderlijk document op de website van het Federaal Wetenschapsbeleid (<http://www.belspo.be/belspo/fedra/proj.asp?l=nl&COD=DR/30>). De literatuurstudie ter ontwikkeling van de methodologie voor de eerste meting van het fenomeen werd in de eerste plaats dan ook gericht op epidemiologische studies die het aandeel druggerelateerde criminaliteit* willen meten binnen de totale omvang van de criminaliteit. Voor een uitgebreidere bespreking van de DRUGCRIM-literatuurstudie (zie supra deel II).

Er bestaan verschillende methoden om de omvang van druggerelateerde criminaliteit* te meten: algemene bevolkingsbevragingen, methoden gebaseerd op informatie verzameld binnen het strafrechtstelsel en methoden die starten vanuit een populatie druggebruikers. Andere studies maken gebruik van een combinatie van officiële statistieken om de omvang van druggerelateerde criminaliteit* te meten. In wat volgt, presenteert dit onderzoek een overzicht van de verschillende methoden die worden gebruikt bij het meten van druggerelateerde criminaliteit*⁹. De beëindiging van de literatuurstudie viel samen met het bereiken van het saturatiepunt, i.e. toen geen nieuwe methoden meer gevonden werden in de wetenschappelijke literatuur.

A. Algemene bevolkingsbevragingen

Wanneer men de omvang van druggerelateerde criminaliteit* binnen de totale omvang van de criminaliteit in kaart wil brengen, wordt men geconfronteerd met een zeer moeilijk uitgangspunt: noch de totale omvang van de criminaliteit, noch het totale aantal druggebruikers is gekend. Sommige onderzoekers willen deze hindernis overwinnen aan de hand van een algemene bevolkingsbevraging (Wilkins & Sweestur, 2007). Algemene bevolkingsbevragingen geven een beter beeld van de totale omvang van criminaliteit, omdat zij ook misdrijven weergeven die niet werden gerapporteerd aan de politie (Kershaw et al., 2000). Ook de omvang van druggebruik wordt vaak in kaart gebracht aan de hand van bevolkingsbevragingen (EMCDDA, 2007). Het grote voordeel van dit type bevraging ligt in het gebruik van toevalssteekproeven die, onder welomschreven voorwaarden, veralgemeningen naar de algemene populatie toelaten (Degenhardt, Barker

⁹ De onderzoekers presenteren dus geen exhaustief overzicht van *alle* studies die druggerelateerde criminaliteit meten.

& Topp, 2004). Aan de hand van algemene bevolkingsbevragingen kan men, op een relatief kosteneffectieve manier, heel wat te weten komen over het gebruik van drugs en andere deviante gedragingen die verborgen blijven in politionele statistieken (Ramsay & Percy, 1997).

De nadelen van deze algemene bevolkingsbevragingen staan duidelijk omschreven in de literatuur. Minder bereikbare doelgroepen, zoals daklozen/thuislozen, personen met een onregelmatige levensstijl en personen die in instellingen verblijven, worden moeilijk bereikt met algemene bevolkingsbevragingen. (Degenhardt et al., 2004). De literatuurstudie toont aan dat het gebruik van algemene bevolkingsbevragingen eerder zeldzaam is wanneer onderzoekers de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit* in kaart willen brengen. Algemene bevolkingsbevragingen geven een goed beeld van occasioneel druggebruik, maar zijn geneigd om de prevalentie van problematisch druggebruik te onderschatten. Problematische druggebruikers worden moeilijker bereikt aan de hand van algemene bevolkingsbevragingen omwille van bovenstaande redenen. Het risico op het moeilijk of niet bereiken van problematische druggebruikers kan een reden zijn voor onderzoekers om geen gebruik te maken van algemene bevolkingsbevragingen wanneer men een epidemiologische studie wil verrichten naar de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit* (Wilkins & Sweestur, 2007).

B. Strafrechtelijke informatie

De meerderheid van de studies die de omvang van de druggerelateerde criminaliteit* binnen de totale omvang van de criminaliteit in kaart willen brengen, baseren zich hiervoor op strafrechtelijke informatie. Gegevens die voorhanden zijn op de verschillende echelons van de strafrechtsbedeling worden gebruikt om de omvang van druggerelateerde criminaliteit* in kaart te brengen. Er werden studies gevonden die zich baseerden op informatie op niveau van de politie, de straftoemeting en de strafuitvoering.

‘Politionele informatie’ wordt verzameld op het eerste echelon van de strafrechtsbedeling, en is dus in de meeste gevallen de rijkste en meest regelmatige informatiebron bij de meting van bepaalde criminaliteitsfenomenen (Goethals, Ponsaers, Beyens, Pauwels & Devroe, 2002; Pernanen et al., 2002). Verschillende informatiebronnen zijn voorhanden op politieniveau: informatie in de politionele statistieken, informatie in de politiedossiers, informatie verkregen van de verdachten en informatie verkregen van de politieambtenaren zelf.

Ten eerste bestaat er in enkele landen voor de registrerende politieambtenaren de mogelijkheid om in de *politionele IT-registratiesystemen* aan te vinken of een bepaald misdrijf druggerelateerd is (Brookman & Maguire, 2002; Meijer et al. 2003). Het grote voordeel van deze methode is dat de druggerelateerdheid van feiten onmiddellijk geregistreerd staan in de officiële politionele statistieken en eenvoudig af te lezen valt. Er zijn echter aanwijzingen dat deze gegevens de totale omvang van de druggerelateerde criminaliteit* onderschatten, omdat er voor de politieambtenaren geen verplichting bestaat de druggerelateerdheid te registreren (Meijer et al., 2003).

Ten tweede baseren enkele onderzoekers zich op een *analyse van politiedossiers* om de omvang van druggerelateerde criminaliteit* in kaart te brengen (Hurley, Parker, & Wells, 2006; Marx et al., 2000; Meljvang, 2007; Scott-Ham & Burton, 2005; Sherley, 2005). De

studie van Meljvang (2007) analyseerde 82 van de 173 politiedossiers in verband met (poging tot) verkrachting die werden gerapporteerd aan de politie in Groenland in 2002. Zij gingen na of de (pogingen tot) verkrachting druggerelateerd waren of niet. Hurley et al. (2006) gingen in Victoria, Australië na of er in 434 mogelijke druggerelateerde dossiers sprake was van een ongewenste toediening van drugs. Marx et al. (2000) bestudeerden politiedossiers om na te gaan of er veranderingen optraden in de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit* na de implementatie van een spuitenruilprogramma in Baltimore, Verenigde Staten. Gegevens inzake verdachten (in sommige studies ook slachtoffers) worden verzameld in het politiedossier, het gaat hier dan over de beschrijvingen van de feiten, getuigenverklaringen, verklaringen van verdachte en slachtoffer, rapporten van sociale en medische instanties. Het grote voordeel aan de analyse van politiedossiers is dat het een relatief eenvoudig te implementeren methode is én bovendien kan men retrospectieve analyses verrichten. Dit maakt het mogelijk om gegevens te vergelijken voor en na de implementatie van een bepaalde maatregel (Marx et al., 2000). Enkele auteurs verwijzen naar de filters van het strafrechtstelsel om hun keuze voor de politiedossiers (i.p.v. dossiers op niveau van de strafuitvoering) te verantwoorden (Sherley, 2005).

Ten derde baseren enkele auteurs de dataverzameling op het *interviewen van arrestanten*, met een daaraan gekoppelde (vrijwillige) urineafname bij de arrestanten om de omvang van druggerelateerde criminaliteit* te meten (Bennett, 2000; Kim & Fendrich, 2002; Holloway & Bennett, 2007). In de Verenigde Staten werd het DUF-programma (Drug Use Forecasting) meer dan 15 jaar geleden opgericht. Het DUF-programma veranderde van naam en ADAM ontstond, Arrestee Drug Abuse Monitoring. Het US-ADAM-programma speelde een belangrijke rol in onderzoek naar druggerelateerde criminaliteit* en beïnvloedde hierbij ook andere Angelsaksische landen (Mieczkowski, 2002). In navolging van het US-ADAM programma, werd in Engeland & Wales een onderzoeksprogramma opgericht dat het interviewen van arrestanten en het vrijwillig drugtesten centraal stelde om zo de omvang van druggerelateerde criminaliteit* te meten (Bennett, 2000; Holloway, Bennett & Lower, 2004). Het onderzoek trok een steekproef uit gearresteerde verdachten in 16 onderzoekslocaties in 13 politiedepartementen (Bennett & Holloway, 2004). 3618 arrestanten werden geselecteerd, 3135 arrestanten namen daadwerkelijk deel aan het interview gedurende de laatste twee jaar van het drie jaar durende programma (Holloway & Bennett, 2007). In Australië werd een gelijkaardig programma opgericht. Ook het DUMA-project in Australië (Drug Use Monitoring in Australia) wil druggebruik bij arrestanten in kaart brengen aan de hand van een interview en een urinestaal. Het grote voordeel aan dergelijke programma's die gebruik maken van urineanalyses is dat het objectieve maatstaven hanteert voor het in kaart brengen van druggebruik onder arrestanten. Het grote voordeel van de gehanteerde zelfrapportage* interviews is dat de onderzoekers ook informatie kunnen verzamelen over grotere tijdsperiodes (vergeleken met de urinestalen) en dat ook andere informatie verzameld kan worden.

Ten vierde wordt in de literatuur gebruik gemaakt van het *interviewen van politieambtenaren* om de omvang van druggerelateerde criminaliteit* te meten. In Tsjechië werd een vragenlijst ontwikkeld voor politieambtenaren waarbij gepeild werd naar de proportie misdrijven dat werd gepleegd door druggebruikers. De onderzoekers stuurden de vragenlijst op naar acht regionale politiediensten en veertien politiedistricten,

er werden slechts zeven vragenlijsten teruggestuurd (Mravčik, 2003). Ook Pernanen et al. (2002) ontwikkelden een vragenlijst bedoeld voor politieambtenaren. In de vragenlijst werd informatie verzameld over een steekproef van arrestanten en hun druggebruik. De vragenlijsten waren beknopt omdat de politieambtenaren dezen dienden in te vullen naast hun andere taken. Informatie over 1890 arrestanten werd op deze manier verzameld, verspreid over 26 Canadese locaties. In Australië werden interviews afgenomen bij politieambtenaren om na te gaan welke proportie van geweldsdelicten aan het gebruik van cocaïne kon worden toegeschreven. 22 politieambtenaren uit de staat New South Wales werden hiervoor face-to-face geïnterviewd aan de hand van een semi-gestructureerde vragenlijst (Degenhardt, Day, Hall, Conroy, & Gilmour, 2005).

Ook op 'de andere echelons van de strafrechtsbedeling' werden onderzoeken verricht die de omvang van druggerelateerde criminaliteit* in kaart willen brengen. Zo onderzochten Shaw et al. (2006) de dossiers van personen die werden veroordeeld voor doodslag en moord om na te gaan in welke mate de door hen gepleegde misdrijven gerelateerd kunnen worden aan misbruik/afhankelijkheid van alcohol en illegale drugs. De verslagen werden opgevraagd bij de openbare aanklager, rechtbanken en de gevangenisdiensten. Informatie over de rol van alcohol en drugs bij de doodslag/moord werd gezocht in deze dossiers. De studie van Pernanen et al. (2002) stelde zich tot doel de omvang van alcohol en druggerelateerde delicten te meten in Canada. Zij baseerden zich in de eerste plaats op gestructureerde zelfrapportage* interviews met binnenkomende gevangenen in federale en provinciale gevangenissen. Sommige studies nemen naast veroordeelde gevangenen ook gevangenen op die in voorhechtenis verblijven. Zo verrichtten Korf, Benschop en Rots (2005) een exploratief onderzoek naar de rol van alcohol en drugs bij geweldsdelicten in Nederland onder een populatie van jeugdige gedetineerden, inclusief zij die in voorhechtenis verblijven. Ook Rojas (2007) zal in de nabije toekomst een meting doen naar de omvang van druggerelateerde criminaliteit* aan de hand van een representatieve steekproef van personen die in detentiecentra verblijven.

Het grote nadeel van het gebruik van strafrechtelijke informatie is dat de politie niet op de hoogte is van alle misdrijven. Niet alle misdrijven worden door de slachtoffers of getuigen ervan als een misdrijf ervaren en bovendien wordt de politie niet altijd geïnformeerd over de misdrijven. De politie registreert daarenboven niet alle misdrijven waarvan ze in kennis werden gesteld hetzij door eigen actief onderzoek, hetzij door de slachtoffers en/of getuigen. Bovendien spelen ook het opsporings – en vervolgingsbeleid een belangrijke rol. Ook maatschappelijke gebeurtenissen en veranderingen kunnen het aantal gerapporteerde/geregistreerde misdrijven beïnvloeden (Robert, Zauberman, Pottier, & Lagrange, 1999). Hoe verder men de fasen van opsporing, vervolging, straftoemeting en – uitvoering doorloopt, hoe groter de invloed van de filters inherent aan het strafrechtssysteem. Ook vindt men in de literatuur andere beperkingen inherent aan het gebruiken van strafrechtelijke informatie om de omvang van druggerelateerde criminaliteit* te meten: het betreft de betrouwbaarheid van de zelfrapportage* van druggebruik door verdachten. Sommige verdachten overbeklemtonen het druggebruik om een lichtere straf te verkrijgen door hun verantwoordelijkheid voor de feiten te minimaliseren. Gezien de strafrechtelijke context, kunnen andere verdachten dan weer het gebruik van drugs bagatelliseren om extra straffen te vermijden.

C. Het bevragen van de druggebruikers zelf

Bepaalde onderzoekers kiezen voor een ander uitgangspunt: zij meten het aantal misdrijven dat werd gepleegd door een populatie van druggebruikers. De overgrote meerderheid van deze studies verrichten hun onderzoek binnen de (drug)hulpverlening (Gossop, Marsden, Stewart, Lehmann, & Strang, 1999; Daly, et al., 2000; Patterson, Lennings, & Davey, 2000; Coid, Carvell, Kittler, Healy, & Henderson, 2000; Best, Man et al., 2001; Best et al., 2001; Farabee et al., 2001; Marshall & Hser, 2002; Degenhardt et al., 2005; Jansson, Hesse, & Fridell, 2008). Verschillende vormen van (drug)hulpverlening zijn het uitgangspunt voor de studie: detoxificatie centra (Daly et al., 2000), een centrum voor gedwongen residentiële behandeling (Jansson et al., 2008), specifieke methadon centra (Gossop et al., 1999; Patterson et al., 2000). Sommige studies nemen verschillende (drug)hulpverleningscentra op in de studie om op deze manier representatief te zijn voor een diverse populatie druggebruikers in behandeling (Farabee et al., 2001; Marshall & Hser, 2002). De geografische spreiding blijft beperkt in de meerderheid van de studies, waarbij de steekproef beperkt blijft tot één stad of regio (Best, Man et al., 2001; Best, Sidwell et al., 2001; Patterson et al., 2000). Slechts een klein aantal studies nemen een steekproef op die meerdere steden omvat (Farabee et al., 2001). Vele studies bevragen alle cliënten die worden bereikt in de (drug)hulpverleningscentra (Best, Man et al., 2001; Degenhardt et al., 2004; Jansson et al., 2008), anderen nemen een representatieve steekproef uit de cliënten die op dat ogenblik verblijven in de betrokken (drug)hulpverleningscentra (Gossop et al., 1999; Patterson et al., 2000; Farabee et al., 2001; Marshall & Hser, 2002).

Sommige onderzoekers bevragen de nieuwe cliënten over misdrijven die ze al dan niet pleegden gedurende een bepaalde tijdsperiode voor ze startten met de behandeling (Coid et al., 2000; Best, Sidwell et al., 2001). Anderen bevragen cliënten over misdrijven die ze pleegden gedurende een bepaalde periode voor het interview (Patterson et al., 2000; Marshall & Hser, 2002; Degenhardt et al., 2004). Andere onderzoekers verrichten een longitudinaal onderzoek om de effecten van behandeling na te gaan op het vlak van druggerelateerde criminaliteit* (Gossop et al., 1999; Coid et al., 2000; Daly et al., 2000). Zelfrapportagestudies* van middelengebruik en het plegen van misdrijven worden beschouwd als betrouwbare meetmethoden in dit type onderzoeken (Jansson et al., 2008). Deze onderzoekers wijzen ook op het grote voordeel in vergelijking met strafrechtelijke informatie en urinetesten: in vergelijking met deze methoden omvatten zelfrapportagestudies* bij de druggebruikende populatie ook misdrijven die niet werden geregistreerd én kunnen zelfrapportagestudies* ook langdurige gebruikspatronen in kaart brengen (Farabee et al., 2001).

Het grote nadeel van zelfrapportagestudies* bij het bevragen van druggebruikers, heeft te maken met het feit dat de ‘druggebruikende populatie’ een ‘verborgen populatie’ is. De druggebruikers die wél worden bereikt, zijn de druggebruikers die staan geregistreerd bij drughulpverleningscentra. De personen die staan geregistreerd bij de drughulpverleningscentra zijn uiteraard niet representatief voor de totale populatie druggebruikers. Sommige onderzoekers doen daarom een poging om de representativiteit te vergroten door een grote variatie aan drughulpverleningscentra op te nemen (Farabee et al., 2001). Om ook die groepen op te nemen die niet geregistreerd staan bij de drughulpverlening (de meest kwetsbare groepen en de groepen die sociaal moeilijk te doordringen zijn), gebruiken sommige onderzoekers de sneeuwbalsteekproef* om

bepaalde karakteristieken van druggebruikers in kaart te brengen (Atkinson & Flint, 2001). Zo wilden Grapendaal, Leuw en Nelen (1991) inzicht krijgen in het economisch gedrag van heroïne gebruikers, met een speciale focus op verwervingscriminaliteit. Enerzijds selecteerden ze gebruikers in de hulpverleningscentra, anderzijds maakten ze gebruik van de sneeuwbalsteekproef* om respondenten te selecteren die niet in contact staan met de drughulpverlening.

De epidemiologische gegevens verzameld bij druggebruikers via drughulpverleningscentra of via de sneeuwbalsteekproef* zijn uiteraard niet representatief voor de totale populatie druggebruikers (Korf, 1997). Dit type studies is hoofdzakelijk aangewezen wanneer men gedetailleerde informatie wil verzamelen over de context van druggerelateerde criminaliteit*, maar minder wanneer men geïnteresseerd is in het verkrijgen van epidemiologische informatie over de omvang van druggerelateerde criminaliteit*.

D. Een combinatie van officiële statistieken

Verschillende studies die de omvang van druggerelateerde criminaliteit* in kaart willen brengen, baseren zich hiervoor op het combineren van officiële statistieken. Een Zweedse studie gebruikt het unieke identificatienummer waarover Zweedse burgers beschikken om op deze manier informatie uit gezondheidsregisters en criminaliteitsregisters met elkaar te combineren. Veroordelingsstatistieken voor geweldsdelicten werden gecombineerd met statistieken waarin individuen worden opgenomen met de volgende diagnoses: alcohol of drug geïnduceerde psychose of alcohol - of drugmisbruik (Grann & Fazel, 2004). Twee Britse studies vergelijken het aantal meldingen aan de “Addiction Index” met strafrechtelijke statistieken om de omvang van druggerelateerde criminaliteit* in kaart te brengen (Parker & Newcombe, 1987; Luty, 2001). In de studie van Gjreruldsen, Myrvang en Opjordsmoen (2004) werd druggerelateerde criminaliteit* onderzocht aan de hand van een follow-up studie over 25 jaar. De initiële steekproef bestond uit 214 drugsverslaafden die gehospitaliseerd werden tussen 1972 en 1976. De initiële informatie werd gebaseerd op de medische statistieken, deze werden gecombineerd met veroordelingsstatistieken over een periode van 25 jaar.

Het grootste nadeel aan deze methode bestaat uiteraard uit het feit dat mensen kunnen ontbreken in officiële statistieken (bijvoorbeeld, “Zweedse burgers”). Wanneer ook strafrechtelijke statistieken worden opgenomen, gelden ook de hierboven vermelde beperkingen (supra).

E. Het combineren van onderzoeksmethoden

De meeste sociale wetenschappers zijn ervan overtuigd dat een multimethodologische mix wellicht de beste methode is om het onderzoeksdomein te betreden (Ponsaers & Pauwels, 2001). Ook binnen het onderzoek naar druggerelateerde criminaliteit* opteren verschillende onderzoekers voor een combinatie van onderzoeksmethoden: Pernanen et al. (2002) combineren een zelfrapportagestudie* bij gedetineerden met het afnemen van interviews bij politieambtenaren. Jansson et al. (2008) combineren een zelfrapportagestudie* bij druggebruikers met een analyse van het strafrechtregister om druggerelateerde criminaliteit* in kaart te brengen. Degenhardt et al. (2005) maken

gebruik van een groot arsenaal aan methoden om de druggerelateerdheid van geweldsdelicten te meten: zij combineren een zelfrapportagestudie* bij heroïnegebruikers met het interviewen van sleutelinformanten uit de hulpverlening en het strafrechtssysteem. Deze informatie vullen ze aan met politionele informatie.

DRUGCRIM-METHODE

Uiteindelijk hangt de keuze van de te hanteren methodologie af van het onderzoeksopzet. Gebaseerd op de literatuurstudie werd besloten geen gebruik te maken van een algemene bevolkingsbevraging, gezien het inherente risico op het niet of moeilijk bereiken van problematische druggebruikers (Wilkins & Sweestur, 2007). Gezien de hierboven vermelde moeilijkheden bij het combineren van officiële statistieken - voornamelijk het ontbreken van personen op officiële lijsten -, werd besloten geen gebruik te maken van deze methode. Studies bij druggebruikers zelf, kunnen niet voldoende inzicht verschaffen in de omvang van druggerelateerde criminaliteit* binnen de totale omvang van de criminaliteit (Korf, 1997). Omdat dit de principiële onderzoeksvraag is, kan de methodologie van dit onderzoek niet enkel gebaseerd worden op druggebruikende populaties.

Rekening houdend met de onderzoeksvragen, werd ervoor geopteerd om gebruik te maken van strafrechtelijke informatie. De beperkingen van deze methode dienen goed in het achterhoofd gehouden te worden: enkel de geregistreeerde druggerelateerde criminaliteit* binnen de omvang van de totale geregistreeerde criminaliteit wordt gemeten. Hoewel de kern van dit onderzoek berust op het meten van de omvang van druggerelateerde criminaliteit*, is er ook interesse in de context van druggerelateerde criminaliteit*, zoals in de inleiding werd vermeld. Om ook hieraan te voldoen, werd besloten de methode gebaseerd op strafrechtelijke informatie, aan te vullen met zelfrapportagestudie* bij druggebruikers en justitiecliënteel (gedetineerden en personen die worden begeleid door of onder toezicht staan van een justitiehuis).

A. Analyse van politiedossiers

Zoals hierboven vermeld, werd ervoor geopteerd gebruik te maken van strafrechtelijke informatie. Dit onderzoek baseert zich op politionele informatie, omdat deze wordt verzameld op het laagste echelon van de strafrechtsbedeling en dan ook de rijkste en meest regelmatige informatiebron is. Rekening houdend met de onderzoeksdoelstellingen, de beschikbare tijd en middelen, werd ook de keuze gemaakt voor een analyse van politiedossiers in plaats van de overige methoden die terugvonden worden in de literatuur. Het verrichten van urineanalyses is zeer duur én het is niet mogelijk om verspreid over verschillende onderzoekslocaties in België met twee onderzoekers de verdachten te bevragen binnen een korte tijdsperiode.

Vooraleer van start te gaan met de dataverzameling, werden de nodige toelatingen aangevraagd bij het College van procureurs-generaal, de procureurs des Konings van de betrokken gerechtelijke arrondissementen en de korpschefs van de betrokken politiezones.

Zoals vermeld bestaat het grootste nadeel van politionele informatie er in dat niet alle misdrijven gekend zijn op politioneel niveau. Voor inbreuken op de drugmisdrijven hangt de registratie nog meer af van de proactieve* inzet van de politie, omdat er (meestal) geen slachtoffer is dat de misdrijven zal aangeven. Het feit of ‘illegale drugs’ een prioriteit is in een politiezone, beïnvloedt het aantal inbreuken op de drugwetgeving in de politionele statistieken¹⁰. In België is het bovendien niet verplicht de druggerelateerdheid van gemeenrechtelijke misdrijven* te registreren in het informaticasysteem. In België kan men de omvang van druggerelateerde criminaliteit* niet rechtstreeks aflezen uit de politiestatistieken. Het meten van druggerelateerde criminaliteit* is wél mogelijk aan de hand van een intensieve analyse van politiedossiers (Ponsaers, Enhus, Van den Herrewegen, & Vandevoorde, 2004). Deze mogelijkheid werd bevestigd na een pretest van ongeveer twintig politiedossiers in een politiezone in Vlaanderen.

De analyse van het feit gebeurde aan de hand van het politioneel dossier. Hiermee wordt bedoeld dat het gehele politiedossier voor het betrokken feit wordt geanalyseerd (zowel de aanvankelijke als de navolgende processen-verbaal; sociale en medische rapporten; bijgevoegde foto's; enzovoort).

Omdat er geen verplichting bestaat voor politieambtenaren om de druggerelateerdheid te vermelden in het dossier, blijft echter het risico bestaan op een onderschatting van de omvang van druggerelateerde criminaliteit* in de politiedossiers.

B. Geografische spreiding

Om de geografische diversiteit te maximaliseren, werden tien onderzoekslocaties geselecteerd. Elke onderzoekslocatie staat voor een politiezone. De selectie gebeurde aan de hand van de gemeentetypologie van de Veiligheidsmonitor zodanig dat verschillende groottes van gemeenten werden opgenomen (Federale Politie, 2004). Uiteindelijk werden twee grote steden, twee regionale steden, twee kleine steden, drie verstedelijkte gemeenten en één rurale gemeente geselecteerd. De derde verstedelijkte gemeente is bovendien een grensgemeente met Nederland.

C. Selectie delicttypes

Omdat de politiedossiers manueel werden geanalyseerd, en rekening houdend met de onderzoeksplanning, werd het maximaal aantal te raadplegen dossiers op 1200 gesteld. Binnen de tien onderzoekslocaties werden toevallige steekproeven getrokken van elk 120 dossiers¹¹. **Niet alle misdrijfcategorieën werden opgenomen in de steekproef**, dit onderzoek beperkt zich, op basis van de literatuurstudie, tot de eigendomsdelicten, de seksuele delicten, de geweldsdelicten en de inbreuken op de drugwetgeving¹².

Omdat misdrijven kunnen gepleegd worden door één, twee of meerdere verdachten, wordt voor de verschillende verdachten het misdrijf afzonderlijk geanalyseerd. Bovendien

¹⁰ Dit konden de onderzoekers ook vaststellen tijdens de analyse van politiedossiers. In een regionale stad waar illegale drugs niet als prioriteit werden opgenomen, stelden de onderzoekers bijna geen druggerelateerde criminaliteit vast. Hierop wordt later teruggekomen.

¹¹ Dit gebeurde aan de hand van elektronische files die werden verkregen van de strategische analisten. Via het statistisch verwerkingsprogramma SPSS 12.0 kunnen toevallige steekproeven worden getrokken.

¹² In de kleinere politiezones waren in de bestudeerde tijdsperiode niet altijd voldoende dossiers inzake seksuele delicten voorhanden. De onderzoekers beperkten zich tot de voorhanden zijnde dossiers.

focust het onderzoek op misdrijven waarvoor een verdachte is gekend. De reden hiervoor is bekend: het zou zeer moeilijk zijn om te bepalen of een misdrijf al dan niet druggerelateerd is, wanneer de verdachte onbekend is (Meijer et al., 2003). Omdat de dataverzameling startte begin 2007, werd in overleg met de betrokken politieambtenaren geopteerd enkel de dossiers van 2004 en 2005 op te nemen en dit om onvolledige dossiers te vermijden.

D. De vragenlijst

Een vragenlijst en een SPSS-databank werden ontwikkeld die ertoe diende de nodige informatie op een eenduidige, objectieve manier te verzamelen in de politiedossiers. De volgende informatie werd verzameld: het moment waarop het feit werd gepleegd, poging of niet, de gemeente waar het feit werd gepleegd, een meer gedetailleerde beschrijving van waar het feit werd gepleegd en het aantal verdachten. Voor elke verdachte werden de volgende zaken verzameld: leeftijd, beroep, geslacht, woonplaats en nationaliteit. Verder werd opgezocht in de politiedossiers of de verdachte onder invloed was van illegale drugs, of de verdachte het feit pleegde om in de illegale drugbehoefte te voldoen en of het feit op een systemische manier* gelieerd kan worden aan illegaal druggebruik. Verder werd nagegaan in de politiedossiers of de verdachte in bezit was van drugs en of de verdachte bekend staat als een druggebruiker. In de politiedossiers werd ook nagegaan of het slachtoffer onder invloed was van illegale drugs op het moment van de feiten. Indien één van deze vragen positief werd beantwoord, werd(en) de types illegale drugs genoteerd.

E. Analyse van de politionele gegevens

Voor de verwerking en analyse van de verzamelde gegevens werd gebruik gemaakt van het statistisch softwarepakket SPSS 15. Dit programma is al decennialang één van de belangrijkste statistische softwarepakketten en wordt zeer vaak gebruikt in sociaal wetenschappelijk onderzoek.

METHODOLOGIE RELATIVE AU VOLET SELF-REPORT

A. Objectifs du volet self-report

1. De manière générale

Sur base de l'étude de littérature réalisée, il ressort que les méthodes autoreportées sont souvent considérées comme une alternative aux statistiques officielles, alors que leurs données sont plutôt complémentaires (Aebi & Jaquier, 2008).

Le sondage de délinquance autoreportée se définit comme un sondage dans lequel on demande à un individu de dire s'il a, durant une période temporelle donnée, commis ou non certains actes délictueux. Cet objectif, en tant qu'indicateur du comportement délinquant, se trouve plus «proche» de la source de ce comportement (c'est-à-dire le

délinquant) que ne le sont les statistiques officielles (Aebi & Jaquier, 2008). Il s'agit donc d'un questionnaire destiné à mesurer la délinquance et non les formes mineures de la déviance. En outre, l'utilisation du sondage de délinquance autoreportée offre la possibilité de mesurer une partie du chiffre noir de la criminalité (Aebi, 2002).

C'est un instrument qui permet également d'obtenir de nombreux renseignements sur les circonstances de commission des délits ainsi que sur les caractéristiques sociodémographiques et le style de vie de l'interviewé (Aebi & Jaquier, 2008).

De même que pour un entretien individuel, deux principes élémentaires s'imposent. Le premier constitue la règle d'or de tout mode d'interrogation, et mérite donc toujours d'être rappelé : on ne pose pas aux sujets d'enquête les questions que l'on se pose en tant que chercheur. Il faut trouver les questions qui livreront dans les réponses, les indicateurs dont on a besoin pour valider (ou non) nos questions de recherche. Le deuxième principe est d'abord, au début, les questions les plus générales et les plus ouvertes pour n'aborder les thèmes plus précis que progressivement (Duchesne & Haegel, 2005).

Généralement, les questions ouvertes revêtent un double intérêt : elles permettent aux personnes rencontrées d'exprimer plus librement leur opinion et au chercheur d'apprendre des choses utiles, qui ne sont pas directement associées aux questions fermées (de Singly, 2005). Il faut souligner que, même dans le cadre de la technique du questionnaire, il est possible d'approcher, au moins partiellement, certains des arguments qu'avancent les individus pour justifier leur propre conduite. La connaissance de ces arguments, de ces justifications, de ces représentations est utile (Devresse, 2006).

2. Dans le cadre de notre étude

Pour obtenir des informations sur la part de la criminalité liée aux drogues* dans l'ensemble de la criminalité, le volet de délinquance autoreportée vient utilement compléter les informations obtenues par les enregistrements au niveau de la police (Junger-Tas & Marshall, 1999; Goethals, Ponsaers, Beyens, Pauwels & Devroe, 2002). En effet, les données autoreportées couvrent l'ensemble des comportements que nous désirons étudier dans le cadre de notre étude: l'usage de drogues et la criminalité.

La première étape de la mise en œuvre du volet self-report* a consisté en la délimitation (la définition) des notions figurant au centre de l'enquête afin d'en trouver les bons indicateurs (de Singly, 2005). Ainsi, le questionnaire a repris des informations utiles telles que des éléments d'anamnèse, l'importance de la criminalité liée aux drogues* et les circonstances dans lesquelles celle-ci s'est produite.

Les questions ouvertes présentes dans le questionnaire ont été conçues pour répondre à l'objectif central (principal) de ce volet. En effet, il s'agissait de recueillir des explications relatives au contexte de la criminalité associée aux drogues. Ces indications ont été d'une grande utilité pour comprendre à quel moment l'individu passait à l'acte dans le domaine en question en identifiant les éléments déclencheurs et les moments-charnières de la criminalité liée aux drogues*. Dans cet esprit, et afin de rendre visible des écarts entre la pratique objectivée et le rapport subjectif à cette pratique (de Singly,

2005), des questions d'opinion personnelle dans lesquelles l'individu prend position par rapport à ses propres activités ont été insérées dans le questionnaire.

Les questions fermées ont été élaborées pour satisfaire à l'objectif secondaire du volet self-report*: tenter d'établir une distinction entre différents profils d'auteurs. Ces profils ont délivré des éléments de compréhension pour appréhender la criminalité liée aux drogues* et la relation entre le type de drogue et la nature du délit. D'une part, on cherchait à estimer dans quelle mesure les délits commis par la clientèle de justice étaient liés à la problématique de la drogue. D'autre part, les réponses fournies par les usagers de drogues apportaient des éléments quant à leur implication délinquante éventuelle.

Néanmoins, il convient d'attirer l'attention sur le fait qu'utiliser ce volet pour se prononcer sur l'ensemble de la criminalité liée aux drogues*, y compris sur le chiffre noir, n'est pas concevable par rapport au type de population auprès de laquelle il a été utilisé (voir infra « les limites de la méthode boule de neige »).

La combinaison de l'analyse des dossiers et du volet autoreporté trouve une explication dans la structuration initiale de la recherche qui cible la «criminalité enregistrée» et non l'exploration du «chiffre noir» de la criminalité.

B. Population cible

Nous avons décidé de focaliser l'attention sur les usagers de drogues et la clientèle de justice. Ce sont des personnes qui, par définition, consomment des drogues ou sont des auteurs de délits et qui, de ce fait, satisfont du même coup à une des variables qui nous intéressent. Par conséquent, la population concernée par le volet self-report* s'articule autour des usagers de drogues (qui tous ne commettent pas nécessairement des délits) et des clients de justice (qui tous ne consomment pas nécessairement des drogues).

C. Méthode d'échantillonnage pour la «clientèle de justice» :

échantillon au hasard

Le volet self-report* relatif à la clientèle de justice a été conçu afin d'obtenir des informations pour identifier dans quelle mesure les délits commis avaient, ou pas, un lien avec la problématique de la drogue. Sous l'appellation «clientèle de justice», deux catégories de personnes cohabitent : des personnes qui dans le cadre d'une mesure alternative ou d'une peine sont suivies en maison de justice et les détenus. Deux maisons de justice ainsi que deux établissements pénitentiaires ont prêté leur collaboration afin de pouvoir effectuer le tirage d'un échantillon au hasard de leur population.

Ainsi, c'est sur base d'un échantillon tiré au hasard que des interviews ont été menées avec la clientèle de justice. La population de recherche se limitait aux personnes qui avaient commis des faits considérés dans le cadre de cette recherche comme pertinents, eu égard à ses objectifs.

Pour les *justiciables suivis en maisons de justice* et après avoir reçu l'autorisation du Conseiller Général pour les maisons de justice belges, c'est la banque de données SIPAR qui a été utilisée pour tirer un échantillon de cinquante personnes sur base des quatre catégories de délits identifiés comme pertinents dans le cadre de notre étude: les délits liés à la propriété, les délits liés à la violence, les délits sexuels et les infractions à la législation sur les stupéfiants.

Quant aux *détenus*, deux types de contraintes se sont imposées à nous pour pouvoir entrer en contact avec eux. D'une part et conformément à la démarche suivie pour les maisons de justice, l'obtention d'autorisations a également été requise et obtenue afin de pouvoir réaliser des interviews dans les établissements pénitentiaires sélectionnés. D'autre part, une fois sur ce «terrain particulier», nous avons rencontré une difficulté par rapport à la durée d'attente imposée par l'organisation interne de chaque prison avant de pouvoir rencontrer les détenus désireux de participer à la recherche.

Nous avons posé le choix d'y interroger uniquement les personnes condamnées définitivement parce que la probabilité existait que des suspects y soient retenus pour la commission de faits mais dans le contexte d'une détention préventive, par exemple. C'est en s'appuyant sur les codes des délits qui figurent dans les listes disponibles au greffe des deux prisons qu'un échantillon au hasard de détenus qui avaient commis des délits pertinents par rapport aux objectifs de la recherche a été tiré avec le programme informatique SPPS. La participation des détenus s'effectuant sur base anonyme et volontaire, il est à remarquer que nous avons essuyé certains refus (12%) de la part de détenus qui ont rejeté «en bloc» toute idée de participation à une recherche scientifique, estimant en outre très injuste leur détention.

D. Méthode d'échantillonnage pour les usagers de drogues : la boule de neige

Comme nous ne disposons pas d'une vue d'ensemble de la globalité de la population des usagers de drogues et parce que ces derniers sont difficiles à atteindre, il n'est pas possible de tirer un échantillon au hasard de cette population d'usagers afin d'estimer dans quelle mesure ils commettent des délits, comme c'est le cas pour la clientèle de justice. A la lumière de ces derniers éléments, la technique de la boule de neige* apparaît alors comme une alternative appropriée.

La méthode boule de neige est souvent utilisée dans la recherche scientifique relative aux sciences sociales pour étudier des populations difficiles à atteindre (hidden populations), surtout dans le domaine de la consommation de drogues et de la dépendance aux drogues (Kemmesies, 2000; Decorte, 2000; Faugier & Sargeant, 1997). Cette méthode consiste à demander à des répondants d'identifier d'autres répondants potentiels et à introduire le chercheur auprès de ces connaissances (Atkinson & Flint, 2003; Billiet & Waeye, 2003). Cette méthode de recherche est basée sur l'hypothèse que les répondants (dans ce cas, les usagers de drogues) s'inscrivent dans des réseaux sociaux et ne vivent pas complètement isolés (Eland-Goossensen et al., 1997; Korf, 1995). Dans le cadre de notre étude, les

sites sélectionnés pour l'analyse des dossiers de police ont été également concernés par la passation des questionnaires. Notre ambition étant d'atteindre au terme de la recherche une population avec des caractéristiques aussi variées que possible, circuler dans les différents lieux de recherche a constitué un atout pour tenter d'avoir une grande diversité dans les profils interrogés tout en restant conscients des limites inhérentes à la méthode utilisée.

1. Ses atouts

On peut relever différents facteurs qui convergent pour faire de la méthode de la boule de neige* une méthode adéquate dans le cadre de notre recherche relative à la criminalité liée aux drogues*.

D'abord, la méthode fournit un accès à des populations à faible visibilité sociale qui, lors de la plupart des recherches quantitatives, restent cachées (Heckathorn, 1997; Watters & Biernacki, 1989). Généralement, ces 'populations cachées' sont concernées par des activités qui sont considérées comme déviantes, telles que l'usage de drogues, la prostitution et des activités délictueuses. Régulièrement, ces populations ne sont pas prises en compte par des études quantitatives ou encore se révèlent récalcitrantes à participer par peur de possibles sanctions sociales et légales qui pourraient faire suite à leurs comportements définis comme déviantes.

Ensuite, gagner la confiance des répondants s'avérant essentiel lorsque l'on désire faire des recherches sur cette population, la méthode de la boule de neige* joue par conséquent un rôle facilitateur dans cet exercice puisque le chercheur est introduit par des connaissances du répondant (Atkinson & Flint, 2003; Decorte, 2000).

Enfin, un autre avantage de cette méthode réside dans le fait que la plupart des recherches sur l'usage de drogues sont exclusivement basées sur les usagers de drogues institutionnalisés - répertoriés sur listings -, comme les personnes enregistrées au niveau de la police en lien avec les stupéfiants ou encore le secteur de l'aide résidentielle en matière de drogues. Des groupes spécifiques, comme des usagers marginalisés ou ne produisant pas de nuisances sociales sont de cette manière sous-représentés dans les résultats des recherches (Decorte, 2000; Kemmesies, 2000). Ici encore, la méthode de la boule de neige* est un atout pour faciliter l'accès à ces groupes généralement non atteints.

2. Ses limites

Néanmoins, on peut isoler différentes difficultés inhérentes à cette méthode. Il faut savoir que l'échantillon constitué via la méthode de la boule de neige* étant un échantillon théorique, le début des chaînes joue naturellement un grand rôle (Billiet, 2003).

Les maillons suivants dans les chaînes sont en effet déterminés par des choix subjectifs des répondants précédents ce qui, tout naturellement, peut produire un certain biais (Atkinson & Flint, 2003; Rapoport, 1957).

C'est parce que l'échantillonnage réalisé par la méthode boule de neige est basé sur l'hypothèse de relations sociales entre les usagers de drogues que la possibilité existe que des personnes insérées dans beaucoup de réseaux sociaux soient surreprésentées tandis

que des usagers de drogues isolés ne soient pas sélectionnés, ces derniers n'entretenant pas de contacts avec les réseaux investigués par le chercheur (Atkinson & Flint, 2003).

En dépit du fait que des efforts soient entrepris afin que l'échantillon réalisé par la méthode boule de neige soit représentatif de la population, il n'est pas permis jusqu'à présent de généraliser les résultats à toute la population, vu le biais propre à cette méthode (Decorte, 2000).

E. Sa mise en pratique à travers différentes phases

Bien que la consigne paraisse simple, «le premier répondant désigne un autre», la technique de la boule de neige* s'avère relativement complexe à mettre en place. Les différentes phases suivies pour sa mise en pratique l'ont été sur base d'une étude de la littérature. Il est à noter que plusieurs phases peuvent se chevaucher et s'influencer mutuellement.

1. Phase 1: la phase préparatoire

La première phase consiste principalement à donner une définition provisoire de la population concernée par la recherche («defining target population»). L'intérêt portant sur les délits commis par des «usagers de drogues», l'opérationnalisation de ce concept représente la première étape à effectuer. Dans un premier temps, notre population cible a été définie de manière très large. Au cours de la passation effective des questionnaires, option a été prise de considérer deux groupes d'entrée génériques pour la boule de neige*. D'une part, les répondants rencontrés via les centres d'aide spécialisés en matière de drogues. Mentionnons à ce propos que susciter la collaboration des différents centres travaillant dans le domaine de la toxicomanie s'est avéré être une tâche plus ou moins ardue selon les localités. D'autre part, les «autres» c'est-à-dire les personnes renseignées par les usagers interviewés en centres d'aide et qui n'ont pas eu nécessairement de contacts avec de tels centres; également des répondants rencontrés par une autre voie qu'il s'agisse de répondants marginalisés, sans contacts avec le secteur des soins ou encore de personnes rencontrées aléatoirement dans des espaces publics (cafés, gares, complexes commerciaux, centres sportifs, discothèques, festivités, etc...) qui ne génèrent pas des nuisances sociales et qui ont accepté de se prêter à un entretien comprenant des questions sur leur style de vie, leur consommation de drogue et leur délinquance autoreportée.

2. Phase 2: la préparation du terrain

Cette phase consiste à informer des personnes-clés de la thématique de la recherche afin de réaliser des entretiens exploratoires pour acquérir une meilleure visibilité de la population de recherche. Ces personnes-ressources peuvent être non seulement des répondants potentiels mais également d'autres individus qui possèdent une grande compétence du terrain de la recherche. Soulignons que puisque le thème de la recherche concerne une population très variée d'usagers de drogues, il est nécessaire que les personnes contactées appartiennent à différents cadres d'action. Naturellement, cette phase connaît de grandes variations en fonction des différents lieux de recherche. En guise d'illustration, l'offre de services sociaux dans les grandes villes est nettement plus

abondante (centre d'accueil de jour, comptoir d'échanges de seringues, maison d'accueil socio-sanitaire,...) en comparaison avec les communes rurales où de telles structures, tout comme le nombre de lieux de sortie par exemple, sont plus restreints.

3. Phase 3: le démarrage des chaînes

Pour éviter autant que possible le biais inhérent à la méthode, le démarrage des chaînes, c'est-à-dire les usagers «point zéro», sont d'une importance capitale pour la qualité du reste de l'échantillon. Désirant entrer en contact avec différentes catégories d'usagers de drogues, un soin tout particulier a été accordé pour atteindre autant que possible différents zero stage répondants. Il s'agit bien de démarrer la collecte des données avec un échantillon d'usagers «point zéro» le plus divers possible dans l'objectif de rencontrer différents types d'usagers de drogues. Comme d'autres études en attestent (Eland-Goossensen et al., 1997; Biernacki & Waldorf, 1981; Decorte, 2000), nous avons rencontré quelques difficultés lors de la phase de démarrage de notre méthode de recherche. Pour différentes raisons, certains répondants «points zéro» n'ont pas souhaité nous mettre en contact avec d'autres participants potentiels. En effet, des (ex-)consommateurs bénéficiant d'une prise en charge résidentielle n'ont pas désiré, pour la plupart d'entre eux, renouer des contacts avec les gens du «milieu». Il est aussi à noter que donner à des chercheurs, dans le cadre de leur mission, des coordonnées téléphoniques d'autres personnes a représenté, très souvent, un pas qu'ils ne voulaient pas franchir. Remarquons également que des répondants ont souhaité prendre d'abord, par eux-mêmes, contact avec d'autres mais ces derniers ne se sont que très rarement manifestés à nous. D'autres personnes ne se sont pas présentées aux rendez-vous convenus ou ceux-ci étaient reportés à la dernière minute.

4. Phase 4: la recherche

Elle correspond au démarrage de l'échantillonnage sur base de la boule de neige*. Comme la méthode le suggère, des contacts ont été établis avec le(s) individu(s) qui ont été suggérés lors de la participation des premiers répondants. La chaîne s'interrompt dès lors que le dernier répondant ne souhaite pas indiquer d'autres participants potentiels ou que le(s) personne(s) proposées ne désire(nt) pas prendre part à la recherche.

F. Le questionnaire

Il est l'outil par lequel le double but de l'interview doit être atteint : d'une part motiver, inciter l'enquêté à parler, d'autre part obtenir les informations adéquates pour l'enquêteur. Le questionnaire doit traduire l'objectif de la recherche en questions et susciter chez les sujets interrogés des réponses sincères et susceptibles d'être analysées en fonction de l'objet de l'enquête (Grawitz, 2001; Aebi & Jaquier, 2008).

1. La formulation des questions du questionnaire : sur quelles bases ?

Notre questionnaire a été conçu pour approcher les traits supposés a priori pertinents de l'objet de recherche (Grawitz, 2001). Comme il n'existe pas de recettes pour découvrir les règles de la pertinence (de Singly, 2005), une façon d'appréhender ce travail de

sélection a été de le développer sur base d'instruments validés par la communauté scientifique (Dantzker & Hunter, 2000; Bachman & Schutt, 2003). Au moyen de certains items, le chercheur tente de mesurer la prévalence et l'incidence de certains comportements parmi une population donnée (Aebi & Jaquier, 2008).

Il y a été intégré des questions de l'Addiction Severity Index –EuropASI*– (Blacken, 1994) qui offrent l'avantage de la standardisation et de la stabilité des critères. Le questionnaire a été aussi développé sur la base du protocole d'interview de Pernanen et al., 2002 « Proportions of crimes associated with alcohol and other drugs » et des questionnaires de délinquance autoreportée et de victimisation de Anseau et al., 2005 « Délivrance d'Héroïne sous Contrôle médical - étude de faisabilité et de suivi ». En outre, le moniteur de Sécurité a servi de support pour rédiger les questions concernant l'appréciation des forces de police.

Deux types de critères ont été ainsi mobilisés dans sa construction : les caractéristiques sociales, c'est-à-dire des critères socioprofessionnels, ethniques, d'âge, de genre; ou des critères saisissant la position à l'égard du thème discuté (Duchesne & Haegel, 2005). Y figurent aussi des questions sur leur santé, les circonstances de leurs activités délinquantes autoreportées et sur leur usage de drogues: les substances consommées, les traitements de substitution, les fréquences et modes de consommation et l'âge de premier usage de la substance; des questions sur les services consultés; les délits dont ils ont déjà pu être les victimes; sur les délits qu'ils ont pu commettre; sur leur opinion tant à l'égard des services de police que des victimes et enfin, des questions sur leurs fréquentations.

De plus, pour essayer de confectionner un questionnaire toujours plus en adéquation – sur mesure - par rapport à la population de recherche, différents contacts ont été établis avec des «personnes-clés» dans différents milieux¹³, certaines étant expérimentées dans la rédaction de tels questionnaires (Converse & Presser , 1986 ; Bertaux, 2006 ; Beaud & Weber, 1997).

2. Quel mode de passation ?

Nous avons opté pour une interview semi-structurée en face-à-face qui comprenait tant des questions ouvertes que fermées et qui semblait mieux convenir pour surveiller l'adéquation et le caractère complet des informations recueillies. Les participants avaient ainsi, par exemple, la possibilité de demander des éclaircissements, à supposer qu'ils ne comprennent pas les questions (Singleton & Bruce, 2001).

3. Les pré-tests

Cette phase permet d'évaluer la praticabilité et la faisabilité du questionnaire sur le terrain, en servant de guide afin de l'améliorer de manière toujours plus fine. Concrètement, des pré-tests ont été effectués auprès de quinze usagers de drogues et auprès de onze détenus. Il est à noter que ces personnes n'étaient pas systématiquement

¹³ Il a été fait, entre autres, appel au Professeur Serge Brochu (Faculté des arts et des sciences, Université de Montréal) qui est responsable de l'équipe de recherche [Drogue: politiques et interventions](#); Impact des interventions en toxicomanie auprès des personnes judiciairisées; Politiques face aux drogues; Relations drogues/crime; Prescription d'héroïne.

averties de leur participation à la mise au point de cet outil («tests à l'aveugle»). Certaines des personnes interrogées ont toutefois été averties de leur participation à cette phase d'amélioration du questionnaire, rendant ainsi possible échanges et commentaires sur la formulation des différentes questions («tests participatifs») (Billiet & Waeye, 2003).

4. 'Informed consent'

Il est indispensable d'accorder le temps nécessaire et une attention toute particulière pour expliquer aux personnes interrogées que les informations obtenues ne seront jamais traitées à un niveau individuel, qu'elles seront exploitées de manière à respecter leur anonymat (Aebi & Jaquier, 2008; Grawitz, 2001; Jamouille, 2000). Il s'agit bien en effet, comme le formulaire de participation à la recherche en atteste, de délivrer des informations claires à ces personnes afin qu'elles sachent «dans quelle pièce elles jouent» (Punch, 1998). En leur faisant remarquer que sans eux le travail serait impossible à réaliser, les participants à la recherche se retrouvaient en position «d'acteurs» (Bertaux, 2006). Nous accordions ainsi de la valeur à leur parole en instaurant un climat de confiance, leur donnant par la même occasion le sentiment (sincère) que leur parole était importante à nos yeux.

5. Une compensation pour les participants?

Bien qu'on ne trouve pas une unanimité dans la littérature à ce sujet, rétribuer les participants peut jouer un rôle « facilitateur » pour arriver à joindre un plus grand nombre de clients de justice ou d'usagers de drogues. Il convient de rappeler ici que c'est une population particulièrement difficile à atteindre. Comme certains auteurs le mentionnent, « Pour de nouvelles études dans ce domaine particulier, il serait nécessaire d'envisager une compensation pour les sujets. Différentes études ont eu lieu ou sont en cours, et la plupart d'entre elles prévoient une compensation sous forme financière ou autre. Cette discussion a été abordée lors de la dernière conférence de l'ESSD (European Society for Social Drug Research) en octobre 2003 dans deux présentations qui concluaient à la nécessité de fournir des incitants à la participation aux recherches scientifiques dans le domaine des addictions et qui discutaient les conséquences que cela pouvait avoir sur la qualité des échantillons. » (Reggers, Gustin, Anseau, 2004).

Dans le même sens, Duchesne et Haegel (2005) soulignent que le dédommagement peut grandement faciliter la participation des gens les plus divers, et notamment de ceux qu'on trouve rarement représentés dans les enquêtes car leurs propriétés sociales ne favorisent pas la confiance en soi qui motive l'expression publique de ses opinions. On notera que la rémunération de la participation à une enquête est un procédé considéré comme normal et légitime dans le monde anglo-saxon, mais suscite de nombreuses réserves en France, où on se méfie des effets pervers qu'une motivation «intéressée» pourrait introduire dans l'enquête (Duchesne et Haegel, 2005).

Il a été décidé de donner la somme de dix euros aux personnes qui accepteraient de prendre part à la recherche. Nous sommes conscientes que certaines personnes interrogées se sont révélées « plus coopérantes » et ont été plus enclines à répondre à nos questions par le fait de cette rétribution.

G. Matériel informatique utilisé pour l'analyse des données

Afin de procéder à l'analyse des questions ouvertes, nous avons utilisé le logiciel *Cassandra*¹⁴ conçu par Christophe Lejeune (sociologue à l'Institut des Sciences Humaines et Sociales de l'Université de Liège) en partenariat avec l'Université de Technologie de Troyes-en-Champagne (Zhou & al 2006). *Cassandra* combine la réflexivité nécessaire à toute analyse qualitative intelligente et les automatismes informatiques susceptibles de décharger le chercheur des répétitives opérations de codage (Lejeune 2007). Les catégories thématiques y sont construites sur base de listes de mots clés ou d'expressions choisies par le chercheur. Ce fonctionnement le positionne comme intermédiaire entre les logiciels reposant sur un codage "manuel" (comme AtlasTI, Nud*Ist ou Nvivo) et les outils déléguant intégralement ce travail à des procédures strictement automatiques (comme Alceste, Candide ou T-Lab). En ce qui concerne les questions fermées, c'est le programme informatique SPSS qui a été employé.

BESLUIT METHODOLOGIE

Uit de literatuurstudie blijkt dat de meeste studies die de omvang van druggerelateerde criminaliteit* in kaart willen brengen, dit doen aan de hand van strafrechtelijke informatie. De politionele informatie wordt verzameld op het laagste echelon van de strafrechtsbedeling en is dan ook de rijkste en meest regelmatige informatiebron die toelaat de ontwikkeling van bepaalde criminaliteitsvormen in kaart te brengen. Niettemin, de criminaliteit geregistreerd op politioneel niveau kan niet representatief zijn voor de totale omvang van de criminaliteit. Men kan stellen dat onderzoekers die deze methode hanteren, de omvang van de *geregistreerde* druggerelateerde criminaliteit*, binnen de totale geregistreerde criminaliteit, in kaart brengen.

Andere informatiebronnen, zoals het interviewen van druggebruikers, zijn niet geschikt voor het verwerven van een epidemiologische inzicht in de omvang van druggerelateerde criminaliteit*, omdat de totale populatie druggebruikers niet kan bereikt worden. Deze interviews kunnen wél zeer interessante inzichten opleveren in de context van druggerelateerde criminaliteit*.

Wanneer men onderzoek wil verrichten naar druggerelateerde criminaliteit*, inclusief epidemiologische en contextgerelateerde informatie, is het gebruik van een multimethodologische mix aangeraden.

¹⁴ <http://cassandra-qda.sourceforge.net/>

Resultaten

In dit deel worden de resultaten gepresenteerd van de analyse van de politiedossiers enerzijds en het zelfrapportageonderzoek* anderzijds. Dit deel beantwoordt de tweede onderzoeksvraag “*Wat is de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit**?” Dit derde deel zal bestaan uit twee hoofdstukken. Vooreerst worden de resultaten van de politiedossieranalyse gepresenteerd. Hierbij wordt dieper ingegaan op de aard van druggerelateerde criminaliteit* (opgedeeld per delicttype), de geografische spreiding van druggerelateerde criminaliteit* binnen de onderzochte delicttypes en tot slot de consensuele delicten*. Nadien wordt ingegaan op het zelfrapportagegeluik*. Dit tweede hoofdstuk bestaat uit twee componenten. Eerst wordt een overzicht gegeven van de open vragen waarbij ingegaan wordt op de perceptie van de respondenten (druggebruikers en justitiecliënten) met betrekking tot druggerelateerde criminaliteit*. Nadien worden analyses weergegeven van de gesloten vragen.

ANALYSE VAN POLITIEDOSSIERS

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de analyse van politiedossiers gepresenteerd. In eerste instantie gaat dit onderzoek dieper in op de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit* bij gemeenrechtelijke misdrijven*. Hierbij wordt eerst een overzicht gegeven van de *omvang en aard* van druggerelateerde criminaliteit*, de betrokken *producten* en het *profiel* van de verdachten. Verder wordt nagegaan of deze kenmerken verschillend zijn voor de eigendomsdelicten, de seksuele delicten en de geweldsdelicten. In het tweede hoofdstuk wordt de geografische spreiding van druggerelateerde criminaliteit* bekeken. In het derde hoofdstuk wordt tot slot aandacht besteed aan de consensuele misdrijven*. Bij de verschillende analyses werd ook het statistisch significant verband* tussen de verschillende variabelen nagegaan. Aan de hand van de chi-kwadraattoest (X^2)* kan immers nagegaan worden of twee nominale variabelen* onafhankelijk van elkaar zijn. De kans dat, een op toeval gebaseerde steekproef, de berekende chi-kwadraat* zou opleveren, is de overschrijdingskans, ook wel de p-waarde*¹⁵ genoemd.

Het is belangrijk nogmaals te benadrukken dat niet alle misdrijven gekend zijn op politieel niveau. Op deze manier wordt immers enkel de *geregistreeerde* druggerelateerde criminaliteit* binnen de geregistreeerde criminaliteit gemeten.

Voor dit onderzoek werden bovendien tien onderzoekslocaties geselecteerd om de geografische diversiteit van het onderzoek te maximaliseren. Uiteindelijk werden twee grote steden, twee regionale steden, twee kleine steden, drie verstedelijkte gemeenten en één rurale gemeente geselecteerd. De derde verstedelijkte gemeente is bovendien een grensgemeente met Nederland.

¹⁵ Doorgaans wordt voor de p-waarde* de grens van 0.05 gehanteerd. Een p-waarde* kleiner dan 0.05 (0.001 of 0.000) betekent dat er sprake is van een sterker statistisch significant verband*.

Verder werden binnen de tien onderzoekslocaties toevalssteekproeven getrokken van elk 120 feiten. Niet alle misdrijfcategorieën werden opgenomen in de steekproef, dit onderzoek beperkte zich, op basis van een literatuurstudie, tot de eigendomsdelicten, de seksuele delicten, de geweldsdelicten en de inbreuken op de drugwetgeving.

Omdat misdrijven kunnen gepleegd worden door één, twee of meerdere verdachten, werd voor de verschillende verdachten het misdrijf afzonderlijk geanalyseerd. Wanneer in het verdere verloop van het rapport gesproken wordt over ‘dossier’, wordt hiermee het dossier per verdachte bedoeld. Bovendien focust het onderzoek op misdrijven waarvoor een verdachte is gekend. Het zou immers zeer moeilijk zijn om te bepalen of een misdrijf al dan niet druggerelateerd is, wanneer de verdachte onbekend is.

Wanneer in dit onderzoek, ten slotte, gesproken wordt over druggerelateerde criminaliteit*, wordt de restcategorie ‘criminaliteit gepleegd door een druggebruiker’ mee opgenomen binnen dit onderzoek. Bij de analyses werd, waar mogelijk, binnen de categorie ‘druggerelateerde criminaliteit*’, steeds een onderscheid gemaakt tussen de misdrijven die enerzijds kunnen ondergebracht worden in één van de categorieën van druggerelateerde criminaliteit* (psychofarmacologische*, verwervings-, systemische* en consensuele* delicten) en de restcategorie anderzijds.

A. Omvang van druggerelateerde criminaliteit

In dit deel wordt dieper ingegaan op de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit* binnen de vooropgestelde delicttypes. In de eerste plaats presenteert dit onderzoek een algemeen beeld van de geanalyseerde dossiers, daarna wordt dit opgesplitst per delicttype (eigendoms-, gewelds- en seksuele delicten).

1. Algemeen

In totaal zijn bij de 885 geanalyseerde feiten, 1089 verdachten betrokken. Wanneer gesproken wordt over druggerelateerde dossiers, gaat het om dossier per verdachte.

Aantal druggerelateerde delicten binnen drie delicttypes

Tabel 1: Aantal druggerelateerde dossiers

		N	%
Druggerelateerdheid	Nee	939	86.4
	Ja	148	13.6
	Totaal (missing= 2)	1087	100

Van de 1089 geanalyseerde dossiers inzake eigendomsdelicten, seksuele delicten en geweldsdelicten kan 13.6% (n=148) geclassificeerd worden als druggerelateerd. In 86.4% van de dossiers was dit

niet het geval (n = 939).

Tabel 2: Aantal druggerelateerde dossiers per delicttype

		Druggerelateerd		Niet-druggerelateerd	
		N	%	N	%
Type delicten	Eigendomsdelicten	78	19,9	341	80,1
	Gewelddelicten	30	7,3	383	92,7
	Seksuele delicten	40	14,2	242	85,8

Hiernaast wordt een overzicht gegeven van het totale aantal druggerelateerde dossiers verspreid over de drie delicttypes.

Type druggerelateerdheid

Tabel 3: Type druggerelateerdheid

	Nee	Ja	Totaal
Onder invloed verdachte	1055	32	1087 (Missing= 2)
Onder invloed slachtoffer	1062	27	1089
Gepleegd om in de behoefte te voldoen	1059	28	1087 (Missing= 2)
Systemische delicten	1075	12	1087 (Missing= 2)
Bezit drugs	1066	21	1087 (Missing= 2)
Druggebruiker	981	106	1087 (Missing= 2)

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van het type druggerelateerdheid. 32 verdachten waren onder invloed van illegale drugs, 27 slachtoffers waren onder invloed van illegale drugs op moment van het delict. In het dossier van 28 verdachten staat expliciet vermeld dat ze het delict pleegden om in hun druggebruik te voldoen. Twaalf dossiers kan men classificeren als een systemisch delict*. 21 verdachten waren in het bezit van illegale drugs en in 106 dossiers staat vermeld dat de verdachte een druggebruiker is. Het is uiteraard mogelijk dat er overlappingen zijn tussen de verschillende categorieën. Zo kan een feit gepleegd worden om in de heroïnebehoefte te voldoen, terwijl de verdachte op het zelfde moment onder invloed

is van cannabis.

Type product

Deze tabel geeft een overzicht van de (combinaties) van producten die werden aangetroffen in de politionele dossiers van de verdachten¹⁶ In 28 dossiers was het niet mogelijk om te bepalen welk illegaal product werd aangetroffen¹⁷. In tien dossiers was enkel het slachtoffer onder invloed van illegale drugs (zie tabel 4).

¹⁶ Dit wil zeggen dat nagegaan werd welke producten de verdachte gebruikt/bezit. De producten gebruikt door het slachtoffer rekenden de onderzoekers er niet bij.

¹⁷ Het onderzoek betreft een analyse van politiedossiers. In sommige gevallen, wordt de toxicologische analyse van het product aangetroffen op parketniveau. In andere dossiers staat enkel kort vermeld dat de verdachte een gebruiker is van illegale drugs of staat kort vermeld dat het slachtoffer onder invloed was van illegale drugs.

Tabel 4: Type product

Product	N	%
Cannabis	36	30,0
Heroïne	27	22,5
Cocaine	5	4,2
Amfetamines	7	5,8
Hallucinogenen	1	,8
Can hero	12	10,0
Coc hero	5	4,2
Coc amf	1	,8
Coc can	3	2,5
Can xtc	3	2,5
Amf hero	1	,8
Can amf	1	,8
3+	8	6,7
Enkel slachtoffer onder invloed	10	8,3
Totaal (Missing= 28)	148	100,0

Op basis van deze tabel kan men vaststellen dat cannabis als product alleen het meest voorkomt in de politionele dossiers van de verdachten (n = 36), gevolgd door heroïne als product alleen (n = 27) en door een combinatie van beide producten (n = 12). In meer dan een kwart van de dossiers worden voor de verdachten meer dan één product genoemd, in bijna 7% van de dossiers drie of meer producten. In totaal zijn er 27 dossiers waar het slachtoffer (al dan niet vrijwillig) onder invloed is van illegale drugs. In zeventien dossiers gebruikt/bezit ook de verdachte illegale drugs. In tien dossiers is enkel het slachtoffer al dan niet vrijwillig onder invloed van illegale drugs.

Bovendien werd in de politionele dossiers nagegaan of in bepaalde dossiers enkel het slachtoffer onder invloed van illegale middelen was. De volgende tabel geeft een overzicht van de types illegale drugs die de slachtoffers (al dan niet vrijwillig) gebruikten.

Tabel 5: Product slachtoffers

Onder invloed	Cannabis	Cocaïne	Amfetamines	XTC	Heroïne
Nee	11	19	21	19	17
Ja	12	4	2	4	6

Twaalf slachtoffers waren onder invloed van cannabis op het moment van de feiten, zes slachtoffers onder invloed van heroïne, vier slachtoffers gebruikten cocaïne, vier slachtoffers gebruikten XTC en twee slachtoffers ten slotte, waren onder invloed van amfetamines.

Pleegplaats

Tabel 6: Pleegplaats verdachten

			Dossier druggerelateerd		Totaal	
			Nee	Ja		
Pleegplaats	Dancing	N	60	7	67	
		%	6,4%	4,8%	6,2%	
	Horeca	N	32	4	36	
		%	3,4%	2,8%	3,3%	
	Huis	N	373	65	438	
		%	39,9%	44,8%	40,6%	
	Varia	N	121	19	140	
		%	13,0%	13,1%	13,0%	
	Weg	N	239	37	276	
		%	25,6%	25,5%	25,6%	
	Winkel	N	109	13	122	
		%	11,7%	9,0%	11,3%	
	Totaal		N	934	145	1079
	(missing= 8)		%	100,0%	100,0%	100,0%

Bovendien werd in de politiedossiers nagegaan waar de delicten gepleegd werden en of er een verschil is tussen de druggerelateerde dossiers en de niet-druggerelateerde dossiers. Uit tabel 5 kan men besluiten dat verdachten uit zowel druggerelateerde dossiers als niet-druggerelateerde dossiers hun delicten, hoofdzakelijk in een woning (44.8% versus 39.9%) plegen, gevolgd door op de openbare weg (25.5% versus 25.6%), gevolgd door in een winkel (9.0% versus 11.7%), gevolgd door in een dancing (4.8% versus 6.4%) en de horeca (2.8% versus 3.4%). De plaatsen waar verdachten uit druggerelateerde dossiers als niet-druggerelateerde dossiers hun delicten plegen zijn dus zeer gelijklopend. Er is geen statistisch significant* verband

tussen de pleegplaats en het plegen van druggerelateerde delicten.

Profiel

Gemiddeld zijn de verdachten in de druggerelateerde dossiers iets jonger (29,5 jaar) dan de verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers (34 jaar). Gemiddeld is 13.6% van alle dossiers druggerelateerd. Dit percentage ligt voor alle *leeftijdscategorieën* jonger dan 40 jaar hoger: voor de leeftijdscategorie 18-25 jaar is het aantal druggerelateerde dossiers 17,8%; voor de leeftijdscategorie 26-30 jaar is het aantal druggerelateerde dossiers 15,6%; voor de leeftijdscategorie van 31-35 jaar is het aantal druggerelateerde dossiers 15,2%; voor de leeftijdscategorie van 36-40 jaar stijgt het aantal druggerelateerde dossiers tot 18,3%. Voor de volgende leeftijdscategorieën vanaf 40 jaar zakt dit percentage tot onder de 6%.

Tabel 7: Leeftijd verdachten

Leeftijd		Dossier druggerelateerd	Totaal	
			Nee	Ja
18- 25	N	287	62	349
	% leeftijd	82,2%	17,8%	100,0%
	% dossier druggerelateerd	30,6%	41,9%	32,2%
26- 30	N	141	26	167
	% leeftijd	84,4%	15,6%	100,0%
	% dossier druggerelateerd	15,0%	17,6%	15,4%
31- 35	N	123	22	145
	% leeftijd	84,8%	15,2%	100,0%
	% dossier druggerelateerd	13,1%	14,9%	13,4%
36- 40	N	94	21	115
	% leeftijd	81,7%	18,3%	100,0%
	% dossier druggerelateerd	10,0%	14,2%	10,6%
41- 45	N	116	6	122
	% leeftijd	95,1%	4,9%	100,0%
	% dossier druggerelateerd	12,4%	4,1%	11,2%
46 +	N	176	11	187
	% leeftijd	94,1%	5,9%	100,0%
	% dossier druggerelateerd	18,8%	7,4%	17,2%
Totaal	N	937	148	1085
	% leeftijd	86,4%	13,6%	100,0%
	% dossier druggerelateerd	100,0%	100,0%	100,0%

Iets meer dan 10% van de verdachten in de druggerelateerde dossiers is ouder dan 41 jaar. In de niet-druggerelateerde dossiers is iets meer dan 30% ouder dan 41 jaar. Er is bovendien een statistisch significant* verband tussen leeftijd en het plegen van druggerelateerde delicten ($X^2 = 25.374$; $p < 0,001$).

Tabel 8: Geslacht verdachten

			Dossier druggerelateerd		Totaal
			Nee	Ja	
Geslacht	man	N	781	122	903
		% geslacht	86,5%	13,5%	100,0%
		% dossier druggerelateerd	83,2%	82,4%	83,1%
	vrouw	N	158	26	184
		% geslacht	85,9%	14,1%	100,0%
		% dossier druggerelateerd	16,8%	17,6%	16,9%
Totaal (missing = 2)		N	939	148	1087
		% geslacht	86,4%	13,6%	100,0%
		% dossier druggerelateerd	100,0%	100,0%	100,0%

Voor de 1087 geanalyseerde dossiers werd nagegaan welk verband er bestaat tussen *geslacht* en het plegen van druggerelateerde delicten. Wanneer men in gedachte houdt dat 13,6% van alle dossiers als druggerelateerd geïdentificeerd werd, stelt men vast dat deze percentages voor mannen (13,5%) en voor vrouwen (14,1%) hetzelfde patroon behouden. Uit bovenstaande tabel kan men bovendien besluiten dat 16,9% van de verdachten in alle dossiers vrouwen zijn: in de druggerelateerde dossiers (17,6%) en in de niet-druggerelateerde dossiers (16,8%) blijft het percentage vrouwelijke verdachten nagenoeg hetzelfde. Er is echter geen statistisch significant* verband tussen geslacht en het plegen van druggerelateerde delicten.

In de analyses werd ook het *beroep* nagegaan van de verdachten. Men kan vaststellen dat voor alle dossiers waarin het beroep kon geregistreerd worden, 13,3% van de dossiers geïdentificeerd werden als druggerelateerd. Uit onderstaande tabel blijkt dat enkel de personen zonder beroep¹⁸ boven dit gemiddelde uitkomen. 17,2% van de verdachten zonder beroep pleegde een druggerelateerd delict. 10,7% van de verdachte arbeiders pleegt een druggerelateerd delict. 8,6% van de verdachte zelfstandigen pleegt een druggerelateerd delict en 5,1% van de verdachte bedienden pleegt een druggerelateerd delict. 68,6% van alle druggerelateerde dossiers betreffen verdachten zonder beroep. Voor de niet-druggerelateerde dossiers, zakt dit percentage tot iets meer dan de helft, 50,7% heeft geen beroep. Verder is er een statistisch verband* tussen het beroep van de verdachten en het plegen van druggerelateerde delicten ($X^2 = 18,286$; $p < 0,001$). Verdachten zonder beroep plegen vaker druggerelateerde delicten dan niet-druggerelateerde delicten.

¹⁸ De groep verdachten 'zonder beroep' bestaat uit werklozen en studenten.

Tabel 9: Beroep verdachten

Beroep		Dossier druggerelateerd		Totaal
		Nee	Ja	
Geen	N	462	96	558
	% Beroep	82,8%	17,2%	100,0%
	% dossier druggerelateerd	50,7%	68,6%	53,1%
Arbeider	N	267	32	299
	% Beroep	89,3%	10,7%	100,0%
	% dossier druggerelateerd	29,3%	22,9%	28,4%
Bediende	N	112	6	118
	% Beroep	94,9%	5,1%	100,0%
	% dossier druggerelateerd	12,3%	4,3%	11,2%
Hoger	N	6	0	6
	% Beroep	100,0%	,0%	100,0%
	% dossier druggerelateerd	,7%	,0%	,6%
Zelfstandig	N	64	6	70
	% Beroep	91,4%	8,6%	100,0%
	% dossier druggerelateerd	7,0%	4,3%	6,7%
Totaal (missing = 38)	N	911	140	1051
	% Beroep	86,7%	13,3%	100,0%
	% dossier druggerelateerd	100,0%	100,0%	100,0%

Tijdens de analyse van politiedossiers werd nagegaan waar de verdachten *woonachtig* waren. Verschillende verdachten hadden geen verblijfplaats op het moment van de feiten. Zij leven op straat en/of verblijven in centra voor daklozen/thuislozen. Van de verdachten in niet-druggerelateerde dossiers kan 3.3% worden beschouwd als dakloos. In de druggerelateerde dossiers loopt dit aantal op tot 12.9%. Terwijl het gemiddelde percentage druggerelateerde dossiers 13,7% is, kan men vaststellen dat voor de dakloze verdachten dit percentage stijgt tot 38,0%. Voor de niet-dakloze verdachten is dit percentage 12,5%. Er is bovendien een sterk statistisch* significant verband tussen dakloos zijn en het plegen van druggerelateerde misdrijven ($X^2 = 28.286$, $p = 0,000$).

Tabel 10 Woonplaats verdachten

			Dossier druggerelateerd		Totaal
			Nee	Ja	
Dakloos	Ja	N	31	19	50
		% Dakloos	62,0%	38,0%	100,0%
		% dossier druggerelateerd	3,3%	12,9%	4,7%
	Nee	N	897	128	1025
		% Dakloos	87,5%	12,5%	100,0%
		% dossier druggerelateerd	96,7%	87,1%	95,3%
Totaal (missing = 14)		N	928	147	1075
		% Dakloos	86,3%	13,7%	100,0%
		% dossier druggerelateerd	100,0%	100,0%	100,0%

Verder werd tijdens de analyse van politiedossiers nagaan of er een verschil is in *nationaliteit* bij de verdachten in druggerelateerde versus niet druggerelateerde dossiers. Men kan vaststellen dat 12.6% van de Belgische verdachten druggerelateerde feiten pleegden en 87.4% die niet druggerelateerde feiten plegen. Bij de niet-Belgische verdachten pleegden 19.0% druggerelateerde feiten, versus 81% die niet druggerelateerde feiten pleegden. Men kan verder besluiten dat er een statistisch significant* verband is tussen (niet-) Belg zijn en het plegen van druggerelateerde misdrijven ($X^2 = 4.988$; $p < 0.05$). Wanneer gekeken wordt naar de grootste groepen niet-Belgen bij de druggerelateerde dossiers, kan vastgesteld worden dat dit in vele gevallen gaat om verdachten met de Franse ($n = 19$) en Nederlandse nationaliteit ($n = 18$). Deze nationaliteiten worden gevolgd door Italianen en Marokkanen ($n = 14$).

2. Delicttypes

Na de voorgaande algemene analyse van druggerelateerde criminaliteit*, wordt in het volgende gedeelte dieper ingegaan op de druggerelateerdheid bij de verschillende delicttypes.

Eigendomsdelicten

In totaal werden 300 eigendomsdelicten opgenomen in de steekproef. In elke onderzoekslocatie werd een steekproef getrokken van dertig eigendomsdelicten. Voor elke verdachte werd nagegaan of dit feit druggerelateerd was. Bij de 300 bestudeerde eigendomsdelicten, zijn 392 verdachten betrokken. Wanneer gesproken wordt over druggerelateerde dossiers, gaat dit om het dossier per verdachte.

Aantal druggerelateerde eigendomdossiers

In 19.9% ($n = 78$) van de gevallen kan het eigendomsdossier geclassificeerd worden als druggerelateerde criminaliteit*, in 80.1% ($n = 314$) van de dossiers was dit niet het geval.

Type druggerelateerdheid eigendomsdossiers

Tabel 11: Type druggerelateerdheid eigendomsdossiers

	Nee	Ja	Totaal
Onder invloed verdachte	380	12	392
Onder invloed Slachtoffer	390	2	392
Gepleegd om in de behoefte te voldoen	375	17	392
Systemische delicten	383	9	392
Bezit drugs	378	14	392
Druggebruiker	334	58	392

In de tabel hiernaast wordt een overzicht gegeven van het type druggerelateerdheid. Twaalf verdachten waren onder invloed van illegale drugs toen zij het eigendomsdelict pleegden, twee personen waren onder invloed van illegale drugs toen zij slachtoffer werden van dit misdrijf. In zeventien dossiers staat expliciet vermeld dat de verdachten het feit pleegden om in de

drugbehoefte te voldoen. Belangrijk is te herhalen dat overlappingsen mogelijk zijn tussen de verschillende categorieën. Zo kan het feit gepleegd worden om in de drugbehoefte van de verdachte te voldoen, maar diezelfde verdachte kan tegelijkertijd onder invloed zijn van illegale drugs.

Type product

Tabel 12: Product eigendomsdossiers

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepleegd om in de behoefte te voldoen	Systemische delicten	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	4	1	6	8	5	21	45
Cocaïne	1	1	0	1	1	7	11
Amfetamines	3	0	3	0	2	8	16
XTC	0	0	0	0	1	3	4
Heroïne	3	1	13	0	8	22	47
Hallucinogenen	0	0	0	0	0	1	1

Bovenstaande tabel geeft een overzicht van de producten die het vaakst voorkomen in de 78 druggerelateerde dossiers m.b.t. eigendomsdelicten. Uit de tabel blijkt dat heroïne (n = 47) het vaakst vernoemd wordt in de dossiers. Cannabis is het tweede vaakst vernoemde product (n = 45), op lange afstand gevolgd door de amfetamines (n = 16) en cocaïne (n = 11). XTC (n = 4) en de hallucinogenen (n = 1) volgen op beduidende afstand. Uiteraard kunnen ook hier overlappingsen mogelijk zijn: een verdachte kan onder invloed zijn van cannabis, en het feit plegen om in zijn heroïnebehoefte te voldoen. Een verdachte kan tevens in bezit zijn van meerdere producten.

Tabel 13: Product verdachten eigendomsdossiers

	N
Cannabis	21
Heroïne	15
Cocaine	4
Amfetamines	6
Can hero	11
Coc hero	2
Coc can	1
Amf hero	1
3 +	4
Totaal (Missing:13)	78

Omdat er overlappings mogelijk zijn, wordt gekeken naar het aantal vermelde producten per verdachte. Men stelt vast dat in het dossier van 21 verdachten enkel cannabis voorkomt, in het dossier van vijftien verdachten heroïne, in elf dossiers een combinatie van beiden. In negentien dossiers wordt meer dan één product genoemd.

Pleegplaats

De meeste verdachten in druggerelateerde dossiers plegen de delicten in de woning (26,7%), op de openbare weg (24,0%) en in de winkel (16,0%). 33% van de verdachten in de druggerelateerde dossiers plegen de delicten elders: in een dancing, op een parking, op een recreatiedomein of in een station. Wanneer men dit vergelijkt met de niet-druggerelateerde dossiers, stelt men vast dat de meeste delicten plaatsvinden in een winkel (29,2%), gevolgd door in een woning (27,9%), gevolgd door op de openbare weg (16,7%). Meer dan een kwart van de betrokken verdachten pleegt de delicten elders. Er is geen statistisch significant* verband tussen pleegplaats van de verdachten en het plegen van druggerelateerde delicten.

Aantal verdachten

Verder werd nagegaan of de verdachten het feit alleen pleegden of in groep. Iets meer dan de helft van de verdachten pleegt het delict alleen (52,3%). Zowel in druggerelateerde als niet-druggerelateerde dossiers inzake eigendomsdelicten, wordt dezelfde tendens waargenomen: het aantal dossiers neemt af, naarmate verdachten met meer zijn. Er kon geen statistisch significant* verband gevonden worden tussen het aantal verdachten en het plegen van druggerelateerde delicten.

Tabel 14: Aantal verdachten eigendomsdossiers

			Dossier druggerelateerd		Totaal
			Nee	ja	
Aantal verdachten	1	N	173	32	205
		% dossier druggerelateerd	55,1%	41,0%	52,3%
	2	N	79	29	108
		% dossier druggerelateerd	25,2%	37,2%	27,6%
	3	N	41	14	55
		% dossier druggerelateerd	13,1%	17,9%	14,0%
	4	N	21	3	24
		% dossier druggerelateerd	6,7%	3,8%	6,1%
Totaal		N	314	78	392
		% dossier druggerelateerd	100,0%	100,0%	100,0%

Profiel

In wat volgt wordt het profiel geschetst van de verdachten in dossiers met betrekking tot de eigendomsdelicten. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen druggerelateerde en niet-druggerelateerde dossiers.

Leeftijd

De verdachten in de druggerelateerde dossiers zijn gemiddeld iets jonger (28 jaar) dan de verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers (32 jaar).

Geslacht

Bij 6.6% van de vrouwelijke verdachten, kan men spreken van een druggerelateerd dossier, bij 93.4% vrouwelijke verdachten is dit dus niet het geval. Bij de mannelijke verdachten ligt het aantal druggerelateerde dossiers beduidend hoger, ongeveer een kwart pleegt druggerelateerde eigendomsdelicten. Er kan bovendien een statistisch significant* verband vastgesteld worden tussen geslacht en het plegen van druggerelateerde eigendomsdelicten ($X^2= 13,162$, $p<0.001$).

Beroep

Bij de personen mét een baan, pleegden 14,5% ($n = 22$) druggerelateerde eigendomsdelicten, terwijl 85,5% ($n = 130$) niet-druggerelateerde eigendomsdelicten pleegden. Bij de personen zonder baan pleegden bijna een kwart ($n = 55$) druggerelateerde eigendomsdelicten, tegenover iets meer dan drievierde ($n=184$) waar in het dossier geen melding wordt gemaakt van druggerelateerdheid. Er is geen statistisch significant* verband tussen beroep en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Nationaliteit

Verder werd ook het verband nagegaan tussen nationaliteit en het plegen van druggerelateerde eigendomsdelicten. Bij de Belgen wordt er in bijna één op vijf van de dossiers melding gemaakt van druggerelateerdheid, tegenover 80.9% waar dit niet het geval is. Bij de niet-Belgische verdachten kan men in 22.7% van de dossiers spreken over druggerelateerde dossiers. De niet-Belgen die druggerelateerde feiten plegen zijn voornamelijk Nederlanders, Fransen en Georgiërs. Van het totale aantal druggerelateerde dossiers wordt 25.6% gepleegd door niet Belgen, tegenover 74.4% door Belgen. Er is echter geen statistisch significant* verband tussen nationaliteit en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Dakloos

Tabel 15: Woonplaats verdachten eigendomdossiers

			Dossier druggerelateerd		Totaal	
			nee	ja		
Dakloos	niet-dakloos	N	293	68	361	
		% Dakloos	81,2%	18,8%	100,0%	
		%Feit druggerelateerd	95,4%	88,3%	94,0%	
	dakloos	N	14	9	23	
		% Dakloos	60,9%	39,1%	100,0%	
		%Feit druggerelateerd	4,6%	11,7%	6,0%	
Totaal			N	307	77	384
			% Dakloos	79,9%	20,1%	100,0%
			%Feit druggerelateerd	100,0%	100,0%	100,0%

39.1 % van de dakloze verdachten pleegden druggerelateerde eigendomsdelicten, tegenover 60.9% die niet-drukkerelateerde eigendomsdelicten pleegden. Bij de niet-dakloze verdachten, pleegde

18,8% druggerelateerde eigendomsdelicten. Dit verschil is echter niet statistisch significant*.

Gewelddelicten

Er werd een steekproef getrokken van 300 gewelddelicten. Bij de 300 bestudeerde gewelddelicten, zijn 413 verdachten betrokken. Het gaat dus concreet om 413 bestudeerde dossiers.

Aantal druggerelateerde gewelddossiers

In 7.3% (n=30) van de dossiers werd het dossier geclassificeerd als druggerelateerd dossier. 92.7% (n=383) van de dossiers werd geclassificeerd als niet-druggerelateerd dossier. Bij de dossiers waarin kon nagaan worden of er sprake was van intrafamiliaal geweld¹⁹, werden gelijklopende percentages (<10%) gevonden voor druggerelateerdheid bij intrafamiliaal en niet-intrafamiliaal geweld.

Type druggerelateerdheid gewelddossiers

Negen verdachten waren onder invloed van illegale drugs op het moment van de feiten. Zeven slachtoffers waren onder invloed van illegale drugs op het moment van de feiten. Zes verdachten pleegden het feit om in de drugbehoefte te voldoen. In drie dossiers is er sprake van systemische druggerelateerde criminaliteit*: twee verdachten waren betrokken bij een uit de hand gelopen deal met ruzie over de kwaliteit van de verkochte drugs. Een ander dossier betreft een wraakactie naar aanleiding van een gerechtelijke procedure inzake drugshandel. Drie verdachten waren in het bezit van illegale drugs. In 22 dossiers staat vermeld dat de verdachte een druggebruiker is.

Type product

Tabel 16: Type product gewelddossiers

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepleegd om in de behoefte te voldoen	Systemische delicten	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	3	1	2	1	1	8	16
Cocaïne	1	1	1	0	0	4	7
Amfetamines	0	1	0	0	1	1	3
XTC	0	0	0	0	1	3	4
Heroïne	3	3	3	2	0	6	17
Hallucinogenen	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	7	6	6	3	3	22	47

Bovenstaande tabel geeft een overzicht van de verschillende producten die het vaakst voorkomen in de druggerelateerde gewelddossiers. Uit de tabel blijkt dat heroïne het vaakst wordt genoemd (n=17), gevolgd door cannabis (n=16). Op beduidende afstand volgen cocaïne (n=7), XTC (n=4) en amfetamines (n=3). Hallucinogenen (n=0) komen niet voor in de druggerelateerde gewelddossiers.

¹⁹ Intrafamiliaal geweld wordt door de politie-inspecteurs vaak gecodeerd als “geweld” zonder intrafamiliaal aspect

Tabel 17: Product verdachten gewelddossiers

	N
cannabis	3
heroïne	7
amfetamines	1
cannabis+her	1
cocaïne+her	1
cocaïne+cann	2
cannabis+xtc	3
3 +	2
slachtoffer	2
Totaal (Missing:8)	30

Heroïne komt als product alleen het vaakst voor in de verschillende dossiers.

Hoewel cannabis frequent wordt vernoemd in de dossiers, ziet men dat dit product slechts in drie dossiers alleen voorkomt bij de verdachten. In de helft van de dossiers waar het product gekend is, is er sprake van meerdere producten.

Pleegplaats

Tabel 18: Pleegplaats verdachten gewelddossiers

Beschrijving pleegplaats		Dossier druggerelateerd		Totaal
		Nee	Ja	
Uitgaan	N	54	4	58
	%dossier druggerelateerd	14,1%	13,3%	14,0%
Woning	N	124	18	142
	%dossier druggerelateerd	32,4%	60,0%	34,4%
Varia	N	41	2	43
	%dossier druggerelateerd	10,7%	6,7%	10,4%
Weg	N	164	6	170
	%dossier druggerelateerd	42,8%	20,0%	41,2%
Totaal	N	383	30	413
	%dossier druggerelateerd	100,0%	100,0%	100,0%

Bij de druggerelateerde dossiers, pleegden de meeste verdachten het feit in een woning (60%), gevolgd door op de openbare weg (20%). Bij de niet-druggerelateerde dossiers, plegen de meeste verdachten het feit op de openbare weg (n = 42,8%), gevolgd door in een woning (32,4%). De derde belangrijke plaats waar verdachten uit zowel druggerelateerde dossiers (13,3%) als niet-druggerelateerde dossiers (14,1%) de feiten plegen, zijn uitgaansgelegenheden. Er kon echter geen statistisch significant*

verband teruggevonden worden tussen pleegplaats en het plegen van druggerelateerde delicten.

Aantal verdachten

Verder werd nagegaan of de verdachten het feit alleen pleegden of met meerdere verdachten samen. Zowel de druggerelateerde gewelddossiers als niet-druggerelateerde gewelddossiers worden in ongeveer de helft van de feiten gepleegd door een verdachte alleen. Bij de druggerelateerde dossiers pleegt de andere helft de delicten met twee verdachten. Geen enkele verdachte uit de druggerelateerde dossiers pleegt de feiten met drie of meer. Hier treedt een verschil op met de niet-druggerelateerde dossiers: hier pleegt 29.2% (n = 112) van de verdachten het delict met twee verdachten en 21.7% (n = 83) pleegt het feit met drie of meer verdachten. Aan de hand van de X² test (X² = 9.371; p < 0, 05) kan men verder stellen dat er een statistisch significant* verband is tussen het aantal verdachten en het plegen van druggerelateerde feiten. Verdachten in niet-druggerelateerde dossiers plegen het feit significant vaker met meer verdachten dan verdachten in druggerelateerde dossiers.

Profiel

In wat volgt, wordt het profiel van de verdachten in gewelddossiers bekeken. Hierbij werd een onderscheid gemaakt tussen druggerelateerde en niet-druggerelateerde dossiers.

Leeftijd

De verdachten in de druggerelateerde gewelddossiers zijn gemiddeld iets jonger (30 jaar) dan de verdachten in de niet druggerelateerde gewelddossiers (33.5 jaar).

Geslacht

Tabel 19: Geslacht verdachten gewelddossiers

			Dossier druggerelateerd		Totaal
			Nee	Ja	
Geslacht	Man	N	330	22	352
		%dossier druggerelateerd	86,2%	73,3%	85,2%
	Vrouw	N	53	8	61
		%dossier druggerelateerd	13,8%	26,7%	14,8%
Totaal		N	383	30	413
		%dossier druggerelateerd	100,0%	100,0%	100,0%

Wanneer men de niet-druggerelateerde dossiers bekijkt, stelt men vast dat 86.2% door mannen wordt gepleegd en 13.8% door vrouwen. Wanneer men de druggerelateerde dossiers bekijkt, stelt men vast dat de man-vrouw verhouding enigszins wijzigt: in de

druggerelateerde dossiers betreffen in meer dan een kwart van de dossiers vrouwelijke verdachten. Hoewel mannen vaker dan vrouwen gewelddelicten plegen, is bij druggerelateerde gewelddelicten het aandeel van de vrouwelijke verdachten hoger.

Beroep

Tabel 20: Beroep verdachten gewelddossiers

			dossier druggerelateerd		Totaal
			Nee	Ja	
Beroep	Nee	N	175	21	196
		% dossier druggerelateerd	47,0%	70,0%	48,8%
	Ja	N	197	9	206
		% dossier druggerelateerd	53,0%	30,0%	51,2%
Totaal (missing = 11)		N	372	30	402
		% dossier druggerelateerd	100,0%	100,0%	100,0%

De tabel hiernaast geeft een beeld van de verdeling van verdachten naargelang ze een beroep uitoefenen of niet. Bij de niet-druggerelateerde gewelddossiers heeft ongeveer de helft van de verdachten een beroep en ongeveer de helft niet. Bij de druggerelateerde dossiers wijzigt deze verhouding in belangrijke mate. Minder dan een derde van de verdachten

heeft een baan. Er is bovendien een statistisch significant* verband ($X^2 = 5.586$; $p < 0,05$) tussen het hebben van een beroep en het plegen van druggerelateerde misdrijven. Verdachten in druggerelateerde dossiers hebben significant minder vaak een beroep dan verdachten in niet-druggerelateerde dossiers.

Nationaliteit

Van de 413 verdachten voor wie het dossier geanalyseerd werd, kon vastgesteld worden dat 41 verdachten niet over de Belgische nationaliteit beschikken. De grootste groepen niet-Belgen zijn Marokkanen ($n = 9$), Nederlanders ($n = 6$) en Italianen ($n = 5$). In de druggerelateerde dossiers ($n = 30$), stelt men vast dat het om zeven niet-Belgen en 23 Belgen gaat. Bij de niet-druggerelateerde dossiers ($n = 383$) stelt men vast dat 349 Belgen zijn en 34 niet-Belgen. Er is geen statistisch significant* verband tussen nationaliteit en het plegen van druggerelateerde delicten.

Dakloos

In de gewelddossiers werd nagegaan of de betrokken verdachten dakloos zijn of niet. In totaal heeft men in negen van de 412 dossiers te maken met een dakloze verdachte. Bij de niet-druggerelateerde dossiers, was 1.3% ($n = 5$) dakloos tegenover 98.7% ($n = 377$) niet-dakloze verdachten. Bij de druggerelateerde dossiers is de proportie dakloze verdachten hoger. In 13% van de druggerelateerde dossiers heeft men te maken met een dakloze verdachte. 44% van de dakloze verdachte pleegden een druggerelateerd delict. Dit verschil is echter niet statistisch significant*.

Seksuele delicten

Zoals bij de andere delicttypes werd ook bij de seksuele delicten een steekproef van 30 dossiers per politiezone getrokken. In de bestudeerde tijdsperiode waren in enkele politiezones echter niet voldoende delicten voorhanden. In totaal werden 258 delicten in de steekproef opgenomen in plaats van de voorziene 300 delicten.

Aantal druggerelateerde seksuele dossiers

Bij de 258 seksuele dossiers zijn 282 verdachten betrokken. In 14,2% (n = 40) van de dossiers werd het dossier geclassificeerd als druggerelateerd dossier. 85,8% van de dossiers (n = 242) werd geclassificeerd als niet-drukkerelateerd dossiers.

Type druggerelateerde seksuele dossiers

Op basis van deze tabel kan aangenomen worden dat in de meeste druggerelateerde seksuele dossiers de verdachte bekend stond als druggebruiker (n=26). Wat opvalt is dat in een groot aantal (n = 18) druggerelateerde seksuele dossiers het slachtoffer onder invloed is²⁰.

Tabel 21: Type druggerelateerdheid seksuele dossiers

	Nee	Ja	Totaal
Onder invloed verdachte	271	11	282 (mv=2)
Onder invloed Slachtoffer	266	18	284
Gepleegd om in de behoefte te voldoen	277	5	282 (mv=2)
Systemische delicten	281	0	281 (mv=3)
Bezit drugs	278	4	282 (mv=2)
Druggebruiker	256	26	282 (mv=2)

Type product

In de meeste gevallen is er sprake van cannabis (n=29), gevolgd door cocaïne, XTC en heroïne (n= 14). Amfetamines worden acht keer genoemd.

²⁰ In verschillende dossiers hebben het slachtoffer en de verdachte met toestemming seksueel contact, maar gezien de leeftijd van het slachtoffer betreft het een seksueel misdrijf.

Tabel 22: Type product seksuele dossiers

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepleegd om in de behoefte te voldoen	Systemische delicten	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	7	10	1	0	2	9	29
Cocaïne	3	2	3	0	1	5	14
Amfetamines	1	2	1	0	1	3	8
XTC	11	3	0	0	0	0	14
Heroïne	1	2	4	0	0	7	14
Hallucinogenen	0	0	0	0	0	0	0

In twaalf van de veertig dossiers is er enkel sprake van cannabisgebruik of -bezit door de verdachte. In vijf dossiers is er sprake van enkel heroïnegebruik of -bezit door de verdachte. In acht dossiers is enkel het slachtoffer onder invloed van illegale drugs. In zeven dossiers kon niet bepaald worden om welke illegale producten het gaat.

Tabel 23: Product verdachten seksuele dossiers

	N
cannabis	12
heroïne	5
cocaïne	1
hallucinogenen	1
cocaïne+her	2
cocaïne+amf	1
cann+amf	1
3 +	2
slachtoffer	8
Totaal (Missing: 7)	40

Aantal verdachten

In de meeste druggerelateerde dossiers met betrekking tot seksuele delicten is er sprake van één verdachte (83.3%). Een gelijkaardig percentage (83,4%) wordt gevonden in de niet-druggerelateerde dossiers.

Pleegplaats

De meeste seksuele delicten in de niet-druggerelateerde dossiers worden in een woning gepleegd (67,8%), op lange afstand gevolgd door delicten gepleegd op de openbare weg (9,6%). 54 seksuele delicten worden elders gepleegd ondermeer in een dancing, op een camping of in een horeca-zaak (22,6%). Wat betreft de druggerelateerde dossiers inzake seksuele delicten, ziet men dat alle verdachten in deze dossiers het delict plegen in de woning (67.5%) of op de openbare weg (30%). Dit verschil is statistisch significant* ($X^2=22,936$ en $p<0.001$).

Tabel 24: Pleegplaats verdachten seksuele dossiers

Pleegplaats		dossier druggerelateerd		Totaal
		nee	ja	
huis	N	162	27	189
	% pleegplaats	85,7%	14,3%	100,0%
	% Feit druggerelateerd	67,8%	67,5%	67,7%
weg	N	23	13	36
	% pleegplaats	63,9%	36,1%	100,0%
	% Feit druggerelateerd	9,6%	32,5%	12,9%
rest	N	54	0	54
	% pleegplaats	100,0%	,0%	100,0%
	% Feit druggerelateerd	22,6%	,0%	19,4%
Totaal	N	239	40	279
	% pleegplaats	85,7%	14,3%	100,0%
	% Feit druggerelateerd	100,0%	100,0%	100,0%

Profiel

Leeftijd

De gemiddelde leeftijd bij de druggerelateerde dossiers bedraagt 32 jaar. Bij de niet-druggerelateerde dossiers ligt de gemiddelde leeftijd hoger (38 jaar).

Geslacht

Eén op tien van de mannelijke verdachten in de steekproef pleegt druggerelateerde seksuele delicten, tegenover bijna negen op tien van de mannelijke verdachten die niet-druggerelateerde feiten plegen. 37.5% van de vrouwelijke verdachten in de steekproef plegen druggerelateerde feiten, 62,5% van de vrouwen in de steekproef plegen niet-

druggerelateerde feiten. Een hoger aandeel vrouwen dan mannen plegen druggerelateerde feiten. Men kan opmerken dat de overgrote meerderheid van de seksuele delicten met vrouwelijke verdachten betrekking heeft op prostitutiegerelateerde delicten. Er is echter geen statistisch significant verband tussen geslacht en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Nationaliteit

15,7% van de verdachten zijn niet-Belgen, 84,3% van de verdachten in de dossiers met betrekking tot de seksuele delicten zijn Belgen. Er is geen verschil met betrekking tot nationaliteit tussen druggerelateerde en niet-drukkerelateerde dossiers. In de niet-drukkerelateerde dossiers is 84,2% Belg. In de druggerelateerde dossiers is 85% Belg. Dit verschil is niet statistisch significant*.

Beroep

Verder werd het beroep van de verdachten in de drug-gerelateerde en niet-drukkerelateerde dossiers geanalyseerd. Hieruit blijkt dat 68,4% van de verdachten in de druggerelateerde dossiers geen beroep heeft. 31,6% heeft een beroep. Bovendien pleegt 18,3% van de personen zonder beroep druggerelateerde seksuele delicten, tegenover 9% van de personen die wel een beroep uitoefenen. Bovendien is dit verschil statistisch significant* ($X^2= 5.082$ en $p<0.05$).

Dakloos

Tot slot werd de associatie nagegaan tussen dakloosheid en druggerelateerdheid van de seksuele delicten. 90% van de druggerelateerde seksuele delicten gepleegd worden door niet-dakloze verdachten. Van de niet-dakloze verdachten pleegt echter 13,6% druggerelateerde seksuele delicten, tegenover 28,6% van de dakloze verdachten. Er is echter geen statistisch significant* verband tussen dakloosheid en het plegen van druggerelateerde delicten.

5. Besluit

Tijdens de analyse van politiedossiers werden 1089 dossiers geanalyseerd. 13,6% van alle geanalyseerde dossiers werden geclassificeerd als druggerelateerd. In de eerste plaats werd een algemeen beeld geschetst van de **aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit***, met aandacht voor de betrokken producten en het profiel van de verdachten. In de meeste druggerelateerde dossiers stond vermeld dat de verdachte gebruiker is van illegale drugs. De psychofarmacologische* vorm van druggerelateerde criminaliteit* – verdachten en/of slachtoffer(s) onder invloed van illegale drugs - staat op de tweede plaats, gevolgd door de verwervingscriminaliteit, de verdachten in bezit van illegale drugs en tot slot de systemische criminaliteit*. Cannabis komt als product het vaakst voor in de politionele dossiers van de verdachten, gevolgd door heroïne. Op de derde plaats staat een combinatie van beide producten. In meer dan een kwart van de druggerelateerde dossiers gebruikt/bezit de verdachten meerdere illegale producten. Wat

de pleegplaats betreft, kond men geen verschil vaststellen tussen druggerelateerde en niet-druggerelateerde dossiers. Zowel de verdachten in de druggerelateerde als niet-druggerelateerde dossiers plegen hun delicten vooral in de woning, gevolgd door de openbare weg. Wanneer jongere, dakloze, niet-Belgische mannelijke verdachten, zonder beroep delicten plegen, zijn deze delicten significant vaker druggerelateerd in vergelijking met de delicten gepleegd door oudere, niet-dakloze, Belgische, vrouwelijke verdachten met een beroep.

In de tweede plaats werd een onderscheid gemaakt naar **delicttype**. 19,9% van de dossiers inzake eigendomsdelicten, 7,3% van de dossiers inzake geweldsdelicten en 14.2% van de dossiers inzake seksuele delicten werden als druggerelateerd geclassificeerd.

Wat betreft het *type druggerelateerdheid* ziet men dat in de meeste dossiers de verdachte gebruiker is van illegale drugs. Het tweede meest voorkomende type van druggerelateerdheid verschilt per delicttype: de verdachten die eigendomsdelicten plegen, doen dit hoofdzakelijk om in hun drugbehoefte te voldoen. Bij de geweldsdelicten zijn de verdachten vooral onder invloed van illegale middelen en bij de seksuele delicten ten slotte, wordt vooral aangegeven dat het slachtoffer onder invloed is van illegale middelen.

Als men de drie delicttypes vergelijkt, ziet men dat binnen het *type product* enkele verschillen te vinden zijn. In het merendeel van de druggerelateerde dossiers inzake geweldsdelicten komt heroïne het vaakst op zichzelf voor. In bijna de helft van de geweldsdossiers van de verdachten komt een stimulerend product voor, vaak in combinatie met cannabis of heroïne. Ook bij de eigendomsdelicten komt de vermelding van heroïne het vaakst voor, gevolgd door cannabis. Bij de seksuele delicten wordt, in tegenstelling tot de eigendomsdelicten, in de dossiers vooral melding gemaakt van cannabis.

Wanneer men kijkt naar de vermelding van *twee of meerdere producten* bij de verdachten in de dossiers, is zichtbaar dat in bijna éénderde van de druggerelateerde eigendomsdossiers er sprake is van meerder producten per dossier. Bij de geweldsdelicten is dit in meer dossiers, bijna de helft, het geval. Bij seksuele delicten kan de aanwezigheid van meerdere producten het minst aangetoond worden, meer bepaald in éénvijfde van de dossiers.

Verder werd de *pleegplaats* van de verdachten van de eigendoms-, gewelds- en seksuele delicten nagegaan. Niet-druggerelateerde eigendomsdelicten zijn voornamelijk winkeldiefstallen of eigendomsdelicten die plaatsvinden in de woning. Bij de druggerelateerde eigendomsdelicten ziet men een verschuiving, daar plegen de meeste verdachten het delict in de woning, gevolgd door straatroof en winkeldiefstal. In de niet-druggerelateerde geweldsdossiers, plegen de meeste verdachten het feit op de openbare weg, gevolgd door in een woning. Bij de druggerelateerde geweldsdossiers ziet men een omgekeerde beweging en worden de delicten, voornamelijk gepleegd in woning en in tweede instantie de openbare weg. Tot slot ziet men dat bij de niet-druggerelateerde seksuele delicten, de verdachten het feit vooral plegen in de woning. De druggerelateerde seksuele delicten worden voornamelijk gepleegd in de woning en op de openbare weg.

Voor de verschillende delicttypes werd nagegaan door hoeveel *verdachten* de delicten werden gepleegd. Verdachten van eigendomsdelicten en seksuele delicten plegen de

delicten het vaakst alleen, er is geen verschil tussen druggerelateerde en niet-druggerelateerde feiten. Verdachten in de druggerelateerde geweldsdossiers plegen de delicten significant vaker alleen of met twee, in vergelijking met de verdachten in de niet-druggerelateerde geweldsdossiers die significant vaker met meerdere verdachten samen het delict plegen.

Wat betreft het *profiel* van de verdachten in de verschillende dossiers kunnen ook enkele opmerkingen gemaakt worden. De leeftijd van de verdachten in de druggerelateerde dossiers is gemiddeld lager dan deze bij de niet-druggerelateerde dossiers. Dit is zo voor alle delicttypes.

Wanneer gekeken wordt naar het geslacht van de verdachten, kan vastgesteld worden dat eigendomsdelicten gepleegd door mannen, significant vaker druggerelateerd zijn in vergelijking met de eigendomsdelicten gepleegd door vrouwen. Hoewel mannen ook vaker dan vrouwen geweldsdelicten plegen, is bij de druggerelateerde dossiers inzake geweldsdelicten het aandeel van de vrouwelijke verdachten hoger. Dezelfde tendens kan vastgesteld worden voor de dossiers inzake seksuele delicten, hoewel hier de opmerking moet gemaakt worden dat de druggerelateerde dossiers inzake seksuele delicten vaak prostitutiegerelateerd zijn.

Verder hebben de verdachten in de meeste delicten meestal de Belgische nationaliteit, in plaats van niet-Belgische nationaliteit. Bij de eigendomsdelicten en seksuele delicten is er geen verschil qua nationaliteit inzake druggerelateerdheid. Bij de geweldsdelicten echter is de proportie niet-Belgen in de druggerelateerde dossiers hoger.

Ook worden de verschillende delicten meestal gepleegd door niet-dakloze verdachten in vergelijking met dakloze verdachten. Niettemin is bij de verschillende delicttypes de proportie daklozen hoger in de druggerelateerde dossiers. Wanneer daklozen delicten plegen, zijn deze dus vaker druggerelateerd in vergelijking met niet-daklozen.

De eigendoms- en de seksuele delicten worden in de meeste gevallen gepleegd door verdachten zonder beroep, dit in tegenstelling tot de geweldsdelicten waarbij in de dossiers meer sprake is van verdachten met beroep. De verschillen in proportie tussen druggerelateerde en niet-druggerelateerde delicten is bij verdachten zonder beroep kleiner dan de verdachten met een beroep. Bovendien hebben de verdachten in de druggerelateerde geweld- en seksuele dossiers significant minder vaak een beroep dan verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers.

B. Geografische spreiding

In wat volgt wordt nagegaan of er verschillen optreden in de geografische spreiding van druggerelateerde criminaliteit*. Het profiel van de verdachten in druggerelateerde versus niet-druggerelateerde dossiers, verschilt per delicttype maar kan immers ook per grootte van de onderzoekslocatie anders zijn. In volgend hoofdstuk wordt daarom, voor de verschillende betrokken onderzoekslocaties een overzicht gegeven van het aantal druggerelateerde dossiers, de betrokken producten en het profiel van de verdachten. In wat volgt beperkten de onderzoekers zich tot de eigendomsdelicten, seksuele delicten en geweldsdelicten.

1. Grote steden

Algemeen profiel

Twee grote steden werden opgenomen in het onderzoek. In de grote steden werden in totaal 60 eigendomsdelicten, 60 geweldsdelicten en 60 seksuele delicten opgenomen. Deze 180 delicten werden gepleegd door 231 verdachten. 49 dossiers werden als druggerelateerd (21,2%) geclassificeerd, 182 dossiers als niet-druggerelateerd (78,8%).

Tabel 25: Aantal druggerelateerde dossiers grote steden

			dossier druggerelateerd		Totaal
			Nee	Ja	
Delict	eigendomsdelict	N	62	17	79
		% delict	78,5%	21,5%	100,0%
	geweldsdelict	N	74	9	83
		% delict	89,2%	10,8%	100,0%
	seksueel delict	N	46	23	69
		% delict	66,7%	33,3%	100,0%
Totaal		N	182	49	231
		% delict	78,8%	21,2%	100,0%

Deze tabel geeft een overzicht per *delicttype*. Het zijn vooral de seksuele delicten (33,3%) die druggerelateerd zijn in de grote steden, gevolgd door de eigendomsdelicten (21,5%) en de geweldsdelicten (10,8%).

In totaal maken *mannen* 78,8% uit van alle betrokken verdachten. 21,2% zijn *vrouwen*. Het aantal vrouwen neemt lichtjes toe in de druggerelateerde dossiers: 26,5% van de verdachten zijn vrouwen en 73,5% mannen. In de niet-druggerelateerde dossiers zijn 19,8% vrouwen en 80,2% mannen.

Wanneer gekeken wordt naar de *nationaliteit* van de betrokken verdachten kan vastgesteld worden dat de delicten gepleegd door Belgische verdachten iets vaker druggerelateerd zijn (22,9%) in vergelijking met de niet-Belgische verdachten (16,1%), die iets vaker niet-druggerelateerde delicten plegen.

Verdachten in druggerelateerde dossiers en verdachten in niet-druggerelateerde dossiers zijn gemiddeld even oud zijnamelijk 31 jaar.

Ook de *professionele* situatie van de verdachten in de grote steden, ziet er in de druggerelateerde en niet-druggerelateerde dossiers gelijkaardig uit: zes op tien van de verdachten heeft geen beroep.

Bovendien is 10% van de verdachten betrokken in alle dossiers *dakloos*. Eénvierde van de druggerelateerde dossiers wordt gepleegd door dakloze verdachten. Bovendien is iets meer dan de helft van de dossiers, gepleegd door dakloze verdachten, druggerelateerd. Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Tabel 26: Type druggerelateerdheid grote steden

	Ja	Nee	Totaal
Onder invloed verdachte	12	37	49
Onder invloed slachtoffer	11	38	49
Gepleegd om in de behoefte te voldoen	8	41	49
Systemische delicten	0	49	49
Bezit van illegale drugs	5	44	49
Druggebruiker	32	17	49

Wat betreft het *type druggerelateerdheid*, kon na een analyse van de politiedossiers in de grote steden, vastgesteld worden dat in 32 van de 49 druggerelateerde dossiers melding wordt gemaakt dat de verdachte een gebruiker is van illegale drugs. In twaalf dossiers is de verdachte onder invloed van illegale drugs, tegenover elf dossiers waarin het slachtoffer onder invloed is van illegale middelen. Verder is er in acht dossiers sprake dat het delict werd gepleegd om in de behoefte te voldoen. Tot slot wordt in vijf dossiers melding gemaakt dat de verdachte in het bezit gevonden wordt van illegale drugs.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verschillende *producten* betrokken bij de delicten. Heroïne en cannabis worden het vaakst vernoemd (n = 17), gevolgd door cocaïne (n = 11). Amfetamines (n = 3), xtc (n = 1) en hallucinogenen (n = 1) komen minder vaak voor.

Tabel 27: Product grote steden

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepleegd om in de behoefte te voldoen	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	3	3	3	3	5	17
Cocaïne	2	1	2	2	4	11
Amfetamines	1	0	0	0	2	3
Xtc	0	0	0	0	1	1
Heroïne	1	1	6	0	9	17
Hallucinogenen	0	0	0	0	1	1

Uiteraard zijn overlappingsen mogelijk: een verdachte kan onder invloed zijn van cannabis en het delict plegen om in de heroïnebehoefte te voldoen. Omdat overlappingsen kunnen plaatsvinden, werden de producten per dossier geanalyseerd.

Tabel 28: Product verdachten grote steden

	N
Cannabis	6
Heroïne	7
Cocaine	3
Amfetamines	2
Hallucinogenen	1
Can hero	1
Coc hero	3
Coc can	1
Can xtc	1
slachtoffer	7
Totaal (missing = 17)	32

In zeven dossiers gebruikt of bezit de verdachte enkel heroïne, in zes dossiers gebruikt/bezit de verdachte enkel cannabis, in drie dossiers enkel cocaïne, in twee dossiers enkel amfetamines, in één dossier enkel hallucinogenen. In zes dossiers is er sprake van meerdere producten. In zeven dossiers is enkel het slachtoffer onder invloed van illegale drugs. In zeventien dossiers kon niet bepaald worden om welk type illegale drugs het gaat.

Eigendomsdelicten grote steden

In de grote steden werden zeventien van de 79 dossiers inzake eigendomsdelicten geassocieerd als druggerelateerd.

Tabel 29: Type druggerelateerdheid eigendomsdelicten grote steden

	Nee	Ja	Totaal
Onder invloed verdachte	13	4	17
Onder invloed Slachtoffer	17	0	17
Gepleegd om in de behoefte te voldoen	15	2	17
Systemische delicten	17	0	17
Bezit drugs	15	2	17
Druggebruiker	5	12	17

In twaalf gevallen is de verdachte gebruiker van illegale drugs. In vier gevallen is de verdachte onder invloed van illegale middelen. In twee gevallen is het delict gepleegd om in de behoefte te voldoen en in twee gevallen is de verdachte in het bezit van illegale middelen

Wanneer gekeken wordt naar het type product kan vastgesteld worden dat heroïne het meeste wordt vernoemd in de dossiers (n=6), gevolgd door cocaïne (n=3) en amfetamines (n=3) en tenslotte cannabis (n=2).

Tabel 30: Product eigendomsdelicten grote steden

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepieegd om in de behoefte te voldoen	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	0	0	1	1	0	2
Cocaïne	0	0	0	1	2	3
Amfetamines	1	0	0	0	2	3
XTC	0	0	0	0	0	0
Heroïne	0	0	2	0	4	6
Hallucinogenen	0	0	0	0	0	0

Omdat overlappings mogelijk zijn, werd het product per verdachte geanalyseerd: hieruit kan vastgesteld worden dat in drie dossiers enkel heroïne voorkomt, in twee dossiers enkel cocaïne, in twee dossiers enkel amfetamines, in één dossier cannabis én heroïne samen. In één dossier komen cocaïne en heroïne samen voor. In zeven dossiers kon niet bepaald worden om welke types drugs het gaat.

Ook werd stil gestaan bij het *profiel* van de verdachten die eigendomsdelicten plegen in de grote steden. De gemiddelde leeftijd van de verdachten in de druggerelateerde dossiers m.b.t. eigendomsdelicten in de grote steden is 30 jaar. De gemiddelde leeftijd in de niet-druggerelateerde dossiers bedraagt 28,5 jaar. De verdachten in de druggerelateerde dossiers zijn allen mannen (n = 17). In de niet-druggerelateerde dossiers (n = 62) is ongeveer één op vier van de verdachten van het vrouwelijke geslacht (n = 17). Een op vier (n = 14) van de Belgische verdachten (n = 54) pleegt een druggerelateerd delict, bij de niet-Belgen (n = 25) ligt dit aantal lager: iets meer dan één op tien van de niet-Belgische verdachten pleegt een druggerelateerd delict (n = 3). Negen van de 49 verdachten zonder beroep pleegt druggerelateerde eigendomsdelicten, tegenover acht van de 26 verdachten met een job. In negen eigendomsdossiers van de 79 is er sprake van een dakloze verdachte. Zes van deze negen verdachten plegen druggerelateerde eigendomsdelicten. Van het totale aantal druggerelateerde eigendomsdelicten (n=17) worden elf dossiers gepleegd door niet-dakloze verdachten in de grote steden.

Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Gewelddelicten grote steden

Er zijn negen druggerelateerde dossiers van de 83 dossiers inzake gewelddelicten in de grote steden. In de meeste druggerelateerde geweldsdossiers staat vermeld dat de verdachte druggebruiker (n = 6) is. In twee dossiers is de verdachte onder invloed van illegale drugs, in twee dossiers is het slachtoffer onder invloed van illegale drugs, in twee dossiers werd het feit gepleegd om in de drugbehoefte te voldoen.

Wanneer gekeken wordt naar het type product, stelt men vast dat cannabis het vaakst wordt vermeld in de politiedossiers. Dit betreft louter cannabis (n = 1) of de combinatie cannabis met XTC (n = 1) of met cocaïne (n = 1). In één dossier gaat het om heroïne. In vier dossiers kon niet bepaald worden om welk type product het gaat.

Tabel 31: Product geweldsdelicten grote steden

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepleegd om in de behoefte te voldoen	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	0	0	1	0	2	3
Cocaïne	0	0	1	0	0	1
XTC	0	0	0	0	1	1
Heroïne	0	0	0	0	1	1

Nu wordt stil gestaan bij het *profiel* van de verdachten die geweldsdelicten plegen in de grote steden. De gemiddelde leeftijd van de verdachten in de druggerelateerde geweldsdossiers bedraagt 28 jaar. De gemiddelde leeftijd van de verdachten in de niet-druggerelateerde geweldsdossiers ligt hoger en bedraagt 32 jaar. Twee van de negen druggerelateerde dossiers hebben betrekking op vrouwelijke verdachten. In de niet-druggerelateerde dossiers, is de man-vrouw verhouding iets anders: 10 van de 74 verdachten zijn hier vrouwen. Van het totale aantal druggerelateerde dossiers inzake geweld, namelijk negen, worden er zes gepleegd door Belgen.

46 personen zonder beroep plegen geweldsdelicten, waarvan zes onder hen druggerelateerde geweldsdelicten plegen. 36 personen met een job plegen geweldsdelicten, drie van hen plegen druggerelateerde geweldsdelicten. Verder werd duidelijk dat van de 75 niet-dakloze verdachten die geweldsdelicten plegen, er 5 druggerelateerde geweldsdelicten plegen. Van de acht daklozen die geweldsdelicten plegen, pleegt de helft druggerelateerde geweldsdelicten.

Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Seksuele delicten grote steden

In de grote steden werden 69 dossiers met betrekking tot seksuele delicten geanalyseerd. In totaal zijn er 23 druggerelateerde dossiers. 24 van de 69 dossiers hebben betrekking op prostitutiegerelateerde delicten.

Van de 23 druggerelateerde dossiers met betrekking tot seksuele delicten, hebben twaalf betrekking op prostitutiegerelateerde delicten. In veertien van de dossiers met betrekking tot seksuele delicten wordt aangegeven dat de verdachte druggebruiker is. In negen

dossiers is het slachtoffer onder invloed van illegale drugs, tegenover zes dossiers waarbij de verdachte onder invloed is. Vier dossiers vermelden dat het delict werd gepleegd om in de behoefte te voldoen. En in drie dossiers was de verdachte in het bezit van illegale drugs.

Cannabis is net zoals bij de andere delicttypes het meest voorkomende product (n=12), gevolgd door heroïne (n=10) en cocaïne (n=8). Wanneer gekeken wordt of er een combinatie is van producten, wordt duidelijk dat in twee dossiers dit de combinatie is van cocaïne met heroïne.

Tabel 32: Product seksuele delicten grote steden

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepleegd om in de behoefte te voldoen	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	3	4	0	2	3	12
Cocaïne	2	1	2	1	2	8
Heroïne	1	1	4	0	4	10

In vijf dossiers met betrekking tot de seksuele delicten in de grote steden bezit/gebruikt de verdachte enkel cannabis. In drie dossiers gebruikt/bezit de verdachte enkel heroïne. In telkens één dossier gebruikt/bezit de verdachte enkel cocaïne. In twee dossiers is er sprake van een combinatie van cocaïne en heroïne. In zes dossiers is enkel het slachtoffer onder invloed van illegale drugs. In vijf dossiers kon voor de verdachte niet bepaald worden om welk type illegale drugs het gaat.

Ook voor de seksuele delicten werd het *profiel* van de verdachten nagegaan. De gemiddelde leeftijd van de druggerelateerde verdachten bedraagt 32,5 jaar. De gemiddelde leeftijd van de verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers bedraagt 33, 5 jaar.

In de 23 druggerelateerde seksuele dossiers zijn twaalf mannelijke verdachten en elf vrouwelijke verdachten betrokken. Van de twintig vrouwen die seksuele delicten plegen, zijn er iets meer dan de helft, namelijk elf, druggerelateerd. Van de 49 mannen die seksuele delicten plegen zijn er minder dan de helft, meer bepaald, twaalf druggerelateerd. Veertien niet-Belgische verdachten en 55 verdachten met de Belgische nationaliteit plegen seksuele delicten. De 23 druggerelateerde seksuele delicten worden gepleegd door twintig Belgen en drie niet-Belgen. 41 verdachten zonder beroep plegen seksuele delicten tegenover 26 verdachten met een job. In 21 druggerelateerde seksuele dossiers is het beroep van de verdachte bekend. Van dit aantal is er in dertien dossiers sprake van verdachten zonder beroep. In acht dossiers van de 26 verdachten met een job is er sprake van druggerelateerdheid. Slecht een derde van de verdachte met of zonder beroep plegen dus druggerelateerde seksuele delicten. Tot slot werd ook de dakloosheid nagegaan. Van de 23 druggerelateerde seksuele delicten worden er 21 gepleegd door niet-dakloze en twee door daklozen. Dit aantal maakt steeds een derde uit van het totale aantal

verdachten betrokken bij seksuele delicten. Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

2. Regionale steden

Algemeen profiel regionale steden

Twee regionale steden werden opgenomen in het onderzoek. Zoals werd besproken in de methodologie (supra deel III), werd illegale drugs als prioriteit nog niet opgenomen in de zonale veiligheidsplannen in Regstad1 en beïnvloedde dit de registratiepraktijken van de politieambtenaren. Daarom werd besloten om de aandacht voornamelijk te richten op Regstad2.

In de regionale steden werd een steekproef getrokken van 176 eigendomsdelicten, seksuele delicten en geweldsdelicten²¹. Bij deze 176 delicten, zijn in totaal 251 verdachten betrokken. Van deze 251 dossiers werden er 22 geïdentificeerd als druggerelateerd (8,8%) en 229 als niet-druggerelateerd (91,2%). Ter illustratie van het verschil in registratiepraktijk, werd een onderscheid gemaakt per regionale stad. In Regstad2 werden 20 van de 105 dossiers geïdentificeerd als druggerelateerde criminaliteit* (19,0%), wat in lijn ligt met de bevindingen in de overige politiezones. In Regstad1 konden twee van de 144 dossiers worden geïdentificeerd als druggerelateerd (1,4%). Dit verwijst naar een groot verschil in registratiepraktijk in de betrokken politiezones (supra, p25). Onderstaande tabellen geven een overzicht per *delicttype*. Men kan vaststellen dat de twee druggerelateerde dossiers in Regstad1 eigendomsdelicten zijn.

Tabel 33: Aantal druggerelateerde dossiers regstad1 en regstad 2

Reg stad1		Dossier druggerelateerd		Totaal
		Nee	Ja	
Groep	eigendomsdelict	43	2	45
	geweldsdelict	65	0	65
	seksueel delict	36	0	36
Totaal		144	2	146

Reg stad 2		Dossier druggerelateerd		Totaal
		Nee	Ja	
Groep	eigendomsdelict	28	9	37
	geweldsdelict	32	8	40
	seksueel delict	25	3	28
Totaal		85	20	105

In Regstad2 kan men vaststellen dat de meeste druggerelateerde dossiers zich vooral bij de eigendomsdossiers bevinden (n = 9), gevolgd door de geweldsdelicten (n = 8) en seksuele delicten (n = 3).

²¹ Er werden geen dertig seksuele delicten opgenomen in Regstad2.

Tabel 34: Geslacht verdachten regstad 2

			Dossier druggerelateerd		Totaal
			Nee	Ja	
Geslacht	man	N	76	17	93
		% dossier druggerelateerd	89,4%	85,0%	88,6%
	vrouw	N	9	3	12
		% dossier druggerelateerd	10,6%	15,0%	11,4%
Totaal		N	85	20	105
		% dossier druggerelateerd	100,0%	100,0%	100,0%

In totaal zijn er in Regstad2 12 *vrouwelijke* verdachten (11,4%) en 93 *mannelijke* verdachten (88,6%). Dit verschilt niet noemenswaardig tussen de druggerelateerde en niet-druggerelateerde dossiers.

Tabel 35: Nationaliteit verdachten regstad 2

			Dossier druggerelateerd		Totaal
			Nee	Ja	
Belg	Nee	N	11	6	17
		% dossier druggerelateerd	13,1%	30,0%	16,3%
	Ja	N	73	14	87
		% dossier druggerelateerd	86,9%	70,0%	83,7%
Totaal		N	84	20	104
		% dossier druggerelateerd	100,0%	100,0%	100,0%

In Regstad2 vindt men in 16,3% van de dossiers verdachten terug die niet de Belgische *nationaliteit* hebben. Wanneer gekeken wordt naar de druggerelateerde dossiers, stelt men vast dat iets meer dan een

derde ($n = 6$) van alle verdachten ($n = 20$) niet over de Belgische nationaliteit beschikken. Van de zes niet-Belgen in de druggerelateerde dossiers, hebben er twee de Franse en twee de Marokkaanse nationaliteit.

In Regstad2 is de gemiddelde *leeftijd* van de verdachten in druggerelateerde dossiers 28,5 jaar is tegenover 34 jaar voor de verdachten in niet-druggerelateerde dossiers. In Regstad2 heeft slechts één tiende van de verdachten in druggerelateerde dossiers een *beroep* ($n = 2$), tegenover de helft bij de verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers. Alle verdachten in Regstad2 hebben een *dak boven het hoofd*, zowel in de druggerelateerde als in de niet-druggerelateerde dossiers.

Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Ook werd het *type druggerelateerdheid* nagegaan. In Regstad2 waren vijf verdachten onder invloed van illegale drugs, vier slachtoffers waren onder invloed van illegale drugs.

In één dossier staat expliciet dat de verdachte het misdrijf pleegde om in zijn/haar drugbehoefte te voldoen. Drie verdachten pleegden een systemisch delict*. Vier verdachten waren in bezit van illegale drugs en 16 verdachten zijn gebruikers van illegale drugs.

Tabel 36: Type druggerelateerdheid regstad 2

	ja	nee	Totaal
Onder invloed verdachte	5	100	105
Onder invloed slachtoffer	4	101	105
Gepleegd om in de behoeften te voldoen	1	104	105
Systemische delicten	3	102	105
Bezit van illegale drugs	4	101	105
Druggebruik	16	89	105

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verschillende *producten* betrokken bij de delicten.

Tabel 37: Product regstad

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepleegd om in de behoeften te voldoen	Systemische delicten	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	1	1	0	0	1	8	11
Cocaïne	2	2	0	1	0	5	10
Amfetamines	1	1	0	0	2	3	7
Xtc	0	0	0	0	2	0	2
Heroïne	2	2	1	2	1	5	13

Heroïne staat op de eerste plaats (n = 13), op korte afstand gevolgd door cannabis (n = 11) en cocaïne (n = 10). Amfetamines worden zeven keer genoemd, xtc twee keer. Hallucinogenen worden ook in deze politiezone niet vernoemd.

Uiteraard zijn overlappingsen mogelijk. Een verdachte kan onder invloed zijn van cannabis en het feit plegen om in zijn heroïnebehoefte te voldoen. Volgende tabel geeft daarom meer informatie over de combinaties van producten. In twee dossiers komt enkel heroïne voor, in twee dossiers enkel cannabis. In één dossier komt enkel cocaïne voor. De overige dossiers zijn allen combinaties van twee of meer producten. In één dossier was enkel het slachtoffer onder invloed van cannabis, in drie dossiers kon het type product niet worden bepaald.

In Regstad1 zijn beide verdachten gebruikers van cannabis. In één dossier is ook het slachtoffer van de diefstal onder invloed van cannabis.

Tabel 38: Product verdachten regstad

Cannabis	2
Heroïne	2
Cocaïne	1
Hero + cannabis	2
Hero +cocaïne	2
Coca +Amfet	1
Coca +Cannabis	2
XTC +Cannabis	1
Heroïne + amf	1
Cannabis+amfetamines	1
3 +	1
Slachtoffer	1
Totaal (Missing=3)	20

Eigendomsdelicten Regionale steden

In Regstad2 werden negen van de 37 dossiers inzake eigendomsdelicten geclassificeerd als druggerelateerd.

Tabel 39: Type druggerelateerdheid eigendomsdelicten regstad 2

	Nee	Ja	Totaal
Onder invloed verdachte	8	1	9
Onder invloed Slachtoffer	8	1	9
Gepieegd om in de behoefte te voldoen	9	0	9
Systemische delicten	8	1	9
Bezit drugs	7	2	9
Druggebruiker	1	8	9

Uit de tabel hiernaast wordt duidelijk dat één verdachte onder invloed was van illegale drugs, één slachtoffer was onder invloed van illegale drugs. Eén verdachte pleegde een systemisch delict*. Twee verdachten waren in bezit van illegale drugs en acht verdachten zijn gebruiker van illegale drugs. Heroïne komt op de eerste plaats met zeven vermeldingen, gevolgd door

cocaïne (n = 5) en cannabis (n = 5).

Tabel 40: Product eigendomsdelicten regstad 2

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepleegd om in de behoefte te voldoen	Systemische delicten	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	0	0	0	0	1	4	5
Cocaïne	1	1	0	1	0	2	5
Amfetamines	0	0	0	0	1	1	2
XTC	0	0	0	0	1	0	1
Heroïne	1	1	1	0	1	3	7
Hallucinogenen	0	0	0	0	0	0	0

Uiteraard zijn hier overlappingsen mogelijk, daarom werd het aantal producten per dossier bekeken (n = 9). In twee dossiers was enkel cannabis betrokken, in een derde dossier enkel cocaïne. In de overige vijf dossiers ging het telkens om een combinatie van twee of meer producten. In één dossier kon het product niet worden geïdentificeerd.

Inzake het *profiel* van de verdachten wordt duidelijk dat de gemiddelde leeftijd in de druggerelateerde dossiers (24,5 jaar) lager is dan de gemiddelde leeftijd in de niet-druggerelateerde dossiers (36 jaar).

In de druggerelateerde eigendomsdossiers (n = 9) is één verdachte van het vrouwelijke geslacht, dit is minder dan het aantal vrouwen betrokken in niet-druggerelateerde dossiers (n = 28), daar is bijna één op vijf verdachten van het vrouwelijke geslacht. In de niet-druggerelateerde dossiers, heeft ongeveer één op vijf geen beroep, in de druggerelateerde dossiers, heeft slechts één verdachte een beroep. Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, leeftijd, beroep) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Gewelddelicten Regstad2

In Regstad1 werden geen dossiers inzake gewelddelicten geïdentificeerd als druggerelateerd, daarom beperkt de analyse inzake gewelddelicten zich uiteraard tot de dossiers in Regstad2. In Regstad2 werden 8 dossiers van de 40 geweldsdossiers geïdentificeerd als druggerelateerd.

Wanneer gekeken wordt naar type druggerelateerdheid, wordt duidelijk dat drie verdachten onder invloed waren van illegale drugs, één slachtoffer was onder invloed van illegale drugs. Eén gewelddelict werd gepleegd om in de behoefte te voldoen. In twee dossiers heeft men te maken met een systemisch gewelddelict*. Eén gewelddelict met twee verdachten kon worden geïdentificeerd als systemisch delict*. Het gaat hier om een uit de hand gelopen heroïne deal. Eén verdachte is in bezit van illegale drugs en zes verdachten zijn gebruiker van illegale drugs. De tabel hieronder geeft informatie over de betrokken producten: heroïne wordt het vaakst genoemd in de dossiers (n = 7), gevolgd

door cannabis (n = 4) en cocaïne (n = 4). Uiteraard zijn overlappings mogelijk. Een verdachte kan onder invloed zijn van cocaïne en tegelijkertijd gebruiker van cannabis.

Tabel 41: Type product geweldsdelicten regstad 2

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepieegd om in de behoefte te voldoen	Systemische delicten	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	1	0	0	0	0	3	4
Cocaïne	1	1	0	0	0	2	4
Amfetamines	0	0	0	0	0	0	0
XTC	0	0	0	0	1	0	1
Heroïne	1	1	1	2	0	2	7
Hallucinogenen	0	0	0	0	0	0	0

Ook hier kan vastgesteld worden dat in de vier dossiers waar cannabis staat vermeld, dit telkens in combinatie is met andere producten.

In de druggerelateerde geweldsdossiers, worden twee vrouwelijke verdachten en zes mannelijke verdachten teruggevonden. In de niet-druggerelateerde dossiers, is één vijfde van de verdachten van het vrouwelijke geslacht. De verdachten in druggerelateerde dossiers inzake geweld zijn gemiddeld jonger (30 jaar) dan de verdachten in niet-druggerelateerde dossiers (34 jaar).

De betrokken verdachten in de druggerelateerde gewelddossiers hebben allen geen beroep. In de niet-druggerelateerde gewelddossiers heeft ongeveer de helft geen beroep. Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht en beroep) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Seksuele delicten Regstad 2

In Regstad1 werden geen dossiers inzake seksuele delicten geclassificeerd als druggerelateerde criminaliteit*, daarom beperkt de analyse inzake seksuele delicten zich uiteraard tot de dossiers in Regstad2. In Regstad2 werden 3 dossiers van de 28 dossiers geclassificeerd als druggerelateerd.

In één dossier zijn verdachte en slachtoffer onder invloed van amfetamines. In een ander dossier is de verdachte gebruiker van amfetamines en cocaïne. In het derde dossier is het slachtoffer onder invloed van cannabis. De drie mannelijke verdachten in de druggerelateerde dossiers plegen het feit telkens alleen. In de niet-druggerelateerde dossiers met betrekking tot seksuele delicten, worden de feiten iets vaker door meerdere verdachten samen gepleegd. Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen het aantal betrokken verdachten en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

3. Kleine steden

Algemeen profiel kleine steden

Twee kleine steden werden opgenomen in het onderzoek. In Kleinstad1 werd een steekproef getrokken van 90 eigendomsdelicten, seksuele delicten en geweldsdelicten. In Kleinstad2 werd een steekproef getrokken van 89 eigendomsdelicten, seksuele delicten en geweldsdelicten²². Bij de 179 delicten zijn in totaal 217 verdachten betrokken. Van de 217 bestudeerde dossiers, werden 34 dossiers geassocieerd als druggerelateerd (15,7%) en 183 dossiers werden geassocieerd als niet-druggerelateerd (84,3%). Onderstaande tabel geeft een overzicht per *delicttype*

Tabel 42: Aantal druggerelateerde dossiers kleine steden

			dossier druggerelateerd		Totaal
			Nee	Ja	
Delict	eigendomsdelict	N	58	24	82
		% delict	70,7%	29,3%	100,0%
	geweldsdelict	N	67	5	72
		% delict	93,1%	6,9%	100,0%
	seksueel delict	N	58	5	63
		% delict	92,1%	7,9%	100,0%
Totaal		N	183	34	217
		% delict	84,3%	15,7%	100,0%

Bijna 30% van de dossiers inzake eigendomsdelicten kan geassocieerd worden als druggerelateerd ($n = 24$), bij de geweldsdelicten en de seksuele delicten ligt dit aantal beduidend lager. Respectievelijk 6,9% ($n = 5$) en 7,9% ($n = 5$) van de bestudeerde dossiers kan hier geassocieerd worden als druggerelateerd.

Net zoals in de overige onderzoekslocaties, stelt men vast dat in de bestudeerde kleine steden er geen verband is tussen *geslacht* en het plegen van al dan niet druggerelateerde delicten. 86,2% van alle verdachten in de bestudeerde kleine steden zijn mannelijk. Dit percentage blijft ongeveer gelijk in de druggerelateerde dossiers (85,3%) als in de niet-druggerelateerde dossiers (86,3%).

Wanneer gekeken wordt naar de *nationaliteit* van de betrokken verdachten in de kleine steden, kan vastgesteld worden dat in totaal één op tien van de dossiers betrekking heeft op verdachte met niet-Belgische nationaliteit. Wanneer een onderscheid gemaakt wordt tussen druggerelateerde en niet druggerelateerde dossiers blijft deze proportie gelijk. Zowel in de druggerelateerde als in de niet-druggerelateerde dossiers heeft één op tien verdachten niet de Belgische nationaliteit.

De *leeftijd* in de niet-druggerelateerde dossiers in de kleine steden, ligt gemiddeld hoger (36,5 jaar) dan de leeftijd in de druggerelateerde dossiers (26 jaar). Bijna zes op tien van

²² Zoals aangegeven in de methodologie werden niet in niet alle PZ's 30 seksuele delicten geregistreerd in de bestudeerde tijdsperiode.

de verdachten in de druggerelateerde dossiers is jonger dan 26 jaar, terwijl in de druggerelateerde dossiers één op vijf jonger is dan 26 jaar.

Wat betreft de *professionele* situatie, blijkt dat in de druggerelateerde dossiers in de kleine steden, bijna zes op de tien verdachten geen beroep heeft. In de niet-druggerelateerde dossiers hebben vier op de tien verdachten geen beroep. In de kleine steden zijn er zeven *dakloze* verdachten betrokken, waarvan zes een niet-druggerelateerd feit plegen.

Er werd echter geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Tabel 43: Type druggerelateerdheid kleine steden

	Ja	Nee	Totaal
Onder invloed verdachte	9	208	217
Onder invloed slachtoffer	3	214	217
Gepleegd om in de behoeften te voldoen	12	205	217
Systemische delicten	2	215	217
Bezit van illegale drugs	6	211	217
Druggebruik	27	190	217

Tijdens de analyse van politiedossiers in de kleine steden, stelt men vast dat negen verdachten onder invloed waren van illegale drugs en drie slachtoffers waren onder invloed van illegale drugs. In de dossiers van twaalf verdachten staat expliciet dat ze het feit pleegden om in de drugbehoefte te voldoen. Twee verdachten pleegden een systemisch delict*. Het gaat hier om twee personen die worden verdacht van diefstal van elektriciteit in het kader van het opzetten van een cannabisplantage. Zes verdachten waren in bezit van illegale drugs en 27 verdachten zijn gebruiker van illegale drugs.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verschillende *producten* betrokken bij de delicten.

Heroïne wordt het vaakst vernoemd in de druggerelateerde dossiers in de kleine steden (n = 35), gevolgd door cannabis (n = 22). Amfetamines (n = 7) en cocaïne (n = 5) volgen op verre afstand. Xtc en hallucinogenen worden beiden één keer vernoemd. Uiteraard zijn overlappingsen mogelijk. Een persoon onder invloed van amfetamines kan het feit plegen om in de heroïnebehoefte te voldoen.

Tabel 44: Product kleine steden

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepleegd om in de behoefte te voldoen	Systemische delicten	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	5	0	4	2	3	8	22
Cocaïne	1	0	0	0	0	4	5
Amfetamines	2	0	2	0	0	3	7
Xtc	0	0	0	0	0	1	1
Heroïne	3	2	10	0	5	15	35
Hallucinogenen	0	0	0	0	0	1	1

Tabel 45: Product verdachten kleine steden

	N
Cannabis	4
Heroïne	9
Amfetamines	3
Hero + Can	9
3 +	4
Totaal	34
Missing=5)	

In vier dossiers komt enkel cannabis voor (waarvan het in twee dossiers om de systemische delicten* gaat). In negen dossiers gebruikt/bezit de verdachte enkel heroïne of is er een combinatie van heroïne en cannabis. In drie dossiers gebruikt/bezit de verdachte enkel amfetamines. In vier dossiers is er sprake van gebruik/bezit van meerdere producten. In vijf dossiers kon niet bepaald worden om welk product het gaat.

Eigendomsdelicten kleine steden

In de kleine steden werden 24 van de 82 dossiers geclassificeerd als druggerelateerd.

Tabel 46: Aantal druggerelateerde eigendomsdossiers kleine steden

Zes verdachten in de dossiers met betrekking tot eigendomsdelicten waren onder invloed van illegaal drugs, twaalf verdachten pleegden het delict om in de drugbehoefte te voldoen, twee verdachten pleegden systemische delicten*, zes verdachten waren in bezit van illegale drugs op moment van de feiten en zeventien verdachten zijn gebruiker van illegale drugs.

	Nee	Ja	Totaal
Onder invloed verdachte	76	6	82
Onder invloed slachtoffer	82	0	82
Gepleegd om in de behoefte te voldoen	70	12	82
Systemische delicten	80	2	82
Bezit drugs	76	6	82
Druggebruiker	65	17	82

Tabel 47: Product eigendomsdossiers kleine steden

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepleegd om in de behoefte te voldoen	Systemische delicten	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	totaal
Cannabis	4	0	4	2	3	7	20
Cocaïne	0	0	0	0	0	2	2
Amfetamines	2	0	2	0	0	2	6
Xtc	0	0	0	0	0	1	1
Heroïne	1	0	10	0	5	11	27
Hallucinogenen	0	0	0	0	0	1	1

Uit bovenstaande tabel blijkt dat heroïne het vaakst voorkomt in de dossiers (n = 27), gevolgd door cannabis (n = 20). Amfetamines komen zes keer voor, cocaïne twee keer. Xtc en hallucinogenen komen telkens één keer voor in de dossiers. Uiteraard zijn overlappings mogelijk, daarom werden ook de producten per verdachte bekeken. Op basis hiervan kan opgemaakt worden dat in vier dossiers enkel cannabis voorkomt (waarvan men in twee dossiers te maken heeft met systemische criminaliteit*). In vijf dossiers gebruikt/bezit de verdachte enkel heroïne, in twee dossiers enkel amfetamines. In negen dossiers is er sprake van een combinatie van cannabis en heroïne. In twee dossiers komen drie of meer producten voor. Ook hier werd het *profiel* nagegaan.

De gemiddelde leeftijd van de verdachten in de druggerelateerde dossiers is lager (25 jaar), in vergelijking met de niet-druggerelateerde dossiers (34 jaar). In de 24 druggerelateerde dossiers zijn er drie vrouwen betrokken en 21 mannen. In de niet-druggerelateerde dossiers is de proportie vrouwen hoger. Meer dan één op vijf betrokken verdachten is van het vrouwelijke geslacht. Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen geslacht, leeftijd en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Gewelddelicten kleine steden

In de kleine steden werden 72 dossiers met betrekking tot gewelddelicten geanalyseerd. Voor vijf verdachten werd het dossier geclassificeerd als druggerelateerd (6,9%), 67 dossiers werden geclassificeerd als niet-druggerelateerd (93,1%). In twee dossiers zijn zowel verdachte als slachtoffer onder invloed van heroïne. In twee andere dossiers zijn de verdachten gekend als gebruikers van stimulerende producten. In het vijfde dossier staat vermeld dat de verdachte een gebruiker is van illegale drugs, maar zonder nadere specificatie naar type product.

Wat betreft het *profiel* van de verdachten kan vastgesteld worden dat drie van de vijf verdachten in de druggerelateerde dossiers van het mannelijke geslacht zijn. De gemiddelde leeftijd van de verdachten in de druggerelateerde dossiers inzake geweld is gemiddeld jonger (27 jaar) dan de gemiddelde leeftijd in de niet-druggerelateerde dossiers (36 jaar).

Behalve één dossier, waar het feit zich afspeelde in een dancing, pleegden de overige verdachten het feit in een woning.

Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen geslacht, leeftijd, pleegplaats en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Seksuele delicten kleine steden

In de kleine steden werd voor 63 verdachten het dossier geanalyseerd: vijf dossiers zijn druggerelateerd, 58 dossiers zijn dit niet. In één dossier is de verdachte onder invloed van cannabis en cocaïne. In een tweede dossier is het slachtoffer onder invloed van illegale drugs (zonder nadere specificatie) en de verdachte een heroïnegebruiker. In de overige twee dossiers is de verdachte eveneens een gebruiker van heroïne.

Alle verdachten in de druggerelateerde dossiers zijn mannelijk en plegen het feit alleen. In de niet druggerelateerde dossiers zijn er iets vaker vrouwen en plegen de verdachten het feit ook vaker met meerdere personen samen. Er is geen statistisch significant* verband tussen geslacht, aantal betrokken verdachten en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

4. Verstedelijkte gemeenten

Algemeen profiel verstedelijkte gemeenten

Twee verstedelijkte gemeenten werden opgenomen in de steekproef. In de eerste verstedelijkte gemeente werd een steekproef getrokken van 76 eigendomsdelicten, seksuele delicten en geweldsdelicten. In de tweede verstedelijkte gemeente werd een steekproef getrokken van 80 eigendomsdelicten, seksuele delicten en geweldsdelicten²³. Bij de 156 opgenomen delicten, zijn in totaal 185 verdachten betrokken. Van de 185 bestudeerde dossiers, werden in totaal achttien geassocieerd als druggerelateerd (9,7%) en 167 dossiers werden geassocieerd als niet-druggerelateerd in de twee verstedelijkte gemeenten (90,3%). Onderstaande tabel geeft een overzicht per *delicttype*.

Tabel 48: Aantal druggerelateerde dossiers verstedelijkte gemeenten

			Dossier druggerelateerd		Totaal
			Nee	Ja	
Delict	eigendomsdelict	N	58	10	68
		% delict	85,3%	14,7%	100,0%
	geweldsdelict	N	75	3	78
		% delict	96,2%	3,8%	100,0%
	seksueel delict	N	34	5	39
		% delict	87,2%	12,8%	100,0%
Totaal		N	167	18	185
		% delict	90,3%	9,7%	100,0%

²³ Zoals aangegeven in de methodologie werden niet in alle PZ's dertig seksuele delicten geregistreerd in de bestudeerde tijdsperiode.

Bovenstaande tabel toont dat 14,7% van de dossiers inzake eigendomsdelicten geassocieerd kan worden als druggerelateerd (n = 10). 3,8% van de dossiers inzake geweldsdelicten kan worden geassocieerd als druggerelateerd (n = 3). 12,8% van de dossiers inzake seksuele delicten kunnen worden geassocieerd als druggerelateerd (n = 5).

Net zoals in de overige onderzoekslocaties, werd in de bestudeerde verstedelijkte gemeenten vastgesteld dat er geen verband bestaat tussen *geslacht* en het plegen van al dan niet druggerelateerde delicten. 86,5% van alle verdachten in de bestudeerde verstedelijkte gemeenten zijn mannen, 13,5% zijn vrouwen. Deze man-vrouw verhouding blijft behouden wanneer een onderscheid gemaakt wordt tussen druggerelateerde en niet-druggerelateerde dossiers. 86,2% zijn mannelijke verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers, 88,9% zijn mannelijke verdachten in de druggerelateerde dossiers.

Wat betreft de *nationaliteit* van de betrokken verdachten, kan vastgesteld worden dat ongeveer één op zes van de verdachten (n = 30) in alle bestudeerde dossiers samen (n = 184) in de verstedelijkte gemeenten niet de Belgische nationaliteit heeft. Wanneer een onderscheid gemaakt wordt tussen de druggerelateerde dossiers (n = 18) en de niet-druggerelateerde dossiers (n = 167), stelt men vast dat deze proportie lichtjes wijzigt. Iets meer dan één op vijf (n = 4) van de verdachten in de druggerelateerde dossiers in de verstedelijkte gemeenten heeft niet de Belgische nationaliteit.

Ook in de verstedelijkte gemeenten ligt de *leeftijd* in de druggerelateerde dossiers gemiddeld lager (26 jaar) dan in de niet-druggerelateerde dossiers (34 jaar). Bijna zeven op de tien verdachten in de achttien druggerelateerde dossiers zijn jonger dan 26 jaar (n = 12). In de 167 niet-druggerelateerde dossiers is ongeveer één op vier verdachten jonger dan 26 jaar (n = 45).

Wanneer gekeken wordt naar de *professionele* situatie, ziet men dat bijna zeven op de tien verdachten in de achttien druggerelateerde dossiers geen beroep heeft (n = 12). In de 167 niet-druggerelateerde dossiers heeft ongeveer de helft van de verdachten geen beroep (n = 79). Er zijn zes *dakloze* verdachten in de dossiers, waarvan er twee een druggerelateerd feit plegen.

Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Tabel 49: Type druggerelateerdheid verstedelijkte gemeenten

	Ja	Nee	Totaal
Onder invloed verdachte	3	182	185
Onder invloed slachtoffer	5	180	185
Gepleegd om in de behoeften te voldoen	2	183	185
Systemische delicten	0	185	185
Bezit van illegale drugs	2	183	185
Druggebruik	13	172	185

In de 185 politiedossiers zijn 3 verdachten onder invloed waren van illegale drugs, vijf slachtoffers waren onder invloed van illegale drugs. In twee dossiers staat expliciet vermeld dat de verdachten het feit plegen om in de drugbehoefte te voldoen. Twee verdachten waren in bezit van illegale drugs en dertien verdachten zijn gebruiker van illegale drugs.

Tabel 50: Product verstedelijkte gemeenten

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepleegd om in de behoefte te voldoen	Systemische delicten	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	3	4	1	0	0	8	16
Cocaïne	0	0	1	0	1	3	5
Amfetamines	0	1	2	0	1	2	6
Xtc	0	3	0	0	0	1	4
Heroïne	0	0	0	0	0	0	0
Hallucinogenen	0	0	0	0	0	0	0

Wanneer men de verdeling van de verschillende *producten* bekijkt, stelt men vast dat in de verstedelijkte gemeenten het hoofdzakelijk cannabis is dat voorkomt in de verschillende dossiers (n = 16), gevolgd door amfetamines (n = 6), cocaïne (n = 5) en xtc (n = 4). Omdat er overlappingen mogelijk zijn, werd nagegaan na op welke manier de producten verdeeld zijn per verdachte.

Tabel 51: Product verdachten verstedelijkte gemeenten

	N
Cannabis	9
Cocaine	1
Amfetamines	1
3 +	2
Enkel slachtoffer	2
Totaal (Missing=3)	18

In drie dossiers kon niet nagegaan worden om welk illegaal product het gaat. In twee dossiers was enkel het slachtoffer onder invloed van illegale drugs.

In negen dossiers van de achttien is er enkel sprake van bezit/gebruik van cannabis. In twee dossiers is er sprak van drie of meer producten in gebruik/bezit van de verdachte. Amfetamines en cocaïne komen allebei voor in één dossier.

In wat volgt wordt dieper ingegaan op de verschillende delicttypes.

Eigendomsdelicten verstedelijkte gemeente

Van de tien druggerelateerde eigendomsdossiers is er in één dossiers sprake dat de verdachte het feit heeft gepleegd om in de behoefte te voldoen. In alle tien de dossiers is aangegeven dat de verdachte bekend staat als druggebruiker.

Wanneer gekeken wordt naar het type product, wordt cannabis het vaakst vermeld in de politiedossiers. Het gaat steeds om de vermelding van één product, een combinatie van producten is in geen enkel dossier vermeld. In zes dossiers gaat het om cannabis, in één dossier om cocaïne, in één dossier om speed.

Wat betreft het *profiel* van de verdachten die eigendomsdelicten plegen, kan gesteld worden dat de gemiddelde leeftijd van de verdachten in de druggerelateerd dossiers beduidend lager ligt, namelijk 23 jaar, dan de gemiddelde leeftijd van de verdachten in de

niet-druggerelateerde dossiers, meer bepaald 33 jaar. Eén tiende van de druggerelateerde eigendomsdelicten wordt gepleegd door vrouwen. Zestien van de 42 niet-druggerelateerde dossiers worden gepleegd door vrouwen. Drie van de achttien niet-Belgische verdachten voor eigendomsdelicten pleegt druggerelateerde eigendomsdelicten. Tegenover zeven van de 49 Belgische verdachten in eigendomsdossiers. Meer dan drievierde van de druggerelateerde eigendomsdossiers wordt gepleegd door verdachten zonder job. Van de 40 verdachten zonder job die eigendomsdelicten plegen, zijn er zeven druggerelateerd. Een gelijkaardige verhouding kan gevonden worden bij de personen met een job. Twee van de 25 verdachten met een beroep plegen hier druggerelateerde eigendomsdelicten. Tot slot werd ook de dakloosheid bekeken. Druggerelateerde eigendomsdelicten worden bijna uitsluitend gepleegd door dakloze verdachten (n=9). Niettemin plegen dus, van het totale aandeel dakloze verdachten die eigendomsdelicten plegen (n= 63), er slechts negen druggerelateerde eigendomsdelicten.

Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Gewelddelicten verstedelijkte gemeente

Ook voor de gewelddelicten wordt nagegaan onder welk type druggerelateerdheid de verschillende dossiers kunnen geclassificeerd worden.

In twee van de drie druggerelateerde gewelddossiers staat vermeld dat de verdachte bekend staat als druggebruiker. In één dossier is de verdachte in het bezit van illegale middelen en in één dossiers is het slachtoffer onder invloed van illegale middelen.

Wanneer gekeken wordt naar de producten die voorkomen in de verschillende dossiers, kan vastgesteld worden dat in één dossier de verdachte cannabis, cocaïne, speed en XTC gebruikt/bezit. In een ander dossier was enkel het slachtoffer onder invloed van illegale drugs. In het derde dossier kon niet vastgesteld worden om welk type illegale drugs het ging. Ook voor de gewelddelicten werd het *profiel* van de verdachten bekeken. De gemiddelde leeftijd van de verdachten in de druggerelateerd gewelddossiers is gelijk aan de gemiddelde leeftijd van de verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers, namelijk 34 jaar. Alle druggerelateerde gewelddelicten worden bovendien gepleegd door verdachten van het mannelijk geslacht. Van alle mannen die gewelddelicten plegen (n=71) zijn er dus slechts drie druggerelateerd. Zeven van de 68 niet-druggerelateerde dossiers zijn vrouwen. Alle verdachten in de druggerelateerde gewelddelicten de Belgische nationaliteit. Van de 78 verdachten in de gewelddossiers, zijn er 35 verdachten zonder beroep. Een derde van de druggerelateerde gewelddelicten wordt gepleegd door deze verdachten zonder beroep.

Er is één dakloze verdachte in de verstedelijkte gemeenten, deze pleegt een niet-druggerelateerd delict.

Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Seksuele delicten verstedelijkte gemeente

Tot slot werd in de onderzoekslocatie “Verstedelijkte gemeente” ook voor de seksuele delicten het type druggerelateerdheid nagegaan.

In vier van de vijf druggerelateerde seksuele dossiers is het slachtoffer onder invloed van illegale drugs. In drie dossiers is ook de verdachte onder invloed. In één dossier wordt melding gemaakt dat het delict gepleegd is om in de behoefte te voldoen. En ten slotte wordt in één dossier gemeld dat de verdachte bekend staat als druggebruiker.

Tabel 52: Type druggerelateerdheid seksuele dossiers verstedelijkte gemeenten

	Nee	Ja	Totaal
Onder invloed verdachte	2	3	5
Onder invloed Slachtoffer	1	4	5
Gepleegd om in de behoefte te voldoen	4	1	5
Systemische delicten	5	0	5
Bezit drugs	5	0	5
Druggebruiker	4	1	5

In één dossier betreft het gebruik/bezit van drie verschillende producten. In drie dossiers gaat het om cannabis. In één dossier was enkel het slachtoffer onder invloed van illegale drugs.

Tot slot wordt ook voor de seksuele delicten het *profiel* van de verdachten van naderbij bekeken. De gemiddelde leeftijd van de verdachten in de druggerelateerde dossiers is ook hier beduidend lager, namelijk 26 jaar, in vergelijking met de gemiddelde leeftijd van de verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers, namelijk 35jaar. Bij alle seksuele dossiers (n=39) is er slechts één vrouwelijke verdachte betrokken, het gaat hier om een prostitutiegerelateerd delict, waarbij het dossier tevens als druggerelateerd kan beschouwd worden. In één van de vijf druggerelateerde dossiers heeft men te maken met een delict gepleegd door een niet-Belg. Meer bepaald zijn er van de 33 Belgen betrokken bij seksuele delicten, waarvan er dus vier beschouwd worden als druggerelateerd. Vier van de vijf druggerelateerde seksuele dossiers worden bovendien gepleegd door verdachten zonder beroep. Iets minder dan de helft (n=16) van het totale aantal seksuele delicten (n=39) worden gepleegd door verdachten zonder beroep. Bij de seksuele dossiers is er 1 niet-dakloze verdachte betrokken, waarbij het dossier niet druggerelateerd is.

Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

5. Landelijke gemeente

Algemeen profiel landelijke gemeente

In de Onderzoekslocatie Landelijke gemeente werd een steekproef van in totaal 90 eigendomsdelicten, seksuele delicten en geweldsdelicten getrokken. Bij deze 90 delicten, zijn 110 verdachten betrokken. Van deze 110 dossiers werden er elf geclassificeerd als druggerelateerd (10,2%) en 97 als niet-druggerelateerd (89,8%) 24.

Tabel 53: Aantal druggerelateerde dossiers landelijke gemeente

		Dossier druggerelateerd		Totaal
		Nee	Ja	
Delict	Eigendomsdelict	38	6	44
	Geweldsdelict	34	2	36
	Seksueel delict	25	3	28
Totaal		97	11	108

De tabel hiernaast geeft een overzicht per *delicttype*. Hieruit kan vastgesteld worden dat de meeste druggerelateerde dossiers zich vooral bij de eigendomsdossiers bevinden (n = 6), gevolgd door de

seksuele delicten (n = 3) en de geweldsdelicten (n = 2).

Van de elf druggerelateerde dossiers, plegen acht verdachten het feit in een woning, drie verdachten plegen het feit in een winkel. Ook in de niet-druggerelateerde dossiers zijn dit de plaatsen waar de meeste delicten worden gepleegd. De elf verdachten in de druggerelateerde dossiers plegen het delict alleen of met twee. In de niet-druggerelateerde dossiers plegen 14,5% van de verdachten het delict met drie of meer.

In de landelijke gemeente stelt men vast dat de *vrouwen* 10% (n = 11) van het aantal verdachten uitmaken (n = 108). De proportie vrouwen bij de druggerelateerde dossiers en de niet-druggerelateerde dossiers hetzelfde blijft. In de elf druggerelateerde dossiers, gaat het in twee dossiers om vrouwelijke verdachten. De gemiddelde *leeftijd* van de verdachten in druggerelateerde dossiers is gemiddeld jonger (29 jaar), dan de verdachten in niet-druggerelateerde dossiers (37,5 jaar).

Negen van de elf verdachten in de landelijke gemeente hebben de Belgische *nationaliteit* in de druggerelateerde dossiers. Bij de niet-druggerelateerde dossiers stijgt het aantal Belgen lichtjes: één op de tien verdachten heeft niet de Belgische nationaliteit. In de landelijke gemeente waren vijf verdachten betrokken in de dossiers *dakloos*. Van de vijf dakloze verdachten plegen vier een druggerelateerd feit, één pleegt een niet-druggerelateerd feit. Alle elf verdachten betrokken in de druggerelateerde dossiers hebben geen *beroep*, tegenover iets meer dan de helft die wel een beroep heeft in de niet-druggerelateerde dossiers.

Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

²⁴ 2 dossiers werden geclassificeerd als missing value.

In de politiedossiers in de landelijke gemeente, zijn tien verdachten druggebruiker, in het dossier van drie verdachten staat expliciet vermeld dat de verdachten het feit pleegden om in de drugbehoefte te voldoen, één verdachte was op het moment van de feiten in bezit van illegale drugs.

Tijdens de analyse van politiedossiers werd vastgesteld dat in zes dossiers de verdachte een gebruiker van heroïne was, in vier andere dossiers is de verdachte gebruiker van cannabis. In één dossier is het niet bekend welk type illegale drugs de verdachte gebruikt. In twee van de elf dossiers is het slachtoffer onder invloed van illegale drugs. De onderstaande tabel geeft een idee van de verschillende *producten* betrokken bij de delicten. Uiteraard zijn hier overlappingen mogelijk.

Tabel 54: Product landelijke gemeente

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepleegd om in de behoefte te voldoen	Systemische delicten	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	0	1	1	0	0	4	6
Cocaïne	0	1	0	0	0	0	1
Heroïne	0	1	2	0	1	5	9

Voor de verschillende delicttypes in de landelijke gemeente wordt kort een beschrijving gegeven van het profiel van de verdachten.

Eigendomsdelicten landelijke gemeente

Bij de eigendomsdelicten in de landelijke gemeente, kan vastgesteld worden dat één verdachte het delict pleegde om in de drugbehoefte te voldoen, vijf verdachten zijn gebruiker van illegale drugs. Eén verdachte is in bezit van illegale drugs.

Drie van de verdachten in druggerelateerde dossiers, pleegden winkeldiefstallen. Drie verdachten pleegden de diefstal in een woning (geen inbraak). Ook bij de niet-druggerelateerde eigendomsdelicten zijn dit de meest voorkomende pleegplaatsen. De verdachten in druggerelateerde eigendomsdossiers plegen de delicten vaker alleen of met twee in vergelijking met de verdachten in niet-druggerelateerde eigendomsdossiers.

De verdachten in druggerelateerde eigendomsdossiers zijn iets jonger (28 jaar) dan de verdachten in niet-druggerelateerde eigendomsdossiers (34 jaar).

De verdachten die druggerelateerde eigendomsdelicten plegen zijn allen mannen. In de niet-druggerelateerde eigendomsdossiers is één vierde van het vrouwelijke geslacht.

Het is opmerkelijk dat alle verdachten in de druggerelateerde eigendomsdossiers (n = 6) geen beroep hebben. Bij de niet-druggerelateerde eigendomsdossiers heeft ongeveer de helft geen beroep (n = 17) en de helft heeft wel een beroep (n = 21).

Voor 43 van de 44 verdachten kon niet bepaald worden of ze al dan niet dakloos zijn. De helft van de verdachten in druggerelateerde eigendomsdossiers dakloos is (n = 3) en de

helft niet (n = 3). Bij de niet-druggerelateerde eigendomsdossiers zakt het aantal dakloze verdachten. Slechts één van de 37 verdachten is dakloos.

Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Gewelddelicten landelijke gemeente

Twee van de 36 geanalyseerde geweldsdossiers werden geclassificeerd als druggerelateerd. De twee verdachten zijn gekend als gebruiker van heroïne. Beide verdachten pleegden het gewelddelict alleen, terwijl verdachten in niet-druggerelateerde dossiers vaker met meerderen het delict plegen. Vijftien van de 34 verdachten in niet-druggerelateerde dossiers plegen het feit met twee of meer personen samen. De twee verdachten in de druggerelateerde geweldsdossiers, pleegden het feit in een woning. In één van de twee dossiers is er sprake van intrafamiliaal geweld, in het andere niet. Beide verdachten zijn Belgen.

De verdachten in de druggerelateerde dossiers zijn gemiddeld iets jonger (36 jaar) dan de verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers (38 jaar).

In de niet-druggerelateerde dossiers hebben de verdachten eveneens, op twee na, de Belgische nationaliteit. Beide verdachten in de druggerelateerde geweldsdossiers hebben geen beroep, in de niet-druggerelateerde geweldsdossiers heeft ongeveer de helft geen beroep (n = 16) en de andere helft wel (n = 18). Beide verdachten in de druggerelateerde geweldsdossiers zijn niet-dakloos. In de niet-druggerelateerde geweldsdossiers heeft één verdachte van de 34 verdachten geen dak boven het hoofd.

Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Seksuele delicten landelijke gemeente

Drie van de 28 geanalyseerde dossiers werden geclassificeerd als druggerelateerd. De drie betrokken verdachten zijn gekend als gebruiker van cannabis. In twee van de drie dossiers was ook het slachtoffer onder invloed van illegale drugs: in één dossier was ook het slachtoffer onder invloed van cannabis²⁵. In het andere dossier was het slachtoffer onder invloed van cocaïne en heroïne. In de landelijke gemeente, plegen alle verdachten in de dossiers met betrekking tot seksuele delicten het feit alleen, zowel voor de druggerelateerde als de niet-druggerelateerde feiten.

In alle dossiers met betrekking tot de seksuele delicten zijn de verdachten mannelijk, zowel in de druggerelateerde als de niet-druggerelateerde dossiers. Alle verdachten in de druggerelateerde dossiers hebben de Belgische nationaliteit. In de niet-druggerelateerde dossiers met betrekking tot seksuele delicten hebben de verdachten eveneens, op één na, de Belgische nationaliteit.

Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

²⁵ Dit is een typisch voorbeeld waarbij een jong meisje en een meerderjarige jongen samen cannabis roken, maar dit geclassificeerd wordt als een misdrijf omdat het meisje te jong is (zie supra "definitie" deel II).

6. Grensregio

Algemeen profiel grensregio

In de Onderzoekslocatie Grensregio werden in totaal 78 eigendomsdelicten, geweldsdelicten en seksuele delicten in de steekproef opgenomen. Deze 78 feiten werden gepleegd door 95 verdachten. Van de 95 geanalyseerde dossiers, zijn er veertien dossiers druggerelateerd (14,7%).

Tabel 55: Aantal druggerelateerde dossiers grensregio

	Dossier druggerelateerd		Totaal
	nee	Ja	
Eigendomsdelict	27	10	37
Geweldsdelict	36	3	39
Seksueel delict	18	1	19
Totaal	81	14	95

Volgende tabel geeft nadere analyses weer van de gepleegde eigendoms-, gewelds- en seksuele delicten door deze verdachten. Uit deze tabel kan opgemaakt worden dat de meeste druggerelateerde dossiers, eigendomsdelicten zijn (n = 10), gevolgd door de

geweldsdelicten (n = 3) en de seksuele delicten (n = 1).

Van de veertien druggerelateerde dossiers, pleegden negen verdachten het feit in een woning, twee op de openbare weg. De overige drie verdachten pleegden het feit in een dancing, in een winkel en op de bus. In de niet-druggerelateerde dossiers, worden dezelfde pleegplaatsen gevonden. Van de veertien druggerelateerde dossiers, plegen negen verdachten het feit alleen.

Als men kijkt naar het *geslacht* van de verdachten in deze onderzoekslocatie, stelt men vast dat alle verdachten in de druggerelateerde dossiers, mannen zijn. Er zijn tien vrouwelijke verdachten betrokken in de steekproef, zij plegen alle niet-druggerelateerde feiten.

De gemiddelde *leeftijd* van de verdachten betrokken in de druggerelateerde dossiers is 38,5 jaar oud, dit is iets ouder dan de verdachten betrokken in de niet-druggerelateerde dossiers (32,5 jaar).

Van de veertien verdachten betrokken in de druggerelateerde dossiers, zijn de helft *Belgen* en de helft niet-Belgen. De zeven niet-Belgen betrokken in de dossiers, zijn zes verdachten met de Nederlandse nationaliteit en één Pool. Bij de niet-druggerelateerde dossiers, zakt het aantal niet-Belgen. Éénvierde van de verdachten zijn niet-Belgen. Alle verdachten betrokken in de druggerelateerde dossiers zijn *niet-dakloos*. Vier van de veertien verdachten in de druggerelateerde dossiers heeft geen *beroep*, tegenover 21 van de 81 verdachten in niet druggerelateerde dossiers.

Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Tabel 56: Type druggerelateerdheid grensregio

	Ja	Nee	Totaal
Onder invloed verdachte	3	92	95
Onder invloed slachtoffer	1	94	95
Gepieegd om in de behoeften te voldoen	2	93	95
Systemische delicten	7	88	95
Bezit van illegale drugs	3	92	95
Druggebruiker	6	89	95

Tijdens de analyse van de politiedossiers, kon vastgesteld worden dat drie verdachten onder invloed waren van illegale drugs, één slachtoffer was onder invloed van illegale drugs, twee verdachten pleegden het feit om in de drugbehoefte te voldoen, zeven verdachten pleegden een systemisch delict*, drie verdachten waren in bezit van illegale drugs en zes verdachten waren gebruiker van illegale drugs.

Zes verdachten betrokken bij de systemische* delicten, pleegden diefstal van elektriciteit in het kader van het opzetten van illegale cannabisplantages. Onderstaande tabel geeft een idee van de verschillende producten betrokken bij de delicten. Cannabis staat veruit op de eerste plaats (n = 15). Uiteraard zijn overlappingsen mogelijk. Een persoon kan in bezit zijn van amfetamines en tegelijkertijd onder invloed van cannabis.

Tabel 57: Product grensregio

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepieegd om in de behoefte te voldoen	Systemische delicten	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	2	1	1	7	1	3	15
Cocaïne	0	0	0	0	0	0	0
Amfetamines	0	0	0	0	1	2	3
XTC	0	1	0	0	0	3	4
Heroïne	1	0	1	0	1	1	4
Hallucinogenen	0	0	0	0	0	0	0

Tabel 58: Product verdachten grensregio

	N
Cannabis	8
Heroïne	3
Amfetamines	1
Cannabis + XTC	1
3 +	1
Totaal	14

In acht dossiers komt enkel cannabis voor, gevolgd door drie dossiers waar enkel heroïne gebruikt/bezit wordt door de verdachte. Één dossier heeft betrekking op amfetamines, eentje op cannabis en xtc. In één dossier komen drie of meer producten voor.

Eigendomsdelicten grensregio

In de grensregio werden tien van de 37 geanalyseerde eigendomsdossiers geïdentificeerd als druggerelateerd dossier. Het is interessant om deze van naderbij te bekijken.

Tabel 59: Type druggerelateerdheid eigendomsdossiers grensregio

	Nee	Ja	Totaal
Onder invloed verdachte	9	1	10
Onder invloed Slachtoffer	10	0	10
Gepleegd om in de behoefte te voldoen	9	1	10
Systemische delicten	4	6	10
Bezit drugs	8	2	10
Druggebruiker	6	4	10

Wanneer het type druggerelateerdheid nagegaan wordt, kan opgemerkt worden dat het merendeel van de druggerelateerde eigendomsdossiers systemische delicten* betreffen. In alle zes gevallen kaderde dit binnen het opzetten van een cannabisplantage.

Het meest voorkomende product bij de druggerelateerde eigendomsdelicten betreft dan ook cannabis.

Tabel 60: Product eigendomsdossiers grensregio

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepleegd om in de behoefte te voldoen	Systemische delicten	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	0	0	0	6	0	1	7
Cocaïne	0	0	0	0	0	0	0
Amfetamines	0	0	0	0	1	2	3
XTC	0	0	0	0	0	2	2
Heroïne	1	0	1	0	1	1	4
Hallucinogenen	0	0	0	0	0	0	0

Tabel 61: Pleegplaats verdachten eigendomsdossiers grensregio

	Eigendomsdossier druggerelateerd		Totaal
	Nee	Ja	
Woning	15	7	22
Weg	6	1	7
Winkel	4	1	5
Rest	2	1	3
Totaal	27	10	37

In het algemeen vinden eigendomsdelicten in de grensregio het vaakst plaats in een woning (n = 22), gevolgd door de openbare weg (n = 7) en een winkel (n = 3). Gegeven de context van de cannabisplantages, vinden de meeste druggerelateerde eigendomsdelicten in de grensregio dan ook plaats in een woning.

Een zeer opmerkelijk verschil betreft de leeftijd van de betrokken verdachten. De gemiddelde leeftijd van de verdachten in niet-druggerelateerde eigendomsdossiers, is 34 jaar. De gemiddelde leeftijd in druggerelateerde eigendomsdossiers is 40,5 jaar oud. Zoals hierboven reeds aangehaald, zijn de betrokken verdachten in de druggerelateerde dossiers allen van het mannelijke geslacht. Bij de niet-druggerelateerde dossiers is één vierde van de verdachten vrouw. Bij de druggerelateerde eigendomsdelicten is één op twee verdachten Belg (n = 5), één op twee verdachten is Nederlander (n = 5). Bij de niet-druggerelateerde eigendomsdelicten in de grensregio zijn acht op tien verdachten Belg. Er werd geen statistisch significant* verband gevonden tussen deze socio-demografische kenmerken (geslacht, nationaliteit, leeftijd, beroep en dakloosheid) en het plegen van druggerelateerde criminaliteit*.

Gewelddelicten grensregio

In de grensregio werden 30 dossiers met 39 verdachten aangaande geweld geanalyseerd. Drie dossiers konden geassocieerd worden als druggerelateerd. Eén delict kan worden geassocieerd als een systemisch delict* dat plaatsvond in een dancing. In de overige twee dossiers, was de verdachte onder invloed van drugs. In één dossier was ook het slachtoffer onder invloed van illegale drugs. De producten die men hier terugvindt, zijn cannabis en XTC.

Tabel 62: Product gewelddelicten grensregio

	Onder invloed verdachte	Onder invloed slachtoffer	Gepieegd om in de behoefte te voldoen	Systemische delicten	Bezit van illegale drugs	Gebruiker van illegale drugs	Totaal
Cannabis	2	1	1	1	1	1	7
XTC	0	1	0	0	0	1	2

De drie verdachten pleegden dit feit telkens alleen. Het systemische delict* vond plaats in een dancing. Het delict waar de verdachte onder invloed was op de openbare weg. Het delict waar zowel verdachte als slachtoffer onder invloed waren, vond plaats in een

woning. Alle drie de verdachten in de druggerelateerde dossiers zijn van het mannelijke geslacht, in de 36 niet-druggerelateerde dossiers, zijn er twee vrouwelijke verdachten.

6. Conclusie

In dit hoofdstuk werd nagegaan of er verschillen optreden in de geografische spreiding van druggerelateerde criminaliteit*. Er werd een onderscheid gemaakt volgens de gemeentetypologie van de Veiligheidsmonitor en de onderzoekslocaties werden opgedeeld in twee grote steden, twee regionale steden, twee kleine steden, drie verstedelijkte gemeenten, waarvan één aan de Belgisch-Nederlandse grens en een landelijke gemeente. Er werd op zoek gegaan naar verschillen en overeenkomsten tussen de onderzoekslocaties inzake het aantal druggerelateerde dossiers, de betrokken producten en het profiel van de verdachten.

De onderzoekers willen echter benadrukken dat dit de resultaten zijn van de tien bestudeerde onderzoekslocaties. Veralgemeningen naar andere regio' zijn op basis van de gehanteerde methode niet mogelijk.

Men kan vaststellen dat het *aantal druggerelateerde dossiers* verschilt naargelang de verstedelijkingsgraad van de onderzoekslocaties. Hieruit kan de conclusie gemaakt worden dat het aantal druggerelateerde dossiers stijgt naargelang de verstedelijkingsgraad van de onderzoekslocatie toeneemt. In de landelijke onderzoekslocatie en de twee verstedelijkte onderzoekslocaties is ongeveer 10% van de dossiers druggerelateerd. In de verstedelijkte gemeente aan de grens is 14,7% van de onderzochte dossiers druggerelateerd. In de kleine steden stijgt het aantal druggerelateerde dossiers tot 15,7%. In de regionale en grote onderzoekslocaties stijgt het aantal druggerelateerde dossiers tot 20%. In overeenstemming met voorgaand hoofdstuk, kan vastgesteld worden dat ongeacht de grootte van de onderzoekslocatie, bij de eigendomsdelicten de meeste druggerelateerde dossiers voorkomen. Het aantal druggerelateerde dossiers bij de geweldsdelicten en seksuele delicten ligt in alle onderzoekslocaties beduidend lager dan het aantal druggerelateerde dossiers bij de eigendomsdelicten. De enige uitzondering hierop vormen de grote steden waar aantal druggerelateerde dossiers bij de seksuele delicten iets hoger ligt dan bij de eigendomsdelicten. Het zijn de druggerelateerde dossiers inzake seksuele delicten die opmerkelijk hoger liggen in de grote steden in vergelijking met de andere onderzoekslocaties. Dit kan verklaard worden door het hoge aantal (druggerelateerde) prostitutiegerelateerde delicten.

Ook bij de *betrokken producten* zijn verschillen en overeenkomsten zichtbaar naargelang de verstedelijkingsgraad van de onderzoekslocatie. In de onderzochte grote, kleine en regionale steden komt het gebruik en/of bezit van heroïne door de verdachten het vaakst voor in de druggerelateerde dossiers. Op de tweede plaats staat het bezit/gebruik van cannabis, zeer vaak gebruikt in combinatie met andere producten. In de drie verstedelijkte onderzoekslocaties (inclusief de grensregio) komt het gebruik en/of bezit van cannabis het vaakst voor in de druggerelateerde dossiers. Het gebruik/bezit van cannabis in de verstedelijkte gemeenten komt hier minder vaak voor in combinatie met andere producten en staat dus vaker op zichzelf.

Wanneer gekeken wordt naar het *profiel* van de betrokken verdachten naargelang de verstedelijkingsgraad van de onderzoekslocatie, kunnen ook hier verschillen en

overeenkomsten vastgesteld worden. Ongeacht de grootte van de onderzoekslocatie, zijn de verdachten in de druggerelateerde dossiers overal gemiddeld enkele jaren jonger dan de verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers. Enkel de onderzoekslocatie aan de Belgisch-Nederlandse grens en de grote steden vormen hierop een uitzondering. In de grote steden zijn de verdachten in de druggerelateerde dossiers gemiddeld even oud dan de verdachten in niet-druggerelateerde dossiers. In de gemeente aan de Belgisch-Nederlandse grens zijn de verdachten in de druggerelateerde dossiers gemiddeld enkele jaren ouder dan de verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers. Hiervoor is een eenvoudige verklaring. De verdachten betrokken bij de systemische delicten* in de grensregio (waar systemische delicten vaker voorkomen) zijn gemiddeld iets ouder dan de overige verdachten in druggerelateerde dossiers. Wat betreft de man-vrouw verhouding, stelt men vast dat in geen enkele onderzoekslocatie er een verschil optreedt tussen mannen en vrouwen. De man-vrouw verhouding in de druggerelateerde dossiers, verschilt nergens van de man-vrouw verhouding in de niet-druggerelateerde dossiers. Ook hier zijn enkel de gemeente aan de Belgisch-Nederlandse grens en de grote steden de uitzondering. In de gemeente aan de Belgisch-Nederlandse grens werden in de druggerelateerde dossiers enkel mannelijke verdachten aangetroffen. In de grote steden is het aantal vrouwelijke verdachten in de druggerelateerde dossiers hoger dan het aantal verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers. Opnieuw vormt het relatief hoge aantal prostituees in de steekproef de verklaring. Wanneer gekeken wordt naar de professionele situatie van de betrokken verdachten, kan vastgesteld worden dat alle onderzoekslocaties het algemene profiel volgen zoals dit werd vastgesteld in voorgaand hoofdstuk (Hoofdstuk A): ongeveer de helft van de verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers heeft een beroep, in de druggerelateerde dossiers ligt het aantal verdachten zonder beroep hoger. Opnieuw wijken de gemeente aan de Belgisch-Nederlandse grens en de grote steden hiervan af. In de grote steden ligt ook het aantal verdachten zonder beroep in de niet-druggerelateerde dossiers hoger. In de gemeente aan de Belgisch-Nederlandse grens ligt het aantal verdachten in druggerelateerde dossiers met een beroep hoger in vergelijking met de overige onderzoekslocaties. Wanneer gekeken wordt naar het feit of de verdachten dakloos zijn of niet, kan vastgesteld worden dat de dakloze verdachten in feite geconcentreerd zijn in de grote steden. In de overige onderzoekslocaties blijft het aantal dakloze verdachten eerder beperkt. De vaststelling kon gemaakt worden dat in de grote steden een groot aantal dakloze betrokken is bij druggerelateerde feiten in vergelijking met het aantal daklozen dat betrokken is bij niet-druggerelateerde feiten.

Verder werd nagegaan of er verschillen optreden per regio naargelang het type delict. Gemiddeld 19,9% van alle dossiers inzake *eigendomsdelicten* werd geclassificeerd als druggerelateerd. Uit dit hoofdstuk blijkt dat in de grote steden, de regionale stad, de kleine regio's en de gemeente aan de grens het aantal druggerelateerde dossiers inzake eigendomsdelicten boven dit gemiddelde ligt. In de overige verstedelijkte en de landelijke regio's ligt dit aantal onder het gemiddelde. Uit hoofdstuk A bleek dat heroïne het vaakst voorkomt bij de eigendomsdelicten, gevolgd door cannabis. In de bestudeerde grote, regionale en kleine steden is dit heroïne. In de grote en regionale onderzoekslocaties wordt heroïne gevolgd door cocaïne. In de kleine steden komt cannabis op de tweede plaats. In de drie verstedelijkte gemeente komt cannabis op de eerste plaats bij de eigendomsdelicten. Uit hoofdstuk A bleek verder dat de verdachten in de

druggerelateerde dossiers inzake eigendomsdelicten gemiddeld iets jonger zijn dan de verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers inzake eigendomsdelicten. Dit is het geval in alle betrokken onderzoekslocaties, behalve de grote steden en de grensgemeente. Potentiële verklaringen werden hierboven reeds geformuleerd. Uit hoofdstuk A bleek bovendien dat de man-vrouw verhouding in de druggerelateerde eigendomsdossiers wijzigt in vergelijking met de niet-druggerelateerde eigendomsdossiers. Bij de mannelijke verdachten ligt het aantal druggerelateerde dossiers beduidend hoger dan bij de vrouwelijke verdachten. Dit is zo in alle onderzoekslocaties.

Verder werden de geweldsdelicten per regio geanalyseerd. In hoofdstuk A werd vastgesteld dat gemiddeld 7,3% van de dossiers inzake geweldsdelicten werd geclassificeerd als druggerelateerd. Uit de analyse van de geografische spreiding blijkt dat de grote steden, de regionale steden boven dit gemiddelde zitten. De kleine steden, de verstedelijkte gemeenten, de landelijke gemeente en de grensregio zitten hieronder. Ook hier zijn de verdachten in druggerelateerde dossiers gemiddeld jonger (30 jaar) dan de verdachten in niet-druggerelateerde dossiers (33,5 jaar). Dit profiel wordt bevestigd in alle onderzoekslocaties, behalve de verstedelijkte gemeenten en de grensregio. In hoofdstuk A werd vastgesteld dat mannen vaker dan vrouwen geweldsdelicten plegen, maar dat bij de druggerelateerde geweldsdelicten het aantal vrouwen hoger ligt. Dit profiel kan ook teruggevonden worden in de grote steden, de regionale steden, de kleine steden en de landelijke gemeente. In de verstedelijkte gemeenten en de grensregio worden alle druggerelateerde dossiers inzake geweldsdelicten gepleegd door mannelijke verdachten.

Tot slot werden de seksuele delicten per regio geanalyseerd. In hoofdstuk A werd vastgesteld dat gemiddeld 14,1% van de dossiers geclassificeerd werd als druggerelateerd. De grote steden zitten hier zeer sterk boven, de overige onderzoekslocaties eronder. De reden hiervoor werd hierboven reeds aangehaald: in de grote steden zijn meer seksuele delicten inzake prostitutiegerelateerdheid opgenomen. Deze prostitutiegerelateerde delicten werden in meer dan de helft van de dossiers geclassificeerd als druggerelateerd.

C. Consensuele delicten

De consensuele delicten* zijn de inbreuken op de drugwetgeving. Voor dit delicttype werden tevens 30 feiten voor de verschillende onderzoekslocaties opgenomen. Bij de 300 delicten zijn 346 dossiers geanalyseerd. Voor deze 346 dossiers werd enerzijds nagegaan welke producten worden vermeld en anderzijds op welke manier het consensuele delict* door de politie werd ontdekt.

1. Algemeen

Producten

Tabel 63: Producten consensuele delicten

	N	%
cannabis	201	58,4
heroïne	18	5,2
cocaïne	27	7,8
Amphetamines	9	2,6
XTC	2	,6
cannabis+heroïne	12	3,5
Cocaïne+heroïne	13	3,8
cocaïne+amfetamines	1	,3
Cocaïne+cannabis	11	3,2
Cocaïne+XTC	1	,3
cannabis+XTC	7	2,0
Amfetamines+heroïne	1	,3
Cannabis+amfetamines	17	4,9
Cannabis+hallucinogenen	3	,9
Amfetamines+XTC	5	1,5
Drie of meer	16	4,7
Totaal (Missing:2)	346	100,0

In de 346 dossiers wordt cannabis het vaakst alleen vernoemd (n=201) en maakt het 58.4% uit van het aantal vermelde producten in de politiedossiers.

Cocaïne (n=27) en heroïne (n=18) volgen op een lange afstand. In één vierde van de dossiers (n=87) meer dan één product wordt vermeld. Vooral cannabis wordt in combinatie met andere producten vernoemd. Namelijk met amfetamines (n=17), heroïne (n=12), cocaïne (n=11), XTC (n=7) en hallucinogenen (n=3). Ook de combinatie cocaïne en heroïne wordt vermeld in dertien dossiers. Tot slot komt ook de vermelding van drie of meer producten voor in zestien

dossiers.

Ontdekkingsmanieren

Omdat de registraties van inbreuken op de drugwetgeving een weerspiegeling is van het beleid van de politie, werd nagegaan op welke manier de inbreuken werden opgespoord. Er zijn zes verschillende mogelijkheden hoe de politie kennis kreeg van het consensuele delict*.

De eerste en vaakst vermelde ontdekkingsmanier in de 346 consensuele dossiers*, is de proactieve* manier (45%). Dit zijn feiten die aan het licht kwamen doordat de politie controles voerde op plaatsen die bekend staan voor mogelijk druggebruik (dancings, parkjes, ...).

Tabel 64: Ontdekkingsmanieren consensuele delicten

	N	%
Proactief	154	45,0
Verdachte	72	21,1
Slachtoffer	1	,3
Wegcontrole	36	10,5
Drughandel	68	19,9
Reactief	11	3,2
Totaal (Missing:4)	346	100,0

De proactieve ontdekkingsmanier*, wordt gevolgd door de verdachte die als gevolg van een ander misdrijf betrapt wordt op een inbreuk op de drugwetgeving (21,1%). Voorbeeld: tijdens een verhoor in het kader van een diefstal, wordt de verdachte gefouilleerd en worden er illegale producten gevonden. De derde mogelijkheid betreft de vaststelling van een inbreuk op de drugwetgeving in het kader van een dossier betreffende

drughandel (19,9%). Hierbij wordt voor de afnemers van een dealer een proces-verbaal opgesteld voor “druggebruik”. Verder ontdekt de politie inbreuken op de drugwetgeving ten gevolge van wegcontroles (10,5%). Tot slot werd in elf dossiers melding gemaakt dat het delict ontdekt werd op een reactieve manier*. Voorbeeld: een schooldirecteur meldt dat bepaalde leerlingen illegale drugs gebruiken of ouders komen melden dat hun zoon of dochter illegale drugs gebruikt.

2. Verschillen in regio's

Ook de verschillen in vermelde producten en de ontdekkingsmanieren per onderzoekslocatie werden geanalyseerd.

Grote steden

Net als in de andere regio's wordt ook in de grote steden cannabis het vaakst vermeld (n=28) in de consensuele dossiers*. In vergelijking met de andere regio's scoren ook heroïne en cocaïne hoog (n= 12). Wanneer gekeken wordt naar de combinatie van producten, komt in de grote stad vooral de combinatie cocaïne met heroïne het meest voor (n=9).

Tabel 65: Product verdachten grote steden

	N
cannabis	28
heroïne	12
cocaïne	12
Amphetamines	2
XTC	2
cannabis+heroïne	3
Cocaïne+heroïne	9
Cocaïne+cannabis	2
Cannabis+amfetamines	1
cannabis+hallucinogenen	1
Drie of meer	3
Totaal	75

Wat betreft de opsporing, is de proactieve* manier de meest voorkomende manier (n=30) in de grote steden. Deze wordt gevolgd door de ontdekking van het delict in het kader van een dossier inzake drughandel (n=21).

Tabel 66: Ontdekkingsmanier grote steden

	N
Proactief	30
Verdachte	14
Slachtoffer	1
Wegcontrole	8
Drughandel	21
Totaal (Missing:1)	75

Regionale steden

Van de 71 politiedossiers inzake inbreuken op de drugwetgeving, is in 46 gevallen sprake van louter cannabis. Op de tweede plaats (n=6) wordt cannabis in combinatie met amfetamines vernoemd, gevolgd door louter bezit/gebruik van heroïne (n = 6).

Tabel 67: Product verdachten regionale steden

	N
cannabis	46
heroïne	5
cocaïne	3
Cocaïne+heroïne	1
cocaïne+amfetamines	1
Cocaïne+cannabis	1
cannabis+XTC	4
Cannabis+amfetamines	6
amfetamines+XTC	1
Drie of meer	3
Totaal	71

Tabel 68: Ontdekkingsmanier regionale steden

	N
Proactief	29
Verdachte	17
Wegcontrole	9
Drughandel	8
Reactief	7
Totaal (Missing:1)	71

In 70 dossiers is ook de manier van opsporing bekend. Net als in de grensgemeente, landelijke gemeente en grote steden is de proactieve* manier de meest frequente opsporingmanier in de regionale steden (n=29). Deze opsporingsmethode wordt gevolgd door een andere methode namelijk deze waarbij de verdachte wordt gehoord in het kader van een ander misdrijf (n=17).

Kleine steden

Tabel 69: Product verdachten kleine steden

	N
Cannabis	35
Heroïne	1
Amphetamines	6
Cannabis+heroïne	7
Cocaïne+cannabis	1
Amfetamines+heroïne	1
Cannabis+amfetamines	8
Amfetamines+XTC	4
Drie of meer	4
Totaal (Missing:1)	68

In de 60 politiedossiers waarin het product bekend is, wordt cannabis het vaakst vernoemd (n= 35), gevolgd door de combinatie met heroïne (n=7) en amfetamines (n=8).

In de kleine steden wordt de inbreuk op de drugwetgeving voornamelijk ontdekt naar aanleiding van een gemeenrechtelijk misdrijf* (n= 24). De tweede en derde ontdekkingsmanier is naar aanleiding van een dossier inzake drughandel (n=19) of de proactieve ontdekking* (n=17). In zeven gevallen werd het delict ontdekt naar aanleiding van een wegcontrole.

Verstedelijkte gemeente

In 50 van de 63 dossiers wordt cannabis vernoemd als product. De combinatie cocaïne en cannabis wordt in 5 dossiers vermeld.

Van de 62 bekende opsporingsmanieren, werden 37 dossiers opgemaakt naar aanleiding van een proactieve ontdekking*, in acht dossiers werd de betrokkene ook verdacht van een ander delict, in zeven dossiers werd het delict ontdekt naar aanleiding van een verkeerscontrole en in zes dossiers is er sprake van een dossier met betrekking tot drughandel. In vier dossiers is er sprake van een reactieve opsporing*.

Landelijke gemeente

In de landelijke gemeente worden in de 35 dossiers waarin het product bekend is, vooral cannabis (n=19) en cocaïne (n=7) genoemd. Wanneer er sprake is van de vermelding van meerdere producten (n= 9) is dit de combinatie van cannabis met heroïne (n=1), XTC (n=1) en amfetamines (n=1) of cocaïne in combinatie met heroïne (n=1) of XTC (n=1). In vier gevallen is er in de dossiers een vermelding terug te vinden van drie producten of meer.

Wat betreft de ontdekkingsmanier is vooral de proactieve* manier de meest voorkomende (n=14) ontdekkingsmanier voor de 36 consensuele dossiers*, gevolgd door de ontdekking in het kader van een dossier inzake drughandel (n=9) en de ontdekking van een inbreuk op de drugwetgeving nadat een verdachte in het kader van een ander delict werd gevat (n=8). De laatst vermelde manier betreft de ontdekking naar aanleiding van een wegcontrole (n=5).

Grensgemeente

Ook voor de onderzoekslocatie aan de grens werd nagegaan welke producten worden vermeld in de verschillende dossiers.

In 23 van de 33 dossiers wordt cannabis vermeld. Cocaïne (n=3) en de combinatie cocaïne en cannabis (n=2) volgen op lange afstand.

Tabel 70: Product verdachten grensgemeente

	N
Cannabis	23
Cocaïne	3
Amphetamines	1
Cannabis+heroïne	1
Cocaïne+heroïne	1
Cocaïne+cannabis	2
Cannabis+hallucinogenen	1
Drie of meer	1
Totaal	33

Net als in de landelijke gemeente is ook in de grensgemeente, de proactieve* manier de meest voorkomende ontdekkingsmanier (n=27). Op lange afstand gevolgd door de ontdekking van een inbreuk op de drugwetgeving naar aanleiding van een dossier in verband met drughandel (n=5) en de ontdekking van een inbreuk op de drugwetgeving nadat een verdachte in het kader van een ander delict werd gevat (n=1).

3. Profiel

De gemiddelde leeftijd van de verdachten in de consensuele delicten* bedraagt 23,87 jaar. Vooral de leeftijdscategorie 18 tot 25-jarigen is oververtegenwoordigd en maakt 73,1% uit van de totale steekproef. De leeftijd van de oudste persoon, vermeld in de consensuele dossiers*, bedraagt 67 jaar. Bovendien werd ook het geslacht nagegaan van de verdachten. 85,8% van de verdachten in de consensuele dossiers* zijn mannen. Van de 346 verdachten, hebben 242 personen geen job. 61 verdachten oefenen een job uit als arbeider, 23 als bediende, één persoon maakt deel uit van kaderpersoneel en vier verdachten zijn tenslotte zelfstandige. Wat betreft de nationaliteit van de verdachten, is 86,1% van de steekproef Belg (n=298). Van de overige 48 dossiers zijn de niet-Belgen voornamelijk Fransen (n= 15), Marokkanen (n=10), Nederlanders (n= 4) en Italianen (n= 4). Tot slot is 97,1% van de 346 verdachten in de consensuele dossiers* niet dakloos.

4. Conclusie

Binnen de tien bestudeerde onderzoekslocaties, werd een steekproef getrokken van 300 delicten, waarbij 346 verdachten betrokken waren bij de inbreuken op de drugwetgeving. Cannabis is in alle onderzoekslocaties het meest vermelde product in deze dossiers. In alle onderzoekslocaties bedraagt het aantal dossiers dat louter en alleen betrekking heeft op cannabis, meer dan de helft van de bestudeerde dossiers. De onderzoekslocaties die hierop een uitzondering vormen, zijn de grote steden. Daar heeft 37,3% van de dossiers enkel te maken met cannabis. Bijna de helft van de dossiers in de grote steden heeft betrekking op cocaïne en/of heroïne. Bijna de helft van de dossiers werden vastgesteld op basis van een proactieve ontdekking* (bijvoorbeeld politiecontroles of patrouilles, al

dan niet op plaatsen waar mogelijks gebruik van illegale drugs plaatsvindt). Wat het profiel van de verdachten in de consensuele dossiers* betreft, zijn deze personen vrij jong, met een gemiddelde leeftijd van 24 jaar. 70% van de steekproef oefent geen job uit. Hierbij dient echter de opmerking gemaakt te worden dat een groot deel van dit percentage naar alle waarschijnlijkheid student is, gezien de oververtegenwoordiging van de jongste leeftijdscategorie 18 tot 25-jarigen.

VOLET SELF-REPORT

Après une approche résolument statistique de la criminalité liée aux drogues*, approche qui constitue d'ailleurs le noyau central de cette étude, nous entrons dans son volet self-report*. Pour rappel, la population concernée par le volet self-report* s'articule autour des usagers de drogues (qui tous ne commettent pas nécessairement des délits) et des clients de justice (qui tous ne consomment pas nécessairement des drogues). Au cours de cette recherche, nous avons interviewé 204 usagers de drogues et 127 clients de justice. Nous avons recueilli des témoignages relatifs tant à leur consommation de drogues qu'aux circonstances de leurs activités délinquantes autoreportées. Ces informations fournissent un éclairage sur le style de vie des personnes interrogées, éclairage d'autant plus précieux puisque nous ne disposons finalement que de peu d'informations venant directement des protagonistes eux-mêmes. Conformément aux objectifs fixés par le contrat de recherche, cette section a pour objet de véritablement *faire parler ce que les gens ont dit*, en mettant en exergue le contexte et les moments-charnières de la criminalité liée aux drogues*.

Sur base des éléments théoriques évoqués supra (objectifs du volet self-report*) et de l'analyse de contenu (logiciel Cassandre), nous avons pu isoler différents éléments. Les points que nous développons s'articulent autour de deux grandes thématiques. Nous abordons d'abord la dynamique de fonctionnement des personnes qui consomment des drogues et/ou ont des activités délinquantes (le franchissement des barrières, les repères communs dans les trajectoires individuelles, l'ancrage) et ensuite les rapports extérieurs avec les personnes qu'ils peuvent rencontrer dans ce cadre (opinion à l'égard des services de police et opinion à l'égard de la victime). Des extraits d'entretien sont cités dans ce chapitre, sans aucune référence nominative, de manière à restituer le discours de chacun le plus fidèlement possible, en évitant le piège et la tentation de résumer en travestissant la pensée des personnes rencontrées.

A. Dynamique de fonctionnement

1. Le franchissement des barrières

Dans ce chapitre, nous envisageons dans un premier temps la consommation de drogues illicites à travers les raisons qui motivent tant le premier essai que l'usage actuel de ces produits. Dans un second temps, nous abordons les motivations du premier passage à l'acte délinquant et les moments-charnières de la criminalité liée aux drogues*.

Consommer des drogues illicites

Motivations du premier essai

La plupart des personnes interrogées évoquent ce premier contact avec la drogue comme porteur de multiples avantages (bénéfices). Il est intéressant de se pencher sur ces éléments car cela permet de mieux comprendre ce que viennent chercher les personnes lors de «cette première fois». Certes, les raisons peuvent être extrêmement variées mais

quelques points reviennent néanmoins avec insistance chez pratiquement toutes les personnes rencontrées et ce, quelle que soit la région d'appartenance. Globalement, les raisons évoquées peuvent être ramenées à quatre grands points: la volonté de satisfaire à sa curiosité; l'influence et la proposition du groupe de pairs; la recherche d'une substance «magique» pour affronter les épreuves du quotidien; le goût de la transgression, d'une certaine prise de risques pour se singulariser aux yeux de tous.

Un premier élément qui semble motiver le premier essai concourt à satisfaire à sa curiosité, à tenter l'expérience, à tester ses limites, à désirer une phase d'initiation vécue comme une promesse de plaisir pour obtenir un état de relaxation, un bon état d'esprit.

Pure nieuwsgierigheid, het was niet om me beter te voelen of wat dan ook. Tja gewoon nieuwsgierigheid....

C'était une pipe à eau. Cela ne m'a rien fait de spécial, simplement l'impression d'avoir fumé une clope. Trente minutes après, j'ai fait un nouvel essai et je me suis senti comme sur un nuage.

Une deuxième motivation très largement évoquée au fil des interviews est l'influence et la proposition des pairs (également du petit ami, de la famille, etc...); l'envie de faire comme les autres, de s'intégrer dans une bande, de jouer «dans la cour des grands» sans trop savoir pourquoi et sans nécessairement se préoccuper des conséquences pour sa vie future.

Dat is allemaal begonnen door mijn ex-vriendje die ik heb leren kennen in het uitgaansleven en die heeft mij meteen het zwaarste (product) gegeven. Hij gebruikte vanalles, hij zat ook in de gevangenis. Ik was aan het uitgaan, ik leerde hem kennen, hij was toen op (penitentiair) verlof.

J'étais avec des camarades qui m'ont invité à fumer un joint. Mes parents divorçaient, j'ai testé et j'ai été un peu malade mais je voulais me rendre intéressant et faire le malin. J'en garde quand même un bon souvenir.

Une troisième intention que nous avons pu épingle est le désir de trouver une substance magique pour affronter les épreuves du quotidien : «être pété», se faire éclater la tête et ne plus penser; provoquer des états de conscience inhabituels et plaisants.

Na de dood van mijn dochter, daar is het eigenlijk allemaal mee begonnen... ik ben weggegaan van mijn vrouw, ik ben op een studio gaan wonen, waar een man woonde die gebruikte. Ik wou 's nachts zelfmoord plegen, ik heb de gas opengezet, hij heeft dat geroken... hij heeft iets bovengehaald en gezegd 'hier, je zal je beter voelen', en ik voelde mij effectief beter en toen is dat begonnen ...

Ik ben iemand die ... voor mij moet het verdoven ...

Je cherchais activement du LSD pour avoir un déclic dans ma tête, vivre un profond changement dans ma tête. Une sorte de potion magique qui pourrait arranger tous mes problèmes.

Ce premier essai peut procéder également d'une démarche transgressive: sorte de rébellion, de crise adolescente, de désir de reconnaissance.

Ik heb altijd zo iets gehad, voor dingen die slecht waren, die je niet mag doen, dat heeft mij altijd zo geïntrigeerd, alles wat niet mocht.

C'était un style d'appel à l'aide car j'ai toujours tout fait correctement et là, c'était une manière de transgresser les limites, je ne me cachais pas. C'était une façon de dire même si en général je respecte les trucs, moi aussi je peux péter un plomb et moi aussi je peux avoir besoin des autres..

Motivations de l'usage (actuel)

Au gré de nos entretiens, nous pensons pouvoir identifier quatre types de motivations à la consommation. Cette typologie est le fruit d'une démarche empirique. Nous distinguons quatre types de raisons avancées par les consommateurs pour justifier, certes subjectivement, leur usage actuel. Nous proposons quatre logiques : une logique du corps, une logique du groupe, une logique liée à un mode de vie et une logique de fuite. Notons que dans la typologie, il peut y avoir dépendance ou non.

Logique du CORPS

Pour certains usagers, l'effet recherché par la consommation est un état, état qui participe à les maintenir dans une situation non vécue comme traumatisante. Ceci renvoie aux motivations hédonistes citées par les usagers: recherche de plaisir, état zen, etc. Dans certains cas, la consommation est maintenue pour prévenir l'état de manque.

Ik amuseer mij daar gewoon mee, dat gevoel is gewoon de max. Dat is moeilijk om uit te leggen aan iemand die niet gebruikt.

(...) Pour la détente, j'aime être explosé, « mou », c'est attractif pour moi.

Il s'agit de trouver, dans le déroulement quotidien de l'existence, un créneau (un espace) où l'usage de drogues s'inscrit comme une récompense qui procure un effet «cocooning, calmant» qui permet de vivre à l'écart des contraintes habituelles et qui diminue les inhibitions.

Ik gebruik nu nog wel weed of hasjies... 's avonds na m'n werk voor de dag te kunnen relativeren en om op rust te kunnen komen.

(...) Alors maintenant, c'est pour prendre les problèmes que je vis pour l'instant différemment, pour être plus apaisée, pour mieux vivre ceux d'avant aussi.

Une autre motivation régulièrement alléguée dans le registre des sensations physiques ou physiologiques est que la consommation agit comme un somnifère, un anti-douleur et permet de (re)trouver le sommeil.

Juste parce que ça me relaxe le soir et que j'ai plus facile à dormir. Je ne fume que l'herbe et je sais que c'est naturel parce que je la fais pousser moi-même. Ça m'évite de réfléchir, de réfléchir pour trouver à arriver à dormir.

Logique du GROUPE

D'autres usagers insistent sur le côté relationnel du produit, sur la connivence qu'il établit entre consommateurs et sur son effet socialisant qui offre l'occasion de se retrouver en groupe pour partager un moment de complicité et de grande liberté. La sensation appréciée est celle d'appartenir à une communauté. C'est une façon pour eux de vivre en société, avec autrui et avec soi-même.

Je fume un joint comme d'autres boivent une pinte. Je trouve ça sympa de partager un joint avec mes copains de l'époque et cela me rappelle, en quelque sorte, ces moments-là.

Logique liée à un MODE DE VIE

Dans ce registre, l'attrait participe davantage de l'excitation et du rituel procurés par le fait de penser à la substance, de la trouver, de la préparer et de la prendre. Par conséquent, c'est bien un processus d'action qui est mis en avant par les usagers et pas tant l'état procuré par la substance en tant que telle.

C'est surtout une habitude et un rituel en quatre temps. Je me lève le matin et c'est « un » trouver de l'argent avec la manche ou le recel, « deux » trouver la matière, « trois » consommer, « quatre » recommencer.

Logique de FUITE

Ici, le semblant d'ordre retrouvé par la consommation permet de fuir la réalité et ses difficultés (« sorte d'évasion » lors d'une détention,...) et peut masquer l'ennui face à une situation qui n'évolue pas. Les répondants ont évoqué à plusieurs reprises le recours aux drogues illicites comme une alternative aux médicaments pour faire face à des événements douloureux de leur vie.

Gewoon om dat niet te voelen, om die miserie niet te zien. Er komt nogal miserie bij te kijken, hé, dat stelen, dat "schooien" bij u eigen ma...hele dagen geld moeten vragen, er slecht uit zien en van die toestanden meemaken: het was een vlucht van een innerlijke pijn van thuis uit.

Aborder les motifs de la « consommation actuelle » a également suscité à plusieurs reprises, lors des interviews, le même type de contradiction récurrente. Après un bref instant de perplexité, les répondants abordaient parfois leur désir de rompre tout contact avec les stupéfiants avant de trouver, généralement avec difficultés, des raisons de maintenir la consommation. Une même expression a été épinglée à plusieurs reprises,

avec les mêmes mots : « *J' me dis que je devrais arrêter mais je continue quand même et je sais plus pourquoi* ».

Passer à l'acte délinquant

Motivations du premier passage à l'acte : « déclencheurs »

Alors que pour la plupart des personnes interrogées, le premier contact avec la drogue était décrit comme un moment globalement plaisant, les raisons du premier passage à l'acte ont été régulièrement et spontanément évoquées par les répondants eux-mêmes lorsqu'ils expliquaient les difficultés rencontrées au cours de leur vie. Dans le discours, différents thèmes ont été abordés qui permettent d'envisager quatre visages pour la délinquance.

Un premier visage s'apparente à une voie contrainte, lorsqu'elle apparaît comme une voie inéluctable pour gérer des fins de mois difficiles, pour se procurer de la nourriture et de quoi se chauffer dans un contexte socio-économique précaire.

Les ennuis ont commencé chez mon père. Tout son salaire de pension militaire passait dans les cafés. J'étais apprenti boulanger et j'étais très mal payé et encore, je devais donner ma paie à mon père qui la buvait le soir même. (...) Après, jusque 20 ans, je n'ai fait que des vols pour le chauffage de la maison et aussi pour me nourrir. Ce n'était pas par plaisir mais par besoin et je ne consommait pas de drogue.

Un deuxième visage est une forme d'appel à l'aide quand les individus ont la sensation de ne compter pour personne, d'une grande solitude qui fait en sorte qu'ils ne se préoccupent même pas des conséquences éventuelles d'un délit.

En fait, j'avais 17 ans et demi et toute la famille est partie au Maroc sauf moi qui suis resté avec mon grand frère pour un job étudiant. (...) Comme mon frère ne savait pas me prendre en charge, il m'a demandé de quitter la maison. C'était le chaos, je ne savais pas comment cela marchait la vie, le frigo et les factures. C'est là que j'ai déraillé dans mon destin. (...) J'ai commencé à voler dans les voitures, à acheter et à vendre du haschisch avec les copains. Là, j'avais 18-19 ans ... j'étais tout seul et personne n'en avait rien à foutre de moi et cette réalité-là me faisait mal.

Commettre un délit sous l'influence du groupe de pairs et/ou de drogues est le troisième visage qui peut s'apparenter à un désir de reconnaissance et d'adoption de la personne au sein du groupe qu'il fréquente.

Je voulais faire la même chose que les copains et cela m'a entraîné en prison (trois fois déjà), chaque fois pour les mêmes faits : vols, bagarres. J'ai suivi le chemin de la délinquance à treize ans, je commençais à voler, ça passait inaperçu jusqu'au jour où je me suis fait coincer, j'avais treize ans bien fait. J'ai encore fait des vols et je suis passé devant le juge à seize ans. Jusque là, je ne consommait pas. J'avais été placé dans un foyer et j'y ai connu des gars comme moi. J'ai essayé carrément au LSD. Mais ma conso future, ça été plus la cocaïne.

Une envie gratuite de détruire, de vandaliser est mise en avant pour envisager un délit comme une source d'adrénaline et un moment fun.

In de cafetaria van de school. En dat was onder vrienden een spel: wie het meeste uit de cafetaria tijdens de lunch kon meenemen. Dat was eigenlijk groepsdruk.

Mes parents se sont séparés quand j'avais 5 ans. J'ai été placé dans une famille d'accueil. (...) J'ai fait des homes encore et encore et puis j'ai fait deux IPPJ. Dans les homes, je commençais déjà à faire du vandalisme, à péter des trucs pour rien, juste pour le plaisir de détruire.

Moments-charnières de la criminalité liée à la consommation de drogues

Dans cette optique qualitative, nous cherchons à approcher le contexte de la criminalité liée aux drogues*. En somme, nous tentons de mieux cerner les comportements délinquants manifestés par les sujets d'enquête. Des différents entretiens menés, nous différencions deux registres de motivations : les motivations matérielles et les motivations immatérielles.

Le registre des motivations matérielles peut recouvrir plusieurs types de situations : l'achat de drogues, la vie quotidienne et l'argent «en tant que tel».

La criminalité liée à la consommation de drogues peut avoir pour objectif de subvenir à la dépendance du consommateur. La délinquance, généralement cantonnée au domaine de la vente (deal) et des délits contre la propriété (recel ou vol à l'étalage/ intrafamilial), a alors pour finalité d'obtenir les moyens financiers de subventionner la conduite addictive.

Ik had geen geld en er was een winkel en de deur stond open en er hing gewoon een labeltje aan de deur, ik ben er overgestapt en ik heb de kassa, sigaretten en alcohol gewoon meegenomen en ik ben terug over dat ding gekropen, zodat de bel niet zou afgaan... Dat was om te verkopen, om nadien gerief (drugs) mee te kopen.

De même, pour certaines femmes toxicomanes, la prostitution peut constituer une entrée d'argent servant à combler le besoin monétaire engendré par la consommation excessive. Les revenus tirés de ces activités illégales sont prioritairement affectés à l'achat de drogues.

J'estime que mon chômage doit faire fonctionner la famille. L'argent de la prostitution, c'est uniquement pour la drogue et je le dépense très vite et je ne veux rien en mettre de côté. C'est de l'argent « courant d'air », il rentre aussi vite qu'il ne sort.

Soulignons que la très grande majorité des participants aux entretiens indique que leur participation à la vente du produit permet non seulement de consommer gratuitement mais génère aussi des bénéfices. La plupart du temps, le deal est un pas important qui amène l'idée que la délinquance est sans grandes conséquences et donne l'habitude de transgresser les interdits. Notons encore que si chez certains, le deal est une «activité complémentaire» sans grande envergure, pour d'autres, c'est une «activité maîtresse» qui est motivée prioritairement et uniquement par l'argent qu'elle génère, et ce, indépendamment du fait de consommer.

Dat was voor mijn eigen gebruik aan te kunnen ... ik gebruikte vier gram heroïne per dag en twee gram coke per dag, en dat kon ik niet meer betalen, dat dealen was vijftig euro voor één gram, en dan naar Rotterdam, dat is maar acht euro voor een gram, dus dan maak je 32 euro winst als je dat hier verkoopt. Dat ging ik dan halen om mijn eigen gebruik te onderhouden en de rest om te verkopen...

Les actes délinquants peuvent être commis pour assurer les besoins primaires de la vie quotidienne. A ce propos, un élément qui nous semble intéressant à mettre en avant est que beaucoup d'usagers expliquent que lorsqu'ils n'ont plus assez d'argent à la fin du mois, ils peuvent voler certes, mais pas systématiquement pour financer leur consommation. Les vols sont au service de la subsistance : ils servent alors à manger, aux produits d'hygiène, à se vêtir, etc.

Dat gebeurt dagelijks, om mij te onderhouden, om te eten. Dus je koopt een fles drank en ja de rest stop je weg. Dat zijn maar kleine dingen, etenswaren enzo...

Si la délinquance peut être motivée par l'achat de drogues ou les besoins élémentaires de la vie quotidienne, c'est davantage l'argent, par la satisfaction des besoins et des envies qu'il va permettre, qui apparaît comme une clé incontournable pour expliquer la délinquance. Symboliquement, les individus décrivent que l'argent leur donne accès à la réussite sociale, qu'il permet d'avoir «la belle vie», de faire plaisir tant à soi-même qu'aux pairs, de s'amuser librement, etc. Un thème a émergé aussi de façon récurrente des interviews : le besoin impérieux d'avoir de l'argent en quantité à disposition à tout moment.

Des montres de marque, tombées du camion que je revendais pour l'argent, pour avoir plus d'argent encore. (...) Fumer du cannabis : ça me revient à septante euros par semaine. Je me débrouille toujours pour travailler en noir quand je peux, dans le bâtiment; si je fais les combines, c'est parce que j'aime bien avoir beaucoup d'argent. Il y a tout qui est cher alors c'est bien d'en avoir pour avoir tout ce qu'on veut.

Quant au registre des motivations immatérielles, il concerne principalement trois types de situations : la recherche d'adrénaline, le désir d'être respecté et l'état de manque. Dans ce registre des motivations immatérielles, la délinquance peut être commise dans une situation où c'est la montée d'adrénaline, le geste fun qui sont poursuivis, avant la recherche d'un objectif à atteindre. Tel peut être le cas lorsque les usagers confient que le vol commis était sans grande importance et qu'il a simplement servi à se procurer quelque chose dont ils avaient une envie irréfléchie «sur le moment». Dans ce cadre, c'est davantage une démarche pulsionnelle qui est mise en avant.

Ik weet niet, voor de kick, maar ook gewoon om rond te rijden.

C'était un scooter, j'avais envie de déconner un peu et de rouler dans les terrils en faisant des cascades. C'était juste pour rigoler.

De même, la consommation peut faciliter un passage à l'acte impulsif visant à obtenir le respect (coups donnés pour défendre son honneur face à une insulte, délits commis pour avoir une place dans la bande de copains, etc...) ou déclenché par un état de manque (lors de vols à l'étalage ou intrafamilial, etc...).

Les cambriolages, c'était parce que j'étais rebelle, je ne voulais pas qu'on me marche sur les pieds, ce que ça allait rapporter ne comptait pas tant que ça. Fallait assurer à cause de mes fréquentations et devenir quelqu'un de respecté.

Cela faisait trois jours que je n'arrivais pas à consommer, j'étais malade comme un chien, je n'avais pas su voir le médecin, je vomissais et j'ai été contraint de le faire, j'étais en manque.

Notons bien qu'il émerge des entretiens que bien que ces motivations n'entrent pas systématiquement en ligne de compte pour chaque individu, elles ne sont pas mutuellement exclusives. La même remarque vaut aussi pour la catégorie des motivations matérielles.

2. Les repères communs dans les trajectoires individuelles

Un des challenges de cette étude est de parvenir à réduire la complexité et la diversité des trajectoires, des périodes de vie particulières inhérentes aux dossiers individuels au cours desquelles on trouve des faits liés aux drogues et d'autres pas, à des éléments non stigmatisants mais qui apportent des informations précieuses qui pourront être réutilisables.

Deux thématiques se dégagent de façon homogène des interviews: d'une part, une histoire familiale douloureuse et d'autre part, une trajectoire personnelle décousue. Bien entendu, toutes les personnes interrogées ne s'inscrivent pas de manière automatique dans ces profils: certaines pouvant bénéficier d'une vie de famille et personnelle très satisfaisantes. Néanmoins, et sans vouloir généraliser de manière exagérée, ces thématiques figurent en grande partie dans les discours.

Une histoire familiale douloureuse

Les personnes rencontrées font état d'un vécu familial chaotique, parfois combiné à des conditions socio-économiques difficiles, qui va fragiliser la vision qu'ils ont d'eux-mêmes et leur confiance en eux. On peut observer de nombreux scénarios de rupture dans leur histoire: des décès de proches qui comptaient dans leur vie vont déstabiliser leurs repères; des déracinements répétés (familles d'accueil, homes,..) vont créer un manque de stabilité affective, des cassures et une recherche quasi permanente de tendresse et d'amour. Cela va contribuer à la dissolution des liens familiaux et à un sentiment de mal-être, de tristesse d'une enfance solitaire; la séparation ou le divorce des parents va dégrader les relations familiales ou les rendre difficiles; on note également la récurrence de manifestations de violence familiale dues à l'alcoolisme des parents.

Mijn ouders zijn vroeg gescheiden. Op jonge leeftijd had ik dan een stiefvader waarmee ik niet overeen kwam. Ik heb veel in jeugdinstellingen gezeten. ...en ben zo op jonge leeftijd met drugs in contact gekomen.

Liefde en genegenheid. ik heb dat nooit gehad, ik heb dat nooit gekend... ik heb dat willen zoeken... ik heb dat gevonden... bij vrienden en de drugs zit erin... je moet dat erbij nemen.

Une trajectoire personnelle décousue

Dans cette logique de fonctionnement, la drogue vient apaiser, anesthésier, agit comme un anti-douleur pour cicatrifier des blessures. Des témoignages apparaissent des épreuves personnelles lourdes (abus sexuels, ruptures amoureuses, déceptions sentimentales, avortement, décès d'un enfant, licenciement, problèmes financiers); des formes de désengagement par rapport à l'école: un absentéisme et des difficultés scolaires qui concourent à une désinsertion sociale et culturelle; des complexes liés à l'adolescence (acné et surpoids) qui accentuent l'image altérée de soi pouvant mener à des troubles alimentaires, une dépression ou à l'alcoolisme; des enregistrements précoces dans le champ pénal ou un parcours judiciaire (dont la prison, la maison de justice); une étape de vie marginale, dans la rue qui participe à une précarisation psychosociale et sanitaire.

Ik ben misbruikt geweest door mijn opa en mijn neef. Mijn ma heeft altijd gezegd van mij buiten te gooien op mijn 13de. Dat is altijd één grote miserie geweest thuis. Als je opgejaagd bent, en je neemt iets, dan ben je gekalmeerd vind ik.... Omdat je daar soft van wordt.

3. L'ancrage : drogue et délinquance comme éléments organisateurs d'un mode de vie

Si la prise de drogue peut être le passeport pour entrer dans un groupe et la porte d'entrée progressive dans un mode de vie délinquant et marginalisant, la situation inverse peut également se vérifier. En effet, la délinquance peut précéder ou conduire à l'usage de produits illicites qu'elle favorise ensuite en fournissant son financement. Bien que l'objet de cette recherche ne soit pas de déterminer un sens de causalité entre ces deux phénomènes, il nous a cependant paru pertinent de faire émerger des témoignages recueillis des éléments qui participent à se maintenir ou à sortir de ce mode de vie.

Circonstances favorisant le maintien de ce style de vie

Le discours

Parmi les personnes rencontrées, certaines revendiquent un mode de vie singulier, marginal mais satisfaisant. Elles envisagent la drogue et la délinquance comme des outils à leur disposition pour satisfaire leurs envies. Ils vivent plutôt dans l'instantanéité. Cela s'inscrit dans un style de vie affirmé, également sur le mode de l'apparence (cheveux en hérisson, crête colorée, tatouage quasi intégral, piercings, etc...). Cette façon de vivre ne leur inspire aucune crainte particulière quant à la dégradation possible de leur état de santé ou à d'éventuelles répercussions judiciaires.

Je suis dans un monde de drogue, tous les jours défoncée. Quand je suis pêtée, je suis dans un état second et c'est là que je dis la vérité, ça tranche avec les secrets de famille. (...) Maintenant, ma motivation c'est m'amuser, boire, fumer, aller en boîte. (...) Quand j'ai besoin d'argent pour mes sorties, j'ai déjà cassé une porte d'une maison, j'avais les plans, j'ai pris ce que j'avais à prendre. J'ai revendu tout, j'ai pris l'argent et je suis sortie. Le tout a pris une heure. (...) Si j'ai besoin, que c'est cher, j'me sers mais je fais ça pè-pèr, peinard, tranquille.

La fréquentation des pairs

Des liens sociaux précaires au sein même de leur famille peuvent faciliter le développement de la toxicomanie. La délinquance et la consommation de drogues participent ici d'une routine, tolérée et renforcée par leurs fréquentations qui vivent de la sorte.

Ma famille, c'est pas les noms des parents qu'on met sur les papiers (...), c'est mes potes. Eux, c'est comme ça qu'ils vivent et quand je suis avec eux, je fais comme eux et ça passe tout seul.

Les sorties

Une amorce de réponse pour expliquer le maintien de ce mode de vie peut également résider dans le désir d'être dans l'ambiance d'un groupe, «en connivence avec les copains» dans les sorties du week-end. En multipliant les occasions de fête, les fréquentations habituelles changent et ont ce point commun qu'elles consomment majoritairement ces types de produits. Par conséquent, les tentations sont grandes d'élargir la palette des substances consommées (y compris avec de l'alcool) et de tester ses limites.

On est un groupe de copains qui aimons aller en soirée et plutôt que de boire un verre, on préfère cela, surtout en boîte. Cela excite et motive pour danser, bouger et tenir un week-end entier.

Conformément aux dires de certains des répondants, ces substances incontournables participent à leur attrait de sortir le week-end et sont des compléments inéluctables à leur amusement. C'est assez naturellement que «des combines hors la loi» peuvent trouver une place dans ce contexte pour assurer la consommation personnelle et générer du bénéfice.

La recherche de sensations fortes, la fuite vers un «ailleurs meilleur»

Lors des entretiens, des personnes ont régulièrement évoqué une existence marquée très tôt par une absence d'encadrement familial, un enchaînement de souffrances. Tout leur semble alors permis face à ce départ douloureux: la drogue comme la délinquance pour se forger un monde différent de la réalité. D'abord, la prise de drogue apparaît comme une solution aux difficultés et l'habitude d'en prendre s'installe assez précocement et de plus en plus profondément pour découvrir un état jugé plus satisfaisant. La préoccupation

majeure est de planer, soulager le fait d'exister par le biais de la grisante sensation d'être «pétée». De bonne heure, les délits s'enchaînent. La délinquance fait, comme la prise de drogues, partie intégrante de leur existence. Elle leur offre un rôle taillé sur mesure : la satisfaction d'être quelqu'un de craint, si ce n'est de respecté et le sentiment que tout leur est permis. Les délits obéissent généralement à des pulsions matérielles et immatérielles.

Quelquefois, je me pose des questions sur ce que j'ai fait mais ce n'est pas grave, je m'en fou. Je sais que de toute façon j'irai quand même un jour en prison, (...) alors autant en profiter. Cela ne me fait pas peur car j'ai déjà des potes là-bas et c'est beaucoup mieux qu'on le dit.

Un processus d'enchaînement : être prisonnier d'un produit

Un itinéraire où l'inscription des drogues dans la vie quotidienne et la prostitution cohabitent, mais pas dans une même finalité. On peut observer soit une résignation face à ce mode de vie qui permet tant bien que mal de fonctionner soit un rejet de l'engrenage du produit personnifié en un «ennemi vivant». Dans la première hypothèse, l'argent de la prostitution est, la plupart du temps, de l'argent «courant d'air» consacré exclusivement à la drogue. Dans la seconde, on remarque un refus d'exercer cette activité pour satisfaire à la consommation. L'argent de la prostitution est alors destiné uniquement à assumer les frais inhérents à la vie quotidienne, l'argent de l'aide sociale étant préférentiellement utilisé pour la drogue.

Vooral dingen voor mijn kinderen, hé, om te eten, voor kleren, onderbroekskes enzo. Ik moest toch zorgen dat mijn kind verzorgd was... Om mijn eigen gebruik te financieren ging ik werken, hé: prostitutie, poetsen.

Une étape de vie particulière : la rue ou une vision diminuée de soi

Les participants vivant en rue évoquent d'emblée leur grande solitude et une impression oppressante «de ne compter pour personne». La consommation de drogues dures (l'héroïne occupant la place centrale) permet de fuir la réalité, la détresse, la violence de la rue et agit comme un anti-douleur. Les drogues douces aident davantage à trouver le sommeil. Ce constat participe également d'une connivence partagée entre «copains de galère».

C'est le vide autour de moi (...) Les copains fument et boivent et je fais comme eux. Mon petit chien a 6 ans et demi et quand il mourra, je me foutrai en l'air, je n'ai plus que ça à faire.

C'est souvent l'argent disponible via le système de l'aide sociale et la manche (dans les meilleurs jours entre 30 et 100 euros) qui finance la consommation. La délinquance se partage ordinairement entre des vols pour la nourriture, les produits d'hygiène, la survie et du recel ou du deal qui permet de consommer «gratuitement». L'alcool et les médicaments sont très souvent associés à la prise combinée de plusieurs produits

(héroïne, cannabis, cocaïne). La plupart des médicaments psychotropes sont utilisés comme «drogues» par les toxicomanes.

Circonstances favorisant la sortie de ce style de vie

Comme nous venons de le développer, l'échange avec les personnes rencontrées a fait apparaître différentes circonstances favorisant un processus d'enracinement dans un style de vie qui s'organise autour de la consommation de drogues et d'actes délinquants.

Dans cette partie, notre attention se porte au contraire sur les facteurs évoqués par ces personnes comme des «facilitateurs» pour les sortir de ce mode de vie. C'est la plupart du temps sans artifice et avec une certaine fierté que les répondants nous ont fourni des explications quant aux circonstances qui ont permis de s'extirper d'un fonctionnement qui ne leur convenait plus.

Un équilibre personnel trouvé ou retrouvé

Une première explication avancée tient à l'envie de se stabiliser et de «se retrouver soi-même» dans une image positive. Souvent, ce sont les enfants ou une vie sentimentale satisfaisante qui ont agi comme des «déclics», des révélateurs dans le désir d'atteindre une harmonie tant personnelle que sentimentale et familiale. En effet, les liens sentimentaux (re)créés ont suscité de la confiance dans l'avenir et ont insufflé un élan pour poursuivre l'existence sur d'autres bases.

J'ai tout arrêté : alcool et cocaïne. Mes trois enfants, c'est ma motivation pour aller mieux. Le fait de toucher le fond, eh bien ça a été un déclic et je sens bien que tout va aller bien maintenant.

Je ne consomme plus rien. J'ai arrêté parce que j'ai trouvé un autre compagnon et que j'ai une vie stable. Cela ne me manque absolument pas.

Le changement de fréquentations

Au cours de certaines interviews, c'est la rupture des liens avec les fréquentations qui toléraient et favorisaient le maintien de ce style de vie qui a été mise en avant pour expliquer la volonté de ne plus «jouer dans cette cour-là». Le changement ainsi opéré offre un contexte de vie ressenti comme prometteur et qui contraste avec les repères anciens. Remarquons aussi que le fait de déménager a été plusieurs fois évoqué comme élément propice à ce changement de cap.

J'ai quitté les gens que je fréquentais et j'ai eu envie d'atteindre des objectifs et de me calmer. Je n'ai plus de problèmes avec la justice.

Rien du tout depuis début février et je veux tenir le coup. J'ai déménagé, j'en avais assez de cette vie et j'ai envie d'une belle vie comme tout le monde.

Des centres d'intérêt autres ou renouvelés

Dans ce cas de figure, le succès de «l'arrêt du cercle vicieux» est attribué à un autre découpage du temps. Pratiquer une activité sportive, faire de la musique sont autant d'activités qui ont été décrites comme sources de plaisir, pouvant remplacer par là même l'attrait initial pour ce mode de fonctionnement. Néanmoins, il convient de souligner que les personnes ont insisté sur le fait qu'au préalable, elles s'étaient senties mentalement prêtes à arrêter ce style de vie. Ce point nous semble d'une importance cruciale. En quelque sorte, les caractéristiques propres à ce mode de vie avaient montré leurs limites. Le soutien trouvé dans d'autres centres d'intérêt a permis de se tenir à cette décision préalable.

Plus rien car ça ne m'apportait rien en fait. L'odeur me dégoûte maintenant. J'ai trouvé la solution, je fais plus de sport, pour évacuer, me défouler, penser à autre chose.

J'ai décidé de ne plus retomber dedans et d'arrêter le cercle vicieux. Et puis, je n'allais pas piquer dans les magasins toute ma vie. Je suis artiste musicien, je donne du plaisir aux gens, je suis passionné de musique et je gagne mes petits sous grâce à ça. Et j'ai redressé la barre tout seul en une semaine, j'ai été mal pendant quelques jours puis cela s'est passé. Actuellement, je ne consomme plus que de l'alcool qui n'est pas une drogue. J'aime bien picoler un peu chaque jour car c'est mon seul plaisir, je dirais mon plaisir « secondaire » après la musique.

Une prise de conscience des risques

Alors que lors du premier essai, nous avons pu constater que les personnes n'avaient pas particulièrement conscience des risques encourus pour leur santé, l'acquisition de la maturité semble apporter une certaine lucidité sur les conséquences possibles du maintien de la consommation tant sur le plan médical que sur le plan judiciaire. Par ailleurs, certains participants ont aussi expliqué que les décès par overdoses vécus dans leur entourage plus ou moins proche avaient déclenché chez eux un sentiment de peur de connaître pareille fin. La sensation de temps perdu dans la consommation et la délinquance et le désir d'être à la hauteur d'assumer des responsabilités nouvelles ont achevé de les convaincre de sortir de ce mode de vie dont elles avaient fait le tour.

Le déclic, ça a été qu'il y avait de plus en plus d'overdoses et je n'ai pas eu envie de me foutre en l'air avec ça. J'en ai fait le tour et cela ne m'a rien rapporté d'autre que des ennuis.

Soulignons encore que certains usagers, après avoir connu un mode de vie délinquant, mènent désormais leur existence de manière socialement admise. En maintenant cependant une consommation de drogues illicites, ils conservent toutefois une part de leur déviance qu'ils disent vivre sans trop de difficultés apparentes. Avec ou sans emploi, ils sont socialement intégrés et ne vivent pas ou plus dans l'exclusion.

B. Relations extérieures

1. Opinion à l'égard des services de police

Par leurs «activités à risque», il va s'en dire que la population cible de cette étude peut être amenée à côtoyer les services de police. Les personnes interrogées ont manifesté un vif intérêt lorsqu'il a été question pour elles de pouvoir s'exprimer sur le fonctionnement et l'attitude des forces de police à leur égard. A l'étonnement manifesté au départ quant au thème de la question ont succédé beaucoup d'enthousiasme et un éclair dans les regards pour expliquer, avec force de détails, leur sentiment sur la question. L'appréciation du travail policier diverge au sein de notre échantillon et nous pensons pouvoir extraire trois logiques à partir des descriptions recueillies : une logique accusatoire, une logique compréhensive et une logique d'évitement.

Logique accusatoire

Des agissements discriminatoires et stigmatisants: un certain «étiquetage»

On a pu relever chez un grand nombre de répondants des accusations selon lesquelles la police aurait une attitude discriminatoire basée sur une certaine image stéréotypée du drogué, sur le dossier judiciaire, ou encore sur la nationalité de la personne interpellée. Leur discours s'axe alors sur la stigmatisation et la discrimination dont ils seraient finalement les victimes. Les individus rencontrés considèrent que ces agissements policiers ne sont pas favorables au dialogue.

Un premier élément qui participerait à cet étiquetage serait le comportement adopté par les services de police lorsqu'ils sont en contact avec des consommateurs. Les extraits qui suivent vont en ce sens.

Je les trouve bruts et sans esprit, et sans aucune psychologie. J'ai déjà reçu des baignes de leur part et je me suis défendu. Ils nous traitent de sales drogués.

Dans le même thème, les personnes interrogées révèlent le malaise qu'ils peuvent ressentir dès lors que la police serait informée d'un dossier judiciaire déjà initié à leur encontre.

Ik heb een stempel, ik heb mijn etiket hé. Je mag dat ook niet vergeten. Ik ben vuurwapengevaarlijk, ik ben... ik ben een gangster. Ik heb dat etiket op mijn hoofd hangen. Voor hen (politie) ben ik een gangster, voor hen ben ik een bedreiging en zullen zij mij controleren.

Au départ, ils sont très sociables. Quand ils sortent votre dossier et qu'ils lisent tous les délits, c'est fini, vous devenez une merde...

Dans le même ordre d'idées, une attitude qui n'a pas bonne presse auprès de notre population serait la discrimination dont ils seraient victimes et qu'ils jugent palpable quant à leur nationalité.

Ils regardent à la tête, en fait. Il y a trop de contrôles et de discrimination et c'est pas bien.

Un manque de respect

D'autres participants dénoncent le fait que les policiers abuseraient sciemment de leur uniforme face à eux. Cette attitude se traduirait, dans les faits, par un manque de considération et un positionnement vécu comme arbitraire à leur rencontre (position dominante, supériorité affichée). Une expression qui est revenue très régulièrement consiste à les comparer à des «cow-boys», attitude jugée méprisante créant par là même un rapport de forces déséquilibré. Les individus interrogés expliquent qu'ils comprennent difficilement les débordements physiques et le comportement arrogant et répété que les policiers adopteraient de façon quasi automatique dès qu'ils sont en leur présence.

Ik vind ze wel een beetje streng. De laatste keer dat ze me hebben opgepakt, hebben ze me gewelddadig behandeld. Toen ze de handboeien omgedaan hebben, hebben ze me op de grond getrokken en achteraan op mijn hoofd geslagen, terwijl dat ik niets misdeed want ik werkte mee.

Les anciens policiers, ça va mais les jeunes se prennent tous pour des cow-boys et ils se croient tout permis avec les toxicos. Ils nous insultent alors qu'on obtempère pourtant. Cela n'arriverait pas avec d'autres gens que nous.

Pas de poursuite d'objectifs courageux ou des bonnes priorités

Un autre élément mis régulièrement en lumière concerne la mise en cause de l'intervention policière qui n'est pas toujours considérée comme étant au service d'objectifs jugés courageux ou des bonnes priorités. Un reproche consiste à dire que leur présence pourrait servir de façon plus adéquate ou opportune pour d'autres cibles.

Er wordt veel te laks opgetreden tegen criminaliteit, vooral tegen rondzwervende bendes. Het is alsof Gent het centrum wordt van de "Balkanjunks". En daarom vind ik dat de politie moet optreden. Of dat de Balkanlanden zelf voor hun mensen moeten zorgen.

Si on leur téléphone qu'il y a une bagarre, ils viennent une bonne heure après tandis que s'ils voient qu'on brûle un feu rouge, ils rappliquent illico car ils n'ont pas peur.

Dans ce cas de figure, c'est l'absence d'un effet dissuasif lié à la présence policière qui est pointé à travers la critique du manque d'efficacité dans l'action.

C'est aberrant de voir tout le trafic qu'il y a en centre ville, les dealers qui repèrent les policiers et qui continuent leurs petites affaires et la police qui ne bronche pas... On laisse tout faire et c'est assez éloquent.

Logique compréhensive

Ici, la relation entre répondants et policiers a été décrite comme satisfaisante, positive dans la majorité des cas. Le contentement exprimé comporte certes des nuances mais c'est davantage la fonction pacificatrice de la police, l'influence positive de son travail qui ont été abordées avec grande sympathie.

Une attitude compatissante

La proximité avec les policiers semble générer des rapports de confiance. La mission de la police est bien vécue et abordée en des termes assez élogieux. Les répondants expliquent qu'il est possible de dialoguer avec la police, à partir du moment où ils ressentent une certaine empathie, une attitude compatissante de sa part.

Ils me réveillent « gentiment » quand je dors dans la rue, sans « gueuler ». C'est important pour moi, on peut se parler alors.

Le respect appelle le respect

Ce qui est mis en évidence sur base de la parole recueillie des personnes interviewées tempère quelque peu d'autres situations décrites comme stigmatisantes et discriminatoires, situations déjà évoquées précédemment dans l'analyse. Les personnes mettent en avant que leur façon d'être non confrontante induit une attitude respectueuse et correcte des policiers.

En tant que toxico et prostituée, si tu es correcte avec eux, ils sont corrects avec toi. Il est arrivé qu'ils me laissent ma drogue alors que je fumais dans les parkings.

Les policiers font leur boulot

C'est une locution qui est apparue à de très nombreuses reprises dans le discours. Les personnes interrogées énoncent qu'elles sont conscientes de la mission essentielle exercée par les forces de police: assurer l'ordre pour permettre la vie en société et que les policiers sont indispensables. Ils expliquent «qu'ils ont joué et perdu» et qu'ils assument de ce fait même les conséquences de leurs actes.

Ik vind hun werk wel goed ja. Ze hebben al van alles gedaan . Er wordt bijvoorbeeld beter gekeken op het dealen van drugs enzo. Je moet hier al goed zoeken voor je hier iets vindt van drugs ofzo. Er wordt dus wel serieus op gelet.

« S'ils me prennent, ils me prennent», « s'ils ne me prennent pas, ils ne me prennent pas». C'est un jeu : ou tu gagnes ou tu perds.

Logique d'évitement

Une autre idée développée par les individus rencontrés consiste à dire qu'ils ne peuvent apporter aucun commentaire ou observation par rapport à l'opinion qu'ils ont des services de police car «chacun suit sa route». D'ailleurs, cette situation de «non relation» est décrite par eux comme très satisfaisante.

Zij laten mij met rust, ik laat hen met rust. Ik ga niet beginnen roepen op straat van 'klootzakken' enzo. Neenee, laat mij met rust ... De jongeren onder de flikskes, zijn echt ecowboys enzo, maar ja, ze zijn jong, ik snap dat wel een beetje.

Je ne fais que de les voir passer, je n'ai pas particulièrement de contacts avec eux. . Cela me convient vraiment très bien ainsi.

2. Opinion à l'égard de la victime

Le fil conducteur de cette section est de connaître les perceptions des répondants en regard des éventuelles victimes des délits qu'ils ont commis. Au gré des entretiens s'est peu à peu dessinée l'image selon laquelle la victime n'est généralement pas un enjeu dans le processus de délinquance. Comment les personnes interrogées allaient-elles se positionner par rapport aux victimes? Nous pensons pouvoir avancer l'idée que la victime est souvent «oubliée» lors de la commission du délit. Elle n'occupe d'ailleurs qu'une place limitée dans le discours. De plus, si les circonstances des faits commis ont pu entraîner un contact -la plupart du temps involontaire- avec une victime, cette situation n'a cependant pas paru engendrer une grande préoccupation de la part des répondants. Ces derniers ignorant ou minimisant régulièrement l'impact négatif de ces événements pour les personnes qui en ont été les victimes.

Victime intrafamiliale

C'est principalement dans le cadre du «vol intrafamilial» et des «coups et blessures» que nous avons pu recenser des victimes qui appartiennent au cercle familial. Globalement, les répondants ont révélé des vols dans le portefeuille -généralement celui de leur mère- pour assurer leur approvisionnement en drogues dures ou encore en guise de représailles par rapport à un comportement posé par elle et qu'ils disent ne pas approuver. Dans certains cas, ils ont pu indirectement formuler des regrets par rapport à ces vols. De même, dans le cadre des coups et blessures, des regrets ont quelquefois été exprimés en cas de mauvais traitements infligés au sein même de la cellule familiale ou entre conjoints dans le cadre de violences conjugales, par exemple. Les individus expliquent que le motif de la dispute ou de la discussion est souvent sans intérêt et ils admettent que c'est plutôt l'alcool pris seul ou combiné à d'autres drogues qui contribuent à faire dégénérer la situation entraînant les coups.

Als je verslaafd bent, steel en bedrieg je sowieso. Ik ging veel gaan stelen, vaak ook bij mijn moeder. Ik vind dat ook bedriegen hé. Uw moeder elke dag geld afluizen, ze gaat ervoor gaan werken alle dagen... dat is ook bedriegen. Als je geld hebt, dan is dat niet erg, dan moet je dat niet doen. Dan ben je niet ziek. Je doet dat niet voor uw plezier, hé.

C'était contre ma mère pour me venger de tout le mal et de tout l'argent qu'elle a pris à mon père quand elle est partie de la maison suite au divorce. C'était pas pour acheter de la drogue, c'était juste pour dire de lui voler «point».

C'était avec ma femme, on s'est disputé à la caravane. Elle a pris la pioche pour me poursuivre. J'ai couru. Un moment donné, j'ai arrêté de courir et j'ai pris la pioche et je l'ai frappée avec sur la figure. Elle est tombée de tout son long, poignet cassé et elle a eu deux broches. Je regrette juste d'avoir frappé aussi fort.

Victime externe

Un point qui nous paraît digne d'intérêt est que les personnes interrogées ne considèrent pas qu'il y ait une victime en cas d'un vol à l'étalage, par exemple. Si l'on suit leur discours, ce n'est pas une « véritable » personne mais une entité qui est lésée - la grande surface, le magasin - et ils interprètent leur geste comme ne générant aucune nuisance spécifique puisqu'ils rappellent que ces commerces sont assurés en conséquence. Si le vol à l'étalage a consisté à arracher son sac à une personne âgée, des regrets ont été exprimés.

C'étaient des fardes de cigarettes au GB. Je les ai volées pour acheter ma drogue. Vous n'allez pas me dire que cela a fait du tort au GB, hein ? Il gagne assez sa vie sur notre compte.

Quand je volais, je bousculais les gens pour avoir leur portefeuille, j'avais une bombe lacrymogène pour les aveugler si c'était trop dur. Ce jour-là, j'ai voulu prendre le sac d'une vieille, j'ai attrapé le sac mais j'ai vu qu'elle était tombée et je n'étais pas fier de moi.

Dans le cadre du deal, il est particulièrement significatif de constater que les répondants ont, dans la très grande majorité des interviews, envisagé les consommateurs comme des «clients» consentants et non pas comme des victimes. Cette opinion a coupé court à toute réflexion ou commentaire par rapport à ces personnes.

Lors de cambriolages ou de vols dans ou de véhicules, l'acte est commis sans aucune projection sur le ressenti éventuel de la victime, la plupart du temps absente lors du passage à l'acte. Ils décrivent souvent la maison vide d'occupants ou la voiture parquée et sans occupant. Dans l'hypothèse où une victime est présente dans ces circonstances, elle ne remet pas généralement en cause l'acte délinquant. Sa présence est perçue comme un élément qui risque de compliquer leur tâche. Les propos recueillis montrent qu'il y a une absence de prise de conscience des conséquences pour la victime de leur geste. Ils insistent davantage sur l'effet de surprise qu'ils ont eu en constatant que des gens étaient présents.

J'étais surpris parce que des gens étaient là.

J'ai pris le bus jusqu'à Liège. J'ai volé un véhicule à l'abri des regards. Il était parké dans une petite rue et il faisait sombre. Cette fois-là, c'était une Opel Kadet.

Lors de menaces verbales ou physiques perpétrées dans le but d'obtenir de l'argent ou d'autres valeurs, ils désignent la personne comme un outil facilitateur, un instrument incontournable qui leur permettra de parvenir à leur fin. De façon quasi unanime, ils disent ne pas connaître la victime mais ont vite repéré ses habitudes ou encore comment ce qu'elle porte sur elle (casquette, bijoux, téléphone, etc...) pourra leur être bénéfique.

C'était à la sortie d'une soirée, on était quatre : on n'était pas allé là en exprès pour cela mais on a vu, un moment donné, un groupe de jeunes qui rentrait chez eux et on s'est dit qu'on allait les racketter. On les a menacés et on les a frappés pour avoir leur argent, leurs GSM et tout ce qui était bon à prendre : l'or et les casquettes.

Dans le cadre de coups et blessures, la victime est souvent présentée comme celle qui a suscité, par un comportement inadéquat, les coups reçus. Les coups donnés sont vus comme une riposte appropriée, adéquate au vu de la situation. Différentes situations peuvent déclencher la riposte physique : des insultes, de la provocation, de la jalousie par rapport à une femme, de l'animosité de longue date qui rejailit, un orgueil blessé, le sentiment d'arnaque lors de l'achat de drogues...

Ik heb twee keer gevocht dit jaar, achter coke gegaan, een pakketje dat ze verkocht had, puur slecht, ik was ze dan terug tegen gekomen, maar het is dan uiteindelijk tot een vechtpartij gekomen, maar het is niet zo dat ik een vechterstype ben.

Il y a une personne qui m'a demandé une cigarette. Je n'en avais pas. Il m'a traité de «fils de pute». Je me suis emballé et tout a démarré comme cela. Il s'est retrouvé à l'hôpital par ma faute, fort amoché. Je ne le connaissais pas. Il était plus jeune que moi. Il devait avoir trente ans.

C. Conclusion

Il nous a paru important d'essayer de discerner les liens pouvant exister entre l'usage d'un produit et le type de l'activité délinquante. Nous avons tenté de mettre en évidence la place des drogues illicites dans la vie des usagers qui ont commis des délits²⁶. Un intérêt tout particulier a été porté sur le sens que les participants ont donné aux comportements délinquants posés.

Parmi les personnes qui font un usage régulier ou presque quotidien de cannabis, les délits répertoriés concernent en priorité, et contre les idées reçues, le deal qui est la plupart du temps banalisé et vécu comme un «dépannage entre copains» permettant de générer du bénéfice et de poursuivre la consommation gratuitement. On note ensuite des vols à l'étalage commis certes dans une finalité pécuniaire mais aussi alimentaire lorsque,

²⁶ Nous sommes conscients qu'il faut nuancer en fonction des produits. De même, il est judicieux d'identifier, outre la fréquence, la gravité intrinsèque de l'acte délinquant de la gravité ressentie par la société; cette dernière pouvant être accentuée par les réactions médiatiques et/ou policières.

par exemple, la personne a trop mordu dans son budget nourriture pour assurer sa consommation. Il est intéressant de constater que la consommation n'est pas considérée par les personnes interrogées comme un élément moteur pour justifier les vols à l'étalage ou le recel. C'est davantage la (non) situation professionnelle qui est mise en avant pour expliquer les vols à l'étalage commis pour assurer la vie quotidienne. Les situations de vie sont souvent précaires : contrats saisonniers ou temporaires, période de chômage, situation de vie instable (marginale), logement incertain ou inexistant.

On a également répertorié des vols dans la famille, principalement chez les répondants de jeune âge, étudiants, et qui habitent encore chez leurs parents. Les vols dans les véhicules, quelques rares cambriolages et le recel sont davantage fonction des opportunités et sont commis par désir d'avoir de l'argent à portée de main ou de ne pas paraître lâche aux yeux des pairs.

La formule « la fin justifie les moyens » nous paraît bien illustrer la signification que la plupart des (jeunes) usagers de cannabis attribuent aux actes de délinquance qu'ils commettent. On remarque une banalisation des actes de délinquance posés dans une perspective utilitariste : assurer la consommation, parfois la subsistance, constituer une stratégie pour avoir la certitude d'avoir de l'argent à disposition.

Dans les usages presque quotidiens d'une drogue dure prise seule ou combinée à d'autres substances (y compris l'alcool) ou lors d'une consommation régulière, festive d'amphétamines (speed, XTC) et de substances hallucinogènes (principalement les champignons), c'est le deal qui est une des voies de financement privilégiées des répondants. On a relevé des cas de prostitution liée à la consommation de drogues dures, telle l'héroïne et/ou la cocaïne. La délinquance se partage aussi entre différents vols, du recel et quelques cambriolages dont les bénéfices seront consacrés presque exclusivement à la consommation. Les usagers de drogues dures ont révélé des cas de coups et blessures donnés en réponse à des insultes, lors de différends familiaux ou en cas d'arnaque sur le produit.

Chez les usagers de drogues dures, la palette de l'activité délinquante est certes plus étendue que chez les usagers de drogues douces mais elle répond dans la majorité des cas à un seul objectif : la délinquance n'est pas valorisée en tant que telle mais elle est au service de la consommation. On observe que la délinquance est quasiment perçue comme un métier: il s'agit de déployer des tactiques pour arriver à se procurer le produit dont la prise commande toute l'existence.

Il faut néanmoins garder à l'esprit que l'aide sociale représentant la plus importante source de revenus des usagers, la criminalité n'est pas une conséquence inévitable de la consommation de drogue, et ce, même pour les consommateurs qui ont développé une dépendance à une drogue coûteuse telle que l'héroïne ou la cocaïne. Il convient aussi de souligner qu'un consommateur issu d'un milieu favorisé aura sans doute moins de difficultés financières à être dépendant.

Les informations exposées dans ce chapitre consacré à l'étude des questions ouvertes du volet self-report* touchent au point central de l'objectif de ce volet. En effet, procéder à l'analyse des propos des usagers de drogue et des clients de justice a permis de recueillir des explications relatives au contexte de la criminalité associée aux drogues. Une

attention spécifique a également été portée pour identifier les éléments déclencheurs et les moments-charnières dans le domaine en question. Dans un premier temps, nous avons examiné les rapports que les participants à notre étude entretiennent avec les substances psycho-actives pour mieux comprendre leur implication dans ce style de vie. Ensuite, nous avons atteint le cœur de la recherche en discernant les éléments déclencheurs du premier passage à l'acte et les motivations tant matérielles qu'immatérielles qui permettent de mieux cerner le contexte des comportements délinquants manifestés par les usagers. Les trajectoires de vie ont mis au jour des éléments précieux qui sont autant de pistes de réflexion pour retracer différentes étapes dans la consommation et la carrière délinquante. Ainsi, sur base du discours, il a été possible de faire apparaître différentes circonstances favorisant le maintien ou la sortie de ce mode de vie. Enfin, nous nous sommes penchés sur les relations entretenues par la population de l'étude avec les services de police ou d'éventuelle(s) victime(s).

SELF-REPORT QUESTIONS FERMEES

Ce chapitre est consacré à différentes analyses statistiques effectuées sur la base des questions fermées insérées dans le questionnaire du volet self-report*. Nous y envisageons d'abord, les résultats obtenus pour les usagers de drogue et ensuite, pour les clients de justice rencontrés à l'occasion de cette étude. Après une description générale de chaque population, notre objectif est de tenter de mieux cerner quels sont les types de délits commis par les usagers et de dresser un portrait des usagers qui commettent des délits. La finalité est identique pour les clients de justice. Sachant que ces personnes ont commis 'par définition' des délits, notre volonté est d'identifier dans quelle mesure ceux-ci sont liés à la problématique de la drogue afin de broser un tableau du profil général des clients de justice qui sont concernés par la question de la drogue.

A. Description de la population interrogée: usagers de drogue

Dans cette partie, nous proposons une description de la population des usagers de drogues, sur base des questions fermées insérées dans le questionnaire du volet self-report* de l'étude. Pour rappel, nous avons considéré deux groupes d'entrée «génériques» pour la boule de neige*. D'une part, les répondants rencontrés via les centres d'aide spécialisés en matière de drogues (56,8%) et d'autre part, les «autres» (43,2%) c'est-à-dire les personnes renseignées par les usagers interviewés en centres d'aide et qui n'ont pas eu nécessairement de contacts avec de tels centres; également des répondants rencontrés par une autre voie qu'il s'agisse de répondants marginalisés, sans contacts avec le secteur des soins ou encore de personnes rencontrées aléatoirement dans des espaces publics. Afin de mieux cerner leur profil, nous abordons successivement des variables comme leur sexe, leur âge, leur pays de naissance, la prise de contact éventuelle avec le secteur de l'aide en matière de drogues, leur situation familiale, leur niveau d'études, la source la plus importante de leurs revenus et les types de produits stupéfiants consommés. Au total, nous avons interrogé 204 personnes.

1. Sexe

La prépondérance des hommes (72,5%) est indiscutablement supérieure à celle des femmes (27,5%) parmi les usagers de drogue interrogés via la technique de la boule de neige*.

2. Age

Les personnes rencontrées se situaient dans une fourchette d'âge oscillant entre 18 ans au minimum et 58 ans pour le plus âgé d'entre eux. L'âge moyen des répondants est de 29,5 ans.

3. Pays de naissance

81,9% des usagers de drogue interrogés sont nés en Belgique contre 18,1% qui ne sont pas nés en Belgique mais en République Démocratique du Congo, en France, en Allemagne, au Maroc ou encore aux Pays-Bas.

4. Contacts avec le secteur de l'aide en matière de drogues au cours des douze derniers mois

On peut observer que 43,2% des usagers mentionnent ne pas avoir eu de contact avec le secteur de l'aide en matière de drogues au cours des douze derniers mois contre 56,8% qui ont eu des contacts avec ce secteur. Ce résultat touche à la procédure même de l'échantillon obtenu par la technique de la boule de neige*. Nous pouvons dégager de ce pourcentage un certain succès quant à la mise en œuvre de la boule de neige* sur le terrain puisqu'il ressort de nos analyses que près de la moitié des usagers rencontrés ne l'ont pas été via les centres d'aide spécialisés en matière de drogues.

5. Situation de vie

Il ressort qu'un grand nombre d'usagers (soit 26,3%) vivent avec leurs parents. En seconde position, nous dénombrons 22,2% des usagers qui vivent avec un(e) conjoint(e) contre 17,5% qui vivent seul(e)s. Les pourcentages relevés pour ceux qui ne vivent pas seuls indiquent qu'une grande majorité des usagers bénéficie, de manière avérée, d'au moins un lien social réel.

6. Niveau d'études: formation la plus élevée obtenue

Il apparaît que les usagers se répartissent de façon assez semblable: 41,5% n'ont pas ou peu de qualification et 44% ont obtenu un diplôme d'enseignement professionnel ou secondaire. Le pourcentage chute à 14,5% si l'on observe les usagers diplômés de l'enseignement universitaire ou des hautes écoles.

7. Source de revenus la plus importante : au cours des douze derniers mois

A la lecture du tableau, il ressort que la source de revenus la plus importante pour les usagers est issue, à proportion quasi égale, de leur travail pour 28,3% et des aides ou allocations (de chômage, pour maladie/invalidité) versées par la sécurité sociale pour 27,7% d'entre eux.

Les revenus disponibles via le conjoint, la famille/ les amis apparaissent à hauteur de 17,8%.

Tableau 71: Source de revenus usagers au cours des douze derniers mois

	N	%
Travail	54	28,3
Travail au noir	15	7,9
Sécurité sociale	53	27,7
Conjoint, famille, parents	34	17,8
Activités illégales	21	11,0
Autres: prostitution, faire la manche	14	7,3
Total (Missing:13)	204	100,0

Tirer sa source de revenus la plus importante d'activités illégales telles que la deal, le vol, le recel, etc est une réalité pour 11% des consommateurs rencontrés. La prostitution et d'autres activités ponctuelles telles que faire la manche, constituent pour 7,3% des usagers la plus importante source de revenus, au cours des douze derniers mois.

8. Types de produits déjà utilisés par les usagers

Le cannabis est sans conteste la substance qui apparaît le plus fréquemment (95,9%) dans les types de produits déjà utilisés par les usagers. Il est à noter que la consommation de cocaïne (78,1%) dépasse en pourcentages celle de l'héroïne (57,7%). L'association de produits a été dévoilée dans 77,6% des cas.

9. Consommation de drogues illicites - au moins une fois par semaine au cours des douze derniers mois

Si l'on s'interroge sur l'utilisation de substances psycho-actives à raison d'une fois au moins par semaine, au cours des douze derniers mois, on constate que c'est le cannabis qui arrive en tête avec 69%. Ensuite, les deux produits les plus fréquemment cités sont l'héroïne à hauteur de 31,7% et la cocaïne pour 26,1%.

B. Criminalité commise par les usagers

Dans cette section, nous esquissons d'abord une image générale de la criminalité commise par les usagers. Les différentes analyses effectuées dans ce cadre concernent les délits suivants: le vol à l'étalage, le vol dans ou d'un véhicule, les menaces pour obtenir de l'argent ou d'autres valeurs, le cambriolage, une autre forme de vol, le recel, le deal, les coups et blessures, la prostitution, les délits sexuels, l'homicide. Ensuite, nous envisageons plus particulièrement chaque type de délit (délits liés à la propriété, délits

liés à la violence, délits sexuels, infractions à la législation sur les stupéfiants). Nous abordons également la prostitution et la conduite sous influence de drogues illicites.

1. Profil général de la criminalité

Commission d'un délit (excepté la conduite sous l'influence)

Ce ne sont pas moins de 90% des usagers qui ont révélé avoir déjà commis un délit au cours de leur vie. Si l'on rétrécit la durée temporelle et que l'on s'intéresse à la commission d'au moins un délit au cours des douze derniers mois, on découvre que 121 personnes (60,2%) avouent avoir posé un acte délinquant au cours de l'année écoulée.

Type de délit au cours des douze derniers mois

Le deal (31,3%) et le vol à l'étalage (26,3%) comptent parmi les délits les plus fréquemment commis, au cours des douze derniers mois. Les coups et blessures occupent une place non négligeable avec 24,4% tandis que le recel est une activité délinquante pour 19,3% des usagers.

2. Profil général des usagers qui ont commis au moins un délit au cours des douze derniers mois

Les quelques analyses proposées ci-après ont pour objectif de dresser un profil des usagers rencontrés qui ont commis au moins un délit au cours des douze derniers mois.

Age

Si l'on cherche à éclairer l'âge des individus, on peut identifier trois choses. D'abord, les catégories d'âge les plus jeunes (comprises entre 18 et 30 ans) se situent dans des pourcentages plus hauts que la moyenne. Ensuite, les catégories reprenant les individus entre 31 et 45 ans font apparaître un pourcentage oscillant entre 40% et 57,9% quant aux délits commis au cours des douze derniers mois. Enfin, à partir et au-delà de 46 ans, on ne dénombre plus que 28,6% de tels délits. Conformément au test du chi carré avec une valeur 16,998 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre l'âge de l'individu et la commission de délits au cours des douze derniers mois.

Situation de vie

On a observé que les individus qui ne connaissent pas une situation de vie stable ont commis davantage de délits (91,7%), au cours des douze derniers mois, en comparaison avec les individus qui déclarent bénéficier d'une stabilité familiale, sociale (56%). Conformément au test du chi carré avec une valeur 11,149 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre une situation de vie stable et la commission de délits au cours des douze derniers mois. Les personnes qui n'ont pas une situation familiale stable commettent davantage de délits que les personnes qui bénéficient d'une stabilité dans ce domaine.

Niveau d'études: formation la plus élevée obtenue

Plus le niveau des études est élevé et plus la proportion de commission de délits au cours des douze derniers mois diminue. Conformément au test du chi carré avec une valeur 10,410 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre un niveau de formation élevé et la commission de délits au cours des douze derniers mois. Les personnes qui n'ont pas un niveau de formation élevé commettent davantage de délits que les personnes qui bénéficient d'un niveau de formation plus élevé.

Source de revenus la plus importante : au cours des douze derniers mois

Ce sont les personnes dont la source de revenus la plus importante est constituée par le travail ou la sécurité sociale qui commettent le moins de délits. Les pourcentages de commission de délits relatifs à ces sources de revenus atteignent respectivement 46,3% et 49,1%. La situation inverse se manifeste pour les usagers dont la source de revenus la plus importante est constituée par le travail au noir ou la catégorie 'autres' (prostitution, faire la manche, etc). Ces derniers commettent alors davantage de délits. Les pourcentages de commission de délits relatifs à ces sources de revenus atteignent respectivement 86,7 % et 78,6 %.

Conformément au test du chi carré avec une valeur 12,193 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre la source de revenus la plus importante et la commission de délits au cours des douze derniers mois.

3. Analyse par type de délit

Délits liés à la propriété

Commission d'un délit lié à la propriété au cours des douze derniers mois

Tableau 72: Délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois- usagers

	N	%
Non	110	56,1
Oui	86	43,9
Total (Missing=8)	204	100,0

Ce tableau illustre que près de la moitié des usagers, soit 43,9% d'entre eux disent avoir commis au moins un délit lié à la propriété au cours des douze derniers mois. L'appellation «délits liés à la propriété» regroupe les délits suivants : le vol à l'étalage, le vol dans ou d'un véhicule, les menaces pour obtenir de l'argent ou d'autres valeurs, le cambriolage, d'autres formes de vol et le recel.

Nombre de délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois

Tableau 73: Nombre de délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois-usagers

	N
1-10	48
11-50	14
51-100	3
101 +	16
Total (Missing= 5)	86

On peut identifier grâce à ce tableau deux informations intéressantes. D'abord, on peut voir que presque 60% des usagers ont commis entre un et dix délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois. Ensuite, près de 20% d'entre eux disent avoir commis plus de 101 de ces délits au cours des douze derniers mois.

Profil des usagers

Age

L'information centrale est que les usagers les plus jeunes, c'est-à-dire les usagers qui ont entre 18 et 30 ans, ont commis davantage de crimes liés à la propriété, au cours des douze derniers mois. En progressant dans les tranches d'âge, les pourcentages diminuent excepté un petit regain d'activités (42,1%) pour les 36-40 ans. Conformément au test du chi carré avec une valeur 15,808 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre l'âge de l'individu et la commission de délits au cours des douze derniers mois. Les catégories d'usagers les plus jeunes commettent davantage de délits que les personnes qui ont un âge plus avancé.

Sexe

Parmi les usagers qui reconnaissent avoir commis des délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois, on compte davantage d'hommes: près de 48,6% d'hommes contre 32,1% de femmes. Conformément au test du chi carré avec une valeur 4,384 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre le sexe de l'individu et la commission de délits au cours des douze derniers mois. Proportionnellement, il a plus d'usagers masculins que féminins qui commettent des délits.

Situation de vie

On constate que les individus qui ne connaissent pas une situation de vie stable ont commis quasiment le double de ces délits (70,8%), au cours des douze derniers mois, en comparaison avec les individus qui déclarent bénéficier d'une stabilité familiale, sociale (38,8%). Conformément au test du chi carré avec une valeur 8,8786 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre une situation de vie stable et la commission de délits au cours des douze derniers mois. Les personnes qui n'ont pas une situation familiale stable commettent davantage de délits que les personnes qui bénéficient d'une stabilité dans ce domaine.

Formation la plus élevée obtenue

Les pourcentages de commission des délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois ressortent avec force dans les niveaux de formation les moins élevés. C'est près d'un usager sur deux des deux paliers de formation les moins élevés (50,6% et 45,9%) qui disent avoir commis au moins un délit lié à la propriété au cours des douze derniers mois.

Tableau 74: Niveau de formation pour les délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois-usagers

			Délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois		Total
			non	oui	
Niveau de formation	aucune ou primaire	N	39	40	79
		% niveau de formation	49,4%	50,6%	100,0%
	secondaire	N	46	39	85
		% niveau de formation	54,1%	45,9%	100,0%
	universitaire ou hautes écoles	N	24	4	28
		% niveau de formation	85,7%	14,3%	100,0%
Total		N	109	83	192
		% niveau de formation	56,8%	43,2%	100,0%

Ils ne sont plus que 14,3% dans le palier numéro trois. Conformément au test du chi carré avec une valeur 11,566 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre un niveau de formation élevé et la commission de délits au cours des douze derniers mois. Les personnes qui n'ont pas un niveau de formation élevé commettent davantage de délits liés à la propriété

que les personnes qui bénéficient d'un niveau de formation plus élevé.

Source de revenus la plus importante

Les usagers dont la source de revenus la plus importante est constituée par le travail au noir ou la catégorie 'autres' (prostitution, faire la manche,) commettent davantage de délits liés à la propriété que ceux qui tirent leur revenu principal d'un travail, de la sécurité sociale ou de la famille/amis. Les pourcentages de commission de délits relatifs au travail au noir et à la catégorie 'autres' atteignent respectivement 73,3 % et 57,1 %. Conformément au test du chi carré avec une valeur 10,606 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre la source de revenus la plus importante et la commission de délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois.

Produits

Nous allons examiner les résultats des analyses effectuées respectivement pour la consommation d'héroïne, de cocaïne, et d'alcool, au moins une fois par semaine, y compris quotidiennement. Pour les autres substances psycho-actives évoquées dans le questionnaire, il ne se dégage pas de nos analyses statistiques de liaison statistiquement significative.

Consommation d'héroïne au moins une fois par semaine, y compris quotidiennement

Tableau 75: Consommation d'héroïne pour les délits liés à la propriété

			Délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois		Total
			non	oui	
Héroïne au moins une fois la semaine	non	N	95	52	147
		% within héroïne au moins une fois la semaine	64,6%	35,4%	100,0%
	oui	N	15	31	46
		% within héroïne au moins une fois la semaine	32,6%	67,4%	100,0%
Total		N	110	83	193
		% within héroïne au moins une fois la semaine	57,0%	43,0%	100,0%

Sur base de ce tableau, si l'on examine l'association entre la consommation d'héroïne au moins une fois par semaine et la commission de délits liés à la propriété au cours

des douze derniers mois, on observe quasiment que les pourcentages changent du simple au double. Ce sont 67% qui disent avoir commis de tels délits au cours des douze derniers mois contre 33% qui réfutent ce type d'activité délinquante. Conformément au test du chi carré avec une valeur 14,653 en $p < 0,0001$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre la consommation d'héroïne qu'elle soit régulière (minimum une fois par semaine) ou presque quotidienne et la commission de délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois. Les personnes qui n'en consomment pas selon cette fréquence commettent moins de délits liés à la propriété (35,4%) que les personnes qui en consomment minimum une fois par semaine (67,4%).

Consommation de cocaïne au moins une fois par semaine, y compris quotidiennement

On observe que près de 57% des consommateurs de cette substance ont commis un délit lié à la propriété au cours des douze derniers mois contre 42,9% qui disent le contraire. Conformément au test du chi carré avec une valeur 4,378 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre la consommation de cocaïne qu'elle soit régulière (minimum une fois par semaine) ou presque quotidienne et la commission de délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois. Les personnes qui n'en

consomment pas selon cette fréquence commettent moins de délits liés à la propriété que les personnes qui en consomment régulièrement (minimum une fois par semaine) ou presque quotidiennement.

Consommation d'alcool au moins une fois par semaine, y compris quotidiennement

La perpétration de délits liés à la propriété connaît un pourcentage plus élevé (50,9%) chez les usagers consommateurs d'alcool. Conformément au test du chi carré avec une valeur 7,323 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre la consommation d'alcool qu'elle soit régulière (minimum une fois par semaine) ou presque quotidienne et la commission de délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois. Les personnes qui n'en consomment pas selon cette fréquence commettent moins de délits liés à la propriété que les personnes qui en consomment minimum une fois par semaine ou presque quotidiennement.

Contacts avec la police la dernière fois

Il est à remarquer que seul un usager sur quatre (22%) a connu une interpellation par la police lorsqu'il a commis un délit lié à la propriété la dernière fois.

Délits liés à la violence

Commission de coups et blessures au cours des douze derniers mois

Près du quart des usagers, soit 24,4% admettent avoir commis des coups et blessures au cours des douze derniers mois. Soulignons ici que nous analysons dans cette section uniquement le délit de coups et blessures car nous n'avons relevé aucun homicide chez les usagers au cours des douze derniers mois. Notons cependant que cinq des usagers rencontrés ont dit déjà avoir tué quelqu'un.

Nombre de coups et blessures au cours des douze derniers mois

89,1% des usagers ont commis entre un et neuf délits de coups et blessures au cours des douze derniers mois. Généralement, pour estimer le nombre de délits, les usagers commençaient par une estimation hebdomadaire ou mensuelle de leurs activités délinquantes avant d'opérer une multiplication pour estimer ces chiffres sur une année entière.

Profil des usagers- coups et blessures

Age

Tout comme déjà décrit pour les délits liés à la propriété, l'information centrale est que les usagers les plus jeunes (18-30 ans) ont commis davantage de coups et blessures, au cours des douze derniers mois. En progressant dans les tranches d'âge, les pourcentages diminuent excepté un petit regain d'activités (31,6%) pour les 36-40 ans. Conformément

au test du chi carré avec une valeur 13,791 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre l'âge de l'individu et la perpétration de coups et blessures au cours des douze derniers mois. Les catégories d'usagers les plus jeunes commettent davantage de ces délits que les personnes qui ont un âge plus avancé.

Sexe

Il ressort clairement de ce tableau que, parmi les usagers qui reconnaissent avoir commis des coups et blessures au cours des douze derniers mois, on compte près de trois fois plus d'hommes que de femmes: soit concrètement 29,8% d'hommes contre 10,7% de femmes ont commis des coups et blessures au cours des douze derniers mois.

Tableau 76: Sexe et coups et blessures-usagers

			Coups et blessures - pendant les douze derniers mois		Total
			Non	Oui	
Sexe	homme	Count	99	42	141
		% within Sexe	70,2%	29,8%	100,0%
	femme	Count	50	6	56
		% within Sexe	89,3%	10,7%	100,0%
Total		Count	149	48	197
		% within Sexe	75,6%	24,4%	100,0%

Conformément au test du chi carré avec une valeur 7,91 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre le sexe de l'individu et la commission de

coups et blessures au cours des douze derniers mois.

Situation de vie

On a pu observer que ce sont les usagers qui ne bénéficient pas de conditions de vie stables qui ont commis davantage de coups et blessures pendant les douze derniers mois (29,2%) par rapport aux usagers qui avaient une stabilité dans ce domaine (23,2%).

Formation la plus élevée obtenue

On peut remarquer que ce sont les usagers qui n'ont eu aucune qualification ou seulement leur certificat d'études de base qui ont commis le plus de coups et blessures au cours des douze derniers mois (32,05 %).

Source de revenus la plus importante

On a constaté que les usagers qui tiraient leur revenu principal de différentes formes d'aide de la sécurité sociale ou de l'argent disponible via le conjoint, la famille, les amis, etc ont dit avoir fait davantage de coups et blessures au cours des douze derniers mois. Cela se vérifie pour les 28,8% des personnes qui bénéficiaient d'aide de la sécurité sociale et pour les 23,5% des personnes qui recevaient de l'argent via le conjoint, la famille, les amis, etc. Sur base des autres sources de revenus proposées dans le

questionnaire, on a pu observer moins de 20% de coups et blessures au cours des douze derniers mois.

Produits

Nous allons examiner les résultats des analyses effectuées respectivement pour la consommation de cocaïne, de cannabis seul ou associé à d'autres substances, et d'alcool au moins une fois par semaine, y compris quotidiennement. Pour les autres substances psycho-actives évoquées dans le questionnaire, il ne se dégage pas de nos analyses statistiques de liaison statistiquement significative.

Consommation de cocaïne au moins une fois par semaine, y compris quotidiennement

En faisant le même exercice statistique relatif à l'influence de la consommation de cocaïne consommée au moins une fois la semaine sur la commission de coups et blessures au cours des douze derniers mois, on observe que les pourcentages obtenus vont du simple au double. En effet, on constate que près de 40,5% des consommateurs de cette substance consommée que ce soit régulièrement (minimum une fois par semaine), y compris presque quotidiennement ont commis des coups et blessures au cours des douze derniers mois.

Tableau 77: Consommation de cocaïne au moins une fois par semaine (les personnes qui consomment de la cocaïne presque quotidiennement sont incluses) et les coups et blessures au cours des douze derniers mois

			Coups et blessures -		Total
			pendant les douze derniers mois		
			Non	Oui	
Cocaïne au moins une fois par semaine	Non	N	120	30	150
		% cocaïne au moins une fois par semaine	80,0%	20,0%	100,0%
	Oui	N	25	17	42
		% cocaïne au moins une fois par semaine	59,5%	40,5%	100,0%
Total		N	145	47	192
		% cocaïne au moins une fois par semaine	75,5%	24,5%	100,0%

Conformément au test du chi carré avec une valeur 7,442 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre la consommation de

cocaïne qu'elle soit régulière (minimum une fois par semaine) ou presque quotidienne et la commission de délits liés à la violence au cours des douze derniers mois. Les personnes qui n'en consomment pas selon cette fréquence commettent moins de délits liés à la violence (20%) que les personnes qui en consomment régulièrement (minimum une fois par semaine) ou presque quotidiennement.

Consommation de cannabis seul ou associé à d'autres substances au moins une fois par semaine, y compris quotidiennement

Tableau 78: Consommation de cannabis seul ou associé à d'autres substances au moins une fois par semaine et les coups et blessures – au cours des douze derniers mois

			Coups et blessures - pendant les douze derniers mois		Total
			non	oui	
					0
Cannabis seul	Oui	N	103	21	124
		% cannabis et autres produits	83,1%	16,9%	100,0%
	Non	N	44	26	70
		% cannabis et autres produits	62,9%	37,1%	100,0%
Total		N	147	47	194
		% cannabis et autres produits	75,8%	24,2%	100,0%

On peut voir que 37,1% des usagers qui ont dit avoir commis des coups et blessures au cours des douze derniers mois avaient associé la prise de cannabis à d'autre(s) substance(s). Le score tombe à 16,9% lorsque les usagers ont utilisé seulement du cannabis. Conformément au test du chi carré avec une valeur 9,952 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre la prise de cannabis associée à d'autre(s) substance(s) et la commission de coups et blessures au cours des douze derniers mois.

Consommation d'alcool au moins une fois par semaine, y compris quotidiennement

Les usagers consommant de l'alcool au moins une fois par semaine, y compris les personnes qui boivent de l'alcool presque quotidiennement, ont dit avoir commis près de 33% de coups et blessures au cours des douze derniers mois, soit quasiment trois plus que les personnes qui n'ont pas une consommation d'alcool à cette fréquence (11,8%).

Tableau 79: Consommation d'alcool au moins une fois par semaine (les personnes qui boivent de l'alcool presque quotidiennement sont incluses) et les coups et blessures au cours des douze derniers mois

			Coups et blessures -		Total
			pendant les douze derniers mois		
			Non	Oui	
Alcool au moins une fois par semaine	Non	N	67	9	76
		% alcool au moins une fois par semaine	88,2%	11,8%	100,0%
	Oui	N	78	38	116
		% alcool au moins une fois par semaine	67,2%	32,8%	100,0%
Total		N	145	47	192
		% alcool au moins une fois par semaine	75,5%	24,5%	100,0%

Conformément au test du chi carré avec une valeur $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre la consommation d'alcool

qu'elle soit régulière (minimum une fois par semaine), y compris presque quotidienne et la commission de coups et blessures au cours des douze derniers mois. Les personnes qui n'en consomment pas selon cette fréquence commettent moins ces délits que les personnes qui en consomment régulièrement (minimum une fois par semaine) ou presque quotidiennement.

Contacts avec la police la dernière fois

Il ressort de l'analyse statistique que parmi les 48 personnes qui ont commis des coups et blessures l'année passée, neuf d'entre elles ont eu des problèmes avec la police la dernière fois qu'ils ont commis ce délit. Les 48 usagers qui ont admis avoir perpétré des coups et blessures au cours des douze derniers mois ont dit avoir consommé majoritairement de l'alcool pour 22 d'entre eux. Ensuite, la substance qui a participé à ces coups et blessures était le cannabis pour quatorze usagers. Bien entendu, il ne faut pas perdre de vue que les usagers ont pu mélanger différents produits ensemble lors de leur dernier délit.

Prostitution

C'est parce que l'exploitation de la prostitution peut être aussi liée à la problématique de la drogue que nous proposons des analyses relatives à cette activité. Rappelons cependant qu'en Belgique, la prostitution n'est pas un délit, c'est seulement l'exploitation de celle-ci qui en est un.

Vue d'ensemble pour les hommes et les femmes

Lorsque l'on envisage les usagers qui se sont déjà prostitués une fois au cours de leur vie, on remarque que quinze personnes reconnaissent avoir pratiqué cette activité, soit 7,7%. Un nombre très faible d'usagers, soit six personnes rencontrées ont dit s'être prostituées au cours des douze derniers mois (3%).

Les femmes

Cette image globale évolue quelque peu si nous ne considérons que les femmes présentes dans notre échantillon d'usagers. Il ressort de ce tableau qu'une femme sur quatre (23,2%) a déjà exercé cette activité au cours de sa vie. Ce pourcentage s'atténue pour atteindre quasi la moitié lorsque l'on envisage la même activité au cours des douze derniers mois. En effet, on lit que 10,7% des femmes ont dit s'être prostituées au cours des douze derniers mois.

Profil des femmes qui se sont prostituées au cours des douze derniers mois

L'âge des six femmes qui ont exercé cette activité au cours des douze derniers mois varie entre 24 ans pour la plus jeune et 49 ans pour la plus âgée. L'âge moyen sur base de notre échantillon est de 37 ans. La moitié d'entre elles ont des parents qui sont tous les deux nés dans notre pays. On voit que deux d'entre elles vivent avec un conjoint; une vit avec conjoint et enfant; une autre seule avec ses enfants; une usagère ayant révélé s'être prostituée au cours des douze derniers mois vit seule et une autre vit en environnement contrôlé. Trois des femmes n'ont pas de diplôme, une est diplômée de l'enseignement secondaire. Une femme a dit avoir obtenu un diplôme universitaire. C'est l'héroïne qui est la substance majoritairement consommée par toutes ces femmes. L'alcool n'a été cité qu'à une reprise dans ce contexte. On a cité à trois reprises la cocaïne et le cannabis.

Deal

Un peu moins d'un tiers des usagers, soit 62 personnes, ce qui représente 31,3% de notre échantillon admettent avoir dealé au cours des douze derniers mois

Nombre de deals commis au cours des douze derniers mois

On peut identifier grâce à ce tableau des informations intéressantes. D'abord, on peut voir que presque 41% des usagers ont commis entre un et dix faits de deal au cours des douze derniers mois.

Tableau 80: Nombre de deals commis

	N	%
1-10	24	40,7
11-50	13	22,0
51-100	7	11,9
101+	15	25,4
Total	59	100,0

Ensuite, près de 25,4% d'entre eux disent avoir commis plus de 101 de ces délits au cours des douze derniers mois. Treize personnes (22%) ont fait entre onze et cinquante deals au cours des douze derniers mois. Près de 12% ont exercé cette activité entre 51 et 100 fois au cours des douze

derniers mois.

Profil des usagers

Age

Il est intéressant de constater que les catégories d'âge les plus jeunes dealent plus que les autres. Nous pouvons dire que parmi les 62 personnes (31,3%) de notre échantillon qui admettent avoir dealé au cours des douze derniers mois, 50 ont un âge compris entre 18 et 30 ans. Conformément au test du chi carré avec une valeur 25,247 en $p < 0,001$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre l'âge de l'individu et le nombre de deal au cours des douze derniers mois.

Sexe

Tableau 81: Sexe-deal

			Deal –au cours des douze derniers mois		Total
			non	oui	
Sexe	homme	Count	90	52	142
		% within Sexe	63,4%	36,6%	100,0%
	femme	Count	46	10	56
		% within Sexe	82,1%	17,9%	100,0%
Total		Count	136	62	198
		% within Sexe	68,7%	31,3%	100,0%

Sur base de ce tableau on peut lire que, parmi les usagers qui reconnaissent avoir dealé au cours des douze derniers mois, on compte près du double d'hommes par rapport aux femmes: soit concrètement 36,6% d'hommes contre 17,9% de femmes.

Conformément au test du chi carré avec une valeur 6,5753 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre le sexe de l'individu et le deal au cours des douze derniers mois.

Pays de naissance des parents

Les usagers dont les deux parents sont nés en Belgique ont commis moins de deals (23,2%) que les usagers dont un parent ou les deux ne sont pas nés en Belgique (33,8%).

Situation de vie

On constate à nouveau dans ce type d'analyse qu'au niveau des individus qui ne connaissent pas une situation de vie stable, il y a douze individus qui disent avoir dealé contre douze autres qui dédisent l'avoir fait, ce qui donne un pourcentage identique (50%).

Tableau 82: Situation de vie et le deal au cours des douze derniers mois

			Deal – au cours des douze derniers mois		Total
			non	oui	
Situation de vie	Stable	N	117	48	165
		% situation de vie	70,9%	29,1%	100,0%
	Pas stable	N	12	12	24
		% situation de vie	50,0%	50,0%	100,0%
Total		N	129	60	189
		% situation de vie	68,3%	31,7%	100,0%

Si on regarde avec les individus qui déclarent bénéficier d'une stabilité familiale, sociale, on constate que 29,1% d'entre eux admettent avoir dealé au

cours des douze derniers mois contre 70,9% qui disent ne pas l'avoir fait. Conformément au test du chi carré avec une valeur 4,228 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre une situation de vie stable et le deal au cours des douze derniers mois. Les personnes qui n'ont pas une situation familiale stable dealent davantage que les personnes qui bénéficient d'une stabilité dans ce domaine.

Niveau de formation

Les usagers se répartissent de façon assez comparable dans les trois catégories de formation regroupées. 32,9% des usagers sans qualification ou ayant obtenu leur certificat d'études de base ont dit avoir dealé au cours des douze derniers mois. Ce pourcentage est de 30,6% pour ceux qui sont diplômés de l'enseignement professionnel ou secondaire et de 28,6% pour les détenteurs d'un diplôme universitaire ou des hautes écoles.

Source de revenus la plus importante

On a constaté que les usagers qui tiraient leur revenu principal d'un travail au noir ou de l'argent disponible via le conjoint, la famille, les amis, etc ont dit avoir fait davantage de deals au cours des douze derniers mois. Cela se vérifie pour les 46,7% des personnes qui travaillaient au noir et 38,2% des personnes qui recevaient de l'argent via le conjoint, la famille, les amis, etc. Le pourcentage de deals atteint 28,3% pour les usagers qui tirent leur revenu principal de leur travail et 18,9% pour ceux qui bénéficient d'allocations versées par la sécurité sociale. Parmi les quatorze usagers qui ont expliqué retirer d'autres sources telles que la prostitution ou la manche, etc la plus importante source de leurs revenus, seuls deux (14,3%) ont dit avoir dealé au cours des douze derniers mois.

Produit

Consommation de cannabis au moins une fois par semaine, y compris quotidiennement

Parmi ces personnes, il y a bien en effet 59,7% d'entre elles qui ont dit ne pas avoir dealé au cours des douze derniers mois contre 40,3% qui ont reconnu les deals.

Tableau 83: Consommation de cannabis au moins une fois par semaine (les personnes qui consomment du cannabis presque quotidiennement sont incluses) et le deal au cours des douze derniers mois

			Deal – au cours des douze derniers mois		Total
			non	oui	
Cannabis au moins une fois par semaine	non	N	56	9	65
		% cannabis au moins une fois par semaine	86,2%	13,8%	100,0%
	oui	N	77	52	129
		% cannabis au moins une fois par semaine	59,7%	40,3%	100,0%
Total		N	133	61	194
		% cannabis au moins une fois par semaine	68,6%	31,4%	100,0%

Conformément au test du chi carré avec une valeur 14,042 en $p < 0,01$, nous pouvons établir une relation

statistiquement significative* entre la consommation de cannabis qu'elle soit régulière (minimum une fois par semaine) ou presque quotidienne et les deals au cours des douze derniers mois. Les personnes qui n'en consomment pas selon cette fréquence ont moins dealé que les personnes qui en consomment régulièrement (minimum une fois par semaine) ou presque quotidiennement.

Contacts avec la police au cours des douze derniers mois

Il ressort de l'analyse statistique que parmi les 62 personnes qui ont admis avoir dealé l'année passée, huit d'entre elles seulement soit 13,6% ont eu des contacts avec la police au cours des douze derniers mois.

Conduire sous l'influence des drogues illicites

Près des deux tiers des usagers, soit 65,8% admettent avoir déjà conduit sous l'influence de drogues illicites. Ce pourcentage s'atténue pour atteindre 40,3% lorsque l'on envisage la même activité au cours des douze derniers mois. Sur les 196 personnes qui ont répondu à cette question, 79 personnes reconnaissent avoir pris la route sous l'influence de produits stupéfiants. Le pourcentage de 59,7% qui disent ne pas avoir conduit sous l'influence de produits stupéfiants au cours des douze derniers mois peut s'expliquer, entre autres, parce que les personnes interrogées ne possèdent pas toutes un permis de conduire.

Profil des usagers

Age

Ce sont respectivement les tranches d'âge 18-25 ans ; 41-45 ans ; 26 -30 ans ; 31-35 ans qui sont les plus représentées dans cette thématique. Ce sont essentiellement les hommes (47,9%) qui ont expliqué avoir conduit sous influence de drogues illicites au cours des douze derniers mois. Seules 21,4% des femmes ont admis avoir pris la route sous influence de drogues illicites au cours des douze derniers mois. Conformément au test du chi carré avec une valeur 11,612 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre le sexe de l'individu et la conduite sous influence de drogues illicites au cours des douze derniers mois.

Niveau de formation

Ce sont les diplômés universitaires ou des hautes écoles pour lesquels on a relevé le score le plus élevé (46,4%) quant au fait d'avoir pris le volant sous l'influence de drogues illicites au cours des douze derniers mois. Les pourcentages sont de 41% pour les usagers sans qualification ou ayant obtenu leur certificat d'études de base et de 40,5% chez les usagers qui ont décroché un diplôme d'enseignement professionnel ou secondaire.

C. Conclusion pour les usagers – questions fermées

Lors de l'élaboration du questionnaire de délinquance autoreportée, des questions fermées y ont été insérées dans l'objectif de procéder à un essai de quantification des éléments recueillis par cette voie. Au terme de la passation des questionnaires, nous avons pu observer que les participants se répartissaient de manière équilibrée entre les personnes qui entretenaient des contacts avec le secteur de l'aide en matière de drogues et celles pour lesquelles ce n'était pas le cas. Ce résultat est révélateur d'un certain succès dans la technique de la boule de neige* dont le but affiché était non seulement d'atteindre des individus qui n'avaient pas de contacts avec le secteur de l'aide en matière de drogues mais aussi de toucher une population la plus diverse possible.

Des différentes analyses statistiques effectuées, il appert que le *profil* de la population des usagers de drogue rencontrée par l'équipe de recherche affichait un âge moyen de 29,5 ans et se composait pour les trois quarts d'hommes. On a pu observer que 81,9% des usagers de drogue interrogés étaient nés en Belgique. Comme déjà mentionné ci-dessus, un peu plus de la moitié des usagers ont eu des contacts avec un centre d'aide spécialisé en matière de drogues au cours des douze derniers mois. La majorité des personnes vivaient avec leurs parents et disposaient de conditions de vie stables. On a cependant dénombré douze pourcents d'usagers qui ne bénéficiaient pas d'une situation de vie stable. Le niveau de formation obtenu par les usagers se cantonnait essentiellement à un diplôme de l'enseignement primaire ou secondaire. La source la plus importante de leurs revenus provenait respectivement de leur travail, de différentes formes d'aide versées par la sécurité sociale ou encore de l'argent reçu par leurs parents. Remarquons que tirer l'essentiel de ses revenus d'activités illégales était une réalité pour onze pourcents des

usagers. Si l'on examine les types de substances psycho-actives consommées régulièrement par les usagers, outre le cannabis qui est sans conteste la drogue la plus largement consommée par les usagers, on distingue que c'est l'héroïne, la cocaïne et l'ecstasy qui occupent les scores les plus importants.

Les réponses fournies aux questions fermées ont également permis d'avoir des éléments afin d'identifier dans quelle proportion les usagers de drogue ont commis des délits. Soixante pourcents des usagers ont dit avoir commis au moins un délit au cours des douze derniers mois. Conformément à ce qui a été expliqué dans le chapitre consacré aux moments-charnières de la délinquance, ce sont le deal et le vol à l'étalage qui comptaient parmi les types de délits les plus fréquemment commis au cours des douze derniers mois.

Notre intérêt s'est également porté, entre autres, sur la corrélation entre les revenus des usagers et la commission de délits au cours des douze derniers mois. On a pu distinguer que les usagers qui travaillaient au noir, faisaient la manche ou se prostituaient ont confié avoir commis davantage de délits que les personnes qui avaient un travail déclaré ou bénéficiaient d'aides de la sécurité sociale. Nous pouvons poser comme hypothèse que les rentrées d'argent étant plus fluctuantes dans la première situation évoquée, les usagers ont pu ressentir la tentation d'améliorer leurs revenus en commettant des activités délinquantes. Nous avons également pu établir que les usagers inscrits dans les catégories d'âge les plus jeunes (comprises entre dix-huit et trente ans) de même que les individus qui ne connaissaient pas une situation de vie stable et ceux qui avaient un faible niveau d'études ont commis davantage de délits au cours des douze derniers mois. Par contre, il ressort des analyses que l'origine ethnique ne doit pas être corrélée avec le fait de perpétrer certains délits au cours des douze derniers mois.

Si l'on s'attache aux *délits liés à la propriété*, c'est quasiment un usager sur deux qui a admis avoir fait un tel délit au cours des douze derniers mois. Mentionnons aussi que près de vingt pourcents d'entre eux, soit une petite partie de ces usagers, ont confié avoir commis un très grand nombre de ces délits (plus de 101), au cours des douze derniers mois. Nous avons pu établir une relation statistiquement significative* entre l'âge, le sexe, la situation de vie, le niveau de formation, la source la plus importante des revenus et la commission de délits liés à la propriété.

Il ressort des analyses que les personnes ne bénéficiant pas de conditions de vie stables ont commis quasiment le double de délits liés à la propriété en comparaison avec les usagers ayant une situation de vie stable. A nouveau, les rentrées d'argent plus incertaines confirment la tendance à commettre plus de délits liés à la propriété.

Quant aux types de produits consommés, nous avons pu relever une relation statistiquement significative* entre la consommation d'alcool, d'héroïne ou de cocaïne, que ces produits soient utilisés régulièrement (minimum une fois par semaine) y compris presque quotidiennement, et la commission de délits liés à la propriété au cours des douze derniers mois. Il est particulièrement significatif de constater que les usagers consommant régulièrement de l'héroïne ont commis le double de délits liés à la propriété par comparaison avec d'autres qui n'en consomment pas à cette fréquence. Cet état de fait tend à confirmer le modèle économique-compulsif. En effet, l'héroïne étant une drogue coûteuse qui possède un fort potentiel addictif, sa consommation peut soutenir une

activité délinquante dans le but de financer la dépendance installée. Notons que seulement un usager sur quatre a été interpellé par la police suite à un délit lié à la propriété, la dernière fois qu'il a commis ce délit.

En ce qui concerne les *délits liés à la violence*, c'est un usager sur quatre qui a admis avoir fait un tel délit au cours des douze derniers mois. La plupart d'entre eux ont expliqué avoir commis entre un et neuf délits de coups et blessures au cours de ce laps de temps. Sur base des questions ouvertes, nous pouvons préciser que lorsque les scènes de coups se déroulent à l'intérieur du foyer conjugal ou constituent une réponse en cas d'insulte ou d'arnaque sur le produit, il n'est pas toujours fait appel aux services de police.

Nous avons pu établir une relation statistiquement significative* entre l'âge et le sexe des usagers et la commission de délits liés à la propriété. Ce sont les usagers les plus jeunes et les hommes qui ont commis la majorité de délits liés à la violence. En étudiant les produits consommés, nous avons pu relever une relation statistiquement significative* entre la consommation d'alcool, de cocaïne, de cannabis associé à d'autres substances psycho-actives, dans une fréquence de consommation régulière (minimum une fois par semaine) y compris presque quotidienne, et les coups et blessures au cours des douze derniers mois. Parmi les usagers qui consommaient de l'alcool au moins une fois par semaine, il est apparu que ces derniers avaient commis quasiment trois fois plus de coups et blessures au cours des douze derniers mois que les personnes qui n'avaient pas une consommation d'alcool à cette fréquence. En observant les résultats obtenus pour la cocaïne, on a pu voir que quatre consommateurs sur dix de cette substance consommée au minimum une fois par semaine ont admis des coups et blessures au cours des douze derniers mois. Ils ne sont plus que deux sur dix à commettre un passage à l'acte violent lorsqu'ils ne consomment pas cette substance à cette fréquence.

Remarquons que les usagers consommant régulièrement de la cocaïne ou du cannabis associé à d'autres substances ont commis quasiment le double de coups et blessures par rapport à ceux qui n'en consomment pas dans de telles conditions.

Notons que seulement un usager sur cinq a été interpellé par la police pour la commission de coups et blessures, la dernière fois qu'il a commis ce délit.

C'est globalement un tiers de la population des usagers de drogue qui a dit avoir *dealé* au cours des douze derniers mois. Soulignons d'abord que près de quatre usagers sur dix ont commis entre un et dix faits de deal au cours des douze derniers mois. Ensuite, c'est près d'un usager sur quatre (un quart des usagers) qui a révélé avoir commis un très grand nombre (plus de 101) deals au cours des douze derniers mois. Ce score tend à confirmer le sentiment de banalisation du deal expliqué par les usagers à travers les questions ouvertes du questionnaire.

Nous avons pu établir une relation statistiquement significative* entre l'âge, le sexe, la situation de vie et la vente de produits stupéfiants au cours des douze derniers mois. En guise d'illustration, on a dénombré près du double d'hommes qui ont dit dealé au cours des douze derniers mois par rapport aux femmes. Ce sont les usagers les plus jeunes qui dealent plus que les autres. Les usagers qui n'ont pas une situation familiale stable dealent davantage que les personnes qui bénéficient d'une stabilité dans ce domaine. Des variables telles que la situation de vie, le pays de naissance des parents ainsi que le

niveau de formation obtenu ou encore la source de revenus principale n'ont pas été corrélées statistiquement avec les deals.

Quant aux types de produits consommés, nous avons pu relever une relation statistiquement significative* entre la consommation d'alcool et de cannabis dans une utilisation régulière et les deals au cours des douze derniers mois. Ce sont près de quatre usagers sur dix pour chacun de ces produits consommés régulièrement qui ont commis davantage de deals par comparaison avec d'autres qui n'en consomment pas à cette fréquence.

Globalement, nous avons pu discerner une corrélation entre une consommation régulière d'alcool et la hausse des chiffres obtenus tant pour la commission de délits liés à la propriété que les délits liés à la violence ou le deal. Nous pouvons avancer comme explication (postuler), en parfaite complémentarité avec les résultats des questions ouvertes, que pour les personnes qui ont une consommation d'alcool associée à d'autres substances psycho-actives, ces activités délinquantes permettent d'assurer la consommation et de dégager de l'argent excédentaire pour permettre l'achat d'alcool, par exemple.

Remarquons que seulement un usager sur dix a été interpellé par la police pour deal au cours des douze derniers mois.

Sur base de notre échantillon, il apparaît qu'un quart des femmes a dit s'être déjà *prostituée*. On a dénombré six femmes de notre échantillon concernées par la prostitution au cours des douze derniers mois. Nous n'avons pas identifié d'hommes ayant exercé cette activité dans ce même laps de temps. Leur âge moyen était de 37 ans et elles ont décrit des situations familiales courantes et stables.

Il ressort des analyses que près des deux tiers des usagers ont admis avoir déjà *conduit sous l'influence de drogues illicites*. Quatre usagers sur dix ont reconnu avoir pris la route sous l'influence de produits stupéfiants au cours des douze derniers mois. Nous avons pu établir une relation statistiquement significative* entre le sexe des individus et la conduite sous influence au cours des douze derniers mois. Ce sont majoritairement les hommes qui ont pris le volant dans ces circonstances. Des variables telles que l'âge, le pays de naissance des parents ou encore le niveau de formation des usagers n'ont pas été corrélées statistiquement avec la conduite sous influence. Peut-être pouvons-nous rappeler ici qu'il s'agit bien d'une pratique largement ancrée dans les mœurs.

D. Description de la population interrogée: clientèle de la justice

Dans cette partie, nous proposons une description de la population de la clientèle de justice, sur base des questions fermées insérées dans le questionnaire du volet self-report* de l'étude. Dans cette optique, précisons que lorsque nous nous sommes adressées à des détenus, nous avons pris soin de spécifier « au cours des douze derniers mois *avant votre détention* ». Comme il a été expliqué dans la partie méthodologique, il est important de rappeler que la clientèle de justice a été sélectionnée sur base d'un échantillon au hasard afin d'obtenir un éclairage sur les liens entre la délinquance et la drogue qui pouvaient

être identifiés au sein de cette population. Par conséquent, les personnes interrogées ne sont pas représentatives de l'ensemble de la population «clientèle de justice».

Nous avons interrogé 127 clients de justice. Afin de mieux cerner leur profil, nous abordons successivement des variables comme leur sexe, leur âge, leur pays de naissance, leur situation de vie, leur niveau d'études, la source la plus importante de leurs revenus et les produits stupéfiants consommés.

1. Sexe

Sur les 100 détenus et 27 justiciables des maisons de justice rencontrés, la prépondérance des hommes (92,9%) est indiscutablement supérieure à celle des femmes (7,1%) parmi les clients de justice interrogés via un échantillon au hasard.

2. Age

Les personnes rencontrées se situaient dans une fourchette d'âge oscillant entre 20 ans au minimum et 60 ans pour le plus âgé d'entre eux. La moyenne d'âge s'élève à 35,5 ans.

3. Pays de naissance

On note 71,7% des clients de justice nés en Belgique contre 28,3% qui ne sont pas nés en Belgique mais en Allemagne, aux Pays-Bas, en Roumanie, au Maroc, en Italie, en Géorgie, en Tunisie, en France, en Algérie, en Espagne ou encore en Turquie.

4. Situation de vie

Ce sont trois situations familiales couramment rencontrées auxquelles sont attribuées les plus hauts pourcentages : une majorité des clients de justice (28,3%) vivaient, au cours des douze derniers mois, avec un conjoint. En seconde position, nous dénombrons 25,2% des clients de justice qui vivaient avec un(e) conjoint(e) et enfant(s) et 16,5% qui vivaient seul(s). En quatrième position du classement, 8,7% ont dit ne pas avoir une situation de vie stable. Vivre avec les parents concernait 7,9% des clients. 3,9% ont expliqué avoir vécu en environnement contrôlé.

5. Niveau d'études : formation la plus élevée obtenue

L'écrasante majorité des clients de justice (95,2%) se partage dans les deux premières catégories du tableau à proportion quasi égale. 48,4% des clients n'ont aucune qualification ou seulement leur certificat d'études de base et 46,8% ont obtenu un diplôme soit de l'enseignement professionnel, soit de l'enseignement secondaire (général, technique ou artistique). Seuls six clients de justice parmi les 127 interrogés disent avoir décroché un diplôme universitaire ou des hautes écoles.

6. Source de revenus la plus importante au cours des douze derniers mois

Il ressort que la source de revenus la plus importante pour les clients de justice est issue d'activités illégales pour 34,9% et de leur travail pour 29,4% d'entre eux. Tirer sa source

de revenus la plus importante des allocations de la sécurité sociale se vérifie pour 19% des clients de justice rencontrés.

Des différentes analyses statistiques effectuées, il appert que la population de la clientèle de justice rencontrée par l'équipe de recherche affichait un âge moyen de 35,5 ans et se composait à 93% d'hommes. Seules neuf femmes figuraient dans notre échantillon. On a relevé 71,7% des clients de justice qui sont nés en Belgique. Contrairement à la plupart des usagers qui vivaient avec leurs parents, les clients de justice vivaient principalement avec un conjoint. Presque un client sur dix ne disposait pas de conditions de vie stables. Leur niveau de formation se cantonnait essentiellement à un diplôme de l'enseignement primaire ou secondaire. Il ressort également des analyses que moins de cinq pourcents des clients de justice ont expliqué avoir décroché un diplôme universitaire ou des hautes écoles. La source la plus importante de leurs revenus provenait respectivement d'activités illégales (pour 35% d'entre eux), de leur travail (pour 29%) et de différentes formes d'aide versées par la sécurité sociale (19%).

7. Type de produits déjà utilisés par la clientèle de la justice

Sur les 127 clients de justice rencontrés, la majorité (104 personnes sur 127) ont dit avoir déjà consommé au moins une fois des drogues illégales au cours de leur existence. Cela représente un pourcentage de 81,9%. Pour affiner davantage ces chiffres, nous avons opéré une distinction entre les détenus et les justiciables des maisons de justice. On peut voir que 88,5% des justiciables ont dit avoir déjà consommé des drogues illicites au cours de leur vie. Ce pourcentage dépasse légèrement le score obtenu pour l'ensemble de la clientèle de justice (81,9%). Le pourcentage dont nous disposons pour les détenus (80%) est dans la lignée du score global.

8. Consommation de drogues illicites au moins une fois par semaine au cours des douzes derniers mois

Tableau 84: Consommation de drogues illicites

	non	oui
Héroïne	87,4%	12,6%
Cocaïne	84,3%	15,7%
Amphétamines	92,9%	7,1%
Cannabis	72,4%	27,6%
Hallucinogènes	97,6%	2,4%
Produits volatiles	98,4%	1,6%
Ecstasy	95,3%	4,7%
Autre	98,4%	1,6%
Plus d'une substance par jour	86,6%	13,4%

Ce tableau donne de l'information sur l'utilisation de substances psycho-actives, à raison d'une fois au moins par semaine, au cours des douze derniers mois. C'est le cannabis qui arrive en tête avec 27,6%. Ensuite, les deux produits les plus fréquemment cités sont la cocaïne dans 15,7% et l'héroïne dans 12,6%. 11,8% des clients de justice ont dit consommer des amphétamines et de l'ecstasy au moins une fois par semaine. Le phénomène de poly-consommations touche 13,4% des clients de justice. Pour dégager davantage de précisions,

nous avons opéré une distinction entre les détenus et les justiciables des maisons de

justice. A la lecture comparée de ces tableaux, il ressort que la consommation hebdomadaire d'héroïne était près de quatre fois supérieure pour les détenus par rapport aux justiciables (15% des détenus contre 3,7% des justiciables). En ce qui concerne la cocaïne et les amphétamines, les chiffres vont quasiment du simple au double : 18% des détenus ont dit consommer de la cocaïne hebdomadairement au cours des douze mois précédant leur détention contre 7,4% des justiciables dans le même contexte. Pour les amphétamines, on note 8% chez les détenus contre 3,7% chez les justiciables.

E. Commission de délits de manière générale: dans quelle mesure les délits commis par la clientèle de justice sont-ils liés aux drogues?

Soulignons d'abord que nous envisageons dans cette section l'ensemble de la «clientèle de justice» sans opérer de distinction entre les détenus d'une part, et les justiciables des maisons de justice, d'autre part. Ensuite, il est important de remarquer qu'au cours de nos interviews avec les 127 clients de justice, une question était consacrée au(x) délit(s) qu'ils avaient commis au cours des douze derniers mois. A partir du moment où la personne disait avoir commis un ou des délits dans ce laps de temps, d'autres questions permettaient de recueillir des précisions sur le type de produits éventuellement consommés le jour de leur dernier délit (c'est-à-dire lors de la dernière fois de la commission de ce délit), sur les contacts éventuels avec la police, etc. A la lumière de cette explication préalable, on comprendra aisément le chiffre de 218 délits obtenus à partir des réponses des 127 clients de justice rencontrés. Si l'on s'interroge sur la consommation de drogues illicites le jour du dernier délit, on observe que près de la moitié des clients de justice (47,6%) ont dit avoir consommé des drogues illicites le jour de la commission de leur dernier délit.

1. Profil général des clients de justice qui ont consommé des drogues illicites

Sexe

Parmi les neuf femmes présentes dans l'échantillon, huit d'entre elles ont dit avoir consommé des drogues illégales le jour du dernier délit (88,8%). Ce sont 45,8% d'hommes qui ont confié avoir consommé des drogues illégales le jour du dernier délit.

Pays de naissance des parents

Les clients de justice dont les deux parents sont nés en Belgique ont consommé moins de drogues le jour du dernier délit (39,8%) par rapport aux clients de justice dont au moins un parent n'est pas né en Belgique (49,6%).

Situation de vie

Parmi les clients de justice qui ne bénéficiaient pas d'une situation de vie stable au cours des douze derniers mois, 68,2% ont expliqué avoir consommé des drogues illicites le jour de leur(s) dernier(s) délit(s). Conformément au test du chi carré avec une valeur 4,075 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre une situation de vie non stable et la consommation de drogues illicites le jour du dernier délit.

Les personnes qui n'ont pas une situation familiale stable ont consommé davantage de drogues illicites le jour de leur(s) dernier(s) délit(s) que les clients de justice qui bénéficient d'une situation de vie stable.

Niveau d'études : formation la plus élevée obtenue

Par comparaison avec les personnes ayant obtenu un diplôme de l'enseignement secondaire, on constate que ce sont les clients de justice n'ayant pas ou peu de qualification qui ont consommé davantage de drogues illégales lors du dernier délit. Il est à noter que trois des clients sur les quatre ayant décroché un diplôme universitaire ou des hautes écoles ont dit avoir consommé des drogues le jour de leur dernier délit.

Source de revenus la plus importante

Tableau 85: Source la plus importante des revenus et la consommation de drogues illicites le jour du dernier délit

Source la plus importante des revenus	Consommation de drogues illégales le jour du dernier délit		Total
	non	oui	
Travail	19	7	26
Travail au noir	13	1	14
Sécurité sociale	21	16	37
Conjoint, famille, parents	3	2	5
Autres: prostitution, faire la manche	0	5	5
Total	56	31	87

Comme on peut le voir, ce sont les personnes dont la source de revenus la plus importante est constituée par la catégorie 'autre' et les allocations versées par la sécurité sociale qui ont consommé davantage de drogues illicites le jour du dernier délit (respectivement 100% et 43,24%). Cette situation ne se vérifie que pour 7,14% des personnes dont la source principale de revenus est le

travail au noir.

2. Analyse par type de délit

Délits liés à la propriété

L'appellation «délits liés à la propriété» est une combinaison de sept délits²⁷. Il faut garder à l'esprit qu'il est bien entendu possible qu'un client de justice ait commis à la fois un vol à l'étalage et un cambriolage, pour ne citer que cet exemple.

Commission d'un délit lié à la propriété au cours des douze derniers mois

On a observé que 59 clients de justice ont commis au moins un délit lié à la propriété au cours des douze derniers mois. Rappelons que pour chaque délit commis pendant cette

²⁷ Délits à la propriété recouvre le vol à l'étalage, le vol dans ou d'un véhicule, les menaces pour de l'argent ou d'autres valeurs, le cambriolage, la catégorie 'autre vol' et le recel.

période, des questions supplémentaires ont été posées afin d'obtenir davantage de détails sur la dernière fois où ils ont commis ce(s) fait(s).

Consommation de drogues illicites le jour de leur dernier délit

Sur les 136 délits liés à la propriété commis par les 59 clients de justice, près de la moitié d'entre eux (48,1%) ont dit avoir consommé des drogues illégales le jour de leur dernier délit. Lors de la commission de leur dernier délit lié à la propriété, si l'on s'intéresse aux types de produits consommés par les clients de justice, on voit que respectivement la cocaïne, l'alcool et l'héroïne suivis par le cannabis sont les produits qui ont été le plus fréquemment utilisés. Notons que des combinaisons sont possibles et que les clients ont pu consommer à la fois de l'alcool et de la cocaïne ou de l'héroïne et de la cocaïne... .

Profil des clients qui ont consommé des drogues illicites le jour de leur dernier délit lié à la propriété

Sexe

Notons que sur les 59 clients qui ont commis des délits liés à la propriété, on ne dénombre que six femmes qui toutes avaient consommé des drogues lors de leur dernier délit. On compte 45,66% d'hommes qui ont dit avoir consommé des drogues dans ces mêmes circonstances.

Pays de naissance des parents

42,46% des clients dont les deux parents sont nés en Belgique ont dit avoir consommé des drogues lors de leur dernier délit lié à la propriété. La moitié des clients (50%) dont au moins un parent n'est pas né en Belgique ont dit avoir consommé des drogues lors de leur dernier délit lié à la propriété.

Situation de vie

Parmi les 119 clients de justice bénéficiant de conditions de vie stables, 55 ont dit avoir commis des délits liés à la propriété sous l'influence de drogues illégales le jour du dernier délit. Parmi les onze clients de justice ne bénéficiant pas de conditions de vie stables, huit ont dit avoir commis un délit lié à la propriété sous l'influence de drogues illégales le jour du dernier délit.

Niveau d'études : formation la plus élevée obtenue

Ce sont les clients qui n'ont que peu ou pas de qualification et les clients qui ont obtenu un diplôme de l'enseignement professionnel ou secondaire, respectivement dans des pourcentages de 58,73% et 38,09%, qui ont dit avoir commis des délits liés à la propriété sous l'influence de drogues illégales le jour du dernier délit.

Délits liés à la violence

Coups et blessures - au moins une fois pendant les douze derniers mois

29,1% des clients de justice ont confié avoir déjà commis au moins une fois des coups et blessures au cours des douze derniers mois.

40,5% des clients de justice étaient sous l'influence de drogues illégales la dernière fois qu'ils ont commis des coups et blessures.

Consommation de drogues illicites le jour de leur dernier délit

Quant au type de produits utilisés, c'est la consommation d'alcool qui arrive en tête. En effet, c'est la substance qui a été utilisée par près d'un client de justice sur deux la dernière fois qu'ils ont commis des coups et blessures. L'héroïne et la cocaïne ont été consommées exactement dans la même proportion: 16,2%. Le même constat s'applique aussi pour le cannabis et l'ecstasy: 5,4% chacun. Bien entendu, des chevauchements entre les catégories sont possibles. Ainsi, un client pouvait avoir consommé tant de l'alcool et de l'héroïne dans ces circonstances, par exemple.

Profil des clients qui ont consommé des drogues illicites le jour de leur dernier délit de coups et blessures

Sexe

Notons que sur les 37 clients qui ont commis des coups et blessures, on ne dénombre qu'une seule femme contre quatorze hommes qui ont commis des coups et blessures sous l'influence de drogues illégales.

Pays de naissance des parents

Onze clients dont un des parents au moins n'est pas né en Belgique avaient consommé des drogues illégales le jour de leur(s) dernier(s) délit(s). Conformément au test du chi carré avec une valeur 8,407 en $p < 0,05$, nous pouvons établir une relation statistiquement significative* entre le fait d'être étranger et la commission de coups et blessures sous l'influence de drogues illicites le jour du dernier délit. Les personnes qui ne sont pas nées en Belgique ont commis davantage de coups et blessures sous l'influence de drogues illicites le jour du dernier délit que les clients de justice nés en Belgique.

Délits sexuels

Huit clients de justice ont fait un délit sexuel au cours des douze derniers mois. Un seul avait consommé de la drogue, en l'occurrence du cannabis, le jour du dernier délit. Au cours de leur vie, quatre clients sur les huit représentés dans cette catégorie des délits sexuels ont dit avoir déjà consommé des drogues illégales. Seul un client a dit qu'il consommait du cannabis au moins une fois par semaine au cours des douze derniers mois avant son entrée en prison.

Deal

Un quart des clients de justice (25,2%) ont affirmé avoir déjà fait du deal au cours des douze derniers mois. Sur les 32 clients, 21 ont dit avoir déjà consommé des drogues illégales le jour du dernier délit (70%). La dernière fois qu'ils ont dealé, les clients de justice avaient consommé eux-mêmes essentiellement de l'héroïne, du cannabis et de la cocaïne.

Prostitution

Neuf clients de justice (hommes et femmes confondus) ont dit s'être déjà prostitués au cours de leur vie. Si l'on envisage les clients de justice qui se prostituaient pendant les douze derniers mois avant leur entrée en détention, on constate que ce chiffre se ramène à trois. Ces trois femmes ont dit disposer de conditions de vie stables. Elles consommaient de l'héroïne et de la cocaïne presque quotidiennement. Une seule des trois femmes est née en Belgique. Une possède un diplôme de l'éducation secondaire, les autres n'ont pas de qualification.

F. Conclusion pour les clients de justice – questions fermées

Un élément intéressant à mettre en avant est que plus de huit clients de justice sur dix ont dit avoir déjà consommé des drogues illicites au cours de leur existence. Comme pour les usagers et outre le cannabis qui est sans conteste la drogue la plus largement représentée au niveau des clients de justice, on distingue que c'est la cocaïne, l'héroïne et l'ecstasy qui occupent les scores les plus importants. La distinction opérée entre les détenus d'une part, et les justiciables des maisons de justice, d'autre part a mis au jour que l'on dénombre quatre fois plus de détenus qui consommaient de l'héroïne en comparaison avec les justiciables au cours des douze derniers mois. La cocaïne et les amphétamines ont été consommées dans des proportions doubles chez les détenus.

Les réponses fournies aux questions fermées ont également permis de collecter des éléments afin d'identifier dans quelle mesure les délits commis par la clientèle de justice étaient liés à la problématique de la drogue. Globalement, la moitié des clients de justice a dit avoir consommé des drogues illicites le jour de leur dernier délit. Nous avons pu établir une relation statistiquement significative* entre la situation de vie et la consommation de drogues illégales le jour du dernier délit. En effet, les personnes ne disposant pas de conditions de vie stables ont révélé avoir consommé davantage de drogues le jour de leur dernier délit.

Si l'on s'attache aux *délits liés à la propriété*, le résultat va dans le même sens que pour les usagers. C'est quasiment un client sur deux qui a admis avoir fait un tel délit au cours des douze derniers mois. Lors de leur dernier délit, un client sur deux a dit avoir consommé des drogues illégales. En tête de liste, c'est la cocaïne qui a été le plus consommée à cette occasion. Ensuite, les analyses ont montré que l'alcool et l'héroïne obtenaient des scores identiques, suivis par le cannabis.

Lorsque l'attention se dirige sur les *délits liés à la violence*, le résultat est fort proche que celui obtenu pour les usagers. On compte un peu moins d'un tiers des clients qui a

expliqué avoir fait un tel délit au cours des douze derniers mois. Ce sont quatre clients sur dix qui ont révélé avoir consommé des drogues illicites lors de leur dernier délit de coups et blessures. Dans ce type de délit, c'est la consommation d'alcool qui a été mise en avant pour la moitié des clients de justice. La moitié des hommes qui a admis avoir fait des coups et blessures au cours des douze derniers mois avait consommé des drogues le jour de ce dernier délit. Nous avons pu établir une relation statistiquement significative* entre le pays de naissance de leurs parents et la consommation de drogues illicites le jour du dernier délit.

Les *délits sexuels* n'ont concerné qu'un faible nombre de clients de justice interrogés, soit huit clients. Un seul a confié avoir consommé du cannabis lors du dernier délit.

Par contre, le *deal* est une activité délinquante qui concernait un quart des clients de justice interrogés au cours des douze derniers mois. Près de trois quarts d'entre eux ont confié avoir consommé des drogues illicites le jour de leur dernier deal. Les produits les plus fréquemment consommés lors du dernier deal étaient à proportion égale l'héroïne et le cannabis, suivis par la cocaïne.

Discussie

In de voorgaande delen werden de resultaten van het kwantitatieve luik enerzijds en het zelfrapportage luik* anderzijds besproken. Dit deel heeft tot doel de twee luiken samen te voegen en hieruit enkele opmerkelijke vaststellingen te distilleren. Bovendien worden deze voornaamste vaststellingen teruggekoppeld naar bevindingen van onderzoeken in hetzelfde domein.

Belangrijk hierbij is rekening te houden met de beperkingen van de gevolgde onderzoeksmethode. Enerzijds werden slechts tien onderzoekslocaties onderzocht. Anderzijds werd enkel het aandeel druggerelateerde delicten nagegaan binnen de drie vooropgestelde delicttypes (eigendomsdelicten, geweldsdelicten en seksuele delicten). Gezien de lokale diversiteit, het verschil in registratiepraktijken en de prevalentie van andere delictvormen zijn veralgemeningen naar andere regio's of andere delicttypes dus uitgesloten.

DRUGGERELATEERDE CRIMINALITEIT: DE KIP OF HET EI?

In de inleiding werden verschillende theoretische modellen aangehaald die de correlatie tussen druggebruik en criminaliteit verklaren. Het eerste model geeft aan dat druggebruik kan leiden tot criminaliteit. Het tweede model beweert het tegengestelde en gaat ervan uit dat criminaliteit kan leiden tot druggebruik. Het derde model ten slotte, geeft aan dat druggebruik en criminaliteit gemeenschappelijke oorzaken delen. De meeste onderzoeken binnen dit kader werden gevoerd binnen het eerste model waarbij druggebruik kan leiden tot criminaliteit. Aan dit model werden verschillende theorieën verbonden namelijk de psychofarmacologische*, de economisch-compulsieve* en de systemische* theorie. In lijn met andere empirische onderzoeken, gevoerd in het kader van druggerelateerde criminaliteit*, is dit een beschrijvend onderzoek. Binnen dit onderzoek worden dus geen uitspraken gedaan over causaliteit.

In verschillende onderzoeken werd aangegeven dat druggebruik individuen kan stimuleren tot het plegen van crimineel gedrag (French et al, 2000). Deze stelling werd bevestigd in het huidige onderzoek.

Ten eerste werd in het zelfrapportage luik* vastgesteld dat verschillende respondenten aangaven delicten te plegen onder invloed van illegale middelen. Ook uit de analyse van de politiedossiers blijkt dat *psychofarmacologische criminaliteit** (binnen de onderzochte delicttypes) vaak voorkomt. Uit deze analyse bleek immers dat bij een groot deel van de geweldsdossiers de verdachte onder invloed was van illegale middelen. Bij verschillende seksuele dossiers was het slachtoffer onder invloed van illegale middelen. Ook in de literatuur kunnen onderzoeken teruggevonden worden met betrekking tot de psychofarmacologische delicten*. Een studie van Indermauer over gewelddadige eigendomsdelicten, toonde aan dat 52.8% van de delinquenten aangaf onder invloed te zijn van illegale drugs op het moment van het delict en 5.7% ontwenningverschijnselen ervaarden (Indermauer, 1995; Australian Government, 2004). In een andere studie werd bij 246 volwassen gedetineerden gepeild naar intoxicatie op het moment van de feiten. 60% van de respondenten antwoordden affirmatief (Nicholas, 2001).

Het intrinsieke verband tussen het psychofarmacologische effect van middelen en het plegen van criminaliteit kan in de literatuur echter niet hard gemaakt worden. Wat in de literatuur wel aangegeven wordt is, net zoals in voorliggende studie, dat een groot aandeel personen de dag van het delict drugs geconsumeerd hebben, maar dat er geen causale link kan aangetoond worden tussen het gebruik en het delict.

Ten tweede werd éénderde van de druggerelateerde eigendomsdelicten gepleegd om in de drugbehoefte te voldoen, conform de gehanteerde definitie van *verwervingscriminaliteit*. Dit type druggerelateerdheid werd ook in deze studie bij de eigendomsdelicten teruggevonden. Ook in het zelfrapportage* gaf een groot aantal respondenten aan dat wanneer zij eigendomsdelicten plegen, deze gepleegd worden om in hun drugbehoefte te voldoen. Ook in de literatuur kan bewijs teruggevonden worden dat verwervingscriminaliteit vaak voorkomt en dan vooral bij de eigendomsdelicten (French, et al., 2000; WODC, 2001). Verder geven onderzoeken aan dat een belangrijk aandeel van de druggerelateerde eigendomsdelicten gepleegd worden om in de drugbehoefte te voldoen (Barre, Richard & Sennon, 2003). Onderzoeken gevoerd naar de criminele carrière van druggebruikende verdachten maken duidelijk dat ook hier vermogensdelicten meer dan 70% van de geregistreerde delicten betreffen (WODC, 2001). Verwervingsdelicten worden dus algemeen beschouwd als middelen om in de drugbehoefte te voldoen. Wij hebben echter ook trachten aan te tonen dat deze conclusie dient genuanceerd te worden. Zo blijkt uit het zelfrapportage* van dit onderzoek dat een belangrijk aantal druggebruikers immers de traditionele (verwervings)delicten plegen om in hun levensbehoeften te voldoen. Een aantal onder hen spenderen hun legaal verworven inkomen of uitkering aan middelen, terwijl zij de illegale activiteiten plegen om in hun levensbehoeften te voldoen.

Tot slot werd bij de analyse van de politiedossiers ook melding gemaakt van de *systemische criminaliteit**. Systemische delicten* komen in dit onderzoek voor bij zowel de eigendom- als de gewelddossiers. Dit betreffen dossiers in verband met diefstal van elektriciteit in het kader van het opzetten van een cannabisplantage, slagen en verwondingen als wraakactie in het kader van een gerechtelijk onderzoek naar drughandel, diefstal om de schulden af te betalen uit schrik voor represailles van de dealer, diefstal en/of slagen en verwondingen in het kader van mislukte deals en discussies over de kwaliteit van gekochte producten of de prijs. Ook in het zelfrapportage* maakten enkele respondenten melding van systemische delicten*. Enkele respondenten gaven aan ruzie te hebben gehad met hun dealer omwille van de slechte kwaliteit van het product.

In de literatuur kunnen weinig gegevens teruggevonden worden over de systemische delicten*. Een minderheid van de auteurs die over systemische delicten* rapporteren, verklaren deze vorm van druggerelateerde criminaliteit* als een resultaat van de negatieve interacties met de illegale drugmarkt door het spel van vraag en aanbod (Teplin, McClelland, Abram & Mileusnic, 2005).

Zoals in de inleiding aangegeven werd, is de relatie tussen drugs en criminaliteit complex en niet eenduidig (Simpson, 2003). Dit wordt ook bevestigd in dit onderzoek. Er bestaan verschillende theorieën die de link tussen drugs en criminaliteit trachten te duiden. In het eerste deel werd ingegaan op het eerste model waarbij druggebruik leidt tot criminaliteit. In het zelfrapportage* werd echter duidelijk dat criminaliteit ook kan voorafgaan aan

druggebruik. Zo vermelden een aantal respondenten dat zij gestart zijn met druggebruik door hun contacten met criminele subgroepen. Door deze contacten en de bijhorende groepsdruk, werd druggebruik aangemoedigd.

Tot slot kwam ook het derde theoretische model aan bod in dit onderzoek. In het zelfrapportage^{*} gaven respondenten aan dat er een verband kan bestaan tussen bepaalde gebeurtenissen en factoren én het starten en bestendigen van druggebruik en/of het plegen van criminaliteit. Binnen dit onderzoek werden respondenten bevraagd wat hen ertoe aanzette te starten met druggebruik en het plegen van criminaliteit. Respondenten gaven in een aantal gevallen aan dat individuele, familiale problemen (gecombineerd met socio-economische moeilijkheden) en de invloed van vrienden leiden tot zowel het gebruik van drugs als het plegen van criminaliteit.

Tot slot is het eblanrgijk te benadrukken dat niet alle druggebruikers criminaliteit plegen, net zoals niet alle delinquenten, middelen consumeren. Van de geanalyseerde dossiers binnen dit onderzoek is 13.6% druggerelateerd. Ook bij de zelfrapportage^{*} van de gedetineerden werd duidelijk dat een aantal van hen geen illegale producten gebruikt heeft het laatste jaar voor de detentie of zelfs ooit in hun leven. Hetzelfde geldt voor de zelfrapportage^{*} van de druggebruikers. Een niet te verwaarlozen populatie van deze respondenten gaf aan geen (criminele) activiteiten gepleegd te hebben in het laatste jaar noch ooit in hun leven. Ook is het aangewezen te benadrukken dat wanneer een aantal delinquenten middelen gebruik(t)en of een aantal druggebruikers criminaliteit plegen of gepleegd hebben, dit geen causale relatie hoeft te zijn.

GROTE STAD, MEER DRUGGERELATEERDE CRIMINALITEIT?

In dit onderzoek werd een onderscheid gemaakt naar het aantal druggerelateerde dossiers in de verschillende onderzoekslocaties. Hieruit kon vastgesteld worden dat het percentage druggerelateerdheid toeneemt (variatie van 10% tot 20%), naarmate de verstedelijkingsgraad van de onderzoekslocatie toeneemt. Dit betekent dat in de meer verstedelijkte onderzoekslocaties meer druggerelateerde dossiers voorkomen in vergelijking met de kleinere onderzoekslocaties. Dit werd ook bevestigd in andere onderzoeken. Peterson en Harrell geven aan dat bepaalde stedelijke gebieden meer vatbaar zijn voor de prevalentie van druggebruik en criminaliteit (Ensminger, Anthony & McCord, 1997).

De link tussen druggerelateerde criminaliteit^{*} en steden kan verklaard worden door de karakteristieken eigen aan een grote stad in vergelijking met rurale gebieden. In steden is het werkloosheidspercentage meestal hoger en het opleidingsniveau lager in vergelijking met meer landelijke gebieden. Dit wordt bevestigd in het zelfrapportage^{*} waarbij de een correlatie gevonden werd tussen druggerelateerde criminaliteit^{*} en andere sociale problemen. Op basis van het werk van Shaw en Mckay kan tevens verwacht worden dat inwoners van stedelijke gebieden hogere frequenties van druggebruik hebben. Deze buurten gaan gepaard met andere problemen zoals verstoorde gezinssituatie, armoede, sociaal isolement. Die factoren kunnen op hun beurt leiden tot een aantal sociale problemen waaronder druggebruik en/of het plegen van criminaliteit (Ensminger et al., 1997; Johnson, Williams, Dei & Sanabria, 2000).

In dit onderzoek kwam ook aan het licht dat in de grotere onderzoeklocaties vooral heroïne vermeld werd in de politiedossiers. Een aantal publicaties verklaren de link tussen heroïnegebruikers en grootsteden. Eén van deze studies geeft aan dat de meeste heroïnegebruikers werkloos waren en in de meest-gedepriveerde regio's woonden. Lokale heroïneproblemen kunnen volgens deze studie gelinkt worden met buurtindicatoren en sociale deprivatietheorieën. De buurten die kampen met een groot aantal heroïnegebruikers hebben vaak te maken met clusters van sociale problemen (inclusief criminaliteit en drugmisbruik), armoede en werkloosheid (Seddon, 2006).

WELKE PRODUCTEN?

In de bestudeerde dossiers van de verdachten werden heroïne en cannabis als producten vaak vermeld, op lange afstand gevolgd door louter amfetamines, cocaïne en tot slot hallucinogenen²⁸. Het is interessant deze producten in het licht te plaatsen van epidemiologische gegevens betreffende de prevalentie van druggebruik in de algemene populatie.

Cannabis wordt algemeen beschouwd worden als de meest gebruikte illegale drug in België waardoor het evident is dat dit product in de politiedossiers het vaakst wordt vermeld. 13% van de Belgische volwassenen heeft al ooit cannabis gebruikt. Ook in andere Europese landen kan cannabis beschouwd worden als meest gebruikte illegale drug. Het Europees gemiddelde varieert rond de 20%²⁹ (EMCDDA, AR 2007). Bij jongvolwassenen³⁰ bedraagt het ooit-gebruik 3-44%. Na cannabis, zijn *amfetamines en XTC* de meest gebruikte illegale producten. Het Europees gemiddelde betreffende het ooit-gebruik van amfetamines bij de algemene populatie bedraagt 3.5% en voor XTC 3%. Bij jongvolwassenen ligt het maximumpercentage hoger, namelijk 5.1%, respectievelijk 5%. Het Europees gemiddelde van "ooit-gebruik" van *cocaïne en crack* bij de algemene populatie bedraagt 4%, bij jongvolwassenen ca 5.3%. Recent gebruik tikt af op een gemiddelde van 0.6% bij de algemene populatie en bij jongvolwassenen 0.5-5%. Tegenover de andere producten, ligt de prevalentie van "ooit-gebruik" bij *heroïne* veel lager, namelijk minder dan 1%. Indien de logica van deze epidemiologische gegevens zou gevolgd worden, zouden in de bestudeerde dossiers dus cannabis, gevolgd door amfetamines en XTC als meest voorkomende producten moeten vermeld worden. Terwijl cannabis in lijn ligt met de epidemiologische verwachtingen, is dit voor heroïne minder het geval.

Ook in verschillende Europese onderzoeken kan bevestiging teruggevonden worden voor het voorkomen van cannabis en heroïne als meest voorkomende producten bij druggerelateerde criminaliteit*. Verschillende onderzoeken bevestigen het veelvuldig voorkomen van intoxicatie van cannabis (Nicholas, 2001) en/of heroïne (Hough, 1997; Bennet et al, 2008) bij druggerelateerde criminaliteit*. Cijfers van het Home Office geven aan dat na analyse van urinetesten bij 839 arrestanten, cannabis het vaakst werd gevonden, meer bepaald in 46% van de gevallen. Gevolgd door 18% die positief testten op heroïne of andere opiaten (Nacro, 1999). Gandossy et al vonden in hun review een

²⁸ De combinatie heroïne met cocaïne komt meer voor dan het louter gebruik of bezit van amfetamines, cocaïne en hallucinogenen.

²⁹ Life time prevalentie van 1,7-36,5% bij 15-64 jarigen

³⁰ 15-34 jaar

sterke associatie tussen heroïnegebruik en criminaliteit (Bennet et al, 2008). Chaiken en Chaiken voerden in de jaren '90 een literatuurreview uit naar de relatie tussen druggebruik en instrumentele criminaliteit. Niettegenstaande zij, in tegenstelling tot Gandossy et al³¹, geen sterke associatie vonden tussen heroïnegebruik en criminaliteit, toonden zij aan dat delinquenten die dagelijks heroïne of cocaïne gebruikten en/of polydruggebruikers, meer criminaliteit pleegden dan minder drugafhankelijke delinquenten (Chaiken & Chaiken, 2000; Bennett et al, 2008)

HET DELICT EN HET PRODUCT: TWEE HANDEN OP ÉÉN BUIK

In alle bestudeerde politionele dossiers binnen dit onderzoek, uitgezonderd de dossiers betreffende de seksuele delicten, wordt heroïne het vaakst genoemd als product. Er zijn echter belangrijke nuances te vinden tussen de delicttypes. Nuances, die in andere onderzoeken bevestigd worden.

Bij de bestudeerde *gewelddossiers* wordt in de meeste dossiers (32%) melding gemaakt van louter heroïne.

In de literatuur kan bevestiging gevonden worden voor de samenhang tussen heroïne en geweldsdelicten. Goode geeft aan dat niettegenstaande heroïneverslaafden veelal eigendomsdelicten plegen, zij soms ook geweldsdelicten plegen. Deze auteur geeft aan dat geweldsdelicten in dit geval niet gepleegd worden om economische redenen maar eerder een *neveneffect* zijn van hun levensstijl (Goode, 1997; Bennett & Holloway, 2005).

In dit onderzoek komen stimulerende producten het vaakst voor bij de geweldsdelicten (32%) in vergelijking met andere delicttypes. In één derde van de gewelddossiers wordt bovendien melding gemaakt van meerdere producten, vooral cannabis in combinatie met stimulerende producten.

In het zelfrapportage luik werd verder een statistisch significant* verband gevonden tussen het regelmatig (en dagelijkse) gebruik van cocaïne en het plegen van slagen en verwondingen. Dit betekent dat personen die regelmatig cocaïne consumeren, eerder geneigd zijn tot het plegen van deze vorm van geweldsdelicten.

Bepaalde auteurs wijzen erop dat ook amfetamines en cocaïne kunnen leiden tot geweld gezien het stimulerende effect van deze stoffen (Patkar, Mannelli, Peindl, Hill, Gopalakrishnan & Berrettini, 2006). Een meta-analyse uitgevoerd door Moore et al (2008) toonde aan dat cocaïne het grootste verband aangaf met agressie, in vergelijking met cannabis, opiaten, stimulantia (andere dan cocaïne), hallucinogenen en sedativa. Goldstein et al gaven in hun etnografische studie, waarbij meer dan 280 gebruikers werden bevroegd, aan dat regelmatige gebruikers van cocaïne meer betrokken zijn bij geweldsdelicten dan minder frequente of niet gebruikers van cocaïne (Goldstein, Belluci, Spunt & Miller, 1993) Een zelfrapportage studie* van Macdonald et al toonde aan dat er een statistisch significant* bestaat tussen cocaïnegebruik en geweld en dat vooral de psychofarmacologische effecten van het product een rol spelen met betrekking tot het plegen van geweld (Macdonald, Erickson, Wells, Hathaway, Pakula, 2008).

Studies die de relaties tussen verschillende producten en specifieke delicttypes bestuderen, vinden echter vooral bevestiging voor de link die bestaat tussen

³¹ Reviews kunnen verschillen naar hun conclusie. Dit heeft te maken met verschillende factoren, ondermeer verschillende inclusiecriteria, het hanteren van een verschillende steekproef of verschillen zijn in de manier van het weergeven van resultaten.

eigendomsdelicten en heroïne. Een Nederlandse studie uitgevoerd door Van der Zanden et al waarbij 51 heroïnegebruikers bevestigd werden over hun gebruik en criminaliteit de maand voorafgaand aan hun intrede in de hulpverlening, toonde aan dat 70% van de respondenten aangaf criminele activiteiten gepleegd te hebben. 50% gaf aan verwervingsdelicten te hebben gepleegd. Deze verwervingsdelicten waren voornamelijk winkeldiefstal, fietsdiefstal, diefstal van een voertuig en inbraak. De meerderheid van de patiënten (63%) gaf aan gestart te zijn met het plegen van criminaliteit om illegale drugs en alcohol te kunnen verwerven (Van der zanden, Dijkgraaf, Blanken, Van Ree, Van Den Brink, 2006). Makkai & Payne toonden aan dat 60% van hun populatie heroïnegebruikers, aangaf dat het plegen van eigendomsdelicten een frequente activiteit werd na het eerste heroïnegebruik (Makkai & Payne, 2003). De DUMA studie bestudeerde de relatie tussen drugmisbruik en de prevalentie van crimineel gedrag. Deze studie maakte ondermeer gebruik van urineanalyses en interviews met arrestanten. De resultaten toonden ondermeer aan dat personen die eigendomsdelicten pleegden vaker positief testten op opiaten/heroïne (55%) dan personen die geweldsdelicten pleegden (Bennett & Holloway, 2005). Een andere studie gebaseerd op de DUMA-studie, gaf aan dat arrestanten die positief testten op opiaten, tot 4,2 keer meer een eigendomsdelicten plegen dan personen die negatief testten op deze producten (Bennett & Holloway). De Australische onderzoekers, Dobinson en Ward, toonden in hun studie aan dat er een significant positief effect is tussen heroïnegebruik en een gewapende overval (Bennett & Holloway, 2005). Bennett en Holloway toonden in hun studie dan aan dat er een significant verband bestaat tussen oa heroïnegebruik en winkeldiefstal (Bennett & Holloway, 2005). Parker ten slotte, bestudeerde de mogelijke link tussen stijgend heroïnegebruik en de stijging van verwervingscriminaliteit. De basisreden voor deze groep gebruikers voor het starten of bestendigen van verwervingscriminaliteit was bestemd om de heroïneverslaving te kunnen onderhouden (Seddon, 2005).

De associatie tussen heroïnegebruik en het plegen van eigendomsdelicten werd ook aangetoond in deze studie. In de meer verstedelijkte onderzoekslocaties (grote/kleine regionale) zijn er bovendien meer druggerelateerde eigendomsdelicten dan het gemiddelde én meer heroïnegerelateerde delicten. Er is bovendien een statistisch significant* verband tussen eigendomsdelicten (plegen van winkeldiefstal) en het regelmatig (inclusief dagelijks) gebruik van heroïne. Uit het zelfrapportagegebruik blijkt wel dat deze heroïnegebruikers de eigendomsdelicten niet louter en alleen plegen om in hun drugbehoefte te voldoen maar deze delicten ook plegen om te voorzien in hun levensbehoeften.

In dit onderzoek werd tot slot aangetoond dat bij de *seksuele delicten* vooral melding gemaakt wordt van cannabis. Hierbij moeten echter twee opmerkingen gemaakt worden. Enerzijds dient de leeftijd van de slachtoffers mee in rekening genomen te worden. Ondanks de vrijwillige seksuele handeling en het vrijwillig gebruik, werden bepaalde dossiers beschouwd als seksueel delict gezien de leeftijd van het slachtoffer. Een groot deel van de druggerelateerde seksuele delicten betreffen bovendien prostitutiegerelateerde dossiers. In het zelfrapportagegebruik werd anderzijds aangegeven dat de prostitutiegerelateerde dossiers vooral terug te brengen zijn tot het gebruik van heroïne, cocaïne en tenslotte cannabis.

PROSTITUTIE EN DRUGGEBRUIK

In de internationale literatuur wordt naast de eigendomsdelicten, ook vaak prostitutie genoemd als manier om druggebruik te financieren (Cusick, 2005). Hoewel in België prostitutie an sich geen misdrijf is, werd ook in dit onderzoek de link tussen prostitutie en druggebruik aangetoond. In de analyse van de politiedossiers worden de prostitutiegerelateerde dossiers in meer dan de helft van de dossiers geclassificeerd als druggerelateerd. In het zelfrapportage luik van dit onderzoek kwam naar voor dat 1/4 van de bevroegde druggebruikende vrouwen zich al ooit heeft geprostitueerd en bij 1/10 is er sprake van prostitutie in het afgelopen jaar. Deze respondenten geven aan dat zij ofwel gedwongen worden tot prostitutie, of zich vrijwillig prostitueren om vooral in hun drugbehoefte te voldoen. De producten gerelateerd aan prostitutie(gerelateerde) dossiers zijn cocaïne en heroïne. Een groot aantal druggebruikende vrouwen uit de steekproef zien in prostitutie dus een inkomen om hun druggebruik te financieren.

Ook in de literatuur kan bewijs teruggevonden worden voor deze link. Hough gaf aan dat vrouwelijke druggebruikers, eerder dan mannelijk druggebruikers, zich prostitueren om in hun drugbehoefte te kunnen voldoen (Hough, 1996; Bennett, 2008). Bennett et al toonden in hun meta-analyse aan dat er een statistisch significant* verband bestaat tussen prostitutie en het gebruik van heroïne, crack of cocaïne. Patterson et al toonden in hun zelfrapportage studie* van 86 methadonpatiënten aan dat 1/4de van de bevroegde vrouwen betrokken waren bij prostitutie.

EN WAT MET ALCOHOL?

Alcohol maakte geen deel uit van het onderzoeksproject, niettemin werd deze legale drugs opgenomen binnen het zelfrapportage luik. Hieruit bleek dat er een statistisch significant* verband bestaat tussen het gebruik van alcohol en het plegen van geweldsdelicten.

In de literatuur kan er evidentie gevonden worden voor de link tussen deze geweldsdelicten en het gebruik van alcohol. Alcohol is namelijk één van de meest frequent vermelde producten gerelateerd aan agressief en gewelddadig gedrag (Fagan, 1990; Markowitz, 2005; Macdonald, Erickson, Wells, Hathaway & Pakula, 2008). Greenfeld toonde aan dat 36% van veroordeelden alcohol hadden geconsumeerd op het moment dat zij hun feiten pleegden. Bovendien vond hij een correlatie tussen criminaliteit die de publieke orde aantast en alcoholgebruik (McBride, VanderWaal & Terry-Mc-Elrath, 2003). Boles en Miotto geven in hun literatuurreview aan dat alcoholintoxicatie samengaat met agressie. Alcohol kan bovendien fungeren als trigger van agressieve handelingen bij personen die reeds gewelddadig aangelegd zijn en zich in een “agressieve “ situatie bevinden. Chronisch alcoholgebruik kan leiden tot episodes van alcohol-ontwenning, dat op zich ook kan leiden tot agressief en gewelddadig gedrag (Boles & Miotto, 2003).

JONG GELEERD, IS OUD GEDAAN ?

Uit de kwantitatieve analyse blijkt dat jonge, niet-werkende personen, die dakloos zijn én bovendien niet-Belg zijn, bij het plegen van delicten voornamelijk druggerelateerde delicten plegen. Verder is de gemiddelde leeftijd van de verdachten in de

druggerelateerde dossiers lager dan de gemiddelde leeftijd van de verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers. In de druggerelateerde dossiers worden ook meer mannelijke verdachten teruggevonden, behalve bij de druggerelateerde seksuele delicten, waar het aandeel vrouwelijke verdachten hoger is. Dit kan verklaard worden door de link met prostitutie. De meeste delicten worden gepleegd door Belgen, maar voor de druggerelateerde geweldsdelicten is de proportie niet-Belgen hoger, in vergelijking met de Belgen. Verdachten in de druggerelateerde gewelds- en seksuele dossiers hebben tevens significant minder vaak een beroep dan verdachten in de niet-druggerelateerde dossiers.

Ook in het zelfrapportage luik wordt dit profiel bevestigd. De achttien tot 30- jarigen plegen de meeste delicten. De meeste respondenten starten ook op jonge leeftijd met druggebruik. Hun eerste ervaring met druggebruik is vooral om bij de groep te horen. Bovendien is er een sterk statistisch significant* verband tussen samenwonen in stabiel verband of wisselende leefsituaties én het plegen van delicten in het afgelopen jaar. Gebruikers met instabiele leefsituaties plegen dus vaker criminaliteit dan degenen in stabiele leefsituaties. Tot slot werd een verband gevonden tussen opleidingsniveau en het plegen van delicten: hoe hoger het opleidingsniveau van de gebruikers, hoe lager het aandeel delicten dat zij het afgelopen jaar gepleegd hebben.

Dit profiel van personen die druggerelateerde criminaliteit* plegen kan ook teruggevonden worden in de literatuur. Patterson et al toonden aan dat mannen meer criminaliteit plegen dan vrouwen. Niettemin is er een verschil in delicttype. Mannen rapporteren meer betrokken te zijn bij diefstallen en inbraken, terwijl vrouwen eerder betrokken zijn bij prostitutie, drugverkoop en winkeldiefstal (Gandossey, Williams, Cohen & Harwood, 1980). March et al geven in hun studie aan dat druggebruik kan leiden tot sociale exclusie met werkloosheid, dakloosheid en criminaliteit als gevolg. Dakloosheid is hier één van de belangrijkste factoren gerelateerd aan armoede en druggebruik. Een geschiedenis van druggebruik kan namelijk het risico op dakloosheid vergroten. Dezelfde bevindingen werden teruggevonden voor werkloosheid (March, Oviedo-Joekes & Romero, 2006).

CONSENSUELE CRIMINALITEIT

In de bestudeerde politiedossiers inzake inbreuken op de drugwetgeving wordt vooral cannabis vermeld als voornaamste product. Uit gegevens van EWDD, die drugdelicten in Europa optekent, blijkt dat het in de meeste consensuele dossiers* gaat om bezit en/of gebruik van producten, waarbij cannabis in de meeste Europese lidstaten een hoofdrol speelt bij de drugdelicten. Tussen 1996 en 2001 daalde het percentage aangiften van heroïnedelicten in de meeste Europese lidstaten, met uitzondering van het VK. Voor delicten met betrekking tot cocaïne is er daarentegen een stijgende trend waar te nemen (Jaarverslag 2003; De Donder, 2007).

Algemene cijfers tonen aan dat 44% van de criminaliteit gepleegd tegen de drugwetgeving, geassocieerd worden met cannabis (Uniform crime reports, 1996, McBride et al., 2003).

In het zelfrapportage luik van dit onderzoek kon verder aangetoond worden dat een aantal druggebruikers dealen. Bij de bevraging gaven deze personen aan te dealen omwille van de gratis producten die zij dan ter beschikking hebben of omwille van de winsten die

hiermee gepaard gaan. Enkele respondenten gaven echter ook aan te dealen als vriendendienst en niet voor het voorzien van drugs of om louter winstbejag.

De studie van Hunt toonde aan dat enkel een klein aantal van de dealers frequent middelen gebruiken. Zo zijn er enerzijds occasioneel gebruikers die regelmatig dealen, voor ondermeer te genieten van de voordelen hieraan verbonden en anderzijds zijn er *upperlevel* dealers die geen drug gebruiken maar dealen zien als puur winstmiddel. Bij drugsgebruikers, en dan voornamelijk de frequente gebruikers van heroïne en cocaïne kan dealen een deel zijn van hun regelmatige activiteiten. Dealen vindt dan plaats in het kader van het voorzien van middelen aan vrienden of als middel om geld te verkrijgen. Een aantal van deze gebruikende dealers zijn de meest actieve dealers, zij specialiseren zich niet in het dealen maar voegen het dealen toe aan hun reeds bestaande lijstje van criminele activiteiten (Hunt, 1990).

Algemeen besluit

Dit onderzoek werd geplaatst binnen de beleidsmatige en academische relevantie. Op beleidsmatig vlak staat de aanpak van druggerelateerde criminaliteit* hoog op de (inter)nationale agenda. Zowel in het Europees actieplan drugs, als in de federale beleidsnota drugs 2001 en de recente beleidsverklaring van de minister van Justitie (2008), maakt druggerelateerd criminaliteit deel uit van de centrale doelstellingen. Ook in academisch opzicht is de relevantie van deze studie aangetoond. In de internationale literatuur zijn epidemiologische studies over druggerelateerde criminaliteit* schaars en gefragmenteerd. Zeker in België, is de aanwezigheid van epidemiologische data inzake druggerelateerde criminaliteit* onbestaande. Daarom bestaat er een grote nood om, specifiek voor België, kwantitatieve studies te voeren die de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit* meten. Belangrijk bij het ontwikkelen van een integraal en geïntegreerd drugbeleid is immers het ter beschikking hebben van voldoende en kwaliteitsvolle epidemiologische gegevens. Dit onderzoek vult de lacune door een methode te ontwikkelen die in België de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit* meet.

Ondanks deze lacune bestudeerden reeds verschillende onderzoeken de *relatie* tussen druggebruik en criminaliteit. Veel van deze studies geven een dynamische en interactieve relatie aan tussen de twee fenomenen, niettemin impliceert dit geen absolute, causale noch universele relatie. De link tussen drugs en criminaliteit is complex, moeilijk te meten en mag dus niet overschat worden.

De kern van dit onderzoek was een kwantitatieve meting, waarvoor 1087 dossiers werden bestudeerd.

Voor deze meting werden *tien onderzoekslocaties* geselecteerd om de geografische diversiteit van het onderzoek te maximaliseren. Uiteindelijk werden twee grote steden, twee regionale steden, twee kleine steden, drie verstedelijkte gemeenten en één landelijke gemeente geselecteerd. De derde verstedelijkte gemeente is bovendien een grensgemeente met Nederland. Verder werden binnen de tien onderzoekslocaties toevalssteekproeven getrokken van elk 120 feiten.

Bovendien werden *niet alle misdrijfcategorieën* opgenomen in de steekproef. Dit onderzoek beperkte zich, op basis van een literatuurstudie, tot de eigendomsdelicten, de seksuele delicten, de geweldsdelicten en de inbreuken op de drugwetgeving.

Dit heeft tot gevolg dat veralgemeningen van de resultaten naar andere delicttypes of andere regio's niet mogelijk zijn.

13.6% van de geanalyseerde dossiers inzake eigendoms, gewelds- en seksuele delicten, kunnen geclassificeerd worden *druggerelateerd*. Dit komt overeen met de percentages gevonden in de literatuur. Psychofarmacologische*, gevolgd door verwervingscriminaliteit kwamen- naast de restcategorie (criminaliteit gepleegd door druggebruikers)- naar voor als meest voorkomende types van druggerelateerdheid. Zoals op basis van epidemiologische studies over druggebruik in de algemene populatie kan verwacht worden, komt cannabis als product het vaakst voor in de bestudeerde

politie dossiers van de verdachten. Gevolgd door heroïne, dat ook zeer vaak voorkomt in de politie dossiers van de verdachten, wat echter minder in lijn ligt met epidemiologische studies. Ook de combinatie van beide producten scoort hoog in de onderzochte politiedossiers. In meer dan een kwart van de druggerelateerde dossiers gebruikt of bezit de verdachte meerdere producten. De hoge prevalentie voor beide producten in relatie met druggerelateerde criminaliteit*, kan ook teruggevonden worden in de literatuur terzake.

Bovendien is het type product gerelateerd aan het type delict. Bij dossiers inzake eigendomsdelicten werd vooral heroïne teruggevonden. Stimulerende producten vinden worden het vaakst teruggevonden bij de geweldsdossiers. Bij de seksuele delicten wordt vooral melding gemaakt van cannabis. Ook voor deze samenhang werd bewijs teruggevonden in de literatuur.

Verder werd inzicht verkregen in de *geografische spreiding* van druggerelateerde criminaliteit*. Zo neemt het aandeel druggerelateerde criminaliteit* toe naargelang de verstedelijkingsgraad van de onderzoekslocatie toeneemt. Ongeachte de verstedelijkingsgraad van de onderzoekslocatie betreffen de meeste druggerelateerde dossiers eigendomsdelicten. De grote steden vormen hier echter een uitzondering op. In de grote steden worden namelijk hogere aantallen druggerelateerde seksuele dossiers teruggevonden dan druggerelateerde eigendomsdelicten. Het type product verschilt echter meer naargelang onderzoekslocatie, wat kan verklaard worden door de ligging en de verstedelijkingsgraad van de onderzoekslocatie. In de grotere onderzoekslocaties komt het gebruik en/of bezit van heroïne het vaakst voor bij de verdachten, gevolgd door cannabis. Bij de kleinere onderzoekslocaties wordt de omgekeerde trend waargenomen.

Tot slot werd ook het *profiel* van de verdachten in de (niet)-druggerelateerde dossiers nagegaan. Wanneer jonge, dakloze mannelijke verdachten zonder beroep delicten plegen, zijn deze significant vaker druggerelateerd in vergelijking met delicten gepleegd door oudere, niet-dakloze, vrouwelijke en werkende verdachten. Opgesplitst naar de verschillende onderzoekslocaties werden enkele verschillen duidelijk. In de gemeente aan de Belgisch-Nederlandse grens zijn de verdachten in de druggerelateerde dossiers gemiddeld ouder dan in de niet-druggerelateerde dossiers. Qua geslacht ligt in de grote steden het aantal vrouwelijke verdachten in de druggerelateerde dossiers hoger dan in de niet-druggerelateerde dossiers. Het hoge aantal prostituees in de steekproef vormt hier een mogelijke verklaring. Tot slot zijn de dakloze verdachten vooral geconcentreerd in de grote steden, waarbij deze verantwoordelijk zijn voor een belangrijk aandeel druggerelateerde dossiers.

Ter aanvulling van de strafrechtelijke informatie, werden zelfrapportages* afgenomen van 204 druggebruikers en 127 justitiecliënten. Hierbij werd aandacht besteed aan de context van druggerelateerde criminaliteit*. Hieruit kunnen enkele interessante bevindingen getrokken worden. De eerste bevinding heeft betrekking op het verwerven van een inkomen om in hun *drugbehoefte* te voldoen. Zo gaven een groot aantal respondenten aan dat zij eigendomsdelicten plegen om in de drugbehoefte te voldoen. Respondenten geven echter aan dat zij deze eigendomsdelicten niet louter en alleen plegen om in hun drugbehoefte te voldoen maar deze delicten ook plegen om te voorzien in hun levenbehoeftes. Eén vierde van de bevraagde druggebruikende vrouwen heeft zich al ooit in haar leven geprostitueerd en bij ééntiende is er sprake van prostitutie in het

afgelopen jaar. Ook hiervan prostitueerde zich een aantal vrouwen om in hun drugbehoefte te voldoen. Een groot aandeel dealers zijn cannabisgebruikers. Door het dealen verwerven zij producten of winst om hun eigen gebruik te bestendigen.

Daarnaast werd bij de respondenten ook gepeild naar de omstandigheden die hen ertoe aanzette te *starten* met druggebruik of het plegen van criminaliteit. In lijn met het theoretisch kader van dit onderzoek gaven een aantal respondenten aan dat zij omwille van hun druggebruik gestart zijn met het plegen van criminaliteit. De minderheid gaf echter ook aan dat criminaliteit voorafging aan druggebruik. Een laatste groep tenslotte vond de aanleiding terug in individuele (lage zelfcontrole, laag opleidingsniveau) of familiale (misbruik) gecombineerd met socio-economische problemen én de invloed van peers.

Tot slot wordt het *profiel* van de verdachten bij druggerelateerde dossiers bevestigd in het zelfrapportage. Jonge, mannelijke, niet-werkende, dakloze verdachten zijn eerder geneigd tot het plegen van druggerelateerde criminaliteit*. Gebruikers met instabiele leefsituaties plegen bovendien vaker criminaliteit dan degenen in stabiele leefsituaties. Tot slot werd een verband gevonden tussen opleidingsniveau en het plegen van delicten: hoe hoger het opleidingsniveau van de gebruikers, hoe lager het aandeel delicten dat zij het afgelopen jaar gepleegd hebben.

Aanbevelingen

In dit laatste deel worden beleidsaanbevelingen geformuleerd. Deze aanbevelingen hebben niet alleen betrekking op de resultaten van dit onderzoek maar ook op de tekortkomingen waarmee de onderzoeksequipe geconfronteerd werd in het kader van dit onderzoek. Deze beleidsaanbevelingen worden opgesplitst in aanbevelingen die rechtstreeks voortkomen uit de resultaten van het onderzoek enerzijds en de aanbevelingen die hieraan gerelateerd zijn anderzijds.

BELEIDSAANBEVELINGEN DIE VOORTKOMEN UIT HET ONDERZOEK

Beleidsaanbeveling één: monitoring druggerelateerde criminaliteit

Een belangrijke voorwaarde om een drugbeleid uit te werken, is het verkrijgen van een beeld van de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit*. Tot op heden ontbreken hiervoor de nodige gegevens en instrumenten waardoor de verzameling van epidemiologische gegevens over druggerelateerde criminaliteit* in België zeer beperkt bleef.

In België wordt druggebruik niet systematisch geregistreerd wanneer een proces-verbaal wordt opgesteld voor gemeenrechtelijke feiten*. De criminaliteit die gepleegd werd onder invloed van drugs of om aan de drugbehoefte te voldoen is niet expliciet zichtbaar in de politiestatistiek. Deze misdrijven staan enkel als gemeenrechtelijke misdrijven* genoteerd in het PV-register, en de drugcontext valt dus niet uitdrukkelijk te observeren. De mogelijkheid bestaat dus wel voor de registrerende politie om de druggerelateerdheid te melden, maar dit is niet verplicht en gebeurt niet systematisch. Omwille van deze reden diende de onderzoeksequipe een uitgebreide dossierstudie uit te voeren.

De onderzoeksequipe stelde echter vast dat de meting van geregistreeerde druggerelateerde criminaliteit* in de toekomst op een relatief eenvoudige manier kan plaatsvinden, namelijk door de introductie van nieuwe variabelen in het ISLP-registratiesysteem* (zie draaiboek). ISLP* is een gespecialiseerd computersysteem dat door alle lokale politiediensten gebruikt wordt. Het daadwerkelijk in gebruik nemen van deze ontwikkelde methode- die toelaat druggerelateerde criminaliteit* op verschillende momenten in verschillende regio's in kaart te brengen- is dus een zeer belangrijk instrument in het ontwikkelen van een integraal en geïntegreerd drugbeleid.

Beleidsaanbeveling twee: aandacht achtergrond en context

In het kader van deze studie bleek dat in de dossiers niet altijd de noodzakelijke informatie aanwezig was om op een eenvoudige manier de aard en omvang van druggerelateerde criminaliteit* in kaart te brengen. Er wordt immers te weinig aandacht besteed aan de achterliggende problematiek. Zo kan bijvoorbeeld in een dossier van intrafamiliaal geweld sprake zijn van een drugproblematiek. Wanneer de politie aandacht

heeft voor deze problematiek en hiervan melding maakt in het proces-verbaal kan in een volgend stadium een gerichte doorverwijzing geschieden.

Beleidsaanbeveling drie: alcoholgerelateerde criminaliteit

(Inter)nationaal onderzoek naar drugs focust zich vooral op illegale middelen. Ook bij voorliggende onderzoek, betrof het uitgangspunt illegale drugs. Niettemin komt uit het zelfrapportage luik van dit onderzoek naar voor dat er een statistisch significant* verband bestaat tussen het gebruik van alcohol en het plegen van geweldsdelicten. Dit werd gestaafd door andere onderzoeken waarin bewijs gevonden werd voor de samenhang tussen deze alcohol en criminaliteit. Gezien de maatschappelijke en academische relevantie, lijkt een onderzoek met betrekking tot de meting van de aard en omvang van alcoholgerelateerde criminaliteit, evenals de link met gecombineerd gebruik (alcohol en illegale drugs), dus aangewezen.

Beleidsaanbeveling vier: verder onderzoek

Tot slot zijn er nog twee domeinen die verder onderzoek vragen. Dit onderzoek is beschrijvend van aard, waardoor - op basis van de gehanteerde methodologie - geen uitspraken kunnen gedaan worden inzake causaliteit. Zoals aangegeven in het theoretische luik wordt het bestaan van de strikt causale relatie binnen dit onderzoek in twijfel getrokken. Verder onderzoek kan deze hypothese bevestigen of verwerpen. Bovendien werden drughandel en drugproductie niet opgenomen binnen dit onderzoek. In dit onderzoek kwam echter naar voor dat systemische delicten* als type druggerelateerdheid vaak voorkomen. Voorbeeld hiervan is de wraakactie tussen dealer en afnemer. Verder onderzoek waarbij ook systemische delicten*, gekoppeld aan drughandel en -productie op grote schaal opgenomen worden, strekt tot aanbeveling.

GERELATEERDE BELEIDSAANBEVELINGEN

Beleidsaanbeveling vijf: (drug)hulpverlening op verschillende levensdomeinen

Uit de bevindingen van dit onderzoek bleek dat bij een groot aantal daklozen, niet- of lager opgeleiden én personen zonder beroep melding gemaakt werd van druggerelateerde criminaliteit*. Deze resultaten pleiten voor een optimalisering van het bestaande lokale sociaal beleid. Deze aanbeveling is in de eerste plaats van toepassing op steden omdat deze problematiek zich hoofdzakelijk daar manifesteert. Bovendien is het aanbevelingswaardig dat ook het hulpverleningsaanbod zich verder toespitst naar moeilijk bereikbare doelgroepen (dakloze/thuisloze populatie, etnisch-culturele minderheden). Uit onderzoek blijkt immers dat druggebruikers behorend tot etnisch-culturele minderheden minder vaak een beroep doen of er vaak moeilijk in slagen, gebruik te maken van zorgvoorzieningen gezien ondermeer taal- en communicatieproblemen (Derluyn, Vanderplasschen, Alexandre, Stoffels, Scheirs, Vindevogel, Decorte, Franssen, Kaminski, Cartuyvels & Broekaert, 2008). De drughulpverlening dient zich verder ook te richten (in samenwerking met andere actoren:

zoals VDAB) op de verschillende levensdomeinen. Hierbij kan de functie van case management een belangrijke rol spelen. Case management wordt gedefinieerd als een cliëntgerichte interventie die tot doel heeft de coördinatie en de zorgcontinuïteit te optimaliseren, in het bijzonder voor mensen met meervoudige en complexe zorgbehoeftes (Geenens, Vanderplasschen, Broekaert, De Ruyver & Alexandre, 2005). Eén van de functies van de casemanager is namelijk *assessment*. Hierbij worden de verschillende werkpunten of problemen van de cliënt in kaart gebracht. Op basis van deze assessment kan vervolgens worden over gegaan tot directe (hulp en ondersteuning) en/of indirecte (coördinatie) dienstverlening met doorverwijzing van de cliënt naar de bevoegde diensten.

Beleidsaanbeveling zes: een geïntegreerd en integraal beleid

Bovendien pleiten de resultaten van dit onderzoek voor een optimalisering en continuering van het lokaal en federaal drugbeleid. Eerdere onderzoeken toonden verder aan dat drugoverlast, de beleving en de aanpak ervan, zaken zijn die op een geïntegreerde manier moeten benaderd worden.

Een lokaal en supra-lokaal integraal en geïntegreerd beleid bestaat erin dat op de verschillende niveaus, de verschillende actoren door middel van overleg en samenwerking het fenomeen benaderen. De Algemene cel drugs (die voorziet in een verticale en horizontale beleidsafstemming) kan een belangrijke rol spelen om tot een afgestemd, gecoördineerd integraal en geïntegreerd beleid terzake te komen.

In samenspraak met de verschillende besturen dient dus een integraal en geïntegreerd drugbeleid uitgewerkt te worden. Het beleid kan immers effectiever gemaakt worden door het realiseren van op elkaar afgestemde maatregelen inzake preventie, hulpverlening, openbare orde en veiligheid. Zo dienen zij ondermeer te zorgen voor de uitbouw van mogelijkheden voor een betere opvang en begeleiding van middelengebruikers. Dit kan gerealiseerd worden door enerzijds te voorzien in meer opvangmogelijkheden, een gerichtere hulpverlening en aandacht te hebben voor de maatschappelijk reïntegratie van deze populatie. Hierbij valt te denken aan woon- of arbeidsprojecten. Bovendien dient een efficiënt beleid ook aandacht te hebben voor de omwonenden, door het vrijwaren van druggerelateerde overlast.

Beleidsaanbeveling zeven : rijden onder invloed

Uit het zelfrapportagegeluk kwam naar voor dat een hoog percentage respondenten het laatste jaar onder invloed van illegale drugs gereden heeft. Rijden onder invloed van illegale drugs veroorzaakt echter gevaarssituaties, gezien het psychoactieve effect van deze stoffen effect kan hebben op fysieke, cognitieve en psychomotorische vaardigheden. Rijden onder invloed is bovendien van alle leeftijden, niet alleen bij jongeren.

Er dienen dus effectieve preventieve en handhavingsacties op touw gezet te worden.

De gemeenschappelijke verklaring betreffende het toekomstig alcoholbeleid (BS 17/07/2008) benadrukt eveneens de noodzaak om maatregelen betreffende alcohol en verkeer door te voeren.

In een studie uitgevoerd door de Universiteit van Gent en het BIVV (Scheers, Verstraete, Adriaensen, Raes & Tant, 2006 Onderzoek uitgevoerd in opdracht van Federaal Wetenschapsbeleid) kwam naar voor dat de parketten verschillende opdrachten geven aan de politie in verband met de controles betreffende het gecombineerd gebruik van alcohol en drugs. Zo schrijven sommige parketten voor dat, na een positieve alcoholtest, geen verdere testen naar druggebruik meer mogen gebeuren, andere parketten laten dit wel toe. Niettemin voorzien de wetgevende documenten terzake nochtans de mogelijkheid van het vaststellen van twee overtredingen. Bovenvermeld onderzoek geeft daarom aan dat *camouflage* van druggebruik vaak voorkomt: bestuurders weten dat na een positieve alcoholtest geen drugtest meer zal uitgevoerd worden. Dit probleem bestaat vandaag de dag nog steeds. Daarom dient enerzijds voorzien te worden in meer preventieve maatregelen zoals mediacampagnes, verspreiding van posters of flyers in het uitgaansmilieu, horecazaken en andere. Anderzijds, wat betreft de handhaving, kunnen ook enkele aanbevelingen gemaakt worden. Zo lijkt het aangewezen dat politie-inspecteurs bij vermoeden van druggebruik, naast de alcoholtest een bijkomende drugtest (bijvoorbeeld speekseltest) afnemen. Net als in het eerder vermelde rapport, wordt in dit onderzoek bovendien een éénvormig optreden van alle parketten aanbevolen. Dit impliceert tevens een afschrikkend, generaal-preventief effect ten aanzien van het rijden onder invloed van illegale drugs.

Beleidsaanbeveling acht: doorverwijzingen naar hulpverlening

Personen bij wie een verslavingsproblematiek aan de grondslag van hun gepleegde delicten ligt, dienen bij voorkeur naar de drughulpverlening doorverwezen te worden. Alternatieven op elk niveau van de strafrechtsbedeling dienen daarom gestimuleerd te worden. Onderzoek toont immers aan dat, niettegenstaande verschillen in het profiel van de personen aan wie een alternatief wordt verleend, er op alle echelons sprake was van een reductie in recidive nadat het alternatief werd voorgesteld/opgelegd (De Ruyver, Ponsaers, Lemaître, Macquet, De Wree, Hodeige, Pieters, Cammaert, & Sohier, 2007). Deze doorverwijzingen geschieden best in een zo vroeg mogelijk stadium, in casu op het niveau van opsporing en vervolging. Gezien de wijziging in de toepassing van de bemiddeling in strafzaken (circulaire 1998- die stelt dat bemiddeling in strafzaken niet meer kan toegepast worden bij slachtofferloze misdrijven) bestaat er in de praktijk slechts één mogelijkheid om op parketniveau een doorverwijzing naar de hulpverlening te realiseren, namelijk de praetoriaanse probatie. Binnen het gerechtelijk arrondissement Gent loopt sinds 2005 echter het pilootproject Proefzorg, dat kadert binnen deze praetoriaanse probatie, maar waarbij de invulling en omkadering meer uitgewerkt is. Recent werd binnen de rechtbank van eerste aanleg te Gent ook gestart met een nieuw project voor problematische druggebruikers die in contact komen met justitie, namelijk de “drugbehandelingskamer”. Het doel van deze projecten is personen die druggerelateerde criminaliteit* plegen, sneller en efficiënter door te verwijzen naar de hulpverlening.

Beleidsaanbeveling negen: uitbreiden behandelingsmogelijkheden in de gevangenis

Een belangrijk aantal druggebruikers die criminaliteit plegen, hebben een kans om in de gevangenis terecht te komen. Zeker deze druggebruikers die ernstigere feiten gepleegd

hebben. Dit druggebruik wordt in de gevangenis vaak bestendig. Dit alles impliceert dat de gevangenis een opportuniteit kan betekenen in de nood aan behandeling ten aanzien van middelengebruikende delinquenten. Voor een aantal middelengebruikers betekent de gevangenis immers het enige contact met een officiële instantie. Op dat ogenblik kan een nieuwe kans ontstaan in te grijpen op de situatie van de middelengebruiker. Onderzoek heeft bovendien aangetoond dat intramurale behandeling toekomstig druggebruik en recidive kan voorkomen (Mackenzie, 2006)

De behandelingsmogelijkheden die tot op heden in de gevangenis bestaan, zijn echter schaars. Niettemin is er voor deze populatie een grote nood aan drugbehandeling (Therapeutische gemeenschap*, drugvrije afdelingen,...). Even belangrijk, of zelfs belangrijker dan drugbehandelingsmogelijkheden binnen de gevangensmuren, is het voorzien van de nodige nazorg*. Onderzoek toont namelijk aan dat behandeling in de gevangenis een positief effect heeft op recidive en druggebruik, zeker wanneer voorzien wordt in nazorg* (Simpson, 1997).

Beleidsaanbeveling tien: opvang prostituees

In het kader van het zelfrapportageonderzoek* bleek dat éénvierde van de vrouwen zich al ooit heeft geprostitueerd en dat ééntiende van de vrouwen zich recent prostitueerde. Straathoekwerk kan zich nog meer richten op de (druggebruikende) prostituees. Vrouwen die zich onder druk prostitueren of vrouwen die zich prostitueren om in de drugbehoefte te voldoen, zijn de prioritaire doelgroep. Belangrijk hierbij is dat er linken worden gelegd met opvangmogelijkheden en maatschappelijke dienstverlening. Ook gezondheidsbevorderend (doorverwijzing naar artsen) werken dient deel uit te maken van de dienstverlening naar deze populatie. Straathoekwerk ten aanzien van prostituees wordt momenteel echter bemoeilijkt gezien de geringere zichtbaarheid door het gedwongen verdwijnen van de straat- en raamprostituees uit het straatbeeld.

Conclusion générale

La criminalité liée aux drogues* est, sur le plan politique, une question sensible. Pour preuve, cette thématique tient une place importante dans l'agenda politique (inter)national. Au niveau européen, nous pouvons constater que la réduction de la criminalité liée aux drogues* constitue un des objectifs stratégiques du plan d'action européen relatif aux drogues (2005-2008). Au niveau national également, tant dans la note politique du gouvernement fédéral relative à la drogue de 2001 que lors de la récente déclaration politique d'avril 2008 du Ministre de la Justice, la criminalité liée aux drogues* apparaît partout comme un des objectifs essentiels.

Nous avons fourni dans ce rapport quelques éclaircissements sur le contexte tant politique que social dans lequel cette étude s'est inscrite. Il faut souligner que sur le plan académique également, la pertinence de cette étude a été aussi démontrée.

Dans la littérature internationale, les études épidémiologiques relatives à la criminalité liée aux drogues* sont rares et laconiques. Dans notre pays, les difficultés d'obtenir de telles données sur ce thème sont avérées. C'est pourquoi, il s'avère utile, spécifiquement en Belgique, d'initier des études quantitatives afin de mesurer la nature et le volume de la criminalité liée aux drogues*. Précisément, l'objectif central de cette recherche était de réaliser une première mesure de ce phénomène. Dans cette logique, notre étude avait également pour finalité de remédier à la lacune évoquée ci-avant en développant une méthode qui permette des mesures régulières de la nature et du volume de la criminalité liée aux drogues*, en Belgique.

En dépit de la pauvreté des données disponibles, nous avons identifié différentes études examinant la relation entre l'usage de drogue et la criminalité. La plupart de ces études font état d'une relation dynamique et interactive entre les deux phénomènes sans en inférer une liaison absolue, causale ou encore universellement identifiable. Il en ressort que le lien entre drogue et criminalité est complexe, difficile à mesurer et ne doit pas par conséquent être surestimé.

Le coeur de cette recherche était véritablement de réaliser une mesure quantitative. Lors de la première mesure du phénomène, nous avons sélectionné *dix lieux de recherche* afin d'optimiser la diversité géographique de notre étude. Notre choix s'est porté sur deux grandes villes, deux villes régionales, deux petites villes, trois communes «à morphologie croissante» et une commune rurale. Notons qu'une des communes «à morphologie croissante» est frontalière avec les Pays-Bas.

Dans un second temps, nous avons tiré pour chacun des lieux de recherche un échantillon au hasard comprenant à chaque fois 120 faits. Nous n'avons pas englobé dans l'échantillon toutes *les catégories de délits*. Sur base d'une étude de littérature, nous nous sommes limités aux délits liés à la propriété, aux délits sexuels, aux délits liés à la violence et aux infractions à la législation sur les stupéfiants. Par conséquent, soulignons que généraliser nos résultats à d'autres types de délits ou encore pour d'autres régions ne serait pas opportun.

Parmi les 1087 dossiers analysés, 13.6% des dossiers analysés - dans les catégories délits liés à la propriété, délits liés à la violence et délits sexuels - ont pu être catégorisés comme liés aux drogues. Ce résultat est concordant avec les pourcentages trouvés dans la littérature. Les délits psychopharmacologiques* suivis par les délits acquisitifs sont - à côté de l'usage de drogues illégales - les types de criminalité liée aux drogues* les plus fréquemment identifiés dans les dossiers.

Conformément aux résultats des études épidémiologiques menées dans la population générale relativement à la consommation de drogues, c'est le cannabis qui a été le produit plus couramment mentionné lors de l'analyse des dossiers de police. Après le cannabis, la deuxième drogue illicite qui figurait très souvent dans les dossiers de police était l'héroïne. Ce dernier constat correspond moins à ce qui se ressort des résultats observés des études épidémiologiques. L'association de deux produits atteignait aussi de hauts pourcentages dans les dossiers de police. En effet, il est apparu dans plus d'un quart des dossiers liés aux drogues que le suspect avait consommé ou était en possession de plusieurs produits. Dans le même sens, la forte prévalence des mélanges de produits associés à la criminalité liée aux drogues* est aussi régulièrement signalée dans la littérature.

De surcroît, nous avons pu mettre en relation le type de produit avec le type de délit. Dans les dossiers relatifs aux délits liés à la propriété, nous avons essentiellement trouvé de l'héroïne. Les produits stimulants ont été identifiés le plus souvent dans les délits liés à la violence. C'est le cannabis dont il a été fait la plupart du temps mention dans les délits sexuels. Ces observations sont également conformes à ce que décrit la littérature.

Notre intérêt s'est aussi porté sur la répartition géographique de la criminalité liée aux drogues*. Nous avons remarqué que la part de criminalité liée aux drogues* augmentait en fonction du degré d'urbanisation du lieu de recherche. Cependant, et en dépit de la taille du lieu de recherche, la majorité des dossiers liés aux drogues ont été identifiés au sein des délits liés à la propriété. Les grandes villes analysées dans le cadre de cette étude constituent ici une exception. En effet, dans ces dernières, nous avons compté au sein des délits sexuels un nombre plus élevé de dossiers liés aux drogues que dans les délits liés à la propriété classifiés en lien avec la problématique. La localisation de la localité et son degré d'urbanisation peuvent expliquer que le type de produit diffère et évolue véritablement en fonction du lieu de recherche. Dans les lieux de recherche les plus grands, nous avons pu noter que c'est la consommation et/ou la possession d'héroïne dont il était fait le plus souvent mention pour les suspects, suivie par le cannabis. La tendance inverse s'est révélée dans les plus petits lieux de recherche.

Enfin, nous avons tenté de dresser le profil des suspects dans les dossiers (non)-liés aux drogues. Les délits commis par des suspects qui sont de jeunes hommes sans domicile fixe et sans profession sont statistiquement davantage liés aux drogues par comparaison avec les délits qu'ont commis des suspects plus âgés, possédant un domicile, de sexe féminin et ayant un emploi. Nous avons pu clairement mettre en lumière quelques différences apparues en fonction des différents lieux de recherche. Ainsi, dans les

communes situées à la frontière belgo-néerlandaise, les suspects identifiés dans les dossiers liés aux drogues étaient en moyenne plus âgés que les suspects des dossiers non liés aux drogues. Il ressort aussi de l'analyse que dans les grandes villes, nous avons distingué davantage de suspectes féminines dans les dossiers liés aux drogues que dans les dossiers non concernés par cette problématique. Le nombre élevé de prostituées dans l'échantillon peut en constituer une possible explication. Remarquons également que les suspects sans domicile fixe sont concentrés dans les grandes villes et sont associés à une très large partie du nombre de dossiers liés aux drogues.

En complémentarité avec les informations obtenues par les dossiers de police, 204 usagers de drogue et 127 clients de justice ont été interviewés. Le volet self-report* a permis de faire émerger des résultats instructifs en portant une attention spécifique au contexte de la criminalité liée aux drogues*. Une première constatation a trait à la préoccupation marquée d'obtenir de l'argent pour financer la consommation. En effet, un grand nombre de participants a expliqué commettre des délits liés à la propriété pour pouvoir satisfaire à la consommation. D'autres ont dit commettre de tels délits non seulement pour assurer leur consommation mais aussi pour assumer les besoins élémentaires de la vie quotidienne. Un quart des usagères de drogue interrogées a révélé s'être déjà prostituée dans sa vie et pour une sur dix, il en était question au cours de l'année dernière. Nous avons pu constater qu'un certain nombre de ces femmes se livraient à cette activité pour financer leur consommation. En ce qui concerne le deal, nous avons observé qu'une grande partie des dealers sont des consommateurs de cannabis. Le deal leur permet d'avoir toujours les produits à leur disposition et les gains retirés financent, entre autres, la consommation.

Nous avons aussi sondé auprès des participants au questionnaire les circonstances qui ont pu les inciter à consommer des drogues ou à passer à l'acte délinquant. Conformément à la théorie déjà évoquée, certains répondants ont expliqué que leur consommation de drogues les avait incités à commettre des délits. Pour une minorité d'entre eux, c'est la délinquance qui a précédé la consommation de drogues illicites. D'autres encore ont trouvé des motifs pour justifier leur consommation de drogues et leur passage à l'acte délinquant dans des facteurs individuels (peu de self-contrôle, niveau de formation modeste) ou familiaux (abus) combinés avec des contraintes socio-économiques et l'influence des pairs.

Ajoutons encore que le profil des suspects brossé dans les dossiers liés aux drogues a été confirmé par le volet self-report*. En effet, nous avons identifié que ce sont principalement les suspects masculins, jeunes, n'ayant pas d'emploi et sans domicile fixe qui étaient les plus enclins à la commission de faits liés aux drogues. Les usagers qui connaissaient des conditions de vie instables ont commis plus souvent des délits que ceux qui bénéficiaient d'une situation familiale stable. Nous avons aussi mis au jour un lien entre le niveau de formation et la commission de délits. Il s'est avéré que plus élevé était le niveau de formation des usagers et plus faible était le nombre de délits qu'ils ont dit avoir commis au cours des douze derniers mois.

Recommandations

Dans cette dernière partie, nous formulons des recommandations à destination des décideurs politiques. Ces recommandations ne sont pas toutes directement liées aux résultats de cette étude mais sont également basées sur les difficultés auxquelles a été confrontée l'équipe de recherche dans le cadre de cette étude. Parmi les recommandations politiques, nous distinguons celles qui découlent directement des résultats de la recherche et celles qui s'en inspirent plus indirectement.

RECOMMANDATIONS POLITIQUES ISSUES DE LA RECHERCHE

Première recommandation : un monitoring de la criminalité liée aux drogues

Une condition essentielle pour développer une politique en matière de drogue est l'obtention d'une image de la nature et du volume de la criminalité liée aux drogues*. Jusqu'à présent, les données utiles à ce sujet faisaient défaut et les instruments permettant la collecte des données épidémiologiques relatives à la criminalité liée aux drogues* étaient très limités, en Belgique.

Dans notre pays, l'usage de drogue n'est pas systématiquement mentionné lorsqu'un procès-verbal est dressé pour des faits infractionnels. La criminalité commise sous l'influence de drogues ou pour satisfaire à sa consommation n'est pas visible de façon immédiate dans les statistiques de la police. Ces délits figurent seulement comme des faits infractionnels dans le registre des procès-verbaux et la problématique de la drogue n'est donc pas expressément observée. Le policier qui rédige le procès-verbal a la possibilité de mentionner que le délit est intervenu dans un contexte lié aux drogues mais cela n'est pas une obligation et n'est donc pas systématiquement relevé. C'est en raison de ces observations que l'équipe de recherche a entrepris une vaste étude des dossiers. Les chercheurs peuvent assurer qu'à l'avenir, la mesure de la criminalité liée aux drogues* pourra s'effectuer de manière simplifiée, notamment par l'introduction de nouvelles variables dans le système informatique ISLP* (voir le scénario). ISLP* est un système informatisé spécialisé utilisé par les services locaux de police et dans lequel les procès-verbaux sont rédigés. L'utilisation concrète sur le terrain de notre méthode- qui permet de répertorier à différents moments dans différentes régions la criminalité liée aux drogues*- est véritablement un instrument très précieux dans le développement d'une politique en matière de drogue intégrale et intégrée.

Deuxième recommandation: percevoir la toile de fond et le contexte

Dans le cadre de cette étude, il est apparu que nous ne disposions pas toujours dans les dossiers d'informations suffisantes pour identifier de manière simple la nature et le volume de la criminalité liée aux drogues*.

Nous avons pu relever que trop peu d'intérêt était porté à la problématique sous-jacente à l'acte délictueux. En effet, il est possible de discerner une problématique liée aux drogues dans un dossier de violence familiale, par exemple. Lorsque la police porte de l'intérêt à cette problématique et en fait mention dans le procès-verbal, elle ouvre alors la possibilité, lors d'un stade ultérieur, d'orienter le suspect de manière ciblée.

Troisième recommandation: la criminalité liée à l'alcool

La recherche (inter)nationale sur les drogues se focalise principalement sur les drogues illégales.

La recherche déjà évoquée dans ce document avait, elle aussi, comme point central les drogues illicites. Toutefois, il est ressorti du volet self-report* de notre étude qu'une liaison statistiquement significative* existe entre la consommation d'alcool et la commission de délits liés à la violence. Cela a été confirmé par d'autres recherches dans lesquelles le lien entre la consommation d'alcool et la criminalité a été mis en évidence. Vu la pertinence sociale et académique de ce constat, une recherche qui traiterai de la mesure de la nature et du volume de la criminalité liée à l'alcool ainsi que du phénomène de polyconsommation (usage combiné d'alcool et de drogues illégales), serait un atout.

Quatrième recommandation: aller plus loin dans l'étude

Nous désirons également souligner que deux domaines demandent à être étudiés plus en profondeur. Comme cette étude est de nature descriptive, il n'a pas été possible de se prononcer - sur base de la méthodologie utilisée - au sujet de la causalité. Comme nous l'avons déjà indiqué dans le volet théorique, nous mettons en doute le postulat d'une relation causale stricte entre les deux phénomènes. Une étude plus approfondie permettrait de confirmer ou d'infirmer cette hypothèse. En outre, le trafic et la production de drogues n'ont pas été englobés dans cette étude.

Dans cette recherche, les délits systémiques* ont été envisagés comme un type de délit lié aux drogues. Une illustration de ceux-ci est un règlement de compte entre dealer et client. Il serait opportun de poursuivre une recherche dans laquelle les délits systémiques*, associés au trafic et à la production de drogues, seraient traités à grande échelle.

RECOMMANDATIONS POLITIQUES LIEES A LA RECHERCHE

Cinquième recommandation: le secteur de l'aide (en matière de drogue) dans différentes sphères de vie

Sur base des résultats de cette recherche, il apparaît que pour une grande part des personnes sans domicile fixe, pour les individus n'ayant pas de qualification ou bénéficiant d'un faible niveau d'études ou encore pour les personnes sans emploi, il a été question de criminalité liée aux drogues*. Ces résultats plaident en faveur d'une optimisation de la politique sociale actuelle.

Cette recommandation touche prioritairement les villes parce que c'est dans ces dernières que cette problématique se manifeste essentiellement.

Il est par ailleurs recommandé que l'offre d'aide en matière de drogue soit étendue aux groupes cibles difficilement accessibles (SDF, minorités ethniques et culturelles). La recherche montre en effet que les usagers de drogues appartenant aux minorités ethniques

et culturelles font moins souvent ou plus difficilement appel au réseau de soins en raison notamment de problèmes de communication, principalement linguistiques (Derluyn, Vanderplasschen, Alexandre, Stoffels, Scheirs, Vindevogel, Decorte, Franssen, Kaminski, Cartuyvels, Broekaert, 2008).

Le secteur de l'aide en matière de drogue pourrait aussi se développer (en collaboration avec d'autres acteurs, comme l'ONEM) dans différentes sphères de vie. A ce propos, la fonction de case management pourrait jouer un rôle important. Le case management est défini comme une intervention ciblée sur un client dont l'objectif est d'optimiser la coordination et la continuité des soins, en particulier pour des personnes connaissant des besoins en soins multiples et complexes (Geenens, Vanderplasschen, Broekaert, De Ruyver en Alexandre, 2005). Une des fonctions du case manager est notamment l'évaluation. Il s'agit d'estimer les différentes lacunes ou problèmes du client. Sur base de cette évaluation, il est possible de d'orienter le client vers les services compétents qu'il soit question d'un service qui propose une aide directe (aide et soutien) et/ou une aide indirecte (coordination).

Sixième recommandation: une politique intégrée et intégrale en matière de drogue

De plus, les résultats de cette étude militent également en faveur de l'optimisation et de la continuité de la politique locale et fédérale en matière de drogue. Les résultats des études antérieures ont montré que les nuisances en matière de drogue, la manière de les vivre et de les traiter doivent être envisagées de manière intégrée.

Une politique locale et supra locale intégrée suppose que différents acteurs approchent ce phénomène grâce à la concertation et à la collaboration. La Cellule Générale Drogues (qui prévoit une concertation politique verticale et horizontale) peut jouer un rôle important afin de mettre sur pied une politique intégrale et intégrée.

C'est par le dialogue entre différentes administrations que devrait être développée une politique intégrale et intégrée en matière de drogue. Cette politique pourrait être réalisée de manière plus effective par la mise au point de mesures concordantes dans les secteurs de la prévention, de l'aide, de l'ordre public et de la sécurité. Il faudrait, entre autres, veiller à soutenir le développement de possibilités afin d'offrir un meilleur accueil et un accompagnement des consommateurs de drogues. Concrètement, cela pourrait être réalisé en prévoyant davantage de possibilités d'accueil, une offre de soins ciblée, ainsi qu'en gardant à l'esprit la réintégration sociale de cette population. On peut penser dans ce cadre à des projets concernant le logement ou le travail. D'ailleurs, une politique efficiente pourrait aussi prendre en considération les riverains pour les préserver des nuisances liées aux drogues.

Septième recommandation: rouler sous influence

Sur base du volet self-report*, nous avons distingué qu'un fort pourcentage de répondants avaient pris le volant sous l'influence de drogues illégales au cours des douze derniers mois. Rouler sous influence de drogues illicites peut entraîner des situations dangereuses, étant donné l'effet psycho-actif que ces substances peuvent avoir sur les aptitudes physiques, cognitives et psychomotrices du conducteur. Remarquons que la

conduite sous influence est une thématique qui touche tous les âges et pas seulement les jeunes.

L'utilité de mettre sur pied des actions préventives effectives et de soutien est avérée.

L'explication commune concernant la future politique en matière d'alcool (MB 17/07/2008) accroît également la nécessité de disposer de mesures en matière d'alcool au volant.

Dans une étude menée par l'université de Gand et le BIVV (Scheers, Verstraete, Adriaensen, Raes, Tant, 2006 Recherche soutenue et financée par la Politique Scientifique Fédérale), il est apparu que les parquets donnaient des directives différentes à la police en ce qui concerne l'usage combiné d'alcool et de drogues. Ainsi, certains parquets préconisent, après un test positif à l'alcool, de ne pas procéder à d'autres tests concernant un usage de drogues alors que d'autres parquets le recommandent. Néanmoins, nous pouvons souligner que légalement, la possibilité existe de constater deux infractions. L'étude déjà évoquée ci-dessus parle à ce propos de *camouflage* de l'usage de drogues, camouflage qui se déroule fréquemment lorsque les conducteurs sont au courant qu'après un test positif à l'alcool, aucun test relatif aux drogues ne sera réalisé. Ce problème existe encore à l'heure actuelle. C'est pourquoi il serait judicieux de prévoir davantage de mesures préventives telles que les campagnes médiatiques, la distribution de posters ou de dépliants dans le milieu festif, dans le secteur de l'horeca ainsi que davantage de contrôles dans les lieux publics. Quelques remarques concernent également le maintien de l'ordre.

Ainsi, on pourrait prescrire que les inspecteurs de police, en cas de soupçon de consommation de drogue, puissent faire passer, à côté d'un test alcool, un test complémentaire (test salivaire) en matière de drogues. Comme suggéré dans le rapport évoqué dans cette section, il serait d'une importance cruciale que tous les parquets énoncent des directives uniformes. Ceci impliquant aussi un effet intimidant, préventif général au sujet de la conduite sous influence de drogues illicites.

Huitième recommandation: orientation vers le secteur de l'aide en matière de drogue

Pour les individus chez lesquels on a pu discerner que la dépendance à la drogue constituait un fondement de leurs délits, il serait préférable d'envisager une orientation vers le secteur de l'aide en matière de drogue. C'est pourquoi, proposer des alternatives à chaque échelon du traitement pénal devrait être encouragé. En dépit de la diversité des profils des personnes concernées par une mesure alternative, la recherche a montré qu'à chaque échelon, on a pu constater une réduction de la récidive après que la mesure alternative ait été proposée/imposée (De Ruyver, Ponsaers, Lemaître, Macquet, De Wree, Hodeige, Pieters, Cammaert, & Sohier, 2007). Cette orientation devrait déjà survenir à un stade précoce, dans ce cas au niveau du parquet. En raison des variations qui peuvent survenir en matière d'intervention pénale (circulaire 1998- qui prévoit la fin de l'application de la médiation pénale pour les délits sans victimes), c'est seulement à ce niveau que -dans la pratique- réside une possibilité de réaliser un renvoi vers ce secteur, notamment grâce à la probation prétorienne. Dans l'arrondissement judiciaire de Gand, le projet pilote Proefzorg qui a été mis en place depuis 2005 s'inscrit dans le cadre de la probation prétorienne en proposant un schéma de fonctionnement déjà bien développé. Le tribunal de première instance de Gand a également lancé récemment un nouveau

projet pour les usagers problématiques de drogues qui sont en contact avec la justice : «la chambre du traitement en matière de drogue». Ces projets permettent aux personnes qui ont commis des faits en lien avec la drogue d'être orientées plus rapidement et avec davantage d'efficacité.

Neuvième recommandation: des possibilités de traitement élargies en prison

Une grande part des usagers de drogues qui commettent des délits connaissent l'éventualité de se retrouver en prison. C'est du moins une probabilité pour les usagers qui ont commis des faits d'une certaine importance. Cette consommation de drogues est souvent maintenue en prison.

Cela implique que la prison peut représenter une opportunité pour proposer un traitement aux détenus consommateurs de drogues. La détention peut représenter une nouvelle chance de prendre en compte la situation d'un consommateur de drogues.

Les possibilités de traitement qui existent jusqu'à présent, en prison, sont limitées. Néanmoins, l'utilité pour cette population de suivre un traitement en matière de drogue n'est pas débattue (Communauté thérapeutique, Service de désintoxication ...). S'il est important de prévoir des possibilités de traitement en cette matière lors de la détention, soulignons aussi qu'il s'avère véritablement essentiel de prévoir des postcures suffisantes. La recherche montre en effet que un tel traitement en prison a un effet positif sur la récidive et l'usage de drogue et ce, d'autant plus, quand une postcure* est prévue (Simpson, 1997).

Dixième recommandation: accueil des prostituées

Dans le cadre du volet self-report*, nous avons pu voir qu'un quart des femmes ont dit s'être déjà prostituées et que dix pourcents d'entre elles s'étaient livrées récemment à cette activité. Il serait important que la mission des travailleurs de rue soit encore davantage orientée sur les prostituées (consommatrices de drogues). Les femmes qui sont contraintes de se prostituer ou les femmes qui le font pour subvenir à leurs besoins en drogues feraient partie du groupe cible prioritaire. Il serait judicieux que des ponts puissent être jetés entre les possibilités d'accueil et l'offre des services sociaux. Dans la même logique, il s'agirait aussi de favoriser (promouvoir) l'accès aux soins de santé (orientation vers les médecins) à cette population.

Remarquons à ce propos que la tâche des travailleurs de rue envers les prostituées se complique toujours davantage à l'heure actuelle parce que leur visibilité est diminuée en raison, notamment, du déplacement imposé de ces dernières hors des rues ou des vitrines où elles exerçaient leurs activités.

Bibliografie

Aebi, M. F., 'Comment mesurer la délinquance des toxicomanes adultes ? : Une comparaison empirique de la validité des registres de police et des sondages de délinquance auto-reportée', *Criminologie*, 2002, 107-131.

Aebi, M. F., Jaquier, V., 'Les sondages de délinquance autoreportée: origines, fiabilité et validité', *Déviance et Société*, 2008, 32, n°2, 205-227.

Anseau, M., Gustin, F., Hodiaumont, F., Lemaitre, A., Lo Bue, S., Lorant, V., Portet, M.-I., Reggers, J., Tyberghein, M., et Van Deun, P. (2005), *Délivrance d'héroïne sous Contrôle médical – étude de faisabilité et de suivi*, Gent, Academia Press.

Atkinson, R., & Flint, J. (2001). Accessing hidden and hard-to-reach populations: snowball research strategies. *Social Research Update, Summer 2001*(33).

Atkinson, R. & Flint, J. (2003), 'Sampling, snowball: accessing hidden and hard-to-reach populations'. In Miller, R.L. et Brewer, J.D. (eds.), *The A-Z of Social Research, A Dictionary of Key Social Science Research Concepts*, London, Sage Publications, 274-280.

Australian institute of criminology.(2004). *The relationship between drugs and crime*. Canberra : Australian Institute of Criminology.

Bachman, R. et Schutt, R.K. (2003), *The practice of research in criminology and criminal justice*, London, Sage Publication, 176.

Barre, M.-D. (1999). Les liaisons statistiques entre infractions à la législation sur le stupéfiants et délinquances. In FAUGERON, C. (Ed.), *Les drogues en France : politiques, marchés, usages*, (pp.x). Chêne-Bourg : Georg

Bean, P. & Wilkinson, C. (1988). Drug taking, crime and the illicit supply system, *British journal of addiction*, 83, 533-539.

Bean, P. (2002) *Drugs and crime*. Devon: Willian Publishing.

Beaud, S. & Weber, F. (1997), *Guide de l'enquête de terrain*, Paris : La Découverte.

Beleidsnota van de federale regering in verband met de drugproblematiek, 2001.

Bennett, T. (1990). Link between drugs misuse and crime. *British journal of addiction*, 85, 833-835.

Bennett, T. (2000). *Drugs and crime: the results of the second developmental stage of the NEW-ADAM programme*. London: Home Office - Research, Development and Statistics Directorate.

Bennett, T., & Holloway, K. (2004). *Drug use and offending: summary results of the first two years of the NEW-ADAM programme*. London: Home Office: Research, Development and Statistics Directorate.

Bennett, T. and Holloway, K. (2005). Disaggregating the Relationship Between Drug Misuse and Crime. *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 38, 102-121.

Bennett, T., Holloway, K. & Farrington, D. (2008). The statistical association between drug misuse and crime: a meta-analysis. *Aggression and violent behavior*, 13, 107-118.

Bertaux, D. (2006), *L'enquête et ses méthodes. Le récit de vie*, Paris : Armand Colin.

Best, D., Man, L. H., Gossop, M., Harris, J., Sidwell, C., & Strang, J. (2001). "Understanding the developmental relationship between drug use and crime: are drug users the best people to ask?" *Addiction Research & Theory*, 2001(9), 151-164.

Best, D., Sidwell, C., Gossop, M., Harris, J., & Strang, J. (2001). Crime and expenditure amongst polydrug misusers seeking treatment - the connection between prescribed methadone and crack use, and criminal involvement. *British Journal of Criminology*, 2001(41), 119-126.

Billiet, J. et Waeye, H. (Eds.) (2003), *Een samenleving onderzocht – methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*, Antwerpen, Uitgeverij De Boeck.

Billiet, J. (2003), 'De selectie van de eenheden: steekproeven'. In *Een samenleving onderzocht. Methodes van social-wetenschappelijk onderzoek*, Billiet, J. et Waeye, H., (eds.), Antwerpen, Uitgeverij De Boeck, 181-221.

Biernacki, P. et Waldorf, D. (1981), 'Snowball sampling – problems and techniques of chain referral sampling', *Sociological methods and research*, 141-163

Blacken, P. (1994), *European Addiction Severity Index*. Version néerlandaise et française: www.desleutel.be

Boles, S. and Miotto, K.(2003), Substance abuse and violence: a review of literature. *Aggression and violent behavior*, 8, 155-174.

Bränstör, R., Sjöström, E. and Andreasson, S. (2007) Individual, group and community risk and protective factors for alcohol and drug use among Swedish adolescents. *European journal of public health*, 18, 12-18.

Bretteville-Jensen, A.L. and Sutton, M. (1996) The income generating behaviour of injecting drug users in Oslo, *Addiction*, 91, 63-79.

Brochu, S. (2006), *Drogue et criminalité. Une relation complexe*, Bruxelles, Ottawa, Montréal, De Boeck, Les presses de l'Université d'Ottawa, Les presses de l'Université de Montréal.

Brochu, S. (1997) Drogues et criminalité : point de vue critique sur les idées véhiculées. *Déviance et société*, 21, 303-314.

Brookman, F., & Maguire, M. (2002). *Reducing homicide: a review of the possibilities*. London: Home Office.

Brunelle, N., Brochu, S. & Cousineau, M.-M. (x) Drug-crime relations among drug-consuming juvenile delinquents : a tripartite model and more. *Contemporary Drug Problems*, 27, 835-866

Casavant, L. et Collin, C. (2001), *La consommation de drogues illicites et la criminalité : Une relation complexe*, Ottawa, Bibliothèque du Parlement.

Chaiken, J.M. en Chaiken, M.R.(1990). Drugs and predatory crime. In: Tonry, M. en Wilson, J.Q. (Eds.). *Drugs and crime*. Chicago: The University of Chicago Press.

Coid, J., Carvell, A., Kittler, Z., Healey, A., & Henderson, J. (2000). *"The impact of methadone treatment on drug misuse and crime"*. London: Home Office Research, Development and Statistics Directorate Research Finding

Converse, J.M. et Presser, S. (1986), *Survey Question. Handcrafting the Standardized Questionnaire*, Beverly Hills: Sage Publications.

Cusick, L. (2005) Trapping in drug use and sex work careers. *Drugs: education, prevention and policy*, 12, 369-379.

Daly, M., Argeriou, M., McCarty, D., Callahan, J. J., Shepard, D. S., & Williams, C. N. (2000). The costs of crime and the benefits of substance abuse treatment for pregnant women. *Journal of Substance Abuse Treatment*(19), 445-458.

Dantzker, M.L. et Hunter, R.D. (2000), *Research Methods for Criminology and Criminal Justice*, Boston, Butterworth/Heinmann, 117.

Decorte, T. (2000), *The Taming of Cocaine*. Brussel, VUB University Press.

Decorte, T., Kaminski, D., Muys, M. & Slingeneyer, T. (2005) *Problematisch gebruik van (illegale) drugs*, Gent: Story Scientia.

Decorte, T., De Ruyver, B., Ponsaers,P., Bodein, M., Lacroix, M.C., Lauwers, S., Tuteleers, P. (2003). *Drugs en overlast*. Gent: Academia Press.

Degenhardt, L., Barker, B., & Topp, L. (2004). Patterns of ecstasy use in Australia: findings from a national household survey. *Addiction*, 99, 187-195.

Degenhardt, L., Day, C., Hall, W., Conroy, E., & Gilmour, S. (2005). Was an increase in cocaine use among injecting drug users in New South Wales, Australia, accompanied by an increase in violent crime, *BMC Public Health*, 5(40).

De Donder, E. (2007), *Alcohol, illegale drugs, medicatie en gokken*. Brussel: VAD.

De Ruyver, B., Ponsaers, P., Lemaître, A., Macquet, C., DE Wree, E., Hodeige, R., Pieters, T., Cammaert, F. & Sohler, C. (2007), *Effecten van alternatieve afhandeling voor druggebruikers*. Gent: Academia Press.

De Singly, F. (2005), *Le questionnaire, 2ème édition refondue*, dans la série «L'enquête et ses méthodes», Armand Colin, 25.

Derluyn, I., Vanderplasschen, W., Alexandre, S., Stoffels, I., Scheirs, V., Vindevogel, S., Decorte, T., Franssen, A., Kaminski, D., Cartuyvels, Y., Broekaert, E. (2008), *Zorgtrajecten van druggebruikers uit etnisch-culturele minderheden*. Gent: Academia Press.

Devresse, M.S. (2006), *Usagers de drogues et justice pénale*, Bruxelles, De Boeck et Larcier.

Duchesne, S. & Haegel, F. (2005), *L'entretien collectif*, dans la série «L'enquête et ses méthodes», Armand Colin, 69-70.

Eland-Goossens, M.A., Van De Goor, L.A.M., Vollemans, E.C., Hendriks, V.M. & Garretsen, H.F.L., 'Snowball sampling applied to opiate addicts outside the treatment system', *Addiction Research*, 1997, 317-330.

Emcdda (2003). *Jaarverslag 2003: stand van de drugsproblematiek in de Europese Unie en Noorwegen*. Lisbon: EMCDDA.

Emcdda. (2005). *Annual report 2005. The state of the drugs problem in Europe*. Lisbon: EMCDDA.

Emcdda (2007). *Annual report 2007*. Lisbon: EMCDDA

Emcdda. (2007). *Drugs and Crime – a complex relationship. Drugs in focus*. Lisbon: EMCDDA.

Emcdda. (2007). *Methods and definitions: general population surveys*. <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index41548EN.html>

Ensminger, M., Anthony, J. & McCord, J. (1997). The inner-city and drug use: initial findings from an epidemiological study. *Drug and alcohol dependence*, 48, 175-184.

Fagan, J.(1990). Intoxication and aggression. In: Tonry, M. en Wilson, J.Q. (Eds.). *Drugs and crime*. Chicago: The University of Chicago Press.

Farabee, D., Joshi, V., & Anglin, M. D. (2001). Addiction careers and criminal specialization. *Crime & Delinquency*, 47(2), 196-220.

Faugier, J. & Sargeant, M. (1997). Sampling hard to reach populations. *Journal of Advanced Nursing*, 26 (4), 790-797.

Federale Politie (2004). *Alfabetische lijst van de gemeenten ingedeeld in de gemeentetypologieën, politiezones en politiezonecategorieën*: Federale Politie - Veiligheidsmonitor.

Fitzgerald, J. & Chilvers, M. (2002) *Multiple drug use among police detainees*, Sydney: Contemporary issues in crime and justice.

French, M., McGeary, K., Chitwood, D., McCoy, C., Incardia, J. & McBride, D. (2000). Chronic drugs use and crime. *Substance abuse*, 21 , 95-109

Friedman, A. (1998). Substance use/abuse as a predictor to illegal and violent behaviour: a review of the relevant literature. *Aggression and violent behaviour*, 3, 339-355.

Gandossy, R.(1980), *Drugs and crime : a survey and analysis of the literature*, Washington, DC : US. Department of Justice.

Geenens, K., Vanderplasschen, W., Broekaert, E., De Ruyver, B. & Alexandre, S. (2005). *Tussen droom en daad. Implementatie van case management door middelengebruikers binnen de hulpverlening en justitie*, Gent: Academia Press.

Gjeruldsen, S. R., Myrvang, B., & Opjordsmoen, S. (2004). Criminality in drug addicts: a follow-up study over 25 years. *European Addiction Research*, 2004(10), 49-55.

Goethals, J., Ponsaers, P., Beyens, K., Pauwels, L. & Devroe, E. *Criminografisch onderzoek in België*. In: Beyens, K., Goethals, J., Ponsaers, P. & Vervaeke, G. (eds.), *Criminologie in actie*. Brussel: Politeia.

Goldstein, P.J., (1985). The drugs/violence nexus: A tripartite conceptual framework. *Journal of Drug Issues*, 15, 493-506.

Goldstein, P.J., *Impact of drug-related violence*, Public Health Report, 1987, 625-627.

Goldstein, P.J., Belluci, P., Spunt, B & Miller, T (1991). *Volume of cocaine use and violence: a comparison between men and women*. In: Bento, R (Eds.) *Drugs and crime*. London: University press of America.

Goode, E. (1997). *Between politics and reason*. New York; St Martin's press.

Gossop, M., Marsden, J., Stewart, D., Lehmann, P., & Strang, J. (1999). Methadone treatment practices and outcome for opiate addicts treated in drug clinics and in general practice: results from the National Treatment Outcome Research Study. *British Journal of General Practice*, 1999(49), 31-34.

Grann, M., & Fazel, S. (2004). Substance misuse and violent crime: Swedish population study. *British Medical Journal*, 328, 1233-1234.

Grapendaal, M., Leuw, E., & Nelen, J. M. (1991). *De economie van het drugsbestaan - criminaliteit als expressie van levensstijl en loopbaan*. Den Haag: WODC/Gouda Quint.

Grawitz, M. (2001), *Méthodes des sciences sociales*, 11ème Edition, Paris, Dalloz.

Hall, W., Bell, J. & Carless, J. (1993) Crime and drug use among applicants for methadone maintenance. *Drug and alcohol dependence*, 31,123-132.

Hando, J., O'Brien, S., Darke, S., Maher, L. & Hall, W. (1997) *The illicit drug reporting system (IDRS) Trial: final report*. Sydney: National drug and alcohol research centre.

Hawkins, J., Catalano, R. & Miller, J. (1992). Risk and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: implications for substance abuse prevention. *Psychological bulletin*, 112, 64-105

Heckathorn, D.D. 'Respondent-Driven Sampling: A new approach to the study of hidden populations', *Social Problems*, 1997, 174-199.

Holloway, K., Bennett, T., & Lower, C. (2004). *Trends in drug use and offending: the results of the NEW-ADAM Programme 1999-2002*. London: Home Office: Research, Development and Statistics Directorate.

Holloway, K., & Bennett, T. (2007). Gender differences in drug misuse and related problem behaviors among arrestees in the UK. *Substance Use & Misuse*, 42, 899-921.

Horvath, M.A. (2006). The role of drugs and alcohol in rape. *Medicine, Science and the Law*, 46, 219-228.

Hough, M. (1997). *Drug misuse and the criminal justice system*. London: Home Office

Hough, M. (2002). Drug user treatment within the criminal justice context. *Substance use misuse*, 37, 985-996.

Hunt, D. (1990). Drugs and consensual crimes: drug dealing and prostitution. In: Tonry, M. en Wilson, J.Q. (Eds.). *Drugs and crime*. Chicago: The University of Chicago Press.

Hurley, M., Parker, H., & Wells, D. L. (2006). The epidemiology of drug facilitated sexual assault. *Journal of clinical forensic medicine*, 13(2006), 181-185.

Hutchinson, S.J., Gore, S., Taylor, A., Goldberg, D. & Frischer, M. (2000). Extent and contributing factors of drug expenditure of drug injectors in Galsgow. *British journal of psychiatry*, 176 166-172.

Indermauer, D. (1995). *Violent property crime*. Sydney: Federation press.

Incardia, J.A., Martin, S.S & Butzin, C.A. (2004). Five-years outcomes of therapeutic community treatment of drug-involved offenders after release from prison. *Crime and delinquency*, x, 88-107.

Jansson, I., Hesse, M., & Fridell, M. (2008). Validity of self-reported criminal justice system involvement in substance abusing women at five-year follow-up. *BMC Psychiatry*, 8(2).

Jamouille, P. (2000), *Drogues de rue. Récits et styles de vie*, Bruxelles, De Boeck & Larcier.

Johnson, B., Williams, T., Dei, K. & Sanabria, H. (1990). Drug abuse in the inner-city: impact on hard-drug users and the community. In: Tonry, M. en Wilson, J.Q. (Eds.). *Drugs and crime*. Chicago: The University of Chicago Press.

Junger-Tas, J. & Marshall, I.H., 'The self-report methodology in crime research', *Crime and justice: a review of research*, 1999, 291-369.

Kaminski, D. (2003), *L'usage pénal des drogues*, Bruxelles, De Boeck et Larcier.

Kaye, S., Darke, S., & Finlay-Jones, R. (1998). The onset of heroin use and criminal behaviour: does order make a difference? *Drug and alcohol dependence*, 53, 79-86.

Keene, J. (2005). A case-linkage study of the relationship between drug misuse, crime, and psychosocial problems in a total criminal justice population. *Addiction research and theory*, 13, 489-502.

Kemmesies, U. (2000), 'How to reach the unknown: the snowball sampling technique' in Foutain, J., Greenwood, G. et Robertson, K. (eds.), *Understanding and responding to drug use: the role of qualitative research*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Kershaw, C., Budd, T., Kinshott, G., Mattinson, J., Mayhew, P., & Myhill, A. (2000). *The 2000 British crime survey*. London: Home Office.

Kim, J. Y. S., & Fendrich, M. (2002). Gender differences in juvenile arrestees', drug use, self-reported dependence and perceived need for treatment. *Psychiatric Services*, 53(1), 70-75.

Klostermann, K.C. (2006). Substance abuse and intimate partner violence: treatment considerations. *Substance abuse, Treatment, Prevention and Policy*, 1, 26.

Koeter, MWJ. (2006) Verslaving. De effectiviteit van verslavingszorg in een justitieel kader. Deel 6. Den Haag: ZonMw.

Korf, D.J. (1995), *Dutch treat: formal control and illicit drug use in the Netherlands*. Amsterdam, Thesis Publishers.

Korf, D. J. (1997). The tip of the iceberg: snowball sampling and nomination techniques, the experience of Dutch studies. In R. Hartnoll & G. V. Stimson (Eds.), *Estimating the prevalence of problem drug use in Europe* (pp. 171-184). Brussel: Commission of the European Communities.

Korf, D. J., Benschop, A., & Rots, G. (2005). Geweld, alcohol en drugs bij jeugdige gedetineerden en school drop-outs. *Tijdschrift voor Criminologie*, 239-254.

Lejeune, C., (2007), "Petite histoire des ressources logicielles au service de la sociologie qualitative", in Brossaud, C., & Reber, B., (sous la direction de), *Humanités numériques, Tome 1: Nouvelles technologies cognitives et épistémologie*, 197-214.

Lo, C.C.& Stephans, R.C. (2000). Drugs and Prisoners: Treatment Needs on Entering Prison. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 26, 229-245.

Luty, J. S. (2001). Association between drug-related crime and addict notification rates in the UK. *Journal of Substance Use*, 2001(5), 303-304.

Macdonald, S., Erickson, P., Wells, S., Hathaway, A. & Pakula, B.(2008). Predicting violence among cocaine, cannabis, and alcohol treatment clients. *Addictive behaviours*, 33, 201-205

Mackenzie, (2006). *What works in corrections. Reducing the criminal activities of offenders and delinquents*. Cambridge: Cambridge University Press.

Makkai, T. (1999). *Drug Use Monitoring in Australia (DUMA): a brief description*. Canberra: The Australian Institute of Criminology

Makkai, T. & Payne, J. (2003). *Key findings from the drug use careers of juvenile offenders (DUCO) study*, Canberra: Australian Institute of Criminology.

March, J., Oviedo-Joekes, E. & Romero, M. (2006). Drugs and social exclusion in ten European cities, *European addiction research*, 12, 33-41.

Markowitz, S (2005). Alcohol, drug and violent crime, *International review of law and economics*, 25, 20-44.

Marshall, G. N., & Hser, Y. I. (2002). Characteristics of criminal justice and noncriminal justice clients receiving treatment for substance abuse. *Addictive Behaviors*, 2002(27), 179-192.

Martin, SE., Maxwell, CD., White, HR & Zhang, Y. (2004). Trend in alcohol use, cocaine use and crime: 1989-1998. *Journal of drug issues*, 34, 333-359.

Marx, M. A., Crape, B., Brookmeyer, R. S., Junge, B., Latkin, C. & Vlahov, D., (2000). Trends in crime and the Introduction of a needle exchange programme. *American Journal of Public Health*, 90(12), 1933-1936.

McBride, D., Vanderwaal, C. & Terry-McElrath, Y. (2003). *The drugs-crime wars: past, present and future directions in theory, policy and program Interventions*, x: NIJ

Meijer, R. F., Grapendaal, M., Van Ooyen, M. M. Y., Wartna, B. S. J., Brouwers, M., & Essers, A. A. M. (2003). *Geregistreerde drugcriminaliteit in cijfers. Achtergrondstudie bij het Justitieonderdeel van de Nationale Drugmonitor. Jaarbericht 2002*. Den Haag: WODC.

Meljvang, P. (2007). Sexual assaults in Greenland: characteristics of police reported rapes and attempted rapes. *International Journal of Circumpolar Health*, 2007.

Mieczkowski, T. (2002). Does ADAM need a haircut? A pilot study of self-reported drug use and hair analysis in an arrestee sample. *Journal of Drug Issues*, 32(1), 97-118.

Moore, T., Stuart, G., Meehan, J., Rhatigan, D., Hellmuth, J. & Keen, S. (2008). Drug abuse and aggression between intimate partners: a meta-analytic review. *Clinical psychology review*, 28, 247-274

Mravčik, V. (2003). *The Czech Republic - New Development, Trends and In-depth Information on - Selected Issues*. Lissabon: EMCDDA.

Naayer, H., & Bieleman, B. (2005). *Criminaliteit en overlast rond druggebruik en drugsmarkten*. Groningen-Rotterdam: Intraval.

Nacro (1999). *Drug-driven crime*. London: Nacro.

Nicholas, R. (2001). *The relationship between illicit drug use and crime*. Marden: Australian centre for policing research.

ONDCP (2000). *Drug-related crime*. Washington: Executive office of the president office of national drug control policy.

Parker, H., & Newcombe, R. (1987). Heroin use and acquisitive crime in an English community. *The British journal of sociology*, 38(3), 331-350.

Parker, R.N. & Auerhahn, K. (1998). Alcohol, drugs and violence. *Annual Review of Sociology*, 24, 291-311.

Patkar, A, Mannelli, P, Peindl, K, Hill, K, Gopalakrishnan, R & Berrettini, W. (2006). Relationship of disinhibition and aggression to blunted prolactin response to meta-chlorophenylpiperazine in cocaine-dependent patients, *Psychopharmacology*, 185, 123-132.

Patterson, S., Lennings, C. J., & Davey, J. (2000). Methadone clients, crime and substance use. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 2000(44), 667-680.

Peele, S., *The meaning of addiction: compulsive experience and its interpretation*, Massachussetts Lexington Books, 1985

Pernanen, K., Cousineau, M.-M., Brochu, S., & Sun, F. (2002). *Proportions of crime associated with alcohol and other drugs in Canada*. Montreal: Canadian Centre on Substance Abuse.

Plourde, C. and Brochu, S. (2002). Drugs in prison: a break in the pathway. *Substance Use & Misuse*, 37, 47-63.

Plugge, E., Douglas, N., & Fitzpatrick, R. (2006). *The health of women in prison - study findings*. Oxford: Department of Public Health - University of Oxford

Ponsaers, P., Enhus, E., Van den Herrewegen, E., & Vandevoorde, N. (2004). *Meet – en opvolgingsinstrument voor de strafrechtelijke keten (tussentijds rapport)*. Gent: Onderzoeksgroep Sociale Veiligheidsanalyse

Ponsaers, P. en Pauwels, L. (2002). *De « methodestrijd » in de criminologie*. In: Beyens, K., Goethals, J., Ponsaers, P. & Vervaeke, G. (eds.), *Criminologie in actie*. Brussel: Politeia.

Prichard, J. & Payne, J. (2005). *Key findings from the drug use careers of juvenile offenders study*. Canberra: Australian Institute of Criminology.

Punch, M. (1998), 'Politics and ethics in qualitative research.' In Denzin, N.K. et Lincoln, Y.S. (eds.), *The landscape of qualitative research*, Thousand Oaks, Sage Publications, 156-193.

Quivy, R., Van Campenhoudt, L. (2006), *Manuel de recherche en sciences sociales*, Paris : Dunod

Ramsay, M., & Percy, A. (1997). A national household survey of drug misuse in Britain: a decade of development. *Addiction*, 92(8), 931-937.

Rapoport, A., (1957) 'Contribution to the theory of random and biased nets', *Bulletin of Mathematical Biophysics*, 257-277.

Reggers, J., Gustin, F., Anseau, M. (2004), Adaptation française et néerlandaise des critères de l'ASAM dans le choix du mode de prise en charge des toxicomanes, rapport final pour le service fédéral de programmation de la Politique Scientifique, 23.

Reiss, A. and Roth, J. (1994). *Understanding and preventing violence: panel on the understanding and control of violent behavior, committee on law and justice, commission on behavioral and social sciences and education, national research council*. Washington (DC): National Academy Press.

Robert, P., Zauberman, R., Pottier, M.-L., & Lagrange, H. (1999). Mesurer le crime. Entre statistique de police et enquêtes de victimisation (1985 - 1995). *Revue Française de Sociologie*, 40, 235-294

Rojas, F. J. (2007). *El consumo de drogas en la poblacion privada de libertad mayor de edad, indiciada y sentenciada en los sistemas penitenciarios de america, la relacion con la comision de sus delitos y las necesidades de tratamiento por dicho consumo: propuesta metodologica para su estudio*. Comision interamericana para el control del abuso de drogas - CICAD/OEA.

Roth, J.A., *Psychoactive substance and violence*, National Institute of Justice – Research in Brief, U.S. Department of Justice, 1994

Scheers, M., Verstraete, A., Adriaensen, M., Raes, E. & Tant, M. (2006). *Rijden onder invloed van psychoactieve stoffen. Literatuurstudie en evaluatie van het handhavingsbeleid*. Gent: Academia Press.

Schreuders, M., Korf, D. & Poort, E. (1994). Cannabisgebruik en criminaliteit. *Tijdschrift voor Criminologie*, 36, 252-263.

Scott-Ham, M., & Burton, F., C. (2005). Toxicological findings in cases of alleged drug-facilitated sexual assault in the United Kingdom over a 3-year period. *Journal of clinical forensic medicine*, 12(2005), 175-186.

Seddon, T. (2006). Drugs, crime and social exclusion, *British journal of criminology*, 46, 680-703

Shaw, J., Hunt, I. M., Flynn, S., Amos, T., Meehan, J. & Robinson, J.,(2006). The role of alcohol and drugs in homicides in England and Wales. *Addiction*, 101, 1117-1124.

Sherley, A. J. (2005). Contextualizing the sexual event: images from police files. *Deviant Behavior* 26(2), 87-108.

Simpson, M. (2003). The relationship between drug use and crime: a puzzle inside an enigma. *International journal of drug policy*, 14, 307-319.

Simpson, D, Joe, J. & Brown, B. Treatment retention and follow-up outcomes in the Drug Abuse Treatment Outcome study, *Psychology of Addictive behavior*, 1997, 11, 279-293.

Singleton, R.A. & Bruce, C.S. (2001), 'Survey Interviewing'. In Gubrium, J.F. et Holstein, J.A., (eds.), *Handbook of Interview Research: Context and method*, Thousand Oaks, Sage Publications, 59.

Stevens, A. (2003) Summary literature review: the international literature on drugs, crime and treatment [WWW] QTC Europe Partners: http://www.kent.ac.uk/eiss/Documents/pdf_docs/QCT%20Europe%20summary%20lit%20review.pdf [09/06/2008]

Stevens, A. (2007). When two dark figures collide: evidence and discourse on drug-related crime. *Critical social policy*, 27, 77-99.

Stevens, A., Trace, M. & Bewley-Taylor, D. (2005) *Reducing drug related crime: an overview of the global evidence*. X: the Beckley foundation drug policy programme.

Stewart, D., Gossop, M., Marsden, J. & Rolfe, A. (2000). Drug misuse and acquisitive crime among clients recruited to the National Treatment Outcome Research Study (NTORS), *Criminal behaviour and mental health*, 10, 10-20.

Teplin, L.A., McClelland, GM, Abram, KM., Mileusnic, D. (2005). Early violent death among delinquent youth: a prospective longitudinal study. *Pediatrics*, 115 , 1586-1593.

Trachtenberg, AI. & Fleming, MF. (2007). *Diagnosis and Treatment of Drug Abuse in Family Practice*. Leawood, Kan.: American Academy of Family Physicians. <http://www.drugabuse.gov/diagnosis-treatment/diagnosis.html>.

Van Der Zanden, B.,Dijkgraaf, M., Blanken, P., Van Ree, J. & Van Den Brink, W. (2007). Patterns of acquisitive crime during methadone maintenance treatment among patients eligible for heroin assisted treatment. *Drug and alcohol dependence*, 86, 84-90.

Van Laar, M., Cruys, A ., Verdurmen, J., Van Ooyen-Houben, M. & Meijer, F. (2007). *Nationale drugmonitor*, Utrecht: Trimbos-instituut.

Van Ooyen-Houben, M. (2004). Drang bij criminele hardmiddelengebruikers. Een onderzoek naar de toepassing van drang in Nederland. *Tijdschrift voor Criminologie*, 233-248.

Vander Laenen, F & D'Hondt, F.(2005) De vernietiging van artikel 16 van de Wet van 3 mei 2003 tot wijziging van de Drugwet van 24 februari 1921, Kroniek van een aangekondigde vernietiging, *Tijdschrift voor Strafrecht*, 36-43.

Vandeurzen, J. (2008). Beleidsverklaring Eerste minister, Brussel.

Vogelvang, B. O., Van Burik, A., Van der Knaap, L. M., & Wartna, B. S. J. (2003). *Prevalentie van criminogene factoren bij mannelijke gedetineerden in Nederland*. Den Haag.

Watters, J.K. & Biernacki, P. 'Targeted sampling: options for the study of hidden populations', *Social Problems*, 1989, 416-430.

Wilkins, C., & Sweestur, P. (2007). Individual dollar expenditure and earnings from cannabis in the New Zealand population. *The international journal on drug policy* 18(3), 187-193.

Wittebrood, K., & Junger, M. (2002). Trends in violent crime: a comparison between police statistics and victimization surveys. *Social Indicators Research*, 59, 153-173.

WODC (2001). *Geregistreerde druggerelateerde criminaliteit in cijfers*. Nationale drugmonitor. Den Haag: WODC.

Zhou, C., Lejeune, C. & Bénel, A., (2006), Towards a standard protocol for community-driven organizations of knowledge, in Ghodous, P., Dieng-Kuntz, R. & Geilson, L., *Leading the Web in Concurrent Engineering*, 438-449.

Glossarium

Chi-kwadraattoets (X^2): Toets ontwikkeld om na te gaan of twee onafhankelijke groepen (van nominale variabelen) significant van elkaar verschillen. Aan de hand van de chi-kwadraattoets (X^2) kan nagegaan worden of twee nominale variabelen onafhankelijk van elkaar zijn

Consensuele delicten: De consensuele delicten vallen samen met de inbreuken op de drugwetgeving. Deze vorm van druggerelateerde criminaliteit is de enige vorm die momenteel rechtstreeks af te lezen valt uit de politionele statistieken.

Druggerelateerde criminaliteit: Binnen de literatuur bestaan verschillende theoretische modellen die druggerelateerde criminaliteit trachten te verklaren. Het eerste model geeft aan dat druggebruik leidt tot criminaliteit. Binnen dit theoretisch uitgangspunt, komen drie vaak voorkomende theorieën terug: psychofarmacologische criminaliteit*, verwervingscriminaliteit en systemische criminaliteit. Het tweede model stelt dat criminaliteit kan leiden tot druggebruik en het derde model ten slotte geeft aan dat drugs en criminaliteit dezelfde oorzaken delen.

Binnen dit onderzoek wordt geoperationaliseerd aan de hand van vier categorieën: de psychofarmacologische delicten*, verwervingsdelicten, systemische delicten en de consensuele delicten.

Economisch-compulsieve delicten: Verwervingsdelicten. De verwervingsdelicten zijn die criminele handelingen die worden gepleegd om het druggebruik te financieren (bijvoorbeeld, winkeldiefstal of heling).

EuropASI: Europese aanpassing van de vijfde editie van de Addiction Severity Index. Het betreft een semi-gestructureerde vragenlijst die een multidimensioneel beeld geeft van het profiel van de gebruiker en de impact van dit gebruik ten aanzien van verschillende levensgebieden. De vragen behandelen zeven domeinen: medisch domein, werk, alcoholgebruik, druggebruik, legale status, familiale, sociale en psychiatrische status.

Gemeenrechtelijke misdrijven: misdrijven beschreven in boek II van het Strafwetboek.

ISLP: Alle politiezones zijn aangesloten op het ISLP netwerk (*Integrated system for the local police*). ISLP is een gespecialiseerd computersysteem dat door de lokale politiediensten gebruikt wordt en waarin PV's opgemaakt worden. ISLP omvat alle registraties met betrekking tot de taken van de bestuurlijke en gerechtelijke politie.

Nazorg: Begeleiding van personen na het stopzetten van een behandeling.

Nominale variabelen: Meetniveau van een variabele. Een nominale schaal wordt gebruikt bij niet-meetbare eigenschappen. Voorbeelden zijn geslacht, kleur van haar etcetera.

Proactieve ontdekking: Ontdekkingsmanier. In dit onderzoek wordt onder feiten die proactief ontdekt werden, feiten verstaan die aan het licht gekomen zijn doordat de politie controles voert op plaatsen die bekend staan voor mogelijk druggebruik (dancings, parkjes, ...).

Psychofarmacologische delicten: Misdrijven die gepleegd worden onder invloed van drugs. In dit onderzoek wordt binnen deze categorie een onderscheid gemaakt tussen “verdachte onder invloed “ en “slachtoffer onder invloed” van illegale drugs.

P-waarde: Overschrijdingskans. De kans dat, een op toeval gebaseerde steekproef, de berekende chi-kwadraat zou opleveren. Veelal wordt hiervoor de grens van 0.05 gehanteerd. Wanneer kleiner dan 0.05 (in casu >0.001 of $=0.000$) is er sprake van een sterker statistisch significant verband.

Reactieve ontdekking: Ontdekkingsmanier. De politie kan in kennis gebracht worden van gepleegde feiten op een reactieve manier. Dit betekent dat de feiten ontdekt werden doordat aangifte wordt gedaan door het slachtoffer/derden.

Sneeuwbalsteekproef: Theoretische steekproeftrekking. De sneeuwbalsteekproef wordt vaak gebruikt in sociaal-wetenschappelijk onderzoek om moeilijk te bereiken populaties (*hidden populations*) te bestuderen, vooral in het domein van druggebruik en drugverslaving. De methode bestaat uit het vragen aan respondenten om andere potentiële respondenten te identificeren en de onderzoeker te introduceren bij deze kennissen. Deze onderzoeksmethode is gebaseerd op het gegeven dat de respondenten (in dit geval druggebruikers) deel uitmaken van sociale netwerken en niet in complete isolatie leven. Dit soort steekproef wordt ook “*chain referral sampling*” genoemd.

Statistisch significantie: Er wordt gesproken van een statistisch significant verband wanneer het onderzochte effect als dusdanig meetbaar is opdat toeval geen aannemelijke verklaring meer kan zijn.

Systemische delicten: Criminaliteitsvormen die voortkomen uit het illegale karakter van het drugmilieu. Een typerend voorbeeld hiervan is de afrekening tussen twee dealers. Systemische delicten zijn voornamelijk geweldsdelicten gepleegd binnen het functioneren van de drugshandel, als onderdeel van aanvoer, distributie en gebruik van verdovende middelen.

Therapeutische gemeenschap: Vorm van langdurige residentiële behandeling waarbij cliënten samenwonen in een drugvrije gemeenschap.

Zelfrapportagestudie: Onderzoeksmethode vaak gehanteerd in sociaal-wetenschappelijk onderzoek om de omstandigheden, de context en de karakteristieken van een fenomeen te exploreren. De vragenlijst kan zowel gesloten als open vragen bevatten. De open vragen hebben tot doel de respondenten de kans hun mening vrij en openlijk weer te geven. Een zelfrapportage is gebaseerd op de beoordelingen van de respondenten.

Glossaire

Communauté thérapeutique : Forme de traitement résidentiel de longue durée pendant lequel les individus cohabitent dans une communauté sans consommer.

Criminalité liée aux drogues: La littérature propose différents modèles théoriques qui tentent d'appréhender la criminalité liée aux drogues. Le premier modèle postule que la consommation de drogues mène à la délinquance. Les trois formes de criminalité ci-après s'inscrivent habituellement dans ce modèle: la criminalité psychopharmacologique, la criminalité acquisitive et la criminalité systémique. Le deuxième modèle indique que la criminalité peut favoriser la consommation de drogues et le troisième modèle suggère que drogue et criminalité partagent des causes communes.

Délits consensuels: Les délits consensuels couvrent les infractions à la législation sur les stupéfiants. Cette forme de est la seule qui, actuellement, est directement visible sur base des statistiques policières.

Délits de droit commun : Délits décrits dans le livre II du Code pénal.

Délits économique-compulsifs: Délits acquisitifs. Les délits acquisitifs sont des délits qui sont commis dans l'objectif de satisfaire les besoins en drogues du consommateur (par exemple, le vol à l'étalage ou le recel).

Délits psychopharmacologiques: Les délits psychopharmacologiques sont des délits de droit commun commis sous l'influence de drogues. Dans cette étude, une distinction a été établie à l'intérieur de cette catégorie entre "suspect sous influence" et "victime sous influence" de drogues illégales.

Délits systémiques: Les délits systémiques recouvrent des formes de criminalité qui résultent du caractère illégal du milieu de la drogue. Une illustration typique de ceux-ci peut être un 'règlement de compte' entre deux dealers. Les délits systémiques sont principalement des délits liés à la violence perpétrés dans le cadre du fonctionnement du marché illicite de la drogue, comme lors du transport, de la distribution et de la consommation de produits stupéfiants.

Différence significative : Il est question d'un lien statistiquement significatif lorsque l'effet recherché est mesurable en tant que tel et n'est donc pas dû au hasard.

EuropASI : Transposition européenne de la cinquième édition de l'Addiction Severity Index. Cela concerne un questionnaire semi-structuré donnant une image multidimensionnelle du profil de l'utilisateur et de l'impact de cet usage sur les différents aspects de la vie quotidienne. Les questions traitent de sept domaines : santé, emploi, consommation d'alcool, consommation de drogues, état civil, famille, état social et psychiatrique.

ISLP: Toutes les zones de police sont connectées au programme ISLP (*Integrated System for the Local Police*). Cet outil est un système informatisé spécialisé utilisé par les services locaux de police dans lequel les procès-verbaux sont rédigés. ISLP reprend tous les enregistrements se rapportant aux tâches de la police administrative et judiciaire.

Lors de cette étude, le concept de criminalité liée aux drogues a été opérationnalisé à la lumière de quatre catégories: les délits psychopharmacologiques, les délits acquisitifs, les délits systémiques et les délits consensuels.

Probabilité associée au chi carré (valeur du p): Probabilité de transgression. La chance qu'un échantillon basé sur le hasard atteigne la valeur minimale du chi carré nécessaire pour obtenir un résultat statistiquement significatif. En général, on fixe le seuil à 0.05. Lorsque ce seuil est inférieur à 0.05 (c'est-à-dire >0.001 ou $=0.000$), il est question d'une forte relation statistiquement significative.

Suivi : Accompagnement des personnes après l'arrêt de leur traitement.

Technique de la boule de neige: Tirage d'un échantillon théorique. La méthode boule de neige est souvent utilisée dans la recherche scientifique relative aux sciences sociales pour étudier des populations difficiles à atteindre (*hidden populations*), surtout dans le domaine de la consommation de drogues et de la dépendance aux drogues. Cette méthode consiste à demander à des répondants d'identifier d'autres répondants potentiels et à introduire le chercheur auprès de ces connaissances. Cette méthode de recherche est basée sur l'hypothèse que les répondants (dans ce cas, les usagers de drogues) s'inscrivent dans des réseaux sociaux et ne vivent pas complètement isolés. Cet échantillon est aussi dénommé "chain referral sampling".

Test du chi carré (X^2): Test statistique développé pour mesurer si deux groupes indépendants (variables nominales) présentent des différences statistiquement significatives. A la lumière du test du chi carré (X^2), on peut estimer l'indépendance de deux variables nominales.

Travail proactif: Voie de découverte des infractions. Dans cette étude, nous englobons sous le vocable de "faits découverts par le travail proactif de la police", les faits dont la police a pu prendre connaissance en effectuant, par exemple, des contrôles dans des sites identifiés comme repères habituels pour la consommation de drogues illicites (dancings, parcs, ...).

Travail réactif: Manière de découvrir. La police peut prendre connaissance de faits commis en travaillant de manière réactive. Cela signifie qu'il s'agit alors de faits déclarés à la police par la victime/ des tiers.

Variables nominales: Niveau de mesure d'une variable. Une variable est qualitative nominale quand ses valeurs sont des éléments d'une catégorie non hiérarchique. En guise d'exemple, on peut citer le sexe, la couleur des cheveux, etc.

Volet self-report: Méthode de recherche souvent utilisée dans la recherche en sciences sociales pour obtenir de nombreux renseignements sur les circonstances, le contexte et les caractéristiques de phénomènes déterminés. Le questionnaire peut contenir aussi bien des questions ouvertes que fermées. Les questions ouvertes permettent aux personnes rencontrées d'exprimer librement et ouvertement leurs opinions. En effet, une étude autoreportée est basée sur les propres appréciations des répondants.